

STUDII DE GEN

Colecția *Studii de gen* este coordonată de Mihaela Miroiu.

Editarea acestui volum a fost finanțată din grantul CNCSIS, nr. 64 - Dezvoltarea Masteratului de Studii de Gen, SNSPA, București, proiect coordonat de prof. univ. dr. Mihaela Miroiu.

Ștefania Mihăilescu (n. 1938, Oradea) - doctor în istorie; profesoară asociată la SNSPA, unde predă un curs de istoria feminismului românesc în cadrul Masteratului de Studii de Gen; semnează rubrica *Pro-Femina. Documente istorice* în revista de studii feministe *Ana Lize*. Lucrări publicate : *Poporanismul și mișcarea socialistă din România* (1988), *Transilvania în lupta de idei* (vol. I, 1996, vol. II, 1997, vol. III - în curs de apariție), *Emanciparea femeii române. 1815-1918* (2000); un capitol referitor la istoria mișcării de femei din România în volumul *Lexicon feminist* (2002); traducerea în limba română a *Memorialului lui Nagy Szabó Ferenc din Târgu-Mureș (1580-1658)* (1994).

www.polirom.ro

© 2002 by Editura POLIROM

Editura POLIROM

Iași, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37, P.O. Box 1-728, 70700

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

MIHĂILESCU, ȘTEFANIA

Din istoria feminismului românesc: antologie de texte: 1838-1929 /

Ștefania Mihăilescu - Iași: Polirom, 2002

376 p.; 21 cm (STUDII DE GEN)

ISBN: 973-681-012-7

396

Printed in ROMANIA

Ștefania Mihăilescu

**Din istoria feminismului
românesc**

Antologie de texte (1838-1929)

POLIROM

2002

Sumar

<i>Notă asupra ediției</i>	9
<i>Introducere</i>	11
1. Ion Heliade Rădulescu, Femeile sau cugetul acestei foi, în <i>Curier de ambe sexe</i> , nr. 2 din 1837	55
2. Adunanția Femeilor Române [din Brașov] care pășiră la înființarea Reuniunii și la adoptarea statutelor sale, 28/16 martie 1850	60
3. Sofia Cocea [Chrisoscoleu], Către damele române [Fălticeni, 11 mai 1859]	65
4. Constanța Dunca, Epistolă d-lui Ministru de Culte și Instrucțiunii Publice, în <i>Amicul familiei</i> din 1-15 aprilie 1865.....	70
5. Societatea femeilor române pentru ajutorarea răniților [corespondență particulară], în <i>Familia</i> , din 8/20 mai 1877. . . .	73
6. Maria Flechtenmacher [Articol redacțional], în <i>Femeia Română</i> , din 6 aprilie 1878.....	76
7. Maria Flechtenmacher, Cestiunea femeilor, în <i>Femeia Română</i> , din 8 februarie 1879.....	79
8. Sofia Nădejde, Cestiunea femeilor, în <i>Femeia Română</i> , din 25 martie 1879.....	82
9. Sofia Nădejde, Răspuns d-lui Maiorescu în chestia creierului la femei, în <i>Contemporanul</i> , anul I, nr. I, 1881/1882.....	88
10. Statutele Ligii Femeilor din România, votate în Adunarea Generală din 30 octombrie 1894.	96
11. Adela Xenopol, Drepturile femeii, în <i>Dochia</i> , din iulie 1896.....	104
12. O pătrime de secol (cuvântare rostită de d-na Emilia Humpel profesorilor și elevelor ei), în <i>Dochia</i> , 1897.....	109

13.	Conferința despre emanciparea femeii, ținută de social-democratul C.V. Ficșinescu pe 29 martie 1898, în Aula Universității din Iași	115
14.	T.V. Stefanelli, Mișcarea feministă în Bucovina, în Viitorul Româncelor , aprilie 1912.....	127
15.	Reuniunea [Femeilor Române din Brașov] de la 1867 până la 1912	132
16.	Eugenia de Reuss-Ianculescu, Femeia română și politica, în Drepturile femeii , ianuarie-februarie 1913.....	141
17.	Maria C. Buțureanu, Femeia. Studiu social [fragment], Iași, 1913.....	151
18.	O petiție la Cameră, Petiția Ligii Femeilor Române de la Iași , adresată Camerelor legiuitoare pe 21 aprilie 1914....	163
19.	Maria B. Baiulescu, Istoricul [Uniunii Femeilor Române din Austro-Ungaria] , mai 1914, Brasov.....	165
20.	Eleonora Stratilescu, Congresul de la Sibiu al Uniunii Femeilor Române din Austro-Ungaria , în <i>Unirea Femeilor Române</i> , iunie 1914.....	169
21.	Procesul Doamnei Ella Negruzzi la Casație, I , în <i>Unirea Femeilor Române</i> , martie 1915.....	177
22.	Procesul Doamnei Ella Negruzzi la Casație, II , în <i>Unirea Femeilor Române</i> , mai 1915.....	182
23.	Petiția femeilor române din 16 iunie 1917 către Senatul României	186
24.	Salutul femeilor române , în <i>Țara Hațegului</i> din 8 decembrie 1918.....	189
25.	Al. Vlahuță, Drepturile femeii , în <i>Buletinul trimestrial al A.E.C.P.F.</i> , aprilie, 1918.....	191
26.	Alexis Nour, Feminismul de peste Prut , în <i>Acțiunea feministă</i> , din 15 iunie 1919.....	194
27.	Dimitrie Focsa, Marele Sfat Național și votul femeilor , în <i>Acțiunea feministă</i> , din 15 august 1919.....	197
28.	Activitatea feminină. Societatea Ortodoxă Națională a femeilor române , în <i>Acțiunea feministă</i> din 1-15 septembrie 1919.....	200

29. Cerere ce va prezenta Asociația Generală a Femeilor Române Corpurilor Legiuitoare , în <i>Acțiunea feministă</i> , din 1 decembrie 1919.....	204
30. Maria C. Buțureanu, Scopul Asociației , în <i>Buletinul trimestrial al A.E.C.P.F.R.</i> , decembrie', 1919.....	207
31. Eleonora Stratilescu, Situația femeii în societate și în stat , fragment din studiul <i>Temeiul mișcării feministe și scopurile pe care le urmărește</i> , București, 1919.....	215
32. Calypso Corneliu Botez, Femeia în legislațiunea română , fragment din studiul <i>Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic, cu o introducere istorică asupra feminismului în România</i> , București, 1919.....	226
33. Rezultatul anchetei Asociației Feministe , în <i>Acțiunea feministă</i> , din 1 ianuarie 1920.....	234
34. Dr. Aurel Lazăr, Femeia și sufragiul universal , în <i>Acțiunea feministă</i> , din 1 ianuarie 1920.....	238
35. Statutul Consiliului Național al Femeilor Române , din 8 iunie 1922.....	240
36. Cuvântarea Dr. Elena Manicatide-Venert la întrunirea femeilor române pentru revendicarea drepturilor civile și politice ținută la 4 martie 1923, în București.....	245
37. Calypso Corneliu Botez, Drepturile femeii în constituția viitoare , București, 1923.....	250
38. Dreptatea cauzei feministe, fragmente din studiul Elenei C. Meissner , Iași, 1923.....	267
39. Alexandrina Gr. Cantacuzino, Rostul femeii în viața socială și politică, conferință ținută la Asociația feministă, în Galați, în ziua de 6 aprilie 1924	277
40. Calypso Corneliu Botez, Raport al Comisiunii juridice de pe lângă Consiliul Național al Femeilor Române pentru punerea în concordanță a Codului Civil Român cu noua Constituție, cu privire la condiția juridică a femeii în raporturile dintre soți, de familie și patrimoniale , București, 1924.....	284
41. Alexandrina Gr. Cantacuzino, Propuneri de modificare la proiectul Legii Văitoianu de unificare administrativă [...] , București, 1924.....	288

42.	Alexandrina Gr. Cantacuzino, Comunicare făcută la Institutul Social Român asupra scopului întrunirii ținute la București, în ziua de 25 octombrie 1925, de către Consiliul Național al Femeilor Române cu Asociațiunile feminine minoritare, 25 noiembrie 1925	290
43.	Conferința ținută de Alexandrina Gr. Cantacuzino la Fundația Carol, la 31 ianuarie 1926, asupra lucrărilor Conferinței Micii înțelegeri Feminine, întrunite la Atena, 6-13 decembrie 1925	296
44.	Activitatea Uniunii Femeilor Române în România Mare [1921-1928]	301
45.	Rapport du Conseil National des Femmes Roumaines sur l'activité des 5 dernières années, 1925-1930	305
46.	Le vote municipal pour les femmes en Roumanie, septembre 1929	312
47.	Alexandrina Gr. Cantacuzino, Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al Grupării Femeilor Române , cuvântare ținută pe 10 aprilie 1929, la Casa Femeii din București.....	314
48.	Gruparea Națională a Femeilor Române. Statut, 1929, București	319
49.	Darea de seamă și expunerea generală a activității Comitetului de Direcție al Uniunii Femeilor Române din România Mare pe anul 1929 până la Congresul de față, septembrie 1930	329
50.	Catherine Cerkez, Munca femeii și consecințele ei pentru familie și societate, conferință ținută la Secția de studii feminine a Institutului Social Român în ziua de 23 februarie 1929	340

Notă asupra ediției

Volumul de față reprezintă o selecție dintr-un număr impresionant de documente, atestând afirmarea, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea, a unui curent de idei feministe și a unei ample mișcări care urmărea, și pe teritoriile locuite de români, emanciparea integrală a femeii.

Am ales cu prioritate acele texte care au o importanță teoretică sau politică mai mare în evoluția mișcării; am reprodus și câteva dintre statutele și programele unor asociații de femei, pentru a ilustra gradul lor de maturizare, îndeosebi sub influența evenimentelor istorice care au dus la nașterea și consolidarea României moderne.

Ținând seama de faptul că în primele decenii ale secolului XX s-au înmulțit studiile de sociologie feministă, unele atingând zeci și chiar sute de pagini, a fost obligatoriu să reținem doar fragmentele mai semnificative sau concluziile finale; peste tot, am semnalat întreruperea textului prin paranteze drepte, între care se află și orice altă intervenție în original.

Spațiul limitat nu ne-a permis să includem o serie de dovezi semnificative ale manifestării în viața publică a unor asociații de femei transilvane, ca, de exemplu, cele referitoare la Reuniunea Femeilor Române din Hunedoara, Blaj, Cluj, Sibiu, Sălaj etc., ceea ce nu reprezintă însă o pierdere prea mare, având în vedere că acestea, asemenea asociațiilor din restul provinciilor românești, au fost create după modelul Reuniunii Femeilor Române din Brașov, a cărei activitate este pe larg înfățișată. Pe de altă parte, aceste dovezi, dar și multe alte atestări documentare la fel de importante au fost deja publicate în primul volum al amplei noastre antologii: *Emanciparea femeii române* (Editura Ecumenica, București, 2001).

Pentru anii care au urmat întregirii țării, ne-am oprit cu predilecție asupra textelor - studii, comunicări științifice, discursuri etc. - care reflectă intensa preocupare a mișcării feministe pentru înlăturarea statutului anacronic al femeii și pentru elaborarea unei legislații corespunzătoare, în concordanță cu cerințele lumii civilizate. Prezentul volum se încheie cu anul 1929, când, ca urmare a acestor insistențe, s-a obținut dreptul femeilor de a alege și de a fi alese în consiliile comunale și județene.

În întreprinderea noastră, ne-am confruntat cu mari dificultăți, din cauza blocării fondurilor (din motive obiective), mai ales a celor de la

Biblioteca Academiei, unde se conservă grosul materialului documentar de care aveam nevoie. Multe dintre colecțiile publicațiilor feministe sunt incomplete sau deteriorate, astfel încât nu pot fi xerografiate.

Sperăm că unele omisiuni regretabile vor putea fi eliminate printr-o adendă, anexată la următorul volum, care își propune să urmărească evoluția feminismului politic românesc între anii 1929-1948.

În transcrierea textelor, am ținut seama de ortografia în vigoare, străduindu-ne să nu alterăm, pe cât a fost posibil, limbajul în care ele au fost redactate. Explicația unor cuvinte ieșite din uz sau a unor expresii în limbi străine se află în subsolul paginilor respective. O seamă de documente sunt însoțite de succinte note clarificatoare, privind viața și opera unor protagoniste ale feminismului românesc sau referitoare la organele de presă ale diferitelor asociații de femei.

Ștefania Mihăilescu
' 16 octombrie 2001

Introducere

Feminismul, ca mișcare socială organizată și revendicativă, este un produs firesc al epocii moderne. Cercetarea numeroaselor documente istorice atestă cu prisosință faptul că schimbarea fundamentală în condiția femeii a intervenit o dată cu declanșarea revoluțiilor democratice burgheze, prin înlăturarea vechilor structuri feudale și a privilegiilor nobiliare și prin recunoașterea egalității în drepturi a tuturor cetățenilor, indiferent de etnie, sex, convingeri religioase etc.

Înlocuirea economiei tradiționale de tip casnic cu marea industrie mecanizată a atras după sine o imensă solicitare a tuturor energiilor umane, nu numai în sfera producției materiale, ci și în toate celelalte domenii ale vieții sociale. Femeile au fost profund implicate în acest proces și curând ele s-au ridicat la luptă pentru înlăturarea tuturor obstacolelor care stăteau în calea afirmării lor.

Iată de ce, numai ca urmare a generalizării noilor structuri capitaliste, în cursul secolului al XIX-lea, s-au creat condițiile necesare pentru răspândirea în lume a năzuinței femeilor spre dobândirea drepturilor economice, politice și juridice egale cu ale bărbaților și pentru manifestarea unui autentic curent de gândire și a unei mișcări de proporții din ce în ce mai mari. Această mișcare poate fi denumită cel mai propriu „mișcarea de emancipare a femeii”, parte constitutivă a acelor orientări sociale care aveau ca obiectiv modernizarea și democratizarea vieții publice. O asemenea denumire exprimă cel mai fidel adevărul conținut al mult controversatului termen „feminism”.

Începuturile și istoria mișcării de emancipare a femeilor române sunt insuficient cercetate, ceea ce face ca bogata literatură feminină de dinaintea de 1948 să fi rămas, în mare parte, nevalorificată. Studiile publicate, îndeosebi în deceniile șapte-nouă ale secolului XX, acordau o atenție cu totul disproporționată organizațiilor de femei socialiste și, firește, în primul rând celor comuniste, din motive evidente, de ordin ideologic, opunându-le ansamblului cu mult mai important al mișcării feministe românești, etichetată drept ostilă *realelor* interese democratice. Puținele studii consacrate perioadei dintre cele două războaie mondiale și celei de după război atribuie

merite inexistente așa-zisului rol exercitat de Elena Ceaușescu, punând în mod ostentativ și tendențios în umbră adevărata contribuție, pe plan național și internațional, a unor personalități proeminente ale feminismului românesc, cum a fost, de exemplu, cazul tipic al Alexandrinei Cantacuzino.

Din examinarea principalelor mărturii documentare - statute și programe ale diferitelor asociații de femei, memorii, articole, studii din ziarele și revistele vremii, lucrări ale unor importante personalități politice și culturale, material arhivistic, dezbateri parlamentare etc. - rezultă cu certitudine că ideile înaintate ale emancipării femeii și-au făcut apariția și în Țările Române, încă din primele decenii ale secolului al XIX-lea, aproximativ în același timp cu răspândirea unor curente de idei asemănătoare în Anglia, Franța, SUA, Suedia și în alte țări industriale dezvoltate. Explicația se află, pe de o parte, în faptul că înlocuirea muncii manuale cu munca mașinilor, în pofida piedicilor care ne stăteau în cale (rămășițele feudale în economia agrară, subjugarea de către imperiile vecine a unor provincii întregi locuite în majoritate de români etc.), a creat și la noi condițiile absolut necesare pentru antrenarea femeii în viața socială. Pe de altă parte, principiile de egalitate și de dreptate ale Marii Revoluții franceze din 1789 și-au găsit un profund ecou în rândurile celor mai autentici reprezentanți ai societății românești.

Astfel, exprimând tendința epocii sale, I. Heliade Rădulescu întemeiază, în 1837, o revistă literară și științifică, pe care o denumește semnificativ *Curier de ambe sexe*, și motivează aceasta prin faptul că „jumătate din omenirea contemporană este de sexul cel frumos și deosebit că și ea poate să-și reclame în societate drepturile de om atingătoare la felul său”. În această revistă - ca, de altfel, și în alte publicații, precum *Albina Românească*, *Icoana Lumii* ș.a. - au apărut articole, pamflete, fragmente din opere literare despre menirea femeii, pregătind opinia publică pentru acceptarea ideilor avansate ale vremii.

George Barițiu se întreba și el, într-unul din articolele sale publicate în *Gazeta de Transilvania*, al cărei director era (nr. 9, din 1838): „Oare făcut-am noi românii, până acum destul la această strașnică datorie către omenire, către noi înșine, de a ne crește fiicele noastre măcar numai proporțional creșterii date părții bărbățești?”. La întrunirile **Societății Studenților Români** de la Paris, în ajunul revoluției pașoptiste, C.A. Rosetti, Ion Ghica, Ion și Dimitrie Brătianu, Nicolae Bălcescu discutau problemele acute ale societății românești, printre care și starea precară a femeilor. Ei cunoșteau bogata literatură

occidentală referitoare la emanciparea femeii, în special lucrările și opiniile în această privință ale istoricului Jules Michelet, bun prieten cu C.A. Rosetti. Nicolae Bălcescu va semna în *Foaie pentru minte, inimă și literatură* (nr. 3, din 28 ianuarie 1846) o amplă recenzie a cărții lui Aimé Martin, **Filosofia socială despre mumele de familie sau civilizarea genului uman prin femeie**, tradusă în mai multe limbi (în românește de I.D. Negulici). Liderul Revoluției române afirma cu acest prilej că, fără schimbarea statutului anacronic al femeii, nu va fi posibil progresul real al țării.

Protagoniștii generației de la 1848 își exprimau convingerea că și în Țările Române, ca pretutindeni, emanciparea femeii va presupune înlăturarea obiectivelor fundamentale ale revoluției burghezo-democratice: înlăturarea privilegiilor feudale, a dominației străine, realizarea unității statale, cadrul cel mai potrivit pentru folosirea tuturor resurselor naționale în folosul modernizării societății românești. **Intr-o scrisoare deschisă către femeile claselor privilegiate**, C.A. Rosetti considera drept datorie supremă a femeilor române să susțină cauza revoluției ca pe propria lor cauză: „Nu este nici o chestie politică și socială, nici o schimbare, nici o revoluție - releva el - care să nu se atingă de-a-dreptul de tine [de femeie - n.n.], de fericirea și de viața ta. Vezi că cei ce voiesc ca nația română să fie un singur trup, precum este un singur suflet, știu foarte bine că unirea nu va fi deplină și temeinică dacă familia va fi robită și trunchiată, precum este astăzi a noastră. Vezi că cei ce cer libertatea și egalitatea pentru toți, cer dezrobirea și fericirea ta, [...] vezi că cei ce cer ca legile să fie făcute și păzite de toți, fără osebite, apărând dreptul fiecăruia fără a năpăstui pe nici unul, cer prin aceasta dezrobirea și drepturile tale”¹.

Condiția femeii române

Într-adevăr, emanciparea femeii, ieșirea ei din cadrul îngust și fără orizont al preocupărilor strict casnice erau condiționate, înainte de toate, de reducerea decalajului față de nivelul atins de țările occidentale, prin înlăturarea proprietății latifundiare, prin înzestrarea corespunzătoare din punct de vedere tehnic a industriei și a agriculturii, prin crearea și consolidarea instituțiilor statului de drept în sensul modern al cuvântului.

1. C.A. Rosetti, **Prima epistolă către femeile claselor privilegiate**, Tipografia E. Soye, Paris, 1853.

În structura industriei românești (cu toate măsurile protecționiste luate în urma câștigării independenței țării - 1879), predominau manufacturile și întreprinderile mici și mijlocii, slab utilizate tehnic, realizând doar 1/5 din totalul producției¹. Deși lent și anevoios, noua structură capitalistă s-a amplificat, provocând o adevărată explozie demografică. A sporit numărul locuitorilor orașelor, au apărut noi centre industriale. S-au extins sistemul bancar și de credit, rețeaua de căi ferate, transporturile etc.

Modernizarea aparatului administrativ al statului, generalizarea învățământului primar și secundar, înființarea primelor universități în a doua jumătate a secolului al XIX-lea au avut drept consecință nevoia mult crescută de forță de muncă. Din recensământul profesiunilor, întocmit pentru prima oară în Vechiul Regat în 1913, reiese că, din totalul de 7.234.919 de locuitori, populația activă reprezenta 55,8% (4.392.262). Același recensământ atestă că, din această populație, un procentaj foarte ridicat, adică 43,4% (1.704.883), îl constituiau femeile. În comparație cu țările dezvoltate industriale, ne situam așadar, din acest punct de vedere, imediat după Austria (44%) și chiar înaintea Franței (32,4%) și a Italiei (32,4%)².

Procentajul ridicat al femeilor în cadrul populației active a României se explică prin includerea în statistici și a acelor femei care aveau o ocupație auxiliară, pe lângă cea casnică. Este vorba, în primul rând, de **femeile din agricultură**, în număr de 1.574.919, număr aproape identic cu cel al bărbaților ocupați în această ramură a economiei³. Este adevărat că femeile au luat parte la muncile agricole din cele mai vechi timpuri, dar ceea ce a adus nou epoca modernă a fost creșterea extraordinară a nevoii de produse agricole, atât pentru a fi exportate, cât și pentru industria prelucrătoare, în plină afirmare. În condițiile unei agriculturi înapoiate, extensive, cantitatea relativ mare de cereale și produse animaliere nu ar fi

-
1. În 1860, în Principatele Unite, din cele 12.867 de stabilimente industriale, doar 171 foloseau forța aburului; cu toate că până în 1902 numărul acestora a crescut considerabil, la 62.188 de stabilimente (din care 625 aparțineau marii industrii), înzestrarea lor cu forțe motrice (cai-putere), socotită la 1.000 de locuitori, era mai mică de 10-15 ori decât în Anglia, de 5-8 ori în comparație cu Franța și de 2-3 ori față de Austria.
 2. Datele au fost calculate după tabelul reproduș de A. Bebel în **Femeia și socialismul**, Editura Politică, București, 1963, p. 249.
 3. **Statistica profesiunilor din România după recensământul general al populației din 1 ianuarie 1913**, București, 1913, p. V.

putut fi obținută decât prin exploatarea la maximum a forței de muncă feminină, alături de cea a bărbaților¹.

Masivul procentaj al femeilor în ansamblul populației active se explică, de asemenea, și prin numărul mare de femei care lucrau la domiciliu pentru patronii micilor stabilimente industriale și al acelor care îndeplineau, în diverse domenii, munci necalificate în condiții deosebit de vitrege, neacceptate de bărbați².

Din analiza datelor statistice, dar și din alte surse, rezultă **creșterea**

însemnată a numărului femeilor angajate în industrie, începând cu ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Dacă în ajunul Războiului de Independență numărul total al muncitorilor din industria prelucrătoare abia trecea de 23.000, în 1913 peste 70.000 de femei lucrau deja în industrie și comerț, din care 37.000 de lucrătoare și 57.000 de ucenice numai în industria prelucrătoare³.

Aproximativ în aceeași perioadă (1890-1910), numărul muncitoarelor din industria Transilvaniei a crescut de la 12.277 la 22.427⁴. În Vechiul Regat, cele mai multe femei lucrau în industria alimentară, textilă și de îmbrăcăminte, iar în Transilvania, în câteva ramuri ale industriei prelucrătoare precum industria lânii, tricotajului, tutunului, hârtiei, numărul femeilor îl întrecea pe cel al bărbaților⁵.

Documentele vremii confirmă prin date de necontestat că femeile au pătruns treptat și în alte domenii ale activității sociale. Ele au făcut față cu abilitate și competență obligațiilor lor de muncă nu numai în agricultură și în industrie, ci și în sistemul bancar și de credit, în comerț, în transporturi și în alte servicii publice⁶. În aceste sfere, procentajul de femei angajate era mult mai mic în raport cu cel al bărbaților, atât din cauza prejudecății după

-
1. Statisticile și studiile privitoare la condiția femeii în agricultură demonstrează că această situație se va menține și în perioada interbelică. Astfel, în conformitate cu statistica populației active, în 1930, din 8.244.000 de locuitori ocupați în agricultură, 50,7% erau femei (4.180.900) față de 43,3% bărbați, încât, după gradul de ocupare a femeilor în agricultură, România se situa în fruntea tuturor țărilor europene. Aceasta nu însemna, nici pe departe, că angajarea lor masivă corespundea unei emancipări reale. Cf. **Enciclopedia României**, Imprimeria Națională, București, 1937, vol. III, capitolul II, pp. 49-50, 59-60.
 2. **Statistica profesiunilor din România...**, ed.cit., p. VI.
 3. *Idem*, p. V.
 4. **Magyar statisztikai közlemenyek** (Buletinele statistice maghiare), vol. II, p. 47; vol. XLVIII, p. 48.
 5. *Idem*, vol. XII, pp. 368-383; vol. LVII, pp. 1280-1301.
 6. Cf. **Statistica profesiunilor din România...**, 1913, ed.cit., p. V.

care femeile nu ar putea îndeplini decât munci inferioare, cât și din cauza nivelului scăzut de calificare profesională a majorității acestora. Într-o situație asemănătoare se aflau, de altfel, și femeile din alte țări ale Europei. De pildă, în Germania, la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului XX, cercuri politice influente se opuneau educației egale a celor două sexe și promovării femeii mai ales în profesii libere¹.

Studii valoroase și anchete apărute în ziarele și revistele de orientare democratică ale vremii atrăgeau atenția opiniei publice asupra faptului că, deși porțile școlilor elementare și secundare și cele ale universităților erau deschise și femeilor, acestea au fost absolvite doar de un număr relativ mic de fete și că majoritatea femeilor aveau un nivel redus de cultură și condiții mizere de trai. Se relevă astfel faptul că, în timp ce femeile din Occident, calificate în diferite profesii, câștigau relativ bine, în România ele suportau condițiile primitive în care se muncea în agricultura țării. Cei aproximativ 1.000 de latifundiași care dețineau grosul suprafețelor arabile erau, în majoritatea lor, absenteiști. Ei își arendau terenurile unor întreprinzători, îndeobște străini, care, la rândul lor, le subarendau țăranilor lipsiți de pământ, constrânși să muncească, nedispunând de mijloace tehnice, de vite etc. Productivitatea foarte scăzută la hectar, foametea cronică, bolile, mortalitatea infantilă (cea mai ridicată din Europa) afectau, în primul rând, femeile de la țară, analfabete, obligate să ducă o viață absolut deplorabilă. Îmbunătățirea situației lor presupunea, înainte de toate, reformarea relațiilor agrare și modernizarea agriculturii.

Numeroase mărturii documentare dovedesc, pe de altă parte, că nici situația femeilor angajate în industrie nu era mai bună. Din anchetele inițiate de organizațiile de femei în primul deceniu al secolului XX, reiese, de pildă, că muncitoarele din București lucrau 12-14 ore pe zi (cazul croitoreșelor), chiar și 14-16 ore în unele stabilimente; erau mai prost plătite pentru aceeași muncă decât bărbații, încât nu-și puteau satisface nici nevoile zilnice cele mai elementare². Studiul Ecaterinei Arbore, *Industria și sănătatea lucrătorilor*, atrăgea atenția asupra altor aspecte dramatice ale vieții muncitoarelor : ele lucrau în încăperi strâmte și rău aerisite și

1. Cf. A. Bebel, **Femeia și socialismul**, ed.cit., pp. 299-304.

2. Eleonora Stratilescu, „Feminism”, în *Unirea Femeilor Române*, anul IV, nr. 10 și 11, octombrie și noiembrie 1912, pp. 503, 541-542.

erau obligate să execute muncile cele mai umiltoare și mai prost retribuite¹. Într-un alt studiu al ei, această protagonistă a feminismului românesc avertiza că tuberculoza făcea mai multe victime în București, în comparație cu alte orașe ale Europei. Printre lucrătoarele croitorese din fabrici se întâlneau 40-50 de bolnave la 1.000 de persoane, la care se adăugau și cei contaminați în familiile acestor femei, din cauza lipsei posibilităților de tratament². Anchetele întreprinse relevau insuficiențele grave ale legislației privitoare la reglementarea muncii femeilor și copiilor. Cele câteva legi de protecție, ca, de exemplu, cea a minelor din 1894 (modificată în 1900 și în 1906), care interzicea munca femeilor și a copiilor în subteran, au rămas numai pe hârtie. Abia după votarea unei noi legi a minelor, în 1924, vor fi respectate dispozițiile acesteia.

Statisticile vremii demonstrează că în Transilvania, aflată sub dominație austro-ungară, salariile erau, în general, mai mici decât în Ungaria, iar salariile femeilor, sub nivelul celor primite de bărbați. Ziarul *Népszava* (4 martie 1902) anunța că familii întregi de muncitori din comitatul Alba de Jos și din alte zone locuite de români s-au sinucis pentru a scăpa de mizerie și de foamete.

În același timp, anchetele apărute în paginile ziarului *Dimineața* (1905-1907) confirmă creșterea continuă a numărului femeilor angajate în diferite funcțiuni publice, îndeosebi în serviciul poștei și telegrafului. Și în această ramură, ele ocupau totuși cele mai modeste posturi, iar potrivit legii din 1892 privind organizarea corpului telegrafic și poștal femeile puteau fi angajate numai ca personal auxiliar, nefiind permisă promovarea lor decât până la gradul I de oficiant inferior. Femeile cu diplomă universitară nu aveau acces la toate profesiunile. De exemplu, celor cu studii juridice le era interzis să pledeze în procese, sub motivul că nu se bucurau de drepturi politice. În conformitate cu legea din 1898, profesoarele având aceeași activitate didactică și pregătire ca și bărbații obțineau salarii mult inferioare. Femeile cu calificare corespunzătoare nu erau admise nici în administrarea societăților economice, nici în consiliile de conducere ale băncilor și corporațiilor etc.

Documentele vremii stau mărturie că statutul juridic al femeilor române era umilitor, sub demnitatea umană. Potrivit tradiției, în căsnicie bărbatul era stăpân. Pravila lui Vasile Lupu și

1. *Viitorul Social*, anul I, nr. 4, noiembrie 1907, pp. 395-413.

2. Dr. Ecaterina Arbore, „Tuberculoza pulmonară în clasa muncitoare din țara noastră”, în *Viitorul Social*, anul I, nr. 2, septembrie 1907, pp. 168-169.

cea a lui Matei Basarab consfințeau supremația bărbatului, care avea dreptul să-și pedepsească soția dacă aceasta greșea (s-o sechestrare, s-o bată, „dar nu prea din cale afară”). Aceste clauze au rămas valabile și în epoca modernă. **Legea lui Callimachi (1817)** și cea lui **Caragea (1818)** statuează starea de subordonare a femeii măritate, dar cu anumite îngăduințe: ambii părinți aveau aceleași îndatoriri față de copii și bărbatul era obligat să contribuie la întreținerea copilului nelegitim. Femeia putea dispune de averea sa parafernala, iar dota (aflată în administrația soțului) revenea soției, în cazul decesului acestuia.

Codul civil românesc din 1866, sub influența codului lui Napoleon, a făcut un pas înapoi, declarând incapacitatea femeii măritate în întocmirea actelor publice. Ea nu avea dreptul să încheie nici un act administrativ, decât cu învoirea soțului sau a justiției; căsătorindu-se cu un străin, își pierde naționalitatea; nu putea dispune de dotă și nici de veniturile ei, realizate în timpul căsniciei. Era lipsită de dreptul de tutore și obligată să aibă domiciliul stabilit de soț; se interzicea căutarea paternității etc. Acest statut de minoră al femeii măritate se va menține, cu amendamente mai puțin semnificative (posibilitatea de a cere pe cale juridică o contribuție alimentară în cazul copiilor nelegitimi, de a-l da în judecată pe soțul care refuză să-i acorde autorizație de a încheia contracte etc.), până în 1932, când vor fi dobândite, la insistențele organizațiilor de femei, câteva îmbunătățiri.

Lipsa totală de drepturi politice, împiedicarea femeilor de a lua parte la rezolvarea treburilor publice explică în mare măsură păstrarea legislației anacronice privitoare la femei, în flagrantă contradicție cu cerințele epocii moderne¹.

1. Potrivit Constituției din 1866, sistemul electoral, bazat pe cens foarte ridicat, excludea marea majoritate a populației de la exercitarea dreptului de vot. Modificările legii electorale, făcute până la Constituția din 1923 (trecerea de la IV colegii la III colegii, 1884), nu au însemnat, de fapt, lărgirea dreptului de vot. În 1878, cu prilejul discutării proiectului de lege comunal, s-a propus ca femeia văduvă, proprietară de imobile să poată delega dreptul de alegător unuia dintre fiii săi sau ginerelui, în vederea participării la alegerile comunale. Propunerea a fost respinsă cu mare majoritate de Camera Deputaților. Și propunerea unui grup de șapte deputați, printre care C.A. Rosetti, N. Ionescu, I. Sturdza, N. Nacu, făcută cu prilejul modificării Constituției, în 1884, ca femeile măritate și văduvele, care întruneau calitatea de a face parte din cele trei colegii, să poată vota direct, a fost respinsă cu ilaritate.

Femeia și evenimentele istoriei

îndemnurile generației pașoptiste și ale celei unioniste, lansate de repetate ori către femeile române, de a intra, alături de bărbații și frații lor, în mișcarea de reînnoire și de restructurare democratică ale țării, nu au rămas fără ecou. Documentele vremii aduc dovezi de necontestat că femeile au fost prezente în revoluțiile de la 1848 din Țările Române, în mișcarea pentru Unirea Principatelor (1855-1859) și în Războiul de Independență din 1877-1878, evenimente istorice hotărâtoare pentru nașterea și consolidarea României moderne. Faptele devenite legendare și sacrificiile făcute de femei ca **Ana Ipătescu, Maria Rosetti, Elena Cuza, Pelaghia Roșu, Sevastița Bălcescu, Zoe Golescu** ș.a. pentru cauza revoluției pașoptiste nu au fost cu nimic mai prejos în comparație cu cele dovedite de femeile de pe baricadele revoluțiilor din Franța și Germania sau din Imperiul Habsburgic¹.

În deceniul al cincilea al secolului al XIX-lea, când se aștepta izbucnirea unor noi revoluții europene împotriva imperiilor absolutiste,

-
1. Astfel, dintr-o scrisoare adresată de A.C. Golescu lui N. Bălcescu (19 iulie 1848) aflăm că despre salvarea guvernului revoluționar prin intervenția hotărâtoare a Anei Ipătescu relatau cu elogii toate ziarele din Viena și că 40.000 de foi volante au fost tipărite „cu această faptă antică spre încurajarea moralului poporului din Viena”. Nu este întâmplător că pictorul C. Daniel Rosenthal a ales pentru vestitele sale tablouri: **România descătușându-și lanțurile pe Câmpia Libertății și România revoluționară**, chipul Mariei Rosetti, soția fruntașului pașoptist C.A. Rosetti. Deși născuse o fetiță în ajunul izbucnirii revoluției muntene, ea a fost prezentă la evenimintele din vara anului 1848, iar, după înfrângerea revoluției, i-a ajutat pe membrii arestați ai guvernului să scape din captivitatea otomană și să emigreze (cf. Jules Michelet, „Le Principautes Dannubiennes. Madame Rosetti. 1848”, în *Evenement*, Paris, 1851); Elena Cuza, soția revoluționarului pașoptist din Moldova, Al.I. Cuza, și-a folosit bijuteriile pentru a-i cumpăra pe marinarii greci, cu ajutorul cărora căpeteniile arestate ale revoluției moldovene au reușit să se îmbarce la Brăila, cu pașapoarte austriece; devotată cauzei națiunii sale, ea va oferi din zestrea ei 25.000 de galbeni pentru așezăminte de binefacere. În lucrarea sa, **Mișcarea românilor din Ardeal la 1848**, N. Bălcescu aprecia că „femeile nu rămăseseră în urmă nici cu curajul și nici cu simțămintele naționale. Ele luau parte la toate primejdiile soților lor.”; **raportul lui Avram Iancu despre faptele „oastei populare”** aflate sub comanda lui în războiul civil din Transilvania (1848-1849) relatează pe larg despre vitejia și curajul „femeilor călărețe” din Munții Apuseni, în frunte cu Pelaghia Roșu, mama centaurionului Roșu.

emigrația pașoptistă a elaborat mai multe proiecte de reorganizare a Europei Centrale și de Sud-Est, printre care și proiectul lui Kossuth Lajos, al constituirii unei Confederații Dunărene. Emigrația română s-a pronunțat împotriva proiectului care preconiza menținerea, în cadrul viitoarei Confederații, a „statului istoric maghiar”. Emisarul lui Kossuth s-a adresat lui Giuseppe Garibaldi, prieten cu **Dora d'Istria (Elena Ghica)**, care se bucura de un mare prestigiu în cercurile intelectuale europene¹, să-i convingă pe revoluționarii români să sprijine proiectul maghiar. Ea însă îi va da dreptate lui Dimitrie Brătianu, șeful emigrației române, că acest sprijin nu-l vor obține până ce adepții lui Kossuth nu vor renunța la ideea includerii Transilvaniei între așa-zisele „granițe istorice” maghiare. În articolele sale, publicate în ziare și reviste prestigioase din Occident, Dora d'Istria argumenta, cu excepționalul ei talent de publicist și dând dovadă de temeinice cunoștințe în domeniu, necesitatea constituirii, în locul imperiilor despotice, a statelor naționale în centrul și sud-estul continentului, pe temeiul principiului naționalităților. În viziunea sa, numai pe o astfel de bază putea fi realizată o confederație de state viabilă. Autoare a unor studii feministe, ea releva importanța înlăturării unității statale a românilor din spațiul carpatic pentru progresul nației sale și pentru îmbunătățirea soartei femeilor române.

Cu toate că revoluția europeană plănuită nu a izbucnit până la urmă, mișcarea pentru unirea Principatelor Române se va amplifica în conjunctura internațională favorabilă creată în urma înfrângerii Rusiei în războiul Crimeii (1856). La marile adunări populare și în paginile publicațiilor se dezbăteau căile înlăturării unificării și modernizării Principatelor Române. În această atmosferă politică, s-a impus în opinia publică vocea **Sofiei Cocea Chrisoscolev**², una dintre primele feministe din Moldova. În articolele și pamfletele sale, deosebit de elevate și de mature pentru o tânără institutoare,

-
1. **Dora d'Istria (Elena Ghica, 1828-1888)**, căsătorită cu principele Kolstoff-Massalski, trăiește câțiva ani în Rusia, apoi divorțează și se stabilește la Florența, unde a și murit, lăsând o avere apreciabilă Primăriei București; cunoscătoare a nouă limbi străine, cu studii strălucite, făcute în Germania și Elveția, a elaborat lucrări ample de politică internațională, viață economică, politologie, antropologie, folclor, feministe etc. Opera sa, apărută în Occident în mai multe volume, nu este decât parțial cunoscută și așteaptă să fie tradusă în românește și pusă astfel la dispoziția publicului din țară.
 2. *Cf. Operele doamnei Chrisoscolev, născută Cocea*, Tipografia națională a lui Ștefan Rasidescu, București, 1862.

apărute în principalele ziare unioniste, ca *Reforma*, *Steaua Dunării*, *Dacia*, *Românul*, ea examina cele mai arzătoare probleme sociale și politice, precum problema agrară, starea de înapoiere în care trăia populația țării, în primul rând femeile, lipsite de educație și victime ale unor mentalități anacronice. În apelurile adresate femeilor române de pretutindeni¹, Sofia Cocea le cerea să susțină mișcarea de reînnoire a țării. Salutând cu entuziasm dubla alegere a lui Al. I. Cuza, ea își exprima încrederea în izbânda politicii de reforme a domnitorului Principatelor Unite, care va deschide și pentru femei calea participării, alături de frații și soții lor, la marea operă de civilizare a patriei.

O altă reprezentantă de seamă a feminismului din epoca Unirii Principatelor, **Constanța Dunca Schiau**, a prezentat domnitorului țării și Camerei Deputaților (1863) un amplu proiect de organizare a învățământului pentru fete, după ce studiasse timp de mai mulți ani experiența acumulată până la acea dată în Occident. *Asociația pentru instrucția elementară din Franța*, for de prestigiu în elaborarea de proiecte de învățământ, a apreciat propunerile sale, mai ales cele referitoare la organizarea școlilor normale pentru viitoarele învățătoare, în programul cărora matematica, istoria, științele naturii și pedagogia urmau să fie discipline obligatorii. Concepția sa despre structurarea învățământului elementar rural și urban, a școlilor de arte și de meserii pentru fete, despre reforma orfelinatelor, a fost apreciată de comisia guvernamentală care pregătea proiectul de lege a învățământului; unele dintre soluțiile sale au fost incluse în această lege (1864), care prevedea crearea primelor școli secundare de fete.

Numeroase documente ale vremii certifică **participarea femeilor la efortul întregii națiuni române pentru dobândirea independenței de stat a țării (1877-1878)**. Comitetele de femei care au fost înființate încă de la începutul războiului în toate provinciile românești au antrenat mii și mii de femei în acțiunile de sprijinire a frontului, prin strângerea contribuțiilor în bani și în obiecte în folosul spitalelor, pentru ajutorarea răniților și a familiilor luptătorilor. **Comitetul Central al Doamnelor Române, cu sediul la Iași, prezidat de Maria Rosetti Roznovanu și aflat sub patronajul principesei Elisabeta**, a coordonat toate aceste

1. Sofia Cocea, „Epistola adresată doamnelor moldovene”, Târgu-Neamț, 1855; „Către damele române”, Fălticeni, 11 mai 1859, în vol. *Operele doamnei Chrisoscoleu, născută Cocea*, ed. cit., pp. 13-18; 77-88.

eforturi¹. La București a funcționat **Comitetul femeilor medici**, în scopul de a veni în ajutorul invalizilor și orfanilor de război. Un impresionant număr de femei au lucrat ca surori de caritate, altele au organizat ambulanțe și cursuri de infirmiere, chiar și spitale. Astfel, comitetul de femei din București, din inițiativa **Mariei Rosetti**, a înființat și administrat două spitale, unul la Turnu-Măgurele și altul la Craiova².

Deși comitetele femeilor române din Transilvania, constituite în urma apelului lansat de **Societatea doamnelor române din Sibiu**, în frunte cu **Iudita Măcelariu**, pentru susținerea frontului românesc, au fost desființate de autoritățile austro-ungare, membrele acestora și-au continuat activitatea începută ca persoane particulare³. Documentele consemnează numele unui mare număr de femei care s-au distins în acțiunea de colectare și de expediere către Crucea Roșie din București a ajutoarelor materiale, precum și a donațiilor de tot felul⁴.

Primele asociații de femei și programul lor

Prezența activă a femeilor la marile evenimente istorice care s-au succedat în a doua jumătate a secolului al XIX-lea a avut drept consecință maturizarea acestora, prin conștientizarea importantei contribuții pe care ele o puteau aduce în momentele hotărâtoare ale vieții naționale. Astfel se explică depășirea relativ rapidă a caracterului preponderent filantropic al primelor asociații de femei, care au luat ființă în provinciile românești aflate sub dominație austro-ungară și care aveau să devină curând părți constitutive ale mișcării de eliberare națională. Pentru a obține autorizație de funcționare, ele au fost constrânse să eludeze scopurile politice urmărite și să înscrie

-
1. „Societatea Femeilor Române pentru ajutorul răniților” (corespondență particulară), în *Familia*, anul XIII, nr. 19, din 8/20 mai 1877, pp. 224-225. „Raportul Comitetului Central al Damelor din Iași către Măria sa, Doamna Elisabeta”, în *Curierul*, nr. 37, din 15 mai 1877; „Comitetul Doamnelor pentru ajutorul ostașilor români răniți. Ședința (VII) din 19 mai 1877” [Iași], în *Curierul*, nr. 41, din 2 iunie 1877.
 2. „Damele române și rezelul”, în *Familia*, nr. 28, din 10/22 iulie 1877.
 3. „Societatea de dame române în Sibiu”, în *Familia*, anul XIII, nr. 20, din 15/27 mai 1877.
 4. „Comunicat al Ministerului Afacerilor Externe”, în *Monitorul Oficial*, nr. 264, din 30 noiembrie/12 dec. 1878, pp. 7441-7442.

pe primul loc în statutele lor obiective culturale și filantropice. Un exemplu edificator în această privință îl reprezintă cea mai veche și cea mai prestigioasă organizație de femei din Transilvania, cea de la Brașov, constituită în 1850, sub numele de **Reuniunea Femeilor Române pentru ajutorul creșterii fetițelor orfane române mai sărace**¹. Deși în statutele sale Reuniunea declara că se va ocupa de educația acestor orfane, ea a desfășurat o activitate mult mai bogată și mai variată în slujba interesului național. Reuniunea, a cărei înființare a fost inspirată de Iacob Mureșianu, ginerele Mariei Nicolau, prima președintă a organizației, de Al. Papiu-Ilarian, T. Cipariu, Ion Maiorescu, frații Hurmuzachi, se afla sub îndrumarea liderilor mișcării naționale române și a fost subvenționată de Biserica Ortodoxă și Greco-Catolică, de băncile românești și de oameni de afaceri români de pretutindeni. Din aceste fonduri au fost trimise la studii multe orfane dotate, au fost create școli secundare de fete la Sibiu, Blaj și Brașov, iar mai târziu internate, precum și o bibliotecă a Reuniunii. În colecția de *Cărți românești ieftine* au fost puse la dispoziția publicului o seamă de opere literare, dar și studii de istorie, reprezentative pentru cultura națională².

După modelul **Reuniunii Femeilor Române din Brașov**, au luat ființă asociații asemănătoare la Sibiu, Blaj, Hunedoara, Deva, Făgăraș și în alte localități, îndeosebi în deceniile care au urmat creării ASTREI (Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura poporului român, 1861). Ea va deveni un adevărat for tutelar pentru aceste reuniuni, împiedicate în activitatea lor de autorități, mai cu seamă după încheierea pactului dualist austro-ungar din 1867. Organizațiile de femei române s-au folosit de adunările despărțămintelor ASTREI pentru a-și ține propriile adunări. În acest fel, ele au putut cunoaște problemele arzătoare ale mișcării naționale și lua parte la manifestările culturale (expoziții de artă populară, spectacole de teatru, serbări câmpenești etc.) organizate cu aceste ocazii. Documentele pun în evidență implicarea din plin a

-
1. În urma confruntărilor militare din anii 1848-1849 în Transilvania, aproximativ 25.000 de văduve aveau de întreținut un mare număr de orfani, iar mulți copii și-au pierdut ambii părinți. Cf. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 38, din 17 mai 1852, p. 97.
 2. Maria Nicolau, **Compt public al Fondului Reuniunii Femeilor Române spre ajutorul creșterii fetițelor orfane și actele acesteia**, Brașov, 1853; vezi și „Primii ani de organizație și creștere a Reuniunii Femeilor Române din Brașov” (1850-1855), în *Carpați*, anul VI, nr. 339, din 8 septembrie 1926.

reuniunilor de femei în luptele politice, din ce în ce mai ascutite în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea, duse de Partidul Național Român împotriva politicii de maghiarizare forțată din Austro-Ungaria. Astfel, de exemplu, femeile române „n-au rămas cu nimic îndărătul zelului și a avântului național al eroilor lor soți” **în timpul mișcării memorandiste (1893-1895)**. Ele au creat la Brașov un **comitet politic secret**, în frunte cu **Elena Baiulescu**, „pentru a sprijini și apăra pe bărbații lor prin apeluri și propagandă în țară și în străinătate”. Din inițiativa acestui comitet a fost trimisă președintelui parlamentului italian o scrisoare, semnată de 920 de femei, în care se exprima recunoștința pentru apărarea cauzei memorandiștilor de către înaltul for legislativ și pentru condamnarea represaliilor autorităților austro-ungare contra mișcării revendicative a românilor din Transilvania¹. În consecință, din dispoziția ministrului ungar de interne, a fost întărit și mai mult controlul asupra organizațiilor de femei, impunându-li-se ca în statutele lor să prevadă obligativitatea de a anunța, cu 15 zile înainte, data convocării adunărilor lor ordinare și extraordinare și de a trimite către autoritățile locale copii legalizate după procesele verbale ale acestora.

În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, au luat ființă și în **Bucovina** reuniuni de femei, avându-le ca model pe cele din Transilvania. Prima organizație, **Societatea Doamnelor Române din Bucovina**, s-a constituit în 1891, la Cernăuți, din inițiativa unor feministe, provenite mai ales din familiile fruntașilor mișcării naționale române, printre care **Eufrosina Petrino-Armis**, **Elena Popovici-Logothetti**, **Sofia Stefanovici**, **Victoria Stircea**, **Maria Grigorcea**, **Ștefania Hurmuzachi**, **Agripina Onciul**. Curând după înființarea sa, Societatea își va crea filiale în peste 23 de localități din această provincie românească aflată sub stăpânire habsburgică. Sub protecția și îndrumarea **Societății pentru literatura și cultura română din Bucovina**, aceste organizații de femei, asemenea celor din Transilvania, au împletit strâns lupta pentru emanciparea femeii cu lupta de eliberare națională².

Datorită străduinței **Societății doamnelor române cu sediul la Cernăuți**, îndeosebi a **Victoriei de Grigorcea**, au fost inaugurate, în

-
1. „Din activitatea Comitetului [Politic] al Reuniunii Femeilor Române din Brașov”, în *Carpați*, anul IV, nr. 339, din 8 septembrie 1926.
 2. *Familia*, nr. 5 din 3/15 februarie 1891; vezi și „Societăți culturale în Bucovina”, în *Unirea Femeilor Române*, anul I, nr. 3, din 1 septembrie 1909, pp. 191-196.

1892, **un curs de limbă și literatură română**, frecventat de 270 de fete, și, în 1894, **Internatul de fete române**, unde 88 de eleve au putut beneficia, în fiecare an, până la primul război mondial, de „o creștere națională și de o instrucțiune” care le înlesnea „pentru viitor traiul de toate zilele”¹. Societatea și-a sporit mereu fondurile prin subvenții și donații generoase, dar și datorită veniturilor obținute de pe urma seratelor, a bazarelor cu produse ale industriei casnice, a serbărilor câmpenești etc., reușind astfel să deschidă o școală *poporală* pentru fete în 1898 și să înființeze un atelier de cusătorie și de croitorie și să pună la dispoziția copiilor nevoiași două azile².

Un rol deosebit în coordonarea activității organizațiilor de femei din provinciile românești ale Imperiului Austro-Ungar l-au avut publicațiile de prestigiu, îndeosebi *Familia*, *Gazeta Transilvaniei*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, care au informat permanent opinia publică despre preocupările acestor organizații și au găzduit în paginile lor articole consacrate problematicii feministe. Când s-au sărbătorit la Oradea, în 1904, patru decenii de la apariția revistei *Familia*, reuniunile de femei au salutat evenimentul. Iosif Vulcan, directorul revistei, membru de onoare al **Reuniunii Femeilor Române Sălăjene**, a remarcat în numărul jubiliar rolul femeilor „în conservarea unității neamului român în limbă și credință, în datini și deprinderi, în obiceiuri și porturi și în alte moravuri specifice națiunii române”³.

Prima asociație de femei din Moldova, Reuniunea Femeilor

Române de la Iași, a fost înființată din inițiativa **Corneliei Emilian**,

scriitoare, publicistă, soția profesorului Ștefan Emilian, unul dintre fondatorii **Reuniunii Femeilor Române din Brașov**. Condusă de

un comitet format din 12 membre, în frunte cu **Matilda Sihleanu**, Reuniunea și-a înscris în statutele sale (votate pe 28 decembrie 1867) obiectivul de a întemeia prima școală de meserii, pentru ca „fetele române mai sărace și dotate cu talente deosebite să se specializeze în învățământul profesional și artistic”⁴. Școala profesională

care a fost inaugurată în 1870 la Iași, a deveni, cu atât un important centru cultural, cât și un centru feminista din Bucovina, în *Victoria Romanului*, nr. 4, aprilie 1912, pp. 55-57.

2. Cf. **Societăți culturale din Bucovina**, ed.cit., pp. 194-195.

3. **XXV de ani din viața Reuniunii Femeilor Române Sălăjene. 1881-1906, la mandatul Reuniunii scris de Augustin Vicaș**, Institutul tipografic și de editură „Victoria”, Șimleul-Silvaniei, 1906, p. 75.

4. Vezi, mai pe larg, activitatea Reuniunii în amintirile Corneliei Emilian, **Câte ceva**, Tipografia Modernă, București, 1909.

centru de formare a unei generații întregi de femei în stare să-și câștige existența. Atelierele sale de confecționat haine și lenjerie au ajutat substanțial frontul românesc, în timpul războiului de independență. Reuniunea și-a câștigat un binemeritat prestigiu, mărindu-și permanent fondurile și numărul de membre, încât Corpurile Legiuitoare au recunoscut-o, în 1892, ca persoană juridică¹. După războiul de independență, într-o atmosferă mai liberală, multe din comitetele de femei, constituite pentru ajutorarea ostașilor răniți și a văduvelor și orfanilor de război, s-au transformat în asociații permanente, adoptând un program asemănător Reuniunii Femeilor Române de la Iași. Astfel de asociații au existat la Brăila, Focșani, Piatra-Neamț, Bacău, Roman și în alte orașe. La București a luat ființă, în 1879, un comitet de femei în cadrul societății **Concordia Română**, în frunte cu Paulina Zaharescu, directoarea Școlii profesionale de fete din Capitală.

Procesul de maturizare a mișcării feministe

La extinderea și la mai buna organizare a acestor prime asociații de femei a contribuit în mare măsură apariția, între 1878 și 1881, la București, a publicației bisăptămânale *Femeia Română*, sub direcția **Marii Flechtenmacher**. Având printre colaboratori personalități importante ale vieții politice și culturale, ca C. Dobrogeanu-Gherea, Sofia Nădejde, Paul Scorțeanu, Adela Xenopol, ea s-a bucurat de un real prestigiu în țară, dar și în Austro-Ungaria, Italia și Franța, unde avea mai mulți abonați. În paginile sale, se dezbătea pe larg sensul emancipării femeii, se combăteau atitudinile și concepțiile anacronice privitoare la statutul ei în societate și se lansau apeluri către femeile din toate categoriile sociale să susțină eforturile pentru câștigarea drepturilor lor².

Numeroase documente ale vremii certifică rolul mișcării socialiste în maturizarea reuniunilor și asociațiilor de femei în ultimele

-
1. **Recunoașterea Societății Reuniunii Femeilor Române din Iași ca persoană morală prin legea din 3 decembrie 1892**, Tipografia națională, Iași, 1895, pp. 9-16.
 2. Sofia Nădejde, „Starea femeilor și mijlocul prin care se pot emancipa”, în *Femeia Română*, 31 mai 1879; Maria Flechtenmacher, „Școala”, în *Femeia Română*, din 19 august 1879; „Timpul și necesitățile lui”, în *Femeia Română*, din 25 mai 1880; Paul Scorțeanu, „Starea economică a femeii”, în *Femeia Română*, din 1 ianuarie 1881.

două decenii ale secolului al XIX-lea. Cunoscând bogata literatură occidentală privitoare la rolul femeii în societate, adepții ideilor socialiste (Sofia și Ion Nădejde, Panait Mușoiu, Constantin Mille, Paul Scorțeanu, Al.G. Radovici ș.a.) au semnat articole, studii și polemici în *Munca*, *Drepturile Omului*, *Lumea Nouă*, *Lumea nouă științifică și literară*, dar și în alte publicații, și au atras atenția asupra importanței înlăptuirii reformelor democratice, în primul rând a votului universal, pentru atingerea scopurilor mișcării feministe. Revista ieșeană de orientare socialistă *Contemporanul* (1881-1891), având un tiraj de 4.500 de exemplare, neobișnuit de mare pentru acele timpuri, și cu un prestigiu enorm în cercurile intelectuale, a pornit o adevărată campanie împotriva celor care, sub pretinsul motiv că femeia ar avea creierul mai mic decât bărbatul, susțineau că femeile n-ar fi în stare să se afirme în sfere spirituale mai înalte și, în nici un caz, în politică. Astfel, Sofia Nădejde se ridică împotriva opiniei lui Titu Maiorescu (exprimată cu prilejul unei Conferințe, **Darvinismul și progresul intelectual**, ținută în mai 1882 la Ateneul Român), potrivit căreia ar fi fost cu neputință să se încredințeze „soarta popoarelor pe mâna unor ființe a căror capacitate craniană e cu 10% mai mică. Abia ajung azi creierii cei mai dezvoltăți - susține liderul junimist - pentru a conduce o națiune pe calea progresului și a prosperității materiale”. Sofia Nădejde demonstrează, pe baza celor mai noi descoperiri ale biologiei, anatomiei, antropologiei etc., că, raportată la greutatea corpului, greutatea creierului femeii întrece chiar pe cea a bărbatului. Cauza stării de inferioritate a femeii trebuie căutată - releva ea - în mediul social în care trăiește, viciat de prejudecăți, în legislația discriminatorie și în imposibilitatea de a se instrui potrivit cu exigențele epocii moderne¹.

În programul Partidului Social-Democrat al Muncitorilor din România (constituit în martie 1893), printre principalele reforme, au fost înscrise și revendicări fundamentale pentru femei: absoluta egalitate în exercitarea drepturilor civile și politice, acces la toate profesiunile libere și manuale, la muncă egală, salariu egal, legi protectoare ale muncii în ateliere și fabrici².

-
1. Sofia Nădejde, „Răspuns d-lui Maiorescu în chestia creierului la femei”, în *Contemporanul*, anul I, nr. 24, 1881-1882, pp. 873-881; vezi și *Contemporanul*, anul II, nr. 1, 1882-1883, pp. 14-18; nr. 18, pp. 712-717.
 2. „Moțiunea celui de-al doilea Congres al P.S.D.M.R. din aprilie 1894”, în *Munca*, anul V, nr. 9, din 24 aprilie 1894.

Sub înrăurirea mișcării socialiste, dar și a mișcării internaționale de femei pentru votul universal, organizațiile și publicațiile feministe, îndeosebi cele create în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, vor pune accentul în programele și statutele lor pe revendicările economice, politice și juridice. Așa se explică de ce opinia publică democratică a salutat constituirea, în 1894, a **Ligii Femeilor Române de la Iași**, în urma apelului lansat de Reuniunea din același oraș cu scopul de a veni în ajutorul femeii, „să-și câștige neatârănarea economică”, să lupte mai eficient contra discriminării și pentru „recunoașterea drepturilor sale juridice” și „îmbunătățirea stării ei culturale”¹. Din inițiativa Ligii, a fost înaintată Adunării Deputaților, în primăvara anului 1896, o petiție, purtând semnătura a peste 100 de femei, prin care se cerea ca „femeia măritată să fie scoasă din rândul minorilor și să i se recunoască dreptul de a-și administra singură averea” și, în al doilea rând, „ca legea să oblige pe bărbat ca să-și recunoască copilul său natural, pentru ca astfel sarcina creșterii copilului să fie suportată și de tată, iar nu numai de mamă, ca să dispară în felul acesta pruncuciderile și sinuciderile mamelor, precum și părăsirea copiilor, care altfel ar deveni o nenorocire pentru societate”². Cu toate că petiția nu a fost luată în considerație, nici de această dată și nici mai târziu (în 1898, când s-a trimis Corpurilor Legiuitoare cu 500 de semnături), acțiunea femeilor ieșene a contribuit la întărirea curentului reformist care s-a afirmat din ce în ce mai pronunțat în viața politică românească la începutul secolului XX.

Revistele feministe, ca, de exemplu, cele aflate sub direcția Adelei Xenopol: *Dochia* (Iași, 1896-1898), *Românca* (Iași, 1905-1906), *Viitorul Româncelor* (București, 1912-1914), au strâns în jurul lor o seamă de intelectuale și de personalități ale vieții culturale și politice, îndemnând organizațiile de femei să susțină eforturile grupărilor și partidelor politice de restructurare și de modernizare ale societății românești.

Asociația **Unirea Educatoarelor Române**, înființată la Iași în 1908, având ca președintă de onoare pe Emilia Humpel și în comitetul de conducere pe Aneta Socor, Tereza Stratilescu și Maria C. Buțureanu, și-a lărgit, curând după constituirea sa, obiectivul inițial

-
1. Cf. **Statutele Ligii Femeilor din România**, Tipografia Evenimentul, Iași, 1894; vezi, mai pe larg, împrejurările constituirii Ligii în **înființarea Ligii femeilor [de la Iași]** în *Suplimentul Buletinului Ligii femeilor*, Iași, 1898.
 2. **Dezbaterile Adunării Deputaților**, sesiunea 1895/1896, din 5 martie 1896, p. 463.

de a susține educarea fetelor „în direcțiuni practice” prin dezvoltarea industriei casnice. În prestigioasa publicație a Asociației, *Unirea Femeilor Române* (Iași, 1909-1916), au apărut valoroase articole și studii de sociologie feminină, care argumentau că numai prin înfăptuirea reformelor democratice, înainte de toate, a reformei agrare și a celei electorale, puteau fi dobândite drepturile elementare ale femeilor¹.

Asociația a înaintat Adunării Constituante, întrunită în primăvara anului 1914 pentru revizuirea Constituției, un memoriu, prin care cerea drept de vot pentru scriitoare, învățătoare și profesoare, doctorițe, funcționare titulare de stat, titrate, având cel puțin patru clase elementare. Limitarea dreptului de vot la aceste categorii de femei era motivată prin atitudinea ostilă a majorității parlamentare față de intrarea femeilor în viața politică.

O evoluție asemănătoare a avut și asociația **Unirea Culturală a Femeilor Române**, cu publicația ei, *Revista Noastră*. Apărută în 1905, din inițiativa scriitoarei Constanța Hodoș, revista și-a propus la început să stimuleze creația literară feminină de bună calitate. După o lungă perioadă de întrerupere, *Revista Noastră* reare pe 1 iunie 1914, urmărind să atragă femei din toate categoriile sociale pentru obținerea drepturilor civile și politice. În vederea atingerii acestui obiectiv, a fost creată, în 1915, **Unirea Culturală a Femeilor Române**. În pofida faptului că mijloacele alese erau predilect culturale (îmbunătățirea sistemului de învățământ pentru fete, încurajarea muncii intelectuale feminine etc.), asociația a luat parte la dezbaterile politice la ordinea zilei, pronunțându-se hotărât pentru reforme, îndeosebi pentru câștigarea de către femei a dreptului de a lua parte la deciziile politice de interes național².

O altă dovadă a maturizării organizațiilor de femei, în condițiile intensificării luptei pentru reforme, o reprezintă asociația **Emanciparea Femeii**, creată în 1911, la București, de entuziasta susținătoare a drepturilor economice și politice ale femeilor române, **Eugenia de Reuss-Ianculescu**. Programul Asociației s-a conturat treptat, începând cu 1907, când inițiatorea și președinta ei a ținut o serie de conferințe la Ateneul Român din București, dar și în alte orașe, despre sensul emancipării femeii și despre progresele mișcării feministe

-
1. M. K., „La reformele noastre”, în *Unirea Femeilor Române*, anul VI, nr. 5, mai 1914, pp. 201-203.
 2. *Revista Noastră*, anul III, nr. 15, 1 iulie 1915, pp. 211-212; nr. 16, 1 august 1915.

din țările mai dezvoltate, occidentale. La întrunirile Asociației, organizate în sala de festivități a Liceului „Gheorghe Lazăr” din București, cu participarea unor cunoscuți oameni politici, scriitori, publiciști (N. Fleva, I. Theodorescu, N. D. Cocea, P. P. Negulescu ș.a.), au fost examinate modalitățile schimbării statutului juridic și politic al femeii și căile dobândirii independenței sale economice. În 1913, când în țările occidentale lupta sufragetelor era în plin avânt, Asociația și-a schimbat denumirea în **Drepturile Femeii**, înscriind printre scopurile sale principale: „egalizarea femeii cu bărbatul pe teren politic, modificarea legilor în ceea ce privește restricțiunile juridice și civile ale femeii”, admiterea principiului „la muncă egală salariu egal”, independența economică a femeii măritate asupra avutului său, „căutarea paternității”, admiterea femeii în profesii libere etc.¹. Toate aceste obiective, cuprinse într-un **memoriu, în primăvara lui 1914**, au fost prezentate parlamentului prin intermediul prof. I. Th. Florescu, deputat de București, vicepreședintele Camerei Deputaților. Din inițiativa Eugeniei de Reuss-Ianculescu, conducea Asociației a propus **Cercului feminin socialist** din București (înființat pe 15 august 1912) să trimită împreună un nou memoriu Corpurilor Legiuitoare, revendicând acceptarea femeilor, dacă nu la alegeri parlamentare, cel puțin la cele comunale. La întrunirea sa din 29 aprilie 1914, **Cercul feminin socialist** a respins propunerea de colaborare, pe motivul că asociația **Drepturile femeii** limita numai la categoria femeilor știutoare de carte posibilitatea exercitării dreptului de vot, îndepărtând în acest fel de la urne tocmai „lucrătoarele din fabrici și ateliere, țărăncile române”, care ar fi putut „da suflet mișcării feministe”². Susținând punctul de vedere al stângii liberale, în frunte cu Ion I. C. Brătianu, Eugenia de Reuss-Ianculescu și-a exprimat convingerea că o reformă electorală, fie și limitată, ar fi reprezentat un pas important spre obținerea votului universal pentru ambele sexe. Pe aceeași poziție s-a situat și Adela Xenopol, care, pe 21 aprilie 1914, a înmănat, în numele unui grup de femei intelectuale, (printre care Olga Sturdza, Elena Meissner, Maria Gavrilescu), deputatului I. Al. Brătescu-Voinești o petiție în care insista pentru acordarea dreptului de vot femeilor, cel puțin

-
1. „Societatea Drepturile Femeii, Statute”, în *Drepturile femeii*, anul II, iulie-august, 1913, pp. 141-144; vezi și Eugenia de Reuss-Ianculescu, „Drepturile femeii”, în *Drepturile femeii*, anul I, nr. 7, iulie 1912; „Femeia română și politica”, în *Drepturile femeii*, anul II, ianuarie-februarie 1913, pp. 12-15.
 2. *România muncitoare*, anul X, nr. 76, din 6 iulie 1914.

pentru comună, deși în „interesul neamului românesc s-ar fi impus recunoașterea acestui drept și pentru parlament”¹.

Primii pași pe drumul unificării

Lipsa unei coordonări a inițiativelor și a acțiunilor feministe constituia o reală piedică în atingerea scopurilor lor. Până la primul război mondial, organizațiile de femei și-au desfășurat activitatea mai mult izolat, în pofida faptului că în programele și statutele lor erau înscrise obiective asemănătoare². Inițiativa de unificare a asociațiilor și reuniunilor de femei sub un comitet director aparține celei mai puternice organizații din Transilvania, Reuniunea Femeilor Române de la Brașov. Președinta acesteia, **Maria Baiulescu**, a propus, în 1911, **convocarea unui congres de unificare a tuturor reuniunilor de femei române din Austro-Ungaria**. Acest congres, prin care s-a constituit **Uniunea Femeilor Române din Ungaria**, și-a desfășurat lucrările între 3 și 5 iunie 1913, la Brașov, în condițiile intensificării măsurilor de maghiarizare forțată. De aceea programul și statutele votate de delegatele a 37 de reuniuni, care urmau să fie înaintate spre aprobare autorităților, cuprindeau îndeosebi scopuri filantropice și culturale, eludând cu bună știință preocupările politice, mai cu seamă sprijinul constant pe care reuniunile de femei urmau să-l acorde în continuare organizațiilor și instituțiilor mișcării naționale române³.

-
1. „O petiție la Camera”, în *Viitorul Românelor*, anul III, nr. 4, aprilie 1914, pp. 49-50.
 2. Astfel, de exemplu, exista o asemănare între felul cum concepeau organizarea activității lor **Uniunea Educatoarelor Române** de la Iași și Societatea **Sprijinul** (înființată în 1904 la București, de Ecaterina Arbore și Virginia Alexandrescu), **Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române** (1910), **Societatea Femeilor Române** (1904), **Asociația Cultura și ajutorul femeii** (1906, București) etc. care, pe lângă obiective filantropice, vor urmări cu predilecție obiective culturale și politice.
 3. Cf. Maria Baiulescu, „Zece ani în România Mare și șaptesprezece ani de la înființare. Istoricul”, în *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare. Al șaptesprezecelea an de la întemeiere (1913-1930) sub înaltul patronaj al Maj. Sale Regina Maria*, pp. 1-3. Președinta Uniunii a fost aleasă Maria B. Baiulescu. Din Comitetul de direcție al U.F.R. din [Austro] Ungaria au făcut parte : Elena Săbădeanu, președinta de onoare, Catinca Bărsăanu (Sibiu), Ana Filip (Abrud), Paulina Rădulescu (Lugoj), Sôfia Beleş (Arad), Elena Pop (n. Maniu) (Blaj), Elena dr. Mețianu (Zernești),

Al doilea congres al Uniunii s-a ținut la Sibiu, în zilele de 8 și 9 iunie 1914, în sala festivă a Muzeului etnografic al ASTREI, cu participarea unui impresionant număr „de doamne și domnișoare, mulți intelectuali și mulți țărani și țărance în frumosul lor port național”¹. În discursul de deschidere a congresului, **Maria Baiulescu** a anunțat aprobarea oficială a statutului noii organizații și a reafirmat și de această dată semnificația luptei unite a femeilor.

Eforturile depuse în vederea unificării organizațiilor de femei au fost apreciate de delegatele mișcării feministe din Regatul României. În cuvântul rostit în numele **Unirii Educatoarelor Române**, **Eleonora Stratilescu** și-a exprimat solidaritatea deplină a femeilor din țara liberă cu aspirațiile celor din monarhia Austro-Ungară: „De când ne-am constituit, gândul nostru a zburat la Dumnea-voastră - afirma vorbitoarea, autoare a unor importante studii de sociologie feministă -, ne-am adresat și D-voastră, ne-am simțit datorii de a gândi și a lucra și în vederea nevoilor D-voastră. Am simțit din capul locului nevoia de a strânge legăturile sufletești cu toți frații noștri de peste hotare, de oriunde se află ei, pentru a realiza unitatea culturii românești”². Fruntașa mișcării feministe vedea în pasul important făcut de femeile române din Transilvania preludiul unirii tuturor provinciilor românești într-un singur stat național modern³.

Izbucnirea primei conflagrații mondiale, participarea României la conflict pentru întregirea teritoriului său național, marile suferințe și profundele mutații petrecute în structurile societății românești au marcat puternic și mișcarea de femei. Pe de o parte, asociațiile și reuniunile femeilor române au condamnat „mariile imperii despotice” pentru declanșarea războaielor de cotropire și și-au exprimat convigerea că pentru dobândirea unei păci trainice erau indispensabile instaurarea unor regimuri democratice și garantarea drepturilor și libertăților pentru toți cetățenii, indiferent de sex. Pe de altă parte, documentele atestă că protagoniste ale mișcării de emancipare a femeii ca Adela Xenopol, Eugenia de Reuss-Ianculescu, Constanța

Maria Moldovan (Mediaș), Ana Pop de Lemeny (Cluj), Lucreția Murășeanu (Turda).

1. *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare*, ed.cit., p. 3.
2. Eleonora Stratilescu, „Congresul de la Sibiu al Uniunii Femeilor Române din Ungaria”, în *Unirea Femeilor Române*, anul VI, nr. 6, iunie 1914, pp. 263-275.
3. Eleonora Stratilescu, „Unirea Educatoarelor Române”, în *Unirea Femeilor Române*, anul VI, nr. 1, din 24 ianuarie 1915, pp. 1-4.

Hodoș, Eleonora Stratilescu ș.a., în cuvântările și în articolele lor, au susținut cauza dreaptă a participării României la război, pentru întregirea țării.

Mobilizarea generală a forțelor militare românești, în vara anului 1916, a creat necesitatea imediată a preluării muncii și îndatoririlor bărbaților de către femei. Răspunzând la apelul organizațiilor lor, femeile, indiferent din ce categorie socială făceau parte, și-au canalizat toate energiile pentru susținerea efortului suprem al întregii națiuni. În această situație de excepție, Corpurile Legiuitoare au modificat, în favoarea femeilor, unele articole de legi. Astfel, a fost sancționat **decretul din 24 septembrie 1916**, potrivit căruia „în tot timpul cât va dura mobilizarea, femeile sătenilor mobilizați se instituiesc mandatare legale ale soților lor, pentru actele de admnistrație privitoare la plata ratelor datorite pentru pământ, la plata de arenze, la facerea de învoieli agricole etc.”¹. Tot în septembrie 1916, s-a înființat **un oficiu de plasare** pentru a ajuta la preluarea de către femei a celor mai diferite obligații îndeplinite până atunci numai de către bărbați în întreprinderi industriale și în instituții publice, demonstrând că ele puteau face față celor mai critice situații².

Femeile române din Transilvania au întâmpinat cu entuziasm trupele din Regat care au trecut Carpații, în vara anului 1916, „spre a dezrobi frații subjugăți”³. **Uniunea Femeilor Române, cu sediul la Brașov** s-a constituit în **Societatea Crucii Roșii Românești**,

„îngrijind în tot timpul ocupațiunii armatele române și organizând din proprie inițiativă spitale care rămăseseră devastate în urma evacuării austro-ungare”⁴.

După retragerea armatei române, o parte dintre frunzașele Uniunii s-au refugiat în Moldova, unde își vor continua activitatea în cadrul organizațiilor de femei din această zonă neocupată a țării. Multe din cele rămase în Transilvania au fost întemnițate sub acuzația de „trădare de patrie” pentru ajutorul dat armatei române, iar averile lor au fost puse sub sechestru. Autoritățile austro-ungare au încercat

-
1. C. Hamangiu, **Codul general al României. Legi uzuale**, Editura Librăriei Alcalay et co, f.a., București, vol. VIII, pp. 1048-1049.
 2. *Universul*, nr. 241, din 31 august 1916; *Mișcarea*, nr. 239, din 21 octombrie 1916.
 3. „Uniunea Femeilor Române din Brașov de la 1913 la 1918”, în *Carpați*, anul VI, nr. 339, din 8 septembrie 1926.
 4. *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare*, 1913-1933, ed.cit., p. 4.

să dizolve **Uniunea Femeilor Române**, care însă a reușit să se salveze, datorită strădaniei Virginiei Vlaicu și a Anei Broșteanu.

Pe de altă parte, în Vechiul Regat, organizațiile de femei s-au solidarizat pentru a face față invaziei germane. Ele au întreprins tot ce era posibil pentru a conserva bunurile rămase în satele și orașele cotropite, îndurând foametea, epidemiile, condițiile mizere ale regimului de ocupație. În martie 1917, femeile din capitală au organizat o impresionantă manifestație pe Calea Victoriei, în semn de protest contra încetării ajutoarelor acordate familiilor celor mobilizați, a lipsei de alimente și a rechizițiilor¹.

Pentru a veni în ajutorul celor peste 18.000 de orfani și al familiilor rămase fără nici un sprijin, Ministerul de Război, al Instrucțiunii publice și al Cultelor împreună cu **Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române** au constituit **Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război**, condusă de **Olga Sturdza**². Cu ajutorul comitetelor sale au fost înființate orfeline, cantine și „supe populare”. Răspunzând solicitării Crucii Roșii, numeroase femei s-au remarcat în îngrijirea răniților, în asigurarea asistenței medicale în spitale, improvizate chiar și în case particulare sau în localurile școlilor și ale căminelor. Multe din aceste acțiuni au fost patronate de regina Maria și de numeroase feministe, în primul rând de Alexandrina Cantacuzino³ (care a condus cel mai mare spital din capitala aflată sub ocupație germană), Olga Sturdza, Ecaterina Gr. Cantacuzino, Eliza Brătianu, Anastasia Filipescu ș.a. Nenumărate femei s-au distins în formațiunile sanitare ale Crucii Roșii, ajutând la evacuarea a 40.000 de răniți în timpul retragerii unei părți a populației în Moldova⁴. Multe femei medici și studente în medicină au dovedit curaj și spirit de sacrificiu în unitățile sanitare ale armatei, îngrijindu-i pe răniți și ajutând la combaterea ravagiilor pricinuite de epidemia de tifos exantematic⁵.

Totodată, o serie de mărturii atestă participarea directă a femeilor la diverse operațiuni militare și, în special, în bătăliile de la Mărășești, Mărăști și Oituz (1917). Luptătoarele din Munții Vrancei, Clemansa Chilian, Maria și Ana Beșliu, Teodora Enăchescu, Maria

1. *Socialismul*, nr. 9, din 26 noiembrie 1918.

2. *Mișcarea*, nr. 10, din 1 ianuarie 1918.

3. Cf. *Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines*, 1921-1938, Editura Casa Femeii, București, 1940, p. 13.

4. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 178, din 28 august/10 septembrie 1916.

5. Cf. *Cultul eroilor noștri*, anul I, nr. 1, 1920.

Șerbescu ș.a. au transmis date utile comandamentelor române din Moldova, au adăpostit și hrănit zeci de ofițeri și soldați români și le-au înlesnit trecerea dincolo de liniile frontului. Sublocotenentul Ecaterina Teodoroiu și Măriuca Zaharia și-au dat viața în luptele din august 1917 de pe frontul Moldovei pentru oprirea ofensivei germane¹.

Înfrângerea Puterilor Centrale în 1918, prăbușirea țarismului și a Imperiului Habsburgic, proclamarea de către popoarele imperiului a dreptului la organizare statală liberă au creat condiții pentru înfăptuirea unității politice a românilor. **Sfatul Țării de la Chișinău (27 martie 1918), Consiliul Național Român din Cernăuți (15/28 noiembrie 1918)** decid unirea acestor vechi provincii românești cu țara. **Consiliul Național Central Român** cu sediul la Arad preia, în octombrie 1918, administrarea Transilvaniei. Toate asociațiile culturale românești au depus jurământul de credință, printre care și cele peste 60 de reuniuni ale femeilor române. La adunările lor generale, ținute în cursul lunii octombrie, aceste organizații și-au ales delegatele la **Marea Adunare Națională**, convocată pentru 1 decembrie 1918, la Alba-Iulia, mandatându-le să voteze unirea cu România și reformele democratice care urmau să fie înfăptuite în viitorul stat român. Printre aceste reforme, cuprinse în Rezoluția adoptată, se aflau „votul obștesc, direct, egal și secret pentru ambele sexe”, de la 21 de ani în sus, o reformă agrară radicală, reducerea suprafețelor latifundiilor, împrumutarea țăranilor cu câte o bucată de pământ „cel puțin atât cât să o poată munci” cu familiile lor.

Drept recunoaștere a importanței pe care femeile vor trebui să aibă în noile structuri democratice, **delegata Reuniunii Femeilor Române de la Sibiu, Nora Lemeny**, doctor în litere, nepoata lui Ioan Bran Lemeny, a fost aleasă deputat în Marele Sfat Național și i s-a încredințat conducerea Departamentului muncii în Consiliul Dirigent².

-
1. Cf. C. Kirițescu, **Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919**, vol. I, Tipografia Arte grafice „România Nouă”, București, 1922, p. 119; despre faptele eroice devenite legendare ale Ecaterinei Teodoroiu, vezi C. Kirițescu, *op.cit.*, vol.cit., p. 371; „*Cultul eroilor noștri*”, anul II, nr. 6, 1921; *Călăuza ostașului*, anul II, nr. 1, 1938, București.
 2. **Eleonora Lemeny (1885- ?)**, nepoata lui Ioan Bran Lemeny (fost secretar al Marii Adunări Naționale a românilor de la Blaj (3/15 mai 1848) - prima femeie cu diplomă de doctor în litere la Universitatea din Cluj; profesoară la Școala secundară de fete de la Sibiu, membră în Secția didactică a ASTREI, protagonista mișcării feministe din Austro-Ungaria; vezi *Femeia*, nov., 1968.

Mișcarea feministă și noua Constituție (1917-1923)

În pofida hotărârilor luate de marile adunări naționale ale românilor din Transilvania, Bucovina și Basarabia, drepturile fundamentale civile și politice ale femeilor au fost contestate de Corpurile Legiuitoare ale României întregite. Nici măcar drepturile civile de care ele se bucuraseră în cele două foste imperii vecine n-au fost luate în considerație¹.

În vara anului 1917, un numeros grup de femei din Moldova, printre care reprezentante de seamă ale feminismului românesc, ca Ella Negruzzi, Olga Sturdza, Cornelia Emilian, Ana Conta Kernbach, Elena C. Meissner, au înaintat Senatului, prin intermediul unuia dintre membrii săi, Paul Bujor, **o petiție**, cerând ca la elaborarea noii Constituții a țării să se recunoască drepturile integrale ale femeii. Susținând aceste revendicări, Paul Bujor considera ca fiind o situație „anormală, nedreaptă și umilitoare” condiția de inferioritate socială în care erau ținute femeile de legislația țării și cerea - potrivit cu prevederile programatice ale Partidului Social-Democrat, pe care-l reprezenta - elaborarea unui nou statut al acestora cores-punzător cu exigențele unui adevărat stat democratic.

Concomitent cu petiția femeilor, deputatul liberal C. Nacu, profesor universitar, cunoscut jurist, a propus parlamentarilor un proiect de lege care să statueze egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații².

Feministele din Moldova au amplificat în anii următori mișcarea petiționară începută, dar rămasă fără nici un rezultat. În cursul lunilor iunie și iulie ale anului 1918, ele au inițiat întruniri săptămânale, în aula Universității din Iași, cu invitarea unor personalități importante ale vieții publice, unde, în prezența unei numeroase asistențe, au fost discutate căile posibile ale dobândirii drepturilor

1. În Austro-Ungaria, bunurile câștigate în timpul căsătoriei erau comune; femeia avea dreptul de a-și administra averea de la 14 ani, de a-și schimba religia de la 18 ani și devenea majoră cu toate drepturile de la 24 de ani, cu excepția celor politice; femeile din Basarabia dispuneau liber de averea lor și se bucurau de drept de vot la alegerile municipale (cu condiția să fie proprietare) și de dreptul de exercitare a profesiunilor libere.
2. Cf. Calypso C. Botez, **Problema feminismului. O sistematizare a elementelor ei**, Tipografia Gutemberg, București, 1920, p. 56.

firești ale femeilor. S-a constituit un comitet care a elaborat programul și statutele unei noi organizații (aprobat pe 20 iulie 1918), care se intitula **Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor din România [A.E.C.P.F.R.]**⁶¹. Așa cum rezultă și din denumirea ei, Asociația nou creată avea drept misiune câștigarea „sufragiului universal al femeilor, atât pentru corpurile legiuitoare, cât și pentru consiliile județene”. Asociația și-a propus să combată, „printr-o propagandă activă, prin publicații, articole de jurnal, manifeste, întruniri publice, conferințe, congrese”, prejudecățile și dogmele referitoare la menirea femeii, să obțină pentru ele accesul la toate profesiunile, să le îndrume către comerț și meserii, să pregătească fetele pentru munca socială și viața cetățenească, să combată analfabetismul, înființând școli pentru adulți etc.

În toamna anului 1918 și în cursul anului următor, au luat ființă secțiuni ale Asociației la București, Cernăuți, Brașov, Sibiu și în alte orașe ale țării. În publicațiile Asociației - *Acțiunea Feministă* (Piatra-Neamț, 1919-1921), condusă de Valentina Focșa, și *Buletinul Trimestrial* (Iași, 1919-1921), sub direcția Mariei C. Buțureanu - au fost pe larg explicate obiectivele urmărite⁶². Opinia publică a putut lua astfel cunoștință de expunerile și discuțiile avute la ședințele săptămânale ale **Cercului de studii feminine de la Iași**, unde cele mai aprinse controverse s-au iscat în jurul oportunității atragerii femeilor în viața politică. Au fost combătute punctele de vedere susținute mai cu seamă de parlamentari, potrivit cărora femeile ar fi nepregătite și incapabile de a se implica în problemele de stat „atât de complexe, încât nici bărbații cu multă experiență nu le puteau face față”. S-a demonstrat, dimpotrivă, că marea majoritate a bărbaților aveau calități și defecte asemenea femeilor și că exercițiul dreptului politic, pe temeiul sufragiului universal, a fost și va rămâne încă pretutindeni calea emancipării societății în ansamblul ei⁶³. S-a discutat mult și în contradictoriu despre atitudinea pe care Asociația trebuia să o aibă față de partidele politice, ajungându-se la concluzia că, pentru moment, era de preferat păstrarea autonomiei sale și abia după câștigarea dreptului de vot urma să se

-
1. **Statutele și programul Asociației pentru Emancipare Civilă și Politică a Femeilor Române**, Tipografia Dacia, Iași, 1918.
 2. Maria C. Buțureanu, „Scopul nostru”, în *Buletinul Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române*, anul I, nr. 1, ianuarie 1919.
 3. Red. „Să facă femeile politică?”, în *Buletinul trimestrial al A.E.C.P.F.R.*, anul I, nr. 2, aprilie 1919, Iași, pp. 22-24.

decidă susținerea acelor partide care cuprindeau în programele lor, parțial sau total, țelurile urmărite de mișcarea feministă¹.

La adunările publice ale secției bucureștene a Asociației, găzduite la început în atelierul de pictură al Ceciliei Cuțescu-Storck, care curând s-a dovedit neîncăpător, personalități politice ca Vasile Goldiș, I. Theodorescu, Polizu-Micșunești, P. Negulescu, argumentau că a sosit momentul pentru acordarea dreptului de vot și femeilor. Comitetul secției bucureștene a Asociației a lansat apeluri către femeile de pretutindeni să se solidarizeze în efortul de a schimba legislația anacronică privitoare la femei. Delegatele Asociației s-au adresat oamenilor politici influenți, protestând contra poziției conservatoare a majorității parlamentarilor care refuzau să accepte revendicările feministelor. Au fost trimise noi memorii și petiții Corpurilor Legiuitoare prin care se atrăgea atenția asupra primirii „favorabile, care, în toate statele culturale din Europa, s-a făcut propunerilor de deplină emancipare a femeii”. Se demonstra apoi că femeia română era întru totul îndreptățită să-și ocupe locul ce i se cuvenea în societate².

Din inițiativa asociației, s-a întreprins **o amplă anchetă privind atitudinea liderilor diferitelor partide politice, dar și a altor personalități ale vieții publice, referitoare la statutul femeii**. Răspunsurile date la următoarele întrebări au fost publicate în *Acțiunea feministă* : 1. în ce măsură emanciparea femeii este o problemă de dreptate și prevedere socială?; 2. pactul fundamental al unirii Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei va cântări în rezolvarea integrală a problemei?; 3. sunt suficiente drepturile civile sau se impune cu necesitate și recunoașterea drepturilor politice ale femeilor?; 4. emanciparea civilă și politică a femeii va înlătura prejudecățile privind rolul ei social de a fi soție și mamă?; 5. o femeie emancipată va neglija îndatoririle sale casnice?³.

Indiferent de orientarea lor politică, toți cei intervievați au recunoscut că emanciparea femeii a devenit o necesitate, o cerință indispensabilă a organizării statului de drept modern. Unul din frunzașii mișcării naționale din Transilvania, deputatul de Bihor Aurel Lazăr, afirma cu hotărâre că „nu-și putea imagina după războiul mondial

-
1. Comitetul, „Autonomia noastră politică”, în *Buletinul trimestrial al A.E.C.P.F.R.*, Iași, anul I, nr. 3, iulie 1919, p. 15.
 2. „Cerere ce va prezenta Asociația generală a femeilor române Corpurilor Legiuitoare”, în *Acțiunea feministă*, anul I, nr. 15, din 1 decembrie 1919.
 3. *Cf. Acțiunea feministă*, anul I, nr. 6, 1919.

democrație adevărată fără rectificarea neîndreptățirii femeii"¹. Profesorul universitar V. Vâlcovici considera, în același spirit, că „femeia este menită să joace rolul unui însemnat factor intelectual și economic în omenire. Dacă din punct de vedere al intereselor bărbatului acest lucru înseamnă concurență neplăcută, din acela al marilor interese generale, singurul pe care-l poate avea societatea în vedere, intrarea femeii cetățean în arena vieții înseamnă progres”².

Delimitându-se de adversarii emancipării integrale a femeii, liderii liberali intervievați, Ion I.C. Brătianu și I.G. Duca, susțineau că aceasta „nu este o chestiune de principii, ci de tactică și oportunitate”³. În consecință, în programul partidului liberal a fost prevăzut doar dreptul femeilor de a participa la alegerile municipale, și nu și la cele parlamentare, pentru care se aprecia că ele n-ar fi fost încă pregătite.

La propunerea fruntașului liberal G.C. Mârzescu, adept și el al egalității în drepturi a femeilor cu bărbații, a fost emis un decret-lege, care permitea femeilor cu activitate de binefacere să fie cooptate, și nu alese, în consiliile comunale interimare⁴. În motivația decretului, ministrul liberal de interne aprecia această măsură ca fiind „primul pas către emanciparea civilă și politică a femeilor”, rămânând ca problema în ansamblul ei să fie rezolvată de către Adunarea Constituantă, aleasă pe temeiul votului universal⁵. Comitetul Central al Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor a admis că decretul putea fi considerat „ca o primă cucerire a feminismului”, dar a atras atenția asupra faptului că această măsură era cu totul insuficientă pentru asigurarea prezenței femeilor în conducerea treburilor publice. De aceea, Comitetul a cerut membrilor Asociației să refuze cu hotărâre cooptarea în consiliile interimare și să revendice fără șovăire votul integral⁶.

La insistențele Asociației au fost obținute doar rezultate parțiale: astfel, femeile au fost admise în Consiliul Superior al Muncii, în eforturile școlare, în serviciile căilor ferate; s-a permis, după învingerea a numeroase obstacole, practicarea avocaturii (iunie 1920);

1. *Acțiunea feministă*, anul II, nr. 17, din 1 ianuarie 1920.

2. *Acțiunea feministă*, anul II, nr. 19, din 1 februarie 1920.

3. *Acțiunea feministă*, anul I, nr. 6, din 15 iulie 1919.

4. „Femeia în Consiliul comunal”, în *Acțiunea feministă*, anul I, nr. 3, din 1 iunie 1919.

5. *Idem*.

6. Cf. Comitetul, „Autonomia noastră politică”, în rev.cit.; vezi și Elena C. Meissner, președinta Asociației, „Ce zic femeile”, în *Steagul*, februarie 1922.

s-a realizat unificarea tuturor asociațiilor de asistență socială sub autoritatea Ministerului Muncii și s-a creat Comitetul Central de Asistență Socială (30 mai 1921), care a coordonat și subvenționat peste 66 de societăți de binefacere¹. Eforturile A.E.C.P.F.R. au fost susținute și de alte prestigioase organizații de femei - printre care **Uniunea Femeilor Române** și **Societatea Ortodoxă Națională**

a Femeilor Române - care, după război, și-au creat filiale în cele mai importante orașe de pe întregul teritoriu al țării². Necesitatea de a coordona la nivel național acțiunea revendicativă a acestor organizații devenise cu atât mai stringentă cu cât comisiile parlamentare care au elaborat proiectul noii Constituții au impus articolul 6 privitor la statutul femeii, potrivit căruia „legi speciale, votate cu majoritate de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice. Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe”³.

Atitudinea conservatoare a comisiilor parlamentare a stârnit protestul asociațiilor de femei, protest susținut de opinia publică democratică din țară și din străinătate. Protagonistele feminismului românesc au considerat imperativă constituirea și în România a unui **Consiliu Național al Femeilor**, de fapt, a unei federații, la care să adere cât mai multe asociații, păstrându-și întru totul „autonomia și libertatea de acțiune”.

Scopul principal înscris în statutele Consiliului, votate la București, pe 8 iunie 1921, era „de a stabili legături de simpatie și de solidaritate între toate manifestările activității feminine și feministe din România Mare”, în vederea îmbunătățirii „condițiilor juridice, economice și morale ale femeii”⁴. Pe de altă parte, se urmărea reprezentarea intereselor femeilor române în fața guvernului, a Corpurilor Legiuitoare, dar și a forurilor internaționale. Curând după înființarea sa, **C.N.F.R.** a aderat la **Consiliul Internațional al Femeilor**, cea mai impunătoare organizație de femei, având, după încheierea războiului mondial, peste 40 de milioane de membre din 40 de țări

-
1. Calypso C. Botez, **Problema feminismului. O sistematizare a elementelor ei**, ed.cit., pp. 59-60.
 2. Cf. *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare*, 1913-1930, ed.cit., pp. 5-7; Alexandrina Gr. Cantacuzino, **Cincisprezece ani de muncă socială și culturală. Discursuri, conferințe, articole, scrisori**, Tipografia Românească, București, pp. 11-12.
 3. **Proiectul Constituției**, Imprimeria statului, București, 1923, p. 19.
 4. Cf. **Statutele Consiliului Național al Femeilor Române**, Tipografia Curții regale F. Gobl și fiii, București, 1922, pp. 3-4.

afiliate din Europa, America, Asia, Australia¹. **Consiliul Național al Femeilor Române** (având patru filiale și cărui i se vor alătura 32 de asociații din țară) se va transforma într-un veritabil „**parlament al femeii**”, organizându-și activitatea după modelul celorlalte țări membre. Prin secțiile sale (legislație, muncă, igienă, educație, instrucție etc.) prestigiosul forum a întreținut, în toți anii dintre cele două războaie, legături cu secțiile similare ale **Consiliului Internațional al Femeilor** și a participat la congresele și întrunirile acestuia.

Președinta Comitetului Executiv al C.N.F.R., Calypso C. Botez, a atras de la bun început atenția asupra faptului că noul organism va avea în vedere interesele vitale ale tuturor femeilor, indiferent din ce categorie socială făceau ele parte. Colaborând cu **Federația Internațională Feminină a Muncii** (constituită la Geneva, pe 22 octombrie 1921), C.N.F.R. a respins separația femeilor pe criteriile de clasă socială, propovăduită de **Internaționala Comunistă**, și a îndemnat la asocierea eforturilor mișcării feministe cu cele ale celorlalte mișcări democratice ale țării². Imediat după înființarea sa, C.N.F.R., în frunte cu Calypso C. Botez, Alexandrina Cantacuzino, Maria Baiulescu, Ella Negruzzi, Elena C. Meissner, Eugenia de Reuss-Ianculescu, a declanșat o amplă acțiune publică pentru a-i determina pe parlamentari să modifice articolul 6 al proiectului de Constituție, înscriind în cuprinsul său acordarea de drepturi integrale femeilor.

Pe **4 martie 1923**, cu numai câteva zile înaintea depunerii proiectului de Constituție în parlament, **s-a ținut la București cea mai răsunătoare întrunire de protest a femeilor împotriva desconsiderării dezideratelor lor**. Elena Meissner, delegata feministelor din Moldova și Bucovina, a dezvăluit în fața asistenței lipsa de temei a opiniei multora dintre parlamentari, după care intrarea în politică a femeilor ar produce un adevărat dezechilibru social: „Sunt astăzi în lume 138 de milioane de femei care participă la administrarea comunelor, la administrația țării, în parlament și, slavă Domnului, în acele țări rezultatele sunt foarte satisfăcătoare [...]”. Cerem Constituantei să nu înceapă cu un act de nedreptate față de cea mai mare parte a populației acestei țări, privând-o de drepturile

1. Cf. *Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines*, Bucarest, „Casa femeii”, p. 1.

2. Cf. Calypso Botez, „Mișcarea feministă”, în *Arhiva pentru știință și reformă socială*, anul IV, nr. 2, octombrie 1922, p. 224.

acordate doar celuilalt sex"¹. Și ceilalți vorbitori (I. Teodorescu, Alexandrina Cantacuzino, Elena Manicatide-Venert, Maria Popp, Calypso C. Botez) argumentau că adevărata democrație înseamnă consacrarea prin lege a tuturor drepturilor și îndatoririlor pentru toți cetățenii țării, fără deosebire de sex². În acest spirit, a fost adoptată de participanții la întrunire o moțiune de protest, trimisă Adunării Constituante³. Întruniri asemănătoare au avut loc și în multe alte orașe ale țării.

Discutarea articolului 6 al proiectului de Constituție a început în Adunarea Deputaților, pe 19 martie 1923; o seamă de deputați, printre care N. Iorga, dr. Șt. Bogdan, I. Pistiner, au condamnat privarea unei jumătăți din populație de dreptul de vot, cu atât mai mult cu cât erau astfel nesocotite hotărârile marilor adunări naționale ale românilor din provinciile istorice. Este semnificativ faptul că, în expunerea de motive asupra articolului în cauză, raportul C.G. Dissescu s-a pronunțat, potrivit convingerilor sale, pentru acordarea dreptului de vot femeilor, dar, cedând presiunii majorității parlamentare, a susținut amânarea soluției integrale, sub pretextul că ar fi lipsit datele necesare referitoare la numărul femeilor care ar fi putut beneficia de drepturi politice.

Dezbateri noi și aceeași luptă (1924-1929)

Votarea fără nici o modificare a articolului 6 al noii Constituții a stârnit un val de proteste și critici la adresa cercurilor guvernamentale. Acestea au fost într-o și mai mare măsură motivate cu cât devenise tot mai evidentă, în anii 1924-25, tendința comisiilor parlamentare, care lucrau la unificarea legislației pe întregul teritoriu al țării, de a lăsa neatinse vechile paragrafe discriminatorii, referitoare la statutul femeii.

În aceste împrejurări, C.N.F.R. a creat o **comisie juridică** pe lângă Comitetul său Executiv, formată din specialiști eminenti și personalități politice, susținătoare ale cauzei feministe (Grigore Iunian, Corneliu Botez, Dem Dobrescu, Constantin Mille, Mircea Djuvara, Jean Th. Florescu ș.a.), care au elaborat studii și au inițiat

-
1. **Societățile feministe unite. Întrunirea femeilor române pentru revendicarea drepturilor civile și politice, ținută la 4 martie 1923**, pp. 12-18.
 2. *Idem*, p. 60.
 3. *Idem*, pp. 29, 43.

dezbateri, indicând modalitățile concrete ale egalizării în drepturi a femeilor cu bărbații¹. Toate aceste stăruințe au fost întregite cu o altă serie de cercetări, întreprinse de **Secția Feminină** (constituită în 1925) a **Institutului Social Român** de sub direcția lui **Dimitrie Gusti**. Conducerea acestei **Secții** a fost încredințată profesoarei Calypso C. Botez, care, împreună cu alte exponente ale feminismului românesc, a elaborat un program complex de studiere a întregii problematice feminine, cu scopul de a oferi soluții comisiilor juridice ale parlamentului și de a atrage atenția opiniei publice asupra inechităților păstrate în legislația țării.

În studiul său, „Drepturile femeii în Constituția viitoare”², Calypso C. Botez se ridică împotriva acelor articole din legislația civilă în vigoare, preluate din codul lui Napoleon, dar care fuseseră între timp eliminate în majoritatea țărilor occidentale dezvoltate. Ea argumenta că acestea reprezentau adevărate atentate la „dreptul de proprietate, la libertatea persoanei și a muncii femeii” și că păstrarea lor împiedica unificarea legislației.

Studiile și referatele elaborate de Alexandrina Gr. Cantacuzino, Ella Negruzzi, Margareta Paximade-Ghelmegeanu și de alte personalități și discutate la întrunirile Secției Feminine, având ca preocupare convențiile internaționale de protecție a muncii femeii și copilului și „instituțiile sociale la care dau naștere”, pot fi considerate drept contribuții originale la modernizarea legislației privind femeile din această parte a Europei³.

Comisiile parlamentare n-au ținut seama decât într-o foarte mică măsură de concluziile și propunerile făcute de C.N.F.R. Astfel, o lege votată în februarie 1924 permitea femeii căsătorite să-și păstreze naționalitatea, făcând o declarație expresă în acest sens în momentul oficierei căsătoriei⁴. Au fost modificate prevederile codului civil după care femeia era obligată să dea ascultare soțului, specificând că „soții își datoresc unul altuia credință, sprijin și ajutor. Căsătoria nu restrânge capacitatea femeii de a exercita drepturile

-
1. **Consiliul Național al Femeilor. Comisiunea legislativă. Drepturile femeii în viitorul cod civil. Studii, comunicări și propuneri în vederea reformei**, Tipografia „Curierul judiciar”, București, 1924.
 2. Studiul a fost publicat în volumul **Noua constituție a României. 23 de prelegeri publice organizate de Institutul Social Român**, Tipografia Cultura Națională, București, 1923.
 3. Vezi comunicările prezentate la Secția de Studii Feminine, în *Arhiva pentru știință și reformă socială*, anul VIII, nr. 4, 1929.
 4. *Monitorul Oficial*, nr. 41, din 26 februarie 1924.

civile". O altă lege (20 aprilie 1932) va anula incapacitatea civilă a femeii măritate: i se recunoștea dreptul de a încheia contracte, de a se prezenta în fața justiției, fără să ceară în prealabil consimțământul soțului¹.

Au rămas însă nesoluționate o seamă de deziderate care afectau puternic statutul juridic al femeii: era interzisă în continuare căutarea paternității; nu s-a schimbat nici anacronicul regim dotal, nefiind acceptate separarea bunurilor și dreptul femeii de a dispune neîngrădit de averea sa; n-au fost, de asemenea, recunoscute nici drepturile succesoriale ale femeii văduve etc.

În ajunul dezbaterii în parlament a proiectului de lege privitoare la unificarea administrativă a țării², **Comisia de resort a C.N.F.R.** (din care făceau parte medici, juriști eminenti, reprezentante de frunte ale mișcării feministe) a elaborat un contraproiect de lege care prevedea, în scopul descentralizării, împărțirea țării în 7 regiuni, „cuprinzând 5-10 județe după importanța lor”, conduse de consilii regionale, chemate să propună „proiecte de legi privitoare la chestiunile de interes economic, administrativ, sanitar și de comunicație în raport cu nevoile fiecărei regiuni”³. S-a cerut ca noua lege comunală să prevadă o seamă de măsuri pentru îmbunătățirea igienei și sănătății publice: înființarea de dispensare pentru tratamentul obligatoriu al bolilor sociale, reorganizarea poliției de moravuri, asigurând supravegherea de către medici a tineretului și a minorilor de ambele sexe etc. Din păcate, forurile competente n-au dat atenția cuvenită propunerilor și soluțiilor formulate. De aceea, C.N.F.R. s-a folosit de discuțiile din parlament în jurul modificării legii electorale (27 martie 1926), insistând din nou pentru acordarea dreptului de vot femeilor⁴. Consiliul a cerut Corpurilor Legiuitoare să se prevadă în lege „intrarea femeilor în consiliul comunal ca și bărbații, prin alegeri, având drept de vot și eligibilitate”, și nu prin cooptare, adică prin „protecție și favoruri din rândurile prietenilor, iar nu democratic și cinstit prin alegerea celor mai vrednice”⁵.

-
1. *Idem*, nr. 94, din 20 aprilie 1932.
 2. Legea a fost promulgată pe 14 iunie 1925, iar pe 7 octombrie 1925 s-a dat publicității decretul regal privind noua organizare administrativă a țării.
 3. „Propunerile de modificare la proiectul Legii Văitoianu de unificare administrativă”, în Alexandrina Gr. Cantacuzino, **Cincisprezece ani de muncă socială și culturală**, ed.cit., pp. 96-97.
 4. Alexandrina Cantacuzino, „Cuvântare ținută la întrunirea publică în sala Tomis, în ziua de 14 februarie 1926, înaintea votării legii electorale”, **Cincisprezece ani de muncă socială și culturală**, ed.cit., pp. 135-139.
 5. Alexandrina Cantacuzino, *op.cit.*, p. 118.

În anii 1924–1926, și alte organizații de femei, afiliate la C.N.F.R., au revendicat intrarea femeilor în politică. Astfel, la cel de-al șaptelea **Congres al Uniunii Femeilor Române, care s-a ținut la Brașov, în 1926**, cu prilejul aniversării a 75 de ani de la înființarea Reuniunii Femeilor Române din acest oraș, s-a atras atenția asupra faptului că soluționarea gravelor probleme sociale privind femeile (salari-zarea, condițiile de igienă și de muncă, traficul de femei și de copii etc.) nu va putea fi realizată în mod corespunzător fără acordarea drepturilor integrale femeilor¹.

Presiunile exercitate de asociațiile de femei asupra organelor de stat au dat primele rezultate. În timpul guvernării Partidului Național-Țărănesc, care avea înscrisă în programul său atribuirea dreptului de vot „*în măsură egală și femeilor*”, s-a promulgat, la **3 august 1929, Legea pentru organizarea administrativă**². Potrivit acesteia, au fost luate o serie de măsuri privind descen-tralizarea aparatului de stat. Au fost create 7 noi unități admi-nistrative (directorate) pentru coordonarea activității serviciilor publice de pe teritoriul mai multor județe din regiunile istorice ale țării. În paralel, au fost lărgite atribuțiile consiliilor comunale și jude-țene. **S-a prevăzut, pentru prima dată în România, acordarea dreptului femeilor de a vota și de a fi alese în consiliile comunale și județene.** Exercitarea acestui drept, apreciat ca fiind o binemeritată „încoronare a eforturilor mișcării feministe”³, a fost însă limitată de îndeplinirea uneia din următoarele condiții, prevă-zute de lege : să fie absolvente ale învățământului secundar, normal sau profesional, ciclul inferior; funcționare de stat, județ sau comună; văduve de război; decorate pentru activitatea din timpul războiului sau persoane care conduceau societăți culturale, filantropice, de asistență etc.

În privința modalității de participare la alegerile consiliilor locale și a tacticii de urmat în lupta pentru obținerea drepturilor integrale, au fost exprimate în rândul asociațiilor de femei mai multe opinii. În viziunea Alexandrinei Cantacuzino, numai prin crearea unui partid politic independent al femeilor ar fi fost posibilă desfășurarea

-
1. „Activitatea Uniunii Femeilor Române în România Mare”, în *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare. 1913-1930*, ed.cit., p. 6.
 2. *Monitorul Oficial*, nr. 170, din 3 august 1929.
 3. „Rapport du Conseil National des Femmes Roumaines sur l'activité des 5 dernières années. 1925-1930”, în *Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines*, ed.cit., p. 1.

unor acțiuni eficiente. Ea a ținut să precizeze că prin această soluție nu se urmărea constituirea unei opoziții contra bărbaților, ci evitarea intrării femeilor în „clientelele cluburilor politice”¹. Acestea erau motivele pentru care va lua ființă, în 1929, **Gruparea Națională a Femeilor Române [G.N.F.R.]**, sub președinția Alexandrinei Cantacuzino. Scopul noii organizații, înscris în statutele sale, era „să pregătească politicește femeia română astfel ca să-și câștige egala îndreptățire politică în stat și prin forța politică ce o va realiza, să colaboreze la conducerea țării din toate punctele de vedere în aceleași condiții ca și bărbatul”². Prin filialele sale din centrele mai mari ale țării și prin publicația sa *Graiul Femeii* (Ploiești, 1935-1938), G.N.F.R. va reprezenta o prezență importantă în viața politică a celui de-al patrulea deceniu al secolului trecut.

Pe de altă parte, protagonistele **Uniunii Femeilor Române** și ale **A.E.C.P.F.R.**, printre care Maria Baiulescu, Elena Meissner, Calypso Botez, își afirmau convingerea că organizarea unui partid pe criteriu de sex însemna repetarea greșelii săvârșite de partidele politice de a fi exclus femeile din rândurile lor. Soluția ar fi fost sprijinirea acelor partide politice care aveau prevăzute în programele lor revendicări cât mai apropiate de scopurile mișcării de femei. În consecință, **Congresul al IX-lea al Uniunii Femeilor Române, din ianuarie 1930**, a dezavuat crearea G.N.F.R. și a îndemnat cele 100 de asociații de femei afiliate să participe la alegerile consiliilor comunale și județene pe listele acelor partide care se pronunțau pentru acordarea de drepturi integrale femeilor³. Ella Negruzzi, Margareta Paximade-Ghelmegeanu și alte personalități ale mișcării feministe lansau, la rândul lor, apeluri pentru integrarea în organizațiile Partidului Național-Țărănesc a reprezentantelor diferitelor asociații de femei, convinse fiind că astfel puteau fi mai lesne atinse obiectivele urmărite.

În practica vieții politice din anii imediat următori, s-au manifestat ambele orientări. Au fost alese, la începutul deceniului al

-
1. Princesesa Alexandrina Gr. Cantacuzino, **Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al Grupării Femeilor Române**, Tipografia Capitalei, București, 1929, pp. 5-6.
 2. **Gruparea Națională a Femeilor Române. Statut**, Tipografia „Lupta”, București, 1929.
 3. „Darea de seamă și expunerea generală a activității Comitetului de direcție al Uniunii Femeilor Române din România Mare pe anul 1929 până la momentul de față”, în *Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare, 1913-1930*, ed.cit., pp. 10-11.

patrunea, fie pe liste independente, fie pe cele ale unor partide politice, un important număr de femei în consiliile comunale și județene. Se încheia astfel, o dată cu intrarea femeilor în organismele locale ale puterii, o importantă etapă în istoria feminismului politic românesc. Printr-o serie de inițiative (modernizarea serviciului de ocrotire socială și infantilă, organizarea asistenței medicale la domiciliu, instituirea biroului de ajutorare a femeilor lipsite de mijloace etc.)¹, primele femei consiliere, alese în Capitală, Alexandrina Cantacuzino, Ortansa Satmary, Calypso Botez, Zefira Voiculescu, Ella Negruzzi, Margareta Paximade-Ghelmegeanu, au întărit în opinia publică sentimentul că participarea femeilor la viața obștească este și în România, ca și în alte țări ale lumii, în beneficiul întregii societăți.

Relații internaționale

Pentru obținerea drepturilor politice și civile integrale, mișcarea feministă din România a intensificat, în cursul deceniilor, legăturile sale cu organizațiile internaționale de femei. Ea a putut profita astfel de experiența deja existentă în țările occidentale. Prestigioasa publicație *Femeia Română* informa cu regularitate despre evenimentele mai importante ale mișcării feministe din alte țări. Începând din 25 septembrie și până la mijlocul lunii octombrie 1878, în paginile sale au fost reproduse dezbaterile și rezoluțiile **Congresului internațional pentru drepturile femeilor, întrunit la Paris, în vara anului 1878**, venind astfel în sprijinul primelor asociații de femei din Principatele Unite, aflate în etapa de cristalizare a programelor și statutelor lor. *Femeia Română* a îndemnat organizațiile de femei din țară să susțină **Liga binelui public, constituită la Paris de Edmond Potonie**,² cu scopul de a porni o amplă mișcare de solidarizare a femeilor de pretutindeni împotriva războaielor de cotopire și pentru dobândirea drepturilor lor².

Liga Femeilor Române de la Iași s-a afiliat, imediat după constituirea sa (1894), la **Uniunea Internațională a Femeilor**, cu sediul la Londra, din partea căreia a obținut un sprijin real în atingerea obiectivelor ei.

-
1. Cf. „Activitatea femeilor consiliere. Operă realizată”, în *Cuvântul femeilor*, anul II, nr. 30, din 3 martie 1934.
 2. Edmond Potonie, „Apel către femei”, în *Femeia Română*, nr. 101, din 15 februarie 1879; Maria Flechtenmacher, „Rezbelul și femeia”, în *Femeia Română*, nr. 167, din 28 ianuarie 1880.

Femeile din România au răspuns la chemarea **Congreselor internaționale socialiste** de la **Stuttgart (1907)**, **Copenhaga (1910)** și **Basel (1912)** de a se ridica împotriva înarmărilor și pentru împiedicarea declanșării conflictelor militare care amenințau cu ruperea echilibrului de forțe pe continent. Curând după izbucnirea primului război mondial, **la un mare miting socialist balcanic** (Sofia, martie 1915), **Ecaterina Arbore** a exprimat dorința femeilor române de a pune stavilă extinderii conflagrației și în această parte a Europei. La a II-a **Conferință interbalcanică** (București, iulie 1915), ea a protestat din nou împotriva războaielor de agresiune și a susținut rezoluția adoptată, potrivit căreia constituirea unei federații balcanice a statelor libere și democratice putea fi soluția și pentru România.

Feministele române s-au solidarizat, în primul deceniu al secolului XX, cu marile manifestații internaționale pentru acordarea dreptului de vot universal atât bărbaților, cât și femeilor. Astfel, de exemplu, la al VII-lea **Congres al Alianței Internaționale pentru Sufragiul Femeilor** (Budapesta, iunie 1913), Eugenia de Reuss-Ianculescu a anunțat adeziunea societății **Drepturile Femeii** la această Alianță cu peste 11 milioane de membre. În cuvântul său, reprezentanta femeilor din România a apreciat rolul deosebit al prestigiosului organism internațional în lupta pentru impunerea unui statut nou al femeii în societățile democratice¹.

Imediat după război, A.E.C.P.F.R., a aderat și ea la Alianță, iar în publicațiile sale, *Acțiunea Feministă* și *Buletinul trimestrial*, a salutat faptul că în 16 din cele 26 țări afiliate s-a obținut dreptul de vot pentru femei.

Răspunzând la apelul Comitetului de conducere al Alianței, A.E.C.P.F.R. a prezentat prin delegata sa, **Elena Văcărescu**, un raport, la **Congresul al VIII-lea al înaltului for (Geneva, 6-12 iunie 1920)**, despre eforturile mișcării feministe din România pentru dobândirea drepturilor politice ale femeii. Cuvântul ei a impresionat delegatele din 33 de țări, iar marile cotidiane din Occident au apreciat contribuția românească la organizarea luptei pentru dreptul de vot al femeilor în țările în care exista încă o puternică opoziție față de afirmarea lor în viața publică².

-
1. *Drepturile femeii*, anul II, iunie, iulie, august, 1913, pp. 106-107.
 2. „Congresul de la Geneva”, în *Buletinul trimestrial al Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române*, Iași, anul II, nr. 3-4, iulie-octombrie 1920, pp. 18-20.

Elena Văcărescu, împreună cu feministele Micaela Catargi, Ana Lahovary, Ana Leon Cantacuzino, va propune, la **Congresul pregătit al înființării Societății Națiunilor** (Londra, 1920), constituirea **Secției feminine a acesteia**, propunere admisă și realizată la începutul anilor '20 ai secolului trecut¹.

Atitudinea conservatoare a majorității parlamentare față de dezi-deratele mișcării feministe a făcut ca promotoarele ei să-și extindă legăturile cu organizațiile și asociațiile de femei din zona Europei Centrale și de Sud-Est, care se confruntau cu dificultăți asemă-nătoare. În consecință, delegația de femei din România la al IX-lea **Congres al Alianței Internaționale pentru Sufragiul Femeilor, care s-a ținut la Roma, între 12 și 19 mai 1923**, a propus constituirea **Micii Înțelegeri Feminine** (M.I.F.), cu participarea organizațiilor de femei din Polonia, Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia și România, „pentru dobândirea tuturor drepturilor civile și politice” și, mai ales, în scopul „susținerii reciproce la marile congrese internaționale a intereselor” acestor țări. Cele 1.800 de delegate din 45 de țări au apreciat inițiativa românească, văzând în ea o modalitate eficientă de unire a eforturilor în vederea înlăturării reformelor indispensabile eliberării femeii². La prima conferință a M.I.F., întrunită la București, între 2-6 noiembrie, din același an, Alexandrina Cantacuzino, delegata C.N.F.R., a fost aleasă președintă a noului organism internațional, iar Avra Teodoropol (Grecia) reprezentantă a țărilor membre în Biroul Alianței³.

Despre scopul organizației și îndeosebi despre nevoia stringentă de solidarizare a femeilor din această parte mult frământată a Europei, nu numai pentru dobândirea drepturilor lor firești, ci și pentru a pune stavilă tendințelor amenințatoare de revizuire a granițelor statelor succesoriale, opinia publică din țară și din străinătate a fost informată printr-o broșură tipărită de C.N.F.R. cu prilejul Conferinței de la București și difuzată pe toate continentele. La conferințele următoare ale M.I.F. de la Belgrad (noiembrie 1924)

1. Cf. C. Dissescu, „Vorbe prețioase” (scrisoare adresată D-nei Olga Sturdza de către Dl. C. Dissescu, fost ministru), în *Buletinul Trimestrial al A.E.C.P.F.R.*, Iași, anul I, nr. 4, octombrie 1919, pp. 1-3.
2. Cf. **Neuvième Congrès de l'Alliance Internationale pour le Suffrage des femmes, Rome, mai 1923**, Biblioteca Națională a României, Colecții speciale, Fondul Saint-George, Dosarul 133, filele 159-160.
3. Alexandrina Cantacuzino, „Rostul femeii în viața socială și politică, Conferință ținută la Asociația feministă în Galați, în ziua de 6 aprilie 1924”, în vol.cit., pp. 167-168.

și de la Atena (decembrie 1925), s-a recomandat organizațiilor de femei să insiste pe lângă parlamentele țărilor lor pentru garantarea prin codul matrimonial a egalității în drepturi a ambilor soți și pentru obligativitatea căsătoriei civile, organizarea sindicală a funcționarelor, învățământ complementar profesional al funcționarilor de ambele sexe, drepturi egale pentru copilul născut în căsătorie și pentru cel născut în afara ei și asigurarea protecției acestuia din urmă și a mamei gravide de către o instituție de stat creată în acest scop etc.¹. Alcătuirea unei Comisii economice a M.I.F., în vederea ameliorării condiției muncii feminine, propusă de Elena Odobescu, delegata României, „a atras comentarii elogioase în toate cercurile politice și diplomatice”².

Pe de altă parte, s-a considerat ca fiind o datorie primordială a asociațiilor și reuniunilor de femei să contribuie, prin mijloacele lor specifice, la aplanarea conflictelor și tensiunilor ivite în problema minorităților în statele successorale, de a cărei rezolvare dreaptă depindea în mare măsură menținerea echilibrului european. În cuvântul lor, delegatele la Conferința de la Atena au condamnat stăruința statelor nemulțumite cu pacea de la Versailles de a aduce în centrul dezbaterilor la diferite foruri și congrese internaționale, inclusiv la cele ale femeilor, „așa-zisele persecuții ale minorităților etnice” din România, Iugoslavia, Cehoslovacia etc. În rezoluția Conferinței de la Atena, se atrăgea atenția opiniei publice asupra faptului real că, „sub pretextul apărării minorităților etnice”, se încerca în ultimă instanță revizuirea granițelor existente. Conferința s-a pronunțat pentru respectarea cu strictețe a suveranității statelor successorale. Dovedindu-se pătrunse de convingeri democratice, femeile M.I.F. se angajau „să vegheze din toate puterile lor ca nici un obstacol să nu se pună în calea dezvoltării intelectuale și economice a minorităților”, cu condiția însă ca acestea să demonstreze loialitate față de statul în care trăiau.

Se cerea, de asemenea, ca printr-un pact să se stabilească drepturile tuturor minorităților etnice, în paralel cu obligativitatea statelor membre ale Societății Națiunilor de a ține cont de ele.³ La această

1. Alexandrina Cantacuzino, „Cuvântare ținută la Ședința publică a Micii înțelegeri Feminine de la 30 noiembrie 1924”; „Conferința ținută la Fundația Carol, la 31 ianuarie 1926, asupra lucrărilor Conferinței Micii înțelegeri Feminine întrunite la Atena, de la 1-13 decembrie 1925” etc., vol.cit., pp. 104-105, 204-207.

2. *Idem*, p. 206.

3. *Idem*, pp. 207-208.

rezoluție vor adera mai multe consilii naționale de femei, printre care cele din Estonia, Danemarca, Argentina și Brazilia. Drept recunoaștere a contribuției femeilor române la găsirea modalităților practice de aplanare a conflictelor dintre etniile din sud-estul Europei, la **Congresul Consiliului Internațional al Femeilor de la Washington, din 1925**, Alexandrina Cantacuzino a fost aleasă vicepreședintă a acestui mare for internațional. Considerată, pe bună dreptate, ca „prima femeie din Europa care se preocupă de problema minorităților”¹, Alexandrina Cantacuzino a dezvăluit, în cuvântul său, adevăratul substrat al plângerilor „optanților maghiari” împotriva statului român, susținute și de reprezentantele femeilor maghiare la acest Congres, dar și la Societatea Națiunilor. Ea a condamnat pretenția celor 80 de familii de magnați maghiari din Transilvania, care au optat după 1918 pentru cetățenia ungară, ca statul român să le plătească o despăgubire exorbitantă, în franci aur, pentru exproprierea moșiilor lor. A prezenta reforma agrară din 1921 drept cea mai mare nedreptate făcută minorității maghiare - releva reprezentanta feminismului românesc - era o vădită deformare a realității. Exproprierea latifundiilor, printre care se afla și proprietatea familiei sale, a fost apreciată de ea, cu totul întemeiat, ca un act social necesar pentru asigurarea progresului României și pentru integrarea ei printre țările civilizate ale Europei. A se sustrage acestei legi însemna, de fapt - avertiza ea -, recunoașterea unei categorii de cetățeni deasupra legii, însemna, în ultimă analiză, primul pas spre răsturnarea ordinii internaționale. În spatele acestor agitații se ascundeau interese politice periculoase, care tindeau spre aruncarea Europei într-o nouă conflagrație mondială. Alexandrina Cantacuzino a afirmat ideea că minoritățile din țările successorale au drept menire să apropie națiunile și etniile din această parte a continentului, devenind un adevărat liant între micile state, înteresate deopotrivă în bararea tendințelor pangermane, cât și a celor panslave. Sensul autenticului pacifism al mișcării feministe este - sublinia ea - găsirea noilor mijloace de înțelegere și colaborare². „*Punând de o parte toate pasiunile incoerente, ranchiunile și mânia care nu servesc la nimic*”, Alexandrina Cantacuzino a făcut apel către organizațiile femeilor minoritare, invitându-le să se întâlnească pentru

-
1. Alexandrina Cantacuzino, „Article paru dans le journal *Gazette de Lausanne*, septembre 1927”, vol.cit., pp. 398-399.
 2. „Le malaise européen. Article dans les revues feministes, septembre 1927”, în Alexandrina Cantacuzino, vol.cit., pp. 394-395.

a le cunoaște „doleanțele, nemulțumirile și pentru a găsi modalitățile de a susține împreună măsurile de protecție a femeii și copilului”¹.

Consfătuirea, la care și-au trimis reprezentantele peste 70 de organizații ale femeilor minoritare, s-a ținut la București, pe 4 octombrie 1925. Delegația femeilor maghiare a protestat din nou împotriva exproprierii moșiilor optanților și ale unor instituții confesionale, precum și împotriva politicii școlare a statului român. Alexandrina Cantacuzino a reafirmat și cu acest prilej că exproprierile s-au făcut conform legislației democratice. Iar în privința unor plângeri îndreptate, s-a hotărât să se ajungă la soluții reciproc convenabile, în așa fel încât să nu fie știrbite „unitatea de limbă, omogenitatea administrativă și legislativă a țării! Vom face tot ce ne este cu putință ca nemulțumirile inerente unei noi administrații să înceteze - afirma Alexandrina Cantacuzino cu prilejul discuțiilor - și, într-un adevărat spirit de bună înțelegere, să căutăm împreună o apropiere întemeiată, nu pe vorbe, dar pe fapte care vă vor dovedi dorința unanimă a națiunii și a femeilor române de a vă privi pe toți ca prieteni, ca colaboratori, ca frați”². Delegatele femeilor minoritare au primit cu satisfacție oferta de colaborare și au cerut sprijinul C.N.F.R. în soluționarea unor probleme grave care priveau starea socială a femeii, combaterea comerțului „cu carne vie”, a prostituției, cele referitoare la protecția mamei și copilului etc.³.

Lady Aberdeen, președinta de onoare a Consiliului Internațional al Femeilor, care a participat la recepția organizată în onoarea minorităților, a apreciat consfătuirea de la București ca o adevărată reușită, ca un prim pas făcut în direcția colaborării cu minoritățile, a căror integrare în viața statelor succesoriale prezenta o importanță primordială.

În același an, a luat ființă **Secția păcii și a minorităților a C.N.F.R.**, care a asigurat legătura permanentă cu organizațiile femeilor minoritare și a intervenit pe lângă autorități cu scopul de a

1. „Un apel către asociațiile feminine minoritare. Chemare frățească”, Alexandrina Cantacuzino, *op.cit.*, pp. 125-126.
2. „Cuvântarea doamnei Alexandrina Cantacuzino, ținută la închiderea ședinței întrunirii Consiliului Național cu asociațiile feminine minoritare, 25 octombrie 1925”, *op.cit.*, pp. 128-130. „
3. *Cf. A româniak magyar kissebbségi nok kdzponti titkarsága által rendezett I. Kongresszus jegyzokonyvei es eloadásai, 10-12 november 1929*, Cluj, pp. 21-22 (Procesele verbale și expunerile de la primul Congres convocat de Secretariatul Central al femeilor minoritare maghiare din România).

soluționa o seamă de nemulțumiri întemeiate de natură școlară și religioasă. C.N.F.R. a inițiat, cu sprijinul Ministerului învățământului, cicluri de conferințe și a editat broșuri pentru a face cunoscute în rândurile elevilor scopul Societății Națiunilor de a apropia popoarele și etniile, evitând astfel violențele și conflictele. A fost declanșată în același scop o anchetă printre elevii și elevele ultimului an de liceu din București. S-au dat peste 700 de răspunsuri la întrebarea „*Cum se poate armoniza idealul național cu idealul urmărit de Societatea Națiunilor ?*”. Această inițiativă va fi extinsă apoi în 30 de școli medii românești, în 6 școli germane și în alte 6 școli confesionale maghiare. Elevii care au dat cele mai bune răspunsuri au fost premiați și trimiși (însoțiți de 30 de profesori), pe cheltuiala C.N.F.R., la un curs de vară organizat la Geneva pe tema cooperării europene. La propunerea C.N.F.R., au fost create colonii internaționale de vacanță, unde, timp de câteva săptămâni, elevii și profesorii de diverse națiuni și etnii se puteau cunoaște mai îndeaproape și unde aveau prilejul să asiste la dezbateri și conferințe de mare interes, ca, de exemplu, cele privitoare la raporturile dintre națiuni și căile pașnice de aplanare a diferendelor dintre ele¹.

În țările M.I.F. a fost declanșată o amplă propagandă scrisă și orală pentru a contracara răspândirea în rândurile tinerei generații a ideilor nocive, șovine și extremiste. După modelul Casei Femeii de la Belgrad, prin străduința Alexandrinei Cantacuzino, a fost inaugurată și la București o instituție asemănătoare (2 decembrie 1927), cu același nume, și filiale la Ploiești și în alte orașe. CASA FEMEII a devenit curând un important centru de asistență și solidaritate socială, dotată cu biblioteci, cabinete de asistență medicală și juridică, cantină gratuită pentru săraci, adăposturi pentru femei victime ale violenței etc. Expunerile ținute în sălile sale de conferințe, cu invitarea unor importante personalități politice și culturale din țară și din străinătate, aveau ca scop cunoașterea mai exactă a valorilor spirituale și materiale ale națiunilor vecine, dar și a experienței lor în îmbunătățirea soartei femeii în această parte a continentului².

În anii '30, când ascensiunea fascismului amenința pacea lumii întregi, s-a realizat în România o largă alianță a tuturor asociațiilor și organizațiilor de femei, în cadrul **Frontului Feminin**, care

-
1. Alexandrina Gr. Cantacuzino, „Discurs ținut la Geneva la mitingul Consiliului Internațional”, 6 iunie 1927, *op.cit.*, p. 388.
 2. Cf. *Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines. 1921-1938*, ed.cit., p. 1.

urmărea, înainte de toate, apărarea instituțiilor statului de drept și a libertăților democratice grav periclitate.

În aceste împrejurări dramatice, organizațiile de femei aveau să-și fructifice din plin bogata lor experiență, câștigată timp de un secol și jumătate în lupta perseverentă pentru modernizarea și sincronizarea societății românești cu structurile democrațiilor occidentale, văzând în aceasta singura garanție a emancipării lor.

Feminismul românesc își confirma astfel, încă o dată, în împrejurări istorice excepționale și de o mare gravitate, rolul politic pozitiv pe care l-a avut încă de la începuturile sale: acela de a fi fost un remarcabil factor de progres în viața României moderne, factor din păcate prea puțin cunoscut până în prezent și care-și așteaptă încă binemeritata și integrala sa valorificare.

Ștefania Mihăilescu,
doctor în istorie

1

Femeile sau cugetul acestei foi

Numele acestei foi este singur în stare să facă pe cititor a înțelege scopul ei cel moral. În răspunsul meu la scrisoarea d-lui Negruzzi ce s-a publicat în anul trecut prin *Muzeul Național*¹ am arătat că o foaie periodică și teatrul sunt unele din cele mai de căpetenie școli ce pot să aducă pe oamenii dintr-același veac de deosebite vârste și trepte, atât politice, cât și morale, într-o cumpănă oarecum de cugetări și la o învoire și înțelegere de duhuri. A trebuit însă să se ia în băgare de seamă că jumătate din omenirea contimporană este de sexul cel frumos ; și deosebit că și ea poate să-și reclame în soțietate drepturile de om atingătoare la felul său; însă și fără de această reclamație trebuie cineva să vadă că femeile împlinesc jumătate din datoriile omului, că ele contribuiesc în cea mai mare parte la fericirea și nenorocirile bărbatului; și că prin urmare în zadar ar ajunge să se înțeleagă bărbații afară, în trebile lor, între sine, când viind în sânul familiei, unde să-și găsească pacea și odihna după ale lor îndeletniciri obositoare, ar afla o desăvârșită neînțelegere, de unde se naște vrajba domestică, de mii de ori mai rea, decât cea din afară, și de unde mai totdeauna izvorăște neorânduiala în trebile bărbatului, cele din afară și abaterea din datoriile lui, și prin urmare nenorocirea întregă.

Afară de aceasta în zadar un guvern ar avea cugetele cele mai iubitoare de omenire spre a găti o viitorime înțelegătoare și mai fericită și întemeind școale pentru creșterea băieților, pe a fetelor ar lăsa-o în neîngrijire; căci temeiul de a avea cetățeni buni și creștini adevărați, este de a face mai întâi mume cetățene și creștine, care dimpreună cu laptele și dragostea lor, să dea fiilor și principiile mântuitoare ale religiei și ale patriotismului. Femeia e cel dintâi

1. Autorul se referă la articolul „Corespondența între doi români, unul din Țara Românească și altul din Moldova” [C. Negruzzi și I.H. Rădulescu], publicat în *Muzeul Național*, nr. 37, din 18 noiembrie 1836.

învățător al nostru, femeia e cea dintâi ocupație a juniei noastre, femeia e singura în stare să facă toată fericirea și ticăloșia bărbăției noastre. Stăpânirile cele iubitoare de om nu trebuie, vrând să pregătească tinerimea și să o facă întreagă fericită, să ne îngrijească jumătate dintr-însa; căci dacă neînvățătura este un rău, o ciumă omorătoare a fericirii omului, în zadar s-ar sili cineva să-și curețe o jumătate din sine, sau din aproapele său, dacă cealaltă jumătate ar lăsa-o întru necurățenie, pentru că răul nu se dezrădăcinează.

Pe lângă acestea, înaintea lui Dumnezeu bărbatul și femeia sunt deopotrivă și dreptatea lui deopotrivă a zis la amândoi: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și vă bucurați de dânsul...” și unde se lucrează împotriva voinii lui Dumnezeu, de a nu se bucura amândoi deopotrivă, acolo e blestem și ticăloșie.

Să luăm pe om în starea firii: sau în sălbăticie, sau în simplitatea câmpeanului, unde duhul femeii potrivit la felul său merge în paralel cu al bărbatului: unul cunoscând ca bărbat cele ce-i sunt de trebuință în starea sa cea firească și alta ca femeie asemenea. Într-o astfel de stare vede cineva un fel de înțelegere și prin urmare de fericire: bărbatul se îndeletnicește în cele din afară și femeia cu cele dinlăuntru; unul întru sudoarea sa aleargă ca să aducă materialele și cealaltă face a se bucura de dânsule; crește la sânul-i mica sa familie, țese hainile bărbatului, îngrijește prânzul și cina cu mâinile sale, și căsătoria seamănă [cu] o adevărată tovarășie pusă în lucrare pe temeiuri de dreptate și aceasta vine din acea înțelegere, și potrivire a duhurilor. De aici cu cât va pași spre înaintare duhul bărbatului și al femeii va rămâne înapoi, și dimpotrivă, cu atâta se depărtează unul de altul de egalitatea ce a pus Dumnezeu între dânșii, și prin urmare cu atâta unul va influența asupra celuilalt până când din tovarăși unul se face despot și celălalt rob. Robia e grea și stinge și micșorează toată virtutea și de aici vine ca partea cea mai slabă firește să fie și mai vicleană, căci de ceea ce nu poate scăpa cu puterea se silește a se desface cu înșelăciunea.

Să venim acum la starea soțietății noastre, unde sau bărbații au o creștere mai îngrijită decât a femeilor, sau femeile o creștere mai îngrijită decât a bărbaților, care e înțelegerea între dânșii? - O luptă vecinică; și cine poate zice că, căsătoriile noastre seamănă un fel de tovarășie de a purta unul altuia greutatea pe acest drum ostentor al vieții? Care este bărbatul care să nu se plângă că cea mai mare a lui nenorocire îi e viața domestică? Și care e femeia care să nu zică asemenea? Făcut-a Dumnezeu lucrurile ca unul să fie împotriva altuia? Făcut-a Dumnezeu pe om și datu-i-a muiere ca să-i fie o

veșnică ispită și nu un tovarăș? Negreșit că nu, omul s-a depărtat de la voia lui Dumnezeu, făcând legi nedrepte și asuprind pe femeie; și nedreptatea aduce cu sine urmările sale și unde se lucrează împotriva voii lui Dumnezeu, acolo e blestem, neînțelegere, vrajbă, nenorocire și ticăloșie. Cine l-a pus pe bărbat să-și facă legi și obiceiuri nedrepte, să-și cultive duhul său și să lase întru neștiință pe al aceleia care o să-i fie nedezipit tovarăș al vieții? a urmat astfel? poate astfel a vrut să fie tiran? trebuie să sufere viclenia celui robit, căci puțini sunt robii care își binecuvântează jugul.

Nu tăgăduiesc că nimic nu este mai dulce decât a se supune cineva și a asculta pe ceea ce iubește: însă acea dragoste este înaltă și se insufle printr-o creștere îngrijită și prin moralul cel dumnezeiesc al Evangheliei, și ca să aducă cineva pe femeie în acea treaptă de dragoste trebuie să i-o insufle mai întâi și să-i deștepte duhul spre cunoștința datoriei sale.

Așadar, bărbați, nu vă plângeți de femeile voastre, că pricina nu este într-însele, ci în cei ce le-au crescut. Plângeți-vă împotriva voastră că nu vă creșteți fetele, plângeți-vă împotriva părinților voștri că nu v-au crescut surorile, plângeți-vă împotriva guvernelor trecute că în vreme ce făceau școli pentru bărbați ca să învețe limba lui Platon și să vă strice capetele bătându-vă în ele niște idei ce erau numai acum 2000 de ani, școli de fete nu erau nicăieri. Voi știți carte, femeile voastre nu știu; voi știți a vă gândi, sau vă gândiți strâmb visând republica lui Platon, și femeile voastre nu știu a se gândi, sau se gândesc, firește, fără a avea capul stricat nici cu acea republică, nici cu contractul soțial al lui Rousseau, învățat numai pe dinafară. Apoi vreți să vă înțelegeți cu dânsele când nu vă înțelegeți între voi!

Părintele ce își crește băieții și își lasă în neîngrijire creșterea fetelor, stăpânitorul ce face școli pentru un sex și uită pe celălalt, mie mi se pare o ființă vrăjmașă întocmai ca Satan pe fericirea viitorimii, un semănător de sămânță a vrajbei, un împerechetor de dühuri, un despărțitor de familii. „Ori toți ne învață și în starea firii, ori toți înaintați cu aceeași proporție către civilizație și prin urmare către armonie.” [sic !]

Este o nebunie să gândească cineva că o să îndrepteze lumea cu umărul; însă aceasta nu trebuie să-l oprească de a-și face datoriile. Datoria fieștecăruia este și după filozofia Evangheliei, și după a veacului nostru: „a-și căuta folosul în parte în folosul de obște”. Aceasta de o vor urma toți, nu e trebuință a îndrepta lumea cu umărul, că lumea atunci e îndreptată. Fără să-mi părăsesc niciodată

foloasele, mi-am făcut o datorie să mi le caut și să mi le găsec în foloasele de obște și în această cugetare mă simt dator să fac orice voi putea din parte-mi. Începând *Curierul Românesc*, vremile de atunci cereau să ia o altă preursire care se arată în darea socotelei mele în răspunsul despre care am vorbit. Reîncepându-l de al doilea, am văzut că întinderea mijloacelor nu mă iartă a-l hotărî decât numai spre mulțumirea iubitorilor de noutăți. Spre despăgubire, am luat redacția acestei foi hotărâte a-mi consfinți ostenele și a le împărți pentru amândouă sexele și mai cu deosebire toată această plăcută îndeletnicire o închin sexului celui frumos.

Dar, iubite ființe, care din ceruri sunteți date bărbaților ca niște îngeri de mângâiere și tovarăș în drumul vieții și pe care răutatea și nedreptatea lor v-a făcut în parte mai rele decât dracii! Eu vă iubesc și vă cinstesc mult, pentru că vă sunt dator multe plăcute și sfinte suveniri. De la o ființă ca voi am luat a mea ființă și ea m-a hrănit cu laptele și dragostea sa, ea mi-a dat principiile credinței, singura mea mângâiere, și în mângâierile mele mă văd cât vă sunt dator. O femeie a fost care cea dintâi m-a făcut să simt acea nevinovată dragoste, care când e curată de tot ce e material e dragostea îngerilor, e cea mai mare fericire ce poate bietul muritor să guste pe pământ... Femeile au păstrat această rămășiță din limba strămoșilor noștri lăsând-o ca o moștenire și un depozit sfințit, din fiică în fiică, la strănepoții lor. De la voi am învățat să zic mamă și tată, Dumnezeu și cer, soare și lună, frate și soră, om și femeie, și ne-ați dat niște documente netăgăduite împotriva tuturor acelor care vor să tăgăduiască începutul românilor și să-i dezbine din marea și slăvita lor familie. Voi în copilăreștile voastre dorințe nu sunteți oprite de nimeni a primi lucrurile cu numirile lor; de la voi au început întâia-și dată semnele de civilizație în pământul nostru: și în vreme ce bărbații cu îmbrăcăminte și purtarea lor seamănă cu cei din fundul Asiei și Africii, voi pașiți cu un pas zburdatec și ușor să vă puneți d'alături cu surorile voastre din Europa. Din gura voastră n-am auzit mai niciodată: „rasvod și smotru, pricz și predlojenie, brat cutare și zet cutare”. Voi și de v-ați împetriștat limba, dar ați știut cu un duh drept și un gust mai potrivit a amesteca cu vorbe care nu pot să fie eterogene la ființa ei „garnitură, agrafă, dradedam, demicoton” și altele sunt vorbele voastre cu care vă numiți ideile cele nouă: voi vă apropiați de originea și firea noastră, și bărbații se depărtează, voi păstrați și nobilați limba, și bărbații au stricat-o și au umplut-o de barbarismuri și ce e și mai mult spre slava voastră, cercetând cineva aplecările voastre către bine și primirea de

sentimente mai tinere și mai înalte, vă vede că și în capul guvernelor ați stătut mai strălucite de va număra femeile cele domnitoare ce se văd în istorie, va alege pe cele bune și le va compara cu numărul prinților, după ce va scoate și dintr-înșii pe cei buni. Proporția și comparația aceasta singură își dă dreptatea la toate simțămintele și cinstirea ce am către voi.

Viind la iubirea de sine în drumul meu literar, vouă vă sunt datoriu; pentru că cu voi totdeauna m-am înțeles mai bine, și voi cele dintâi ați început a simți acea frumusețe și căldură a poeziei și ați împărtășit-o pe urma bărbaților. Pentru voi am scris în mai multe rânduri și m-ați făcut pe urmă ca scrierea să mi se facă o trebuință. Dacă am făcut vreodată un ce bun, trebuința-mi cea mai mare a fost să o aflați voi. Așa dar vouă vă închin această parte din ostenele mele și prin *Curierul de două sexe* eu nu fac mai mult decât în tot ceasul să doresc educația și desăvârșirea voastră; iar fapta stă la voi. Voi puteți să îndemnați pe soții voștri a nu nedreptăți fiicele voastre în pricina creșterii. Voi puteți să vă adunați în soțietăți și să întocmiți școli pentru surorile voastre sărmene: căci puterea despre care v-am dovedit că aveți în sufletul și în cinstirea mea, o aveți în sufletul tuturor bărbaților, dacă nu și în cinstirea lor.

I.E. [Ion Heliade Rădulescu]
Curier de ambe sexe, nr. 2 din 1837, pp. 43-48.

2

Adunantia Femeilor Române

[din Brașov] care pășiră la înființarea Reuniunii și la adoptarea statutelor sale

[...] De față la această adunanția au fost Maria Nicolau¹, Maria Sterio, Maria Gherman, Ecaterina Russu, Anastasia Fluștureanu, Zoiția Dima, Efrosina Leca, Carolina H. Ciurcu, Luisa G.H. Ciurcu, Sofia Navrea, Parasceva G. Nica, Zoiția I. Iuga, Rebeca Gaitanariu, Maria N. Maciuca, Zoiția I. Petricu, Anna Florian, Ecaterina M. Burbea, Maria Apostol, Maria Gredinariu, Stana Corbu, Zamfira Iuga, Eleftera Alessiu, Elena Mincu, Sevastia I. Muresianu, Elena G.G. Ioan, Zoiția Th. Ciurcu, Maria N. Pedure, Zoiția I. Corvinu, Sevastia Moșioiu, Sofia I. Alessiu, Agnesia H. Genoviciu, Parasceva Teclu, Ecaterina Milea, Ecaterina B. Popp, Maria R. Radoviciu, Ecaterina Buretia, Elena V. Buretia, Carolina G. Orgidan, Efrosina I.G. Ioan, Parasceva I. Ilie, Anastasia Hernea, Maria Secăreanu.

Președinta deschise adunarea adresându-se către celelalte cucoane cu o cuvântare despre folosul Reuniunii lor și despre dorința tuturor femeilor române de a se interesa de creșterea feteițelor române și de a ajuta după putință orfanele martirilor națiunii române, celor ce au căzut jertfă în revoluțiunea maghiaro-transilvană din anii 1848 și 1849, și cum că spre pasul acesta face de trebuință a se alege o președintă și vreo câteva membre; arată pașii făcuți la guvernium, citi chartiele - și proieptă alegerea de președinte, secretăreasa la adunanția și vreo două comisărese pentru scrierea voturilor la alegerea comitetului.

Adunanția cu unanimitate alese de președinta adunanției pe Maria Nicolau, de secretăreasa pe Zoiția Th. Ciurcu, de comisărese

1. Prima președintă a *Reuniunii Femeilor Române spre ajutorul creșterii feteițelor orfane*, Maria Nicolau (1801-1860), era fiica lui Ioan Cepescu, industriaș și negustor brașovean; soțul Mariei, Dimitrie S. Nicolau, cunoscut ca un zelos filantrop, a fost proprietarul primei rafinării de petrol din Transilvania și unul dintre consilierii municipali ai Brașovului. Maria Nicolau a deținut președinția Reuniunii până în noiembrie 1855.

pe Agnes H. Genoviciu și Carolina G. Orgidan, și s-a hotărât ca alegerea comitetului să se facă prin vote secrete spuse la ureche și însemnate cu trasuri. [sic!]

Președinta adunanței propune după programa adunanței, că ar fi cu scop a se alege numai 7 inse la comitet cu președinta cu tot.

Adunanția însă hotărî prin sorți ca comitetul să consteie din 12 membre și așa se păși la alegerea comitetului.

După alegere s-au fixat statutele, mai adăugându-se la §5 „ori și când și de la ori și cine” precum și încheierea; [...]

Supt înaltul sceptru al Austriei.

Statute

Pentru Reuniunea femeilor române spre ajutorul creșterii fetițelor orfane, sărace, și mai întâi ale acelor fetițe române ale căror părinți au căzut în revoluțiunea maghiaro-transilvană din anii 1848 și 1849 (așa după cum au venit aprobate de la înaltele locuri).

§1

Noi subînsemnatele, cugetând la tristele urme ce resbelul civil au lăsat mai vârtos în Transilvania, privind la mulțimea orfanilor români, ai căror părinți au căzut prin furia resbelului trecut, și știind că națiunea noastră este cea mai lipsită de așezăminte binefăcătoare, țintind apoi și la nobilul scop de a putea mijloci o creștere mai solidă și mai potrivită cu timpul de față pentru partea femeiască mai scăpătată, ne-am unit într-o societate cu scopul de ajuta după putință creșterea fetițelor române mai sărace și mai întâi a acelor care au devenit orfane prin moartea în bătălia sau omorul (amen-duror) părinților lor în decursul resbelului civil transilvano-maghiar din anii 1848 și 1849.

§2

Societatea noastră va purta nume: „Reuniunea femeilor române pentru ajutorul creșterii fetițelor orfane române mai sărace” până când venitul ne va pune în stare a ajuta pe orice orfane, sărace.

§3

Reuniunea va căuta în monarhie trei sau cinci protectoare din cele mai însemnate dame, care se vor numi: „Patroanele reuniunii”.

§4

Toate femeile române, fără osebire, care vor lua parte și vor contribui pentru scopul Reuniunii se vor numi: „Membrele Reuniunii”. Toate alte dame ajutătoare se vor numi: „Membre onorare”. Iar care vor ajuta sporirea Reuniunii cu legate testamentarie și cu sume mai însemnate se vor numi: „Binefăcătoarele Reuniunii”.

§5

Ajutoriu în folosul orfanelor se va da și culege sau în bani sau în lucruri de oarecare preț, orișicând și de la orișicine, în măsura cu care va trage inima și va lăsa împrejurările pe fiecare a înlesni soarta nenorocitelor orfane.

§6

Spre a înainta scopul Reuniunii și spre a cârmui trebile ei cu mai mare progres, s-au organizat în 12 martie în Brașov, cu concesiune verbală mai înaltă, un comitet de 12 femei, din care una va ține loc de președinte, una de casier și alte două de secretari și protocoliști¹, care toate vor primi ale sale însărcinări gratis, în folosul orfanelor și fetelor sarace.

§7

Comitetul va ocârmui lucrările Reuniunii spre sporirea folosului ei pentru orfane, după a sa datorie; va primi pe lângă chitanție² ajutoarele date și trecându-le în protocol va îngriji ca colectele în bani să se așeze fără cea mai puțină întârziere pe interes cu ipoteca de preț îndoit, sau și la case publice sigure; va păstra obligațiile, care vor trebui să fie întabulate singur pe numele următoriu: „Fondul

1. persoană care redactează procesele verbale.

2. chitanță.

Reuniunii femeilor române" pentru mai marea securitate a orfanelor; se va nevoi a afla starea și vârsta orfanelor prin ajutorul cel mai potrivit și va judeca după testimonie întărită de vreo autoritate publică, care orfane vor fi mai întâi a se ajuta, cum (în ce mod), câte și în ce măsură, după cum adică va sta raportul între numărul orfanelor și între venitul și colectele de ajutorat. Mai încolo se vor nevoi a afla canalul cel mai sigur spre a împărți orfanelor ajutorul, cât se va afla, cum și fetelor sărace.

§8

În luna lui iunie va răspunde comitetul înaintea adunanței membrilor Reuniunii de toate lucrările și foloasele ce a făcut în favoarea orfanelor - iară la sfârșitul anului își va da socoteala de peste tot anul trecut și-și va depune jos însărcinarea, ce a purtat-o înaintea membrilor Reuniunii. Atunci adunarea va păși spre a alege comitetul anului viitor prin votizarea care va pofti majoritatea adunanței preînștiințate de timpuriu de președintele, putându-se realege și fostele membre ale comitetului, care prin stăruința, hărnicia și râvna sa vor fi folosit mai mult Reuniunii, încungiuându-se și rudenii mai de aproape. Reclamarea absentelor n-are loc.

§9

Comitetul la sfârșitul fiecărui an va da în public socoteala cu deamănuntul, într-o broșurică, unde se vor trece numele tuturor membrilor, care au contribuit spre folosul Reuniunii, dimpreună cu locul locuinței și cu ce a contribuit fiecare pe anul trecut, se va arăta capitalul întreg al Reuniunii, siguranța și procentul cu care este așezat și interesul ce provine din acel capital. După aceea se vor trece pe rând numele fetelor orfane și sărace, care au primit ajutoare, însemnând numele și locuința părinților precum și suma ajutorului dat fiecăreia. În sfârșit se va încheia socoteala, arătându-se pe scurt starea veniturilor și a speselor, precum și rezerva.

§10

Fondul Reuniunii va rămâne neatins și numai din interesele ce vor veni din capitalele date pe dobândă se vor întrebuița trei părți spre ajutorul orfanelor numite lipsite de părinți, care o parte se va alătura la fond. Colectele făcute în bani spre scopul acesta iară se

vor alătura la capital; iară cele făcute în cărți de învățătură sau în veșminte potrivite pentru orfane, se vor împărți între orfane, colectele în naturale se vor preface în bani, alăturându-se iară la fond.

§11

După ce în timp de câțiva ani se va împlini scopul cel principal al Reuniunii, adică de a ajuta pe orfanele numite, atunci fondul Reuniunii se va preface în așezăminte filantropice de creșterea și învățătura săracilor în toate ramurile atingătoare de sexul feminin, cu privire la orfanele noastre cele lipsite de amândoi părinții și la acele ale căror părinți trăind au contribuit spre sporirea Reuniunii.

§12

Numai o majoritate precumpănitoare a membrilor Reuniunii va putea face o schimbare în statutele acestea, urmându-se după formele dreptului de Reuniune.

Brașov; 28/16 martie 1850.

*Maria Nicolau.
Zoiția N. Dima.
Stana A. Corbu.
Ecaterina B. Popu.
Zoiția T. Ciurcu.
Luisa G.H. Ciurcu.*

*Ana R. Orgidan.
Maria Sterio.
Parasceva N. Teclu.
Zoiția I. Petricu.
Agnes H. Genoviciu.*

(Nr. 19.252)

Aceste statute ale Reuniunii primesc a mea aprobare.

Sibiu, 21 octombrie 1850.

Wohlgemuth.

Locțiitor Mareșal campestru

După citirea statutelor s-a încheiat adunarea.

Maria Nicolau, **Compt public al Fondului Reuniunii Femeilor Române spre ajutorul creșterii fetițelor orfane și actele acesteia**, Brașov, 1853, pp. 74-75, 79-83.

3

Către damele române

Doamnele mele!

Cu sufletul plin de o dulce speranță și cu mai multă îndrăzneală decât oricând, iau astă dată pană în mână, deci mă adresez vouă celor de un sânge și de un sex cu mine.

Dar! eu am credința că aste câteva linii vor pătrunde în orice inimă de femeie și de român. Aceste două titluri impun mari îndatoriri: Aimé Martin, Rousseau și alții au spus ce e femeia, ce nobilă și frumoasă chemare are ea pre pământ; cât pentru numele de român, istoria strămoșilor noștri ne arată de câtă virtute, de câte înalte calități avem trebuință spre a-l purta cu demnitate; și iată doamnelor, timpul a sosit, să dovedim că acest glorios titlu noi îl merităm.

A sosit timpul să facem și noi ceva pentru țară; astăzi când nu este iertat nici unui român de a ședea în nelucrare, când pentru a înălța edificiul naționalității noastre, se simte nevoia de atâtea brațe, când guvernul și presa cheamă pe toți la lucru, se părea (o durere!) că numai noi singure nu vom lua parte la această operă; numai nouă nu se adresa nimeni, numai de la noi nu cerea nimic; femeia, atât de puțin prețuită la popoarele barbare, atât de sus ridicată la popoarele civilizate, femeia în țările noastre se părea că nu mai avea alta de așteptat decât a zăcea în veșnică uitare.

Veni însă momentul suprem: guvernul se văzu constrâns a face apel la națiunea întregă și a-i cere concursul său, spre a putea susține demnitatea națională. Rămânea-vom oare surde la vocea sa ?

Zicând cineva, națiunea nu înțelege prin acest cuvânt numai pe bărbații unei țări; nu; corespondentul din Focșani a spus-o, femeile sunt dreapta jumătate a oricărei națiuni. Muma-patrie cere dar de la fiice ca și de la fii tributul lor. Orice româncă va jertfi negreșit cu multă plăcere câțiva galbeni pentru țara sa; ba încă atât e de mare încrederea mea în patriotismul sexului femeiesc, încât sperez că damele vor fi cele întâi care vor deșerta pungile lor pe altarul patriei. Cele cu avere mare, vor da de bună seamă mult; însă și cele care au puțin, trebuie să dea ceva; din picături se formează lacul, zice

proverbul; iar guvernul va primi obolul fiecăruia, ca Cristos cei doi bani. Nu este o vinovăție de a fi sărac, ar fi însă o crimă și rușine să se afle în România oameni nepăsători de soarta țării lor, inimi nesimțitoare, ființe moarte pentru patrie și societate, cadavre mișcătoare, rătăcite printre vii.

Prin nr. 81 al *Stelei Dunării* (vezi articolul de la Focșani) presa invită și mai lămurit pe damele române a-și da mâna și a veni în ajutorul patriei. Să reintrăm dar în drepturile noastre, acele drepturi pe care le lepădasem noi înșine, căci nu putem zice că, ni le răpise cineva. Să ne grăbim, să ne grăbim, doamnelor, să nu așteptăm a doua chemare; mândre de a putea fi și noi folositoare țării, să ne punem la lucru, să încercăm regenerarea românilor, ea trebuie să se facă, și se va face numai prin noi. Greu și cu încetul vom izbuti de vom lucra una câte una și despărțite ; din contra lesne și repede vom ajunge la acest țel, lucrând toate împreună; unite în idei, în dorințe și în fapte, noi am putea face mult, am putea aduce servicii însemnate națiunii și țării.

Patria astăzi are trebuință (după cum zic ziarele noastre, și după cum vedeți prea bine) de armie, de bani și de școli. Noi nu ne putem înrola în miliție, nu putem pentru astă dată lua loc sub steagul tricolor, să lăsăm această onoare fraților noștri; să nu cedăm însă nimănui, dritul scump de a da României școli, institute de educațiune și case de binefaceri. Banii, timpul și cunoștințele noastre să le depunem cu mulțumire înaintea generațiunii ce se ridică. Viitorul națiunii este parte și în mâna noastră; de vom vroi, el va fi strălucit ca și vechiul trecut. A compatrioților noștri datorie e de a apăra țara de dușmani; a noastră o altă datorie numai puțin sfântă aceea de a nu lăsa loc corupțiunii să treacă în generațiunile viitoare ; a noastră e misiunea de a face să se lățească din ce în ce simțământul național, moralitatea și ideile lumii civilizate.

Cum însă ne vom împlini această datorie, dacă nu întemeind școli bune ? Doamne! ce fală ar fi pentru sexul nostru, când cu cheltuiala damelor române, s-ar ridica deodată ca prin magie școli elementare de fete prin toate orașele, târgușoarele și satele din țară!

O voi, dame bogate! Cât vă este de ușor a face patriei voastre acest mare prezent! Jumătate din veniturile voastre, adunate la un loc, ar fi de ajuns pentru a înființa o mie de școli! Puțin scăzământ de veți vroi a face în luxul vostru, veți putea prin aceasta spori foarte simțitor civilizațiunea poporului român ; sacrificiul a câtorva din giuvaerurile cu care decorați piepturile voastre, ar fi de ajuns spre a înzestra pe fiicele României, cu odoare mult mai de preț

decât acele pietre, cu cunoștințe trebuincioase lor și țării; iar vouă vă veți câștiga podoabe de mii de ori mai strălucitoare decât briliantul și diamantul, căci veți dobândi amorul și recunoștința unei națiuni.

O, voi, dame nobile ale societății noastre! de ce fel e noblețea în care credeți? Este oare aceea a familiei? Ei bine, susțineți cu statornicie noblețea neamului nostru: imitați virtutea și patriotismul străbunelor noastre, a Lucreției, a Veturiei și a Cornелиei! - Sau preferați voi noblețea faptelor personale? Iată ocaziunea de a dovedi că și pe aceasta o posedați. Place-vă a fi cele întâi în societate? Câștigați-vă dar îndată locuri înalte între binefăcătorii națiunii. Țineți voi la glorie, la nemurire? Lucrați astăzi împreună cu bărbații României, pentru dezvoltarea inteligenței, pentru fericirea poporului; și fiți sigure că lumea vă va admira, că generațiunile viitoare vor rosti cu respect numele voastre.

O, voi care sunteți crescute în școlile Europei, acum e vremea să arătați ce bunuri aduceți patriei voastre din acele țări depărtate; principii moderne, științe, arte frumoase, introduceți-le mai curând și în țara noastră!

„În Franța la 1789” (zice corespondentul din Tecuci în No. 37 al *Steii*) „văzutu-s-au cei mai mari oameni îmbrăcând toga de profesori primari”. O! ce glorie ar fi pentru noi, ca aceea ce au făcut atunci bărbații Franței, să facă astăzi femeile Principatelor! Cât de mult ați merita prin aceasta de a fi comparate cu femeile ilustre ale Europei occidentale! Ce necontestabile dovezi ați da prin astă purtare că sunteți în adevăr învățate, și că educațiunea ce primăriți este mai bună, mai deosebită decât a altora. Nimeni nu devine învățat, fără a iubi învățătura; și oricine iubește învățătura, îi place a o răspândi în mulțime. Ce spectacol impozant ar fi pentru străini, ce spectacol demn de o epocă de renaștere ar fi de a privi pe tinerele dame și demoazele lipsindu-se prin singura lor voință de câteva vizite sau plimbări, pentru a jertfi o mică parte din timp tinereții române; și astfel prin o ocupațiune de două ore pe zi a pregăti sexului femeiesc o soartă fericită, și națiunii române o viață eternă! De se vor afla în fiecare oraș câte patru dame generoase care să voiască a lua asemenea sarcină, care să aibă răbdare de a șede fiecare câte două ore într-o clasă și a explica copilelor deosebite obiecte ce se propun în școlile elementare, iată că prin așa chip elevele școlilor din orașe vor lucra opt ore pe zi; iar doamnele învățătoare numai câte două, rămânând toate celelalte ore ale zilei în dispoziția D-lor sale. Prin sate s-ar putea trimite profesorițe

plătite, cărora să li se recomande ca, pe lângă două clase primare, să învețe pe tinerele țărăncuțe lucrul de mână, cusături, tot felul de împletituri, țesături, aleseturi de pe izvoadele de canava, și toate cele trebuincioase la menajul de țară, precum lucrarea lânii, a cânepei, a inului, înmulțirea găinilor și a altor păsări trebuitoare, strângerea fructului în curățenie și altele asemenea. Adevărat că pentru aceasta ar fi de nevoie ca proprietarul oricărei moșii să lase pe contul școalei de fete cinci sau șase vaci; cât folos însă ar trage din asta și locuitorii și proprietarii!

Apoi răsădindu-se duzi și prin ținuturile în care nu sunt de acești copaci, s-ar putea încă înființa în fiecare sat câte o secție pentru creșterea viermilor de mătase, lucrându-se aceasta de către fetițele cele mai mari sub povățuirea unei femei în vârstă; dar fiindcă acest meșteșug nu e bine cunoscut peste tot locul, s-ar trimite într-o primăvară, prin toate districtele, câteva femei din ținutul Fălciului spre a învăța pe altele nedepinse la acest lucru; prin așa măsuri s-ar face în principate o mare cantitate de mătase, care ar deveni în curând cea mai bănoasă speculațiune a femeilor și ar aduce țării un venit destul de însemnat. [...]

Rolul nostru reîncepe de îndată ce poporul român a intrat în familia europeană. Principatele lipsite de școli, de fabrici, de arte, au un aspect foarte nepotrivit cu al altor țări; un popor împrorit prin suferință și ignoranță are o înfățișare de tot tristă printre celelalte popoare. În mâna voastră, doamnelor, stă puterea de a împrăști grosul întuneric și a revărsa lumina și în clasele de jos. Femeia duce de mână toate generațiile, ea trebuie să le însemne calea către civilizație și fericire!

Femeile române lăsa-se-vor ele a rămânea mai jos decât femeile franceze și italiene cu care se înrudesc atât de aproape ?

Doamnelor! în soarelele voastre consultați-vă, luați o hotărâre grabnică și demnă de voi; puneți în lucrare planul măreț de a smulge nația voastră din ignoranță! Adunați în fiecare oraș, măcar câte o mie de galbeni, cumpărați o casă de școală, faceți un program care să se urmeze cu strictete în toate aceste școli, spre a fi astfel conformitate în învățătură; căci numai prin conformitatea educațiunii, vom putea ajunge la acea a principiilor și a faptelor. Fixați ziua deschiderii tuturor acestor școli, ca așa ea să fie pentru întreaga țară o zi de sărbătoare a sexului femeiesc, sărbătoarea tinerimii române. Voi veți fi fala acestui sex, veți ocupa una din cele mai strălucite pagini din istoria unei epoci în veci memorabile pentru români ; și dușmanii noștri (de vom avea) vor cunoaște că o națiune

ale cărei femei capabile de asemenea fapte, nu poate fi cea de pe urmă între națiunile Europei; că din contra cerul îi menește un viitor lung, mare, și frumos !

Fălticeni, 11 mai 1859
[*Sofia Cocea Chrisoscolev*]¹.

Operile doamnei Sofia Chrisoscolev, născută Cocea,

Tipografia națională a lui Ștefan Rasidescu,
București, 1862, pp. 77-85.

-
1. **Sofia Chrisoscolev**, născută Cocea (1839, Fălticeni-1861, Vaslui) educatoare și publicistă; originară dintr-o familie modestă de administratori de moșie; își face studiile la Iași și Târgu-Neamț, devine profesoară la Târgu-Neamț și la Vaslui în 1857 și înființează un internat de fete la Fălticeni. În 1859 se căsătorește cu profesorul V. Chrisoscolev. A făcut parte din generația publiciștilor care, în anii de după revoluția pașoptistă, a pregătit atmosfera favorabilă unirii Principatelor Române. A semnat peste 40 de articole în gazete unioniste ca *Românul*, *Dacia*, *Steaua Dunării*, *Reforma*, *Foiletonul Zimbrului* etc., dovedindu-se o ziaristă și polemistă de talent. A atras atenția asupra legăturii intrinsece dintre modernizarea societății românești și emanciparea femeii. Vezi: **Operile doamnei Sofia Chrisoscolev, născută Cocea**, precedate de viața autoarei de Iulia Aricescu, București, ed.cit.

4

Epistolă d-lui Ministru de Culte și Instrucțiunii Publice

Domnule Ministru¹

O cugetare nouă a pătruns azi toate inimile: redempțiunea românilor prin femeie. Care din români nu manifestă azi credință în femeie? Care nu zic - numele inteligente vor face bărbații mari, numele virtuose vor face națiunea forță. Azi, D-le ministru, nu e numai o femeie care proiectă regenerarea românilor prin femeie, reardicarea² femeii prin educațiune și ameliorarea educațiunii prin reformarea școalelor. Azi, Domnule Ministru, națiunea întreagă cere femeii cu deplină cunoștință a datorii. Vedeți ce corp a luat acea idee la conferințele de la Ministerul de Culte.

Românii ce strigă că numai femeia le va salva, recunosc că viitorul lor stă în mâinile ministrului de culte și instrucțiune publică. Ce a recunoscut, este un adevăr. De adevăr i-l admiteți și Domnia Voastră, Domnule Ministru. Aveți sentimentul potenței D-voastră, nu e un dubiu, aveți simțământul potenței, măreței misiuni și a responsabilității către posteritate.

Cum stau azi școalele - nu mă ocup decât de acele de fete. Corespund ele oare la imensele noastre trebuinți? D-ați avut timp a le examina, a le studia, D-le Ministru, veți zice cu mine: *sunt niște corpuri moarte, niște corpuri fără spirit, fără conștiință*; școala își ignoră misiunea, influența, datoriile. Școala se crede creată pentru a da abilitate acului junelor române și e convinsă că a îndeplinit lucruri mari când a învățat puțină carte pe elevele ce-și petrec anii juneții în ea.

Întrebă domnule ministru, pe tot personalul administrativ, dirijator al școlilor dacă intră în atributele școlii *ameliorarea omului*,

1. Ministrul cultelor și al instrucțiunii publice era G. Vernescu (26 ianuarie-14 iunie 1865).

2. a ridica, ridicarea având, aici, sensul de emancipare.

dacă instrucțiunea are alt scop decât a mobila spiritele cu mai multă sau mai puțină știință ?

Domnule ministru, dați animă, dați cugetare, dați conștiință acestui cadaver nefolositor!

Prima piatră a noului, a mărețului, a etern gloriosului edificiu social român, nu va fi pusă până ce vocea potentă a unui potent gerante al afacerilor publice române nu va striga școalelor: instrucția n-are alt scop decât perfecționarea omului, școala n-are altă chemare decât educațiunea, educațiunea n-are altă datorie decât a da fiecăruia mijloacele și forța de a-și îndeplini datoriile.

Vie în școală un personal didactic mai mult sau mai puțin numeros, administratorii școlii să știe însă că acel personal didactic nu vine a da știință copilului decât pentru a ușura prin cultura spiritului cultura animii. Administratorii școlii să știe că lor le este impusă dificila operă a educațiunii; că ei au a da animă copilului, că ei au forma caracterul, a le stârpi viciile sau defectele și a le înlocui cu virtuți. Administratorii școlilor, dirigiatorii lor, au a poseda o perfectă cunoștință a misiunii femeii, a datoriilor sale, a acestei reuniuni de calități ce constituie „*virtutea femeiască*”.

Frumosul în moravuri nu este un frumos esențial, general; frumosul în moravuri e relativ. Educatorilor le este indispensabilă acea parte a filozofiei, știința morală, întru de a discerna între virtuți acele aplicabile femeii și acele ce numai la bărbat pot fi calitate ambelasantă¹.

Cicerone, ce a pus regulile frumosului, a stabilit principiul că frumosul în moravuri nu poate exista fără *decorum*, adică fără ca virtuțile să fie potrivite individului, caracterului său, misiunii sale. Atât în interesul frumosului în moravuri, cât și în acel al trebuințelor fiecăreia condițiuni, diversele școli au a-și da comt de misiunea fiecăreia în particular. Școala ce are a forma clasa uvrieră are, în detaliu alte datorii decât aceea ce educă filia avutului, femeia nobilă, destinată a veghea asupra artelor, literelor, asupra bunului gust și a le împinge spre perfecțiune.

Guvernul are a supraveghea egalmente educațiunea publică ca educațiunea privată; guvernul are a examina egalmente dacă școlile publice elementare, secundare și școalele private, adică pensionatele dirijate de particulari își îndeplinesc datoriile respective, și, când nu sunt îndeplinite cu cea mai mare exactitate, guvernul

1. care înfrumusețează (fr.).

are a le mai aminti a lor misiune, a asigura o strictă observare a îndatoririlor lor.

Mie, care consacrez toate momentele vieții mele specialmente cauzei educațiunii fetelor, fie-mi permis, domnule ministru, d-a vă distra un moment de la atâtea grave și numeroase preocupățiuni și a vă atrage atențiunea asupra chestiunii, nu puțin importantă, a educațiunii fetelor, a ameliorării școalelor însărcinate cu acea educațiune. Fie ca numele Domniei Voastre să fie înscris în toate animile române, ca al reorganizatorului școlilor de fete, reformatorul educațiunii fetelor, al fondatorului bunei stări morale și materiale a României.

Primiți, domnule ministru expresia deosebitelor mele simțăminte.

C. Dunca¹

Amicul familiei, anul III, nr. 24-25,

din 1-15 aprilie 1865, pp. 592-594.

-
1. **Constanța Dunca-Schiou** (1843, Botoșani-?); profesoară, publicistă, scriitoare, fiica cunoscutului avocat moldovean Ștefan Dunca. A studiat la Viena și Paris. A obținut certificatul de „studii înalte” la Collège de France. În 1862, a absolvit la Paris și un curs de pedagogie. Între 1863 și 1872, a fost profesoară de pedagogie la Școala Centrală de Fete din București. Proiectul de organizare a învățământului pentru fete, prezentat de ea domnitorului și Camerei Deputaților, a fost apreciat și chiar premiat. De propunerile sale s-a ținut cont la redactarea Legii instrucțiunii publice din 1864. Între anii 1863 și 1865 va scoate revista *Amicul familiei*, în care a publicat nuvele și schițe, traduceri din literatura universală etc., atrăgând atenția asupra situației precare a femeilor române și a mentalităților anacronice în ceea ce privește menirea lor în societate. Opere: **Fiii ce poporului**, București, 1863; **Femeia femeii**, București, 1863; **Femeia în familie**, 1871; **Cartea numelor**, 1872; **Feminismul în România**, 1904 etc.

5

Societatea femeilor române pentru ajutorarea răniților [corespondență particulară]

Iași, 25 aprilie. Cu bucurie vin a vă raporta un fapt care probează înaltul sentiment de patriotism al femeilor române. Un număr considerabil de dame române din Iași, din societatea cea mai înaltă, a constituit un comitet pentru ajutorarea ostașilor români răniți în război¹. Comitetul acesta a oferit Măriei Sale Doamnei² președinția, care a și primit-o. [...]

Iacă și apelul adresat de Comitetul Central din Iași la toate româncele:

Către doamnele române!

În momentul când țara, pentru apărarea fruntariilor sale poate fi nevoită a face apel la sângele și bravura copiilor ei, femeia română nu poate să nu simtă că după ce și-a dat soțul sau copilul, mai este încă loc în inima ei pentru îndeplinirea și a altor sacre îndatoriri.

În ajunul grelelor vremi ce se pregătesc, acei ce rămân, nu trebuie să uite pe acei care pleacă și nu ne îndoim că românii își vor face datoria, dacă mai ales și româncele vor îngriji de a lor.

Țara trece prin o criză grea, în care mâna Atotputernicului nu ne va părăsi, dacă fiecare din noi va fi la postul său, când împrejurările o vor cere.

Nouă româncelor ne revine sarcina și onorul de a aduce alinare suferinței, de a veghea lângă răniți și a-i reda țării lor: pentru

-
1. Este vorba de participarea României la războiul ruso-turc din 1877-1878, în vederea dobândirii independenței sale față de Imperiul Otoman. Printre comitetele create în sprijinul frontului se aflau și cele ale femeilor din toate provinciile locuite de români.
 2. **Regina Elisabeta** (1843-1916); pseudonimul literar Carmen Sylva; fondatoare de orfelinat și societăți de binefacere; a înființat Institutul soro-rilor de caritate din România. Opere : **Poveștile Peleşului**, 1884; **Vârful cu dor**, 1884; **Astra**, roman, 1887; **Poveștile unei regine**, 1914 etc.

aceasta nu trebuie să cruțăm nici bani, nici stăruinți. Rolul nostru este de a fi peste tot locul unde se va cere acel spirit de adânc și curajos devotament ce face una din virtuțile cele mai frumoase ale sexului nostru.

Româncelor!

Să vărsăm fiecare din noi obolul nostru întru realizarea scopului ce ne propunem, și unite în sacrificii, ca și în iubire pentru scumpa noastră țară, Dumnezeu ne va lăsa dulcea satisfacere de a fi avut și noi ca fiice ale acestui pământ partea noastră în îndeplinirea măreței misiuni de a apăra moșia strămoșească.

Maria Rosnovano, Săftica Paladi, Esmeralda Mavrocordato, Aglae Mourouzi, Catinca Ghyka, Maria A. Catargi, Sofia Ceaur Aslan, Lucia Rozovano, Maria Cazimir, Smaranda Carp, Zoe Sturdza, Catinca Stoianovici, Agripina Sturdza, Maria C. Catargi, E. Boronesco, Elena Steege, Eleonora Latesco, Natalia Soutzo, Eliza Liteano, Eufrosina Paladi, Natalia Paladi, Alice Soutzo, Profira Sturdza, Lucia Liteano, Catinca Rosetti Balanescu, Elena Michail Soutzo, Elena Grigore Soutzo, Lucia Soutzo, Efharia Duca, Maria Negruzzi, Profira Prajesco, Natalia Bogdan, Eufrosina Bogdan.

Comitetul central al doamnelor din Iasi,

spre ajutorul și îngrijirea răniților români **Proces verbal**

Astăzi, în 18 aprilie 1877;

Subsemnatele, în vederea gravelor evenimente ce se pregătesc pentru țara română și a atitudinii ce ea poate fi chemată a lua față cu acele evenimente, au decis a forma un „comitet central” pentru a veni în ajutorul ostașilor noștri răniți.

Acest comitet se va compune:

1. Din o președintă, două subpreședinte, două casiere și două secretare.
2. Președinția de onoare se va oferi Măriei Sale Doamnei Elisabeta.
3. Din un „comitet executiv”, compus din 35 persoane, care deocamdată se va întruni de două ori pe săptămână, și anume joile și duminicile seara, iar mai târziu în toate zilele, dacă împrejurările o vor cere.
4. Din toate doamnele române care vor binevoi a vărsa o contribuțiune lunară de 6 franci.
5. Din doi medici: d-nii doctori Russu și Ciure[a].

Scopul acestui comitet este:

- a. De a primi toate ofrandele, de orișice natură ar fi ele ;

- b. De a chibzui modul întrebuințării lor celei mai nimerite;
- c. De a intra în relațiuni cu corpul serviciului al armatei;
- d. De a forma, la caz de trebuință, ajutoare pentru ambulante;
- e. De a veghea, în fine, și a îngriji de răniți, de a duce mângâiere și putincioase ajutorinți familiei celor ce vor fi căzut apărând țara lor.

[Urmează toate semnăturile de mai sus.]

Familia, anul XIII, nr. 19,
din 8/20 mai 1877, pp. 224-225.

6

[Articol redacțional]

București, 5 aprilie [1878]

Bărbați, bărbați! Nu vă uitați rolul, pe când vedeți mai cu seamă, că noi vrem să ne amintim pe al nostru !... Nu ne îmbrânciți din nou în abisul după a cărui margini vă cerem brațul ca să putem ieși. Nu ne trimiteți în noroiul în care ne tăvăleam cu toții. Pavați-ne calea ca să vă putem așterne flori; arătați-ne pământul pe care ni-l dați să-l semănăm, ca să puteți culege roadele fericirii.

Dacă am pus în capul foii noastre această amabilă *Odă* adresată femeilor române, nu am făcut-o pentru considerațiunea personajului ce ne-o trimite, ci de a arăta odată mai mult femeii, că trebuie singură să-și apere demnitatea și amorul propriu contra calomniei agresorilor săi, care n-o cred bună de nimic.

Cu lucrul s-au răsturnat munții; cu lucrul vom proba că voim a fi aceea ce sunt femeile în Statele Unite, în Englițera, în Italia și în Germania. Nu zicem Franța, căci vedem că au murit d-nele George Sand, de Sevigné, Staël, de Girardin etc. și pentru moment, nu vedem decât rochii frumoase de la femeile din Franța, dantele și pălării, judece-ne cine va voi, dar vedem și noi, și judecăm. Așadar la noi, grație *Femeii Române*, începutul s-a făcut; activitatea femeii din România, a parcurs distanțe mari, a făcut să tresalte multe inimi române! Căci iată ce zic frații noștri de peste Carpați: precum Arad, Gherla, Cernăuți; după ce mai întâi reproduc după *Femeia română* câte ceva din principiile noastre, și mai cu seamă în privința religiunii, apoi termină: „Iată din ce principii purcedând surorile noastre din România liberă și independentă, au fondat o foaie socială, beletristică, economică și enciclopedică sub numirea *Femeia Română*. Această foaie apare în București joia și duminica. Ea este redactată cu deosebită cunoștință și diligență pe baza celor mai sanitoase principuri. Surorile noastre române vor afla în această foaie: întrunite bunul cu frumosul și plăcutul cu folositorul”.

Și după ce-mi face onoare de a-mi adresa cele mai măgulitoare încurajări, apoi termină astfel: „Cu un cuvânt, ea este întocmită

așa încât să corespundă la toate indigențele¹ femeilor și fiicelor române. Pentru aceasta o recomandăm tuturor familiilor române să și-o procure sau de-a dreptul de la d-na Flechtenmacher din București, sau prin redacțiunea acestei foi din Gherla, a cărui birou se pune la dispozițiunea *Femeii Române*, cu tot concursul frățesc ce-i oferim etc."

Mai avem plăcerea apoi, a anunța amabilelor noastre cititoare, că mai toate societățile de literatură și cultură din Transilvania, Basarabia și Bucovina, ne trimit abonamente și scrisori de felicitări adresate femeilor române din capitala României. Afară de aceasta, le mai anunțăm, că ne vin mai pe toată ziua cereri de abonamente din Paris, Roma, Viena, de la persoanele de notorietate ce are România în acele țări.

Cugete dar matur femeile din capitala României, că acum mai mult decât vericând, sunt ținute a face onoare acestui plăcut și demn compromis ce le-a făcut *Femeia Română*. Fie ingrate către mine dacă vor, care deși română, dar port un nume străin distins însă și onorabil, dar respecte-și pe al lor românesc, și deie semne de viață! Lucreze pe numele lor, deie impulsia, ieie inițiativa, și mă voi retrage în umbră, cu singura satisfacțiune că mi-am făcut datoria: am pus foc firului destinat exploziei. Vadă comitetul de doamne din Făgăraș, vadă comitetul de doamne din Piatra, vadă comitetul de doamne din Iași... Pentru ce tocmai capitala României care ar fi trebuit să dea impulsia și tonul, nu numai provinciilor de dincoace de Carpați, dar chiar celor de dincolo, care au mai puțină libertate și putere... în fine sper că doamnele române, se vor grăbi a da o desmințire nobilului domn C.D.: de laudele ce aduce femeilor de dincoace de Carpați. Au organul d-lor: sau dacă nu vor să fie destul de democrat să se pogoare la *Femeia Română*, femeia din popor, creeze-și pe al d-lor în cercul d-lor, numai creeze-l; numai răspundă cu demnitate amorul propriu și inteligența cu care sunt dotate. Noi ne vom face datoria a le spune că în Geneva femeile au jurnalul lor pe care îl întrețin dânselle sub redacțiunea d-nei Goegg. Acest ziar se intitulează: *Asociațiunea pentru apărarea dreptului femeii*. La Florența, este jurnalul *La Cornelia*, consacrat numai intereselor morale și materiale ale femeilor, sub redacțiunea și direcțiunea d-nei Aurelia Cimino Folliero. în Bologna, *La Donna (Femeia)*, jurnal de educațiune sub direcțiunea d-nei Gualberta Alaude Beccari. La Manchester (în Englitera), sub direcțiunea (Miss) domnișoarei Lydia E. Becreri, *Women's suffrage jurnal*.

1. lipsă, insuficiență (fr.).

Trei apoi în Statele Unite ale Americii și anume: în Boston, în Philadelphia, Washington. Directoare și redactoare: d-nele Juan Lewis, Lucy Stone și Caroline B. Winston. - Spuserăm apoi în numărul trecut, că chiar femeile hinduane din Hindou au jurnalul lor susținut și scris de dânsese. Vom arăta apoi mai la vale cum în Franța, unde generalitatea femeilor nu se ocupa decât de invențiunea și răspândirea luxului și-a modei, bărbatul se ocupă de cultură, de drepturile femeii, care constituie jumătate parte a societății umane. La noi însă ce face bărbatul pentru femeie? N-o ajută la nimic bun!... o descurajează, o ia în râs dacă vede că voiește să sfărâme singură crisalida care-i țineau lipite aripile inteligenței. Căci instrucție grație Domnului nu i s-a dat până acum. Suferi-va oare mult timp femeia această umiliațiune din partea celor ce le iubesc și-i iubesc? Amorul deșteaptă ambițiunea, maternitatea deșteaptă orgoliul, patriotismul deșteaptă datoria.

[*Maria Flechtenmacher*]
Femeia Română, anul I, nr. 26,
din 6 aprilie 1878.

-
1. Ziarul *Femeia Română* a apărut la București (de două ori pe săptămână) între 1 ianuarie 1878 și 12 aprilie 1882, sub direcția Mariei Flechtenmacher, născută Mavrodin (1838-1888), scriitoare, publicistă, actriță, soția compozitorului Alexandru Flechtenmacher.

Cestiunea femeilor

Este dificil, pentru adversarii noștri, de a susține *cu orice preț* teoriile ce au conceput sau adoptat în privința femeilor. A proclama că femeile țin pe suveranii lor într-o sclavie, uimitoare pe dată ce privim enorma diferență dintre sexe : puterea intelectuală a unuia și rafinarea vanității celuilalt - este ușor; a combate însă perfectibilitatea sexului feminin și lipsa germenului unor calități, cu mult superioare acelor ale sexului *forte*, este enorm de anevoios. Ar trebui ca să nu vadă adversarii realitatea sau - ceea ce ar fi și mai de plâns - să cuteze a o înfrunta! Diplomaților, în toată extinderea cuvântului, le lipsește acest netact.

Astfel pe fiecare zi îi observăm părăsind drapelurile, în ale căror cute străluceau sarcasmul și bufoneria; din ce în ce, îi vedem cele-brând mai mult sentimentele generoase ale femeii, și, amendând diplomaticește, nu e vorbă - învechitele și ridicolele prejucii.

Care este cauza? Căci vorbesc de țara noastră, unde până mai dăunăzi eram desemnate ca *nemulțumite*.

Ei bine, animile în adevăr simțitoare la durerile omenirii trebuie să se înveselească, deoarece femeile române, din toate unghiurile, de la Tisa până la Mare, au început să manifesteze în mod izbitor o viață cu totul nouă, o viață morală, demnă de a servi ca model sexului puternic.

De la un timp, observ o mișcare însemnată, o transformățiune considerabilă în moravurile și tendințele femeilor noastre. Au înțeles pretutindeni că inactivitatea este o crimă și că participarea lor la viața socială este perfectamente folositoare, indispensabilă, imperioasă.

Se ridică pleoapele grele de somn, se sparg norii ignoranței cerul se înseninează, promițând zile splendide !

Deja de la începutul oribilului război, care a consumat anul trecut atâtea forțe și a produs atâtea plăgi, comitete de ajutor, de caritate s-au format mai prin toate orașele României ciscarpatine și trans-carpatine : în unanimitate de simțiri, dându-și mâinile pe deasupra

munților, mamele, fiicele și surorile române au dus balsamul consolator celor ce-și vărsau sângele pentru autonomia patriei. Animile s-au cutremurat de durere: după război vibrațiunile s-au prelungit, și sunt sorginea acestei însemnate mișcări feminine pe care o semnalăm.

Cele mai multe comitete de ajutorare a răniților s-au transformat în asociațiuni pentru avântul instrucțiunii și al moralizațiunii. Pe când scopul celor dintâi nu consta direct decât în readucerea corpului la starea normală, aspirațiunile celor din urmă sunt caracterizate prin dorința de a conduce sufletele și mințile la starea de moralitate. Cele dintâi manifestau acte de caritate; cele din urmă demonstrează acte de conștiință umană.

Constatând cu o nemărginită satisfacțiune morală generozitatea femeilor române pe timpul războiului: apelăm cu încredere la conștiința lor de solidaritate umană a nu pregeta acum, când pacea a făcut posibilă prosperitatea prin muncă și lumină. Căci, orice s-ar zice, este mai de valoare *a construi*, decât *a repara*.

Ca probă pentru noua eră ce au deschis femeile în viața socială, cităm: *Societatea femeilor pentru protejarea orfanilor de ambele sexe* din București; *Comitetul filantropic* al doamnelor din Focșani; *Societatea de binefacere* a doamnelor din Iași; *Comitetul doamnelor din Piatra*, pentru încurajarea și dezvoltarea instrucțiunii; *Asociațiunea doamnelor din Brașov* pentru educațiunea copilelor etc. etc.

În fine, pe o treaptă mai înaltă, cu un scop mai vast, trebuie să cităm *Secțiunea doamnelor* din *Societatea Concordia Română*, care constituită abia de o lună, deja a dat zilele trecute un semn convingător de viață.

Scopul acestei asociațiuni cuprinde întreaga situațiune a femeilor, îmbrățișează atât instrucțiunea, cât și moralizarea femeilor, prin mijlocul conferințelor, al școlilor profesionale, al atelierelor etc. Această uniune suntem sigure că va dobândi cu timpul o mare influență și va aduce foloase importante națiunii noastre, avidă de cultură și progres.

Serata cu tombolă care a avut loc sâmbătă la 3 februarie, a fost încununată de un succes deplin. Un numeros public din capitală a corespuns cu fericire invitațiunii de a lua parte la serată; un mare număr de doamne și domnișoare au venit în costum țărănesc, demonstrând prin aceasta că, în momentele cele mai frumoase, știu să prețuiască perfectamente spiritul românismului. Rețeta generală s-a urcat la suma de 1200 lei noi.

Curentul a cuprins totul: progresul în mișcarea femeilor române a devenit evident. Cu timpul, cu perseverență, prin travaliu, mișcarea va intra în faza supremă a luptei pentru justiție și libertate.

Așteptăm viitorul!

[Maria Flechtenmacher]

Femeia Română, anul II, nr. 99,
din 8 februarie 1879.

8

Cestiunea femeilor

Suntem fericite a consacra, de astă-dată primele coloane ale ziarului, epistolei ce ne adresează o soție de animă, inteligentă și instruită, d-na Sofia Nădejde din Iași¹.

Suntem fericite, am putea zice mândre, văzând caracterul din ce în ce mai pronunțat, mai decisiv și mai palpitant ce ia mișcarea femeilor din România. Justiția cauzei noastre, barbaria legilor actuale, nu mai pot rămâne suportabile într-o epocă când libertatea și principiile autonomiei individuale captivă mințile și-nflăcărează animile.

Nu femeile, nu ele care simt viața și bunătatea zbuțumându-se în pieptul lor, vor rămâne, indiferente înaintea mișcării ce s-a făcut în acest din urmă secol. Trebuie să credeți, domnilor diplomați, că noi, care nu ne-am amestecat și corupt mințile cu toate sofismele și stupiditățile posibile, iubim libertatea, adevărata libertate care trebuie să devină arbitru al popoarelor conștiente și morale! O iubim cu entuziasm, pentru că ea este ancora de salvare a demnității umane. Încetul cu încetul vom demonstra ceea-ce zicem acum.

Mulțumim din suflet doamnei Nădejde care se înscrie cu încredere și cu energie între soldații emancipării femeilor! Ei mulțumim și cu atât mai mult cu cât situațiunile încep a se limpezi.

Sprijinul nostru, speranța noastră, mame de animă și inteligente care simțiți oribila greutate a atmosferei ce respirați, puterea noastră să n-o căutăm aiurea, căci nu o vom găsi; ea este-n noi, în mințile, în anima, în munca și vigoarea noastră! La lucru!

-
1. **Sofia Nădejde** (1856-1946), scriitoare, publicistă, traducătoare, una dintre cele mai reprezentative personalități ale feminismului românesc; directoarea *Evenimentului literar* (1894), colaborează la ziarele și revistele socialiste; după 1898, va părăsi împreună cu soțul ei, I. Nădejde, mișcarea socialistă; în opera sa literară se simte influența poporanismului, a sămănătorismului și a naturalismului francez (**Patimi**, București, 1903; **Robia banului**, București, 1906; **Părinți și copii**, București, 1907).

Iată epistola despre care vorbim și pe care o recomandăm la deosebita atențiune a tuturor lectoarelor noastre, doritoare de lumină, de-o stare mai umană, de progresul deplin al societăților omenești.

Doamnă,

Cu părere de rău văd în numărul din *Le Nord* (15 martie) reprodus un articol din *La Liberté* intitulat „Creierul femeilor”. Rezumatul acestui articol este: că femeia e incapabilă de orice dezvoltare; că oricât s-ar încerca să-și dezvolte inteligența nu va reuși; ba chiar cu civilizațiune ea se tâmpește și tinde către idiotism. Mă voi încerca a arăta publicului eroarea în care se află toți acei care rezonează asupra femeilor în un mod așa de puțin științific.

După cercetările cele mai noi este știut că inteligența este funcțiunea creierului mare și anume a materiei cenușii; deci orice judecată despre inteligența unui animal, făcută după greutatea creierului, este inexactă; căci ar trebui de comparat greutatea materiei cenușii numai. Și de ar fi și această comparare în defavoarea noastră tot n-aș ceda câmpul de luptă; fiindcă sunt probe destul de evidente, că nu se caută numai cantitatea, ci și calitatea. Orice comparațiune serioasă trebuie să țină seamă de calitatea substanței cenușii, de numărul celulelor, de numărul polilor acestor celule și de ramificațiunea acestora; de substanța granuloasă interpusă etc. (vezi Topinard, *Antropologie*). Pe cât se vede, lucrul nu-i așa de simplu, fiindcă deși se observă că masa creierului crește cu inteligența, totuși sunt fapte care arată neexactitatea legii, din care cea mai mare parte dintre bărbați își fac o armă (după dânzii) puternică în contra femeilor. Mă voi mulțumi să citez numai câteva fapte, care vor dovedi că legea nu este tocmai așa și că trebuie să luăm încă multe alte lucruri în seamă.

Craniile din Caverna *omului mort* (Lozère) au o încăpere (după Broca) la bărbat de 1,606 și la femei 1,507; la parizienii contemporani, media încăperii la bărbat este de 1,558, la femei 1,336. Vedem că atât la bărbat, cât și la femei volumul creierului a mers descrescând; prin urmare - după concluziunea aceluia domn care zice, că femeia regresează din pricină că creierul ei a mers descrescând - ar urma că și bărbatul regresează; căci și la el creierul a mers descrescând mai puțin, dar a mers. Va să zică, am putea să concludem, că omul din vârsta de piatră a fost mai inteligent? Nu domnilor, știința ne arată că cu cât masa musculară este mai mare, cu atâtă creierul, care dă impulsione acelei mase, trebuie să fie mai mare. Va să zică în timpurile antice, când omul trebuia să dezvolte

o forță musculară considerabilă în lupta pentru existență, creierul era mai mare, fără însă ca oamenii de atunci să fi fost mai inteligenți; de asemenea și femeia, care era supusă la munci mult mai grele decât astăzi, pentru același rezon avea creierul mult mai mare. Astăzi, când ocupațiile femeilor sunt astfel încât nu contribuiesc întru nimic la dezvoltarea forței musculare, sigur că n-are nevoie de un creier așa de mare. Tot asemenea și bărbatul, pentru a se lupta, acum caută armele cele mai sprintene și mai iuți la efect, pe când în vârsta de piatră omul trebuia să se servească cu topoare și lănci de piatră. Oare câtă forță musculară îi trebuia pentru a ajunge la scopul urmărit ?

Alt fapt: copilul are creierul mai mare, proporțional cu trupul, cu toate acestea nu-i mai inteligent.

Un alt fapt este: că deși de obicei dintre toate animalele omul are creierul mai mare proporționat cu corpul: totuși sunt unele păsări și câteva cuadrumane a căror creier este mai mare decât la om, d.e.: Sai, Saimiri¹, Uistiti, care cred că nu sunt mai inteligente decât omul, măcar că au creierul mai mare decât el.

Encefalul lui Cuvier cântărea 1,829; s-a găsit însă un apariu² din Paris care avea encefalul mai mare decât al lui Cuvier. Cred că nu era mai inteligent. Veți zice că nu a fost instruit apoi de unde știți atunci că nu sunt femei, care ar putea să se dezvolte și care nu rămân obscure decât numai din cauză că n-au mijloace să se dezvolte ?

Encefalul lui Dupuytren³ cântărea 1,436, pe de altă parte Bergman⁴ și Parchappe⁵ la mai mulți alienați au găsit că encefalul cântărea maximum 1,815 și 1,750. Va să zică, supozând că nu s-ar fi știut al cui este encefalul, domniile de teoria pe care o combat s-ar fi entuziasmat și ar fi crezut că acel encefal ar fi aparținut unei inteligențe rare.

De asemenea, s-au găsit inteligențe însemnate la care encefalul era ca la oamenii ordinari, d.e. C.H. Fuchs⁶ 1,499, C.F. Gauss⁷ 1,492, C.F. Herman⁸ 1,358 ; ba chiar la unele capacități însemnate precum Haussman⁹ mai mic decât media la femeile ordinare: 1,226, pe când

-
1. Sai, Saimiri - o specie de maimuță americană (maimuță-veveriță).
 2. distribuitor de apă potabilă.
 3. Guillaume Dupuytren (1777-1835) - chirurg francez.
 4. Ernst von Bergman (1836-1907) - chirurg german.
 5. Jean Baptiste Maximien Parchappe (1800-1866) - medic francez, fondatorul societății medicale de psihologie.
 6. Conrad Heinrich Fuchs (1803-1855) - medic german.
 7. Karl Friedrich Gauss (1777- 1855) - astronom și fizician german.
 8. Karl Friedrich Hermann (1804-1855) - filolog german.
 9. Johann-Friedrich-Ludwig Haussman (1872-1859) - mineralog german.

la femeile ordinare e 1,250 ; aş voi să-mi răspundă domnii care susţin că femeia merge către idiotism. În rezumat, neţinând seamă de diferenţa de talie, este la bărbat 12 la sută mai mult creier, ţinând socoteală de talie 18 la sută; îmi pare rău că puţină diferenţă rămâne nulă de voi ţine seamă de masa musculară şi de felul educaţiunii.

Dacă femeile sunt astăzi, nu neinteligente, ci ignorante, a cui e vina ? Voiţi să ziceţi, că dacă femeia a rămas să atârne de bărbat a trebuit să fie mai inferioară (sic!) de la început; aceasta nu-i adevărat - Să presupunem femeia în stare sălbatică, să ne-o imaginăm când încă nici nu era om; ori fiecare din d-voastră nu înţelege că copiii au fost cauza dependenţei de bărbat întâi temporară, şi apoi prin abuz permanentă ? Eu susţin că numai această cauză principală a contribuit la starea femeii de astăzi.

Dar moştenirea unde o lasă d-lor ? Nu-i destul de probat, că fetele moştenesc inteligenţa de la tată şi băieţii de la mamă ? Poate cineva n-ar crede, însă atât istoria, cât şi ştiinţa ne dovedesc îndestul că faptul este adevărat: d.e. Damo fiica lui Pitagora fu mult mai superioară (sic!) fraţilor săi. Antipater, guvernatorul Macedoniei, consulta pe fiica sa Phila în circumstanţele cele mai grele: Lelia, fiica oratorului Lelius, moşteni de la tatăl său darul elocinţei: fiica lui Caligula era aşa de crudă ca şi tatăl său; în Neron vedem pe mama sa Agripina; Carol cel Mare avu fiice cu defectele sale: Buffon¹ cita adesea imaginaţiunea bogată a mamei sale şi este ştiut că şi el era înzestrat cu o imaginaţiune foarte bogată. Aş putea cita multe exemple, însă oricine le poate citi în tratatele despre ereditate a celor mai însemnaţi autori. Vedem deci că fata seamănă tatălui, iar tatăl mamei lui, iar mama lui tatălui ei, aşa încât faptul se învârteste într-o alternanţă.

Acum voi mai reveni puţin la starea femeii de astăzi. Oare nu-i ruşine pentru secolul nostru, ca jumătate din omenirea, aşa numită civilizată, să stea în sclavie ? S-au liberat robii, d-lor; însă noi am rămas. Poate credeţi că exagerez ? Nu, nicidecum şi voi arăta mai jos că vorbesc adevărat. Veţi zice oare: ce nu vă educăm: nu vă dăm voie să vă îmbrăcaţi după gust ? Eu voi răspunde că şi sclavii primeau o educaţiune, care folosea numai stăpânilor; şi sclavii erau siliţi să se împodobească, nu însă pentru a li se face lor plăcere, ci stăpânilor. Tot asemenea şi cu femeia: toată educaţiunea ce primeşte nu este decât ceva ce nu contribuie nicidecum la dezvoltarea inteligenţei sale.

1. Georges Louis Leclerc, conte de Buffon (1707-1788) - naturalist şi scriitor francez.

Suntem acuzate că nu învățăm, dar avem școli ? Pentru ca o femeie să aibă bacalaureatul de ex., trebuie să aibă și mii de galbeni etc.

Ni se impută că nu căutăm să placem, decât să ne facem frumoase fără a ne ocupa de lucruri serioase. Dar oare ce ne învață din copilărie : Cum să ne împodobim și să ne schimonosim spre a putea tatăl să găsească prin frumusețea fetei sale un ginere mai bogat. Dați-ne educațiune serioasă, faceți să dispară dinaintea noastră ideea că femeia trebuie numai să placă, sădiți prin educație demnitatea personală în femei, într-un cuvânt sfârșiți odată tratamentul cel copilăresc, ce ne dați, - adică de a ne lăuda în prezență, de a ne ceda la orice capriciu sub cuvânt că suntem femei, de a ne săruta mâinile și a ne compara cu îngerii, iar în absență a ne trata de paria! Noi femeile suntem ignorante, dar sincere cel puțin, și nu vă măgulim în prezență spre a vă blama în absență, precum face cea mai mare parte din bărbați. Într-un cuvânt ne-am săturat de a fi tratate ca *femei*, era să zic ca *copii*, și voim să ne tratați ca pe niște oameni egali. Numai atunci veți găsi adevărate soții și mame.

A vă plânge de femei, nu aveți nici un drept; cum ne educați așa ne aveți. Aduceți-vă aminte de exemplul antic cu cei doi câini frați, unul deprins de vânat, altul să mănânce numai din blid; punându-i pe amândoi față cu un iepure și cu un blid de mâncare, cel deprins la vânat s-a luat după iepure, pe când celălalt nici s-a mișcat de lângă blid. Cred că câinele nu-i mai educabil decât femeia, cred că nu vă veți insulta singuri admitând aceasta.

Oare e just ca unii bărbați destul de necuți să se bucure de toate drepturile, pe când femeile, fie cât de superioară în inteligență acestora, să nu aibă nici un drept ?!

Așadar ce suntem noi decât niște sclave menite a perpetua genul omenesc ? Noi naștem și creștem copiii prin cele mai mari munci și necazuri. Câte noți nedormite! De câte plăceri nu ne privăm! Numai o mamă poate să descrie toate câte suferă până se bucură ca copilul ei să ajungă să-i mângâie și să-i ajute bătrânețea; dar ce zic ? Ferice de mama ce nu este sacrificată! Căci cea mai mare parte sunt lipsite de aceste dulci iluzii ce le-a nutrit zece ani; e de ajuns, sărmană mamă, un glonte pentru ca să-ți sfarme speranțele ce tu ai nutrit atâția ani. Speranța de fericire numai ? Nu, ci reazemul bătrâneței tale, și fără ca tu să fi fost măcar întrebată de-ți dai sau nu votul pentru un asemenea pas.

Ce puteți zice, aceasta nu este sclavie? Voiți a mai susține că sunteți civilizați, pentru că numărați între d-voastră câteva inteligențe

mari? Cu părere de rău voi spune că sunteți barbari și noi sclave, îmbrăcați unii și alții în haine europene.

Mă exprim în mod violent, pentru care vă veți supăra, nu-i așa? Eu numai mă exprim, dar dv. *ne tratați chiar* în mod nu violent, ci barbar (citiți articolul la care răspund și vă veți convinge)!

Finesc zicând, că nu permit nimănui să acuze pe femei de neinteligentă, până mai întâi nu ni se vor da școli, până nu vom fi puse în aceleași condițiuni ca și bărbații; și atunci numai după zeci de ani se va putea decide.

Însă eu nutresc speranța, că la noi în țară se află foarte puțini, cu ideile aceluia Domn, ce a scris la *La Liberté* și că dacă până acum nu s-a pus pe tapet cestiunea emancipării femeilor îndeajuns, cauza a fost singură că d-lor, care în câțiva ani au făcut reforme așa de mari, n-au știut că femeile suferă și că doresc cel puțin pentru fiicele lor, pentru fiicele d-voastră zic, o stare mai bună și mai conformă cu dreptatea.

Sofia Nădejde

Femeia Română, anul II,
nr. 111, din 25 martie 1879.

9

Răspuns d-lui Maiorescu în chestia creierului la femei

Iată ce a zis d-l Maiorescu în conferința ținută la Ateneu, despre „Darvinismul în progresul intelectual”, după *România liberă* de la 5 mai [1882]:

„Pentru a pune în evidență, în modul cel mai neîndoios, faptul acesta al ridicării treptate a omului sub raportul fizic și intelectual, să luăm cercetările făcute asupra volumelor craniene, considerate în diferite epoci ale existenței omenești.

S-a constatat că unul din creierii cei mai ponderoși ce s-au observat la om a fost al naturalistului Cuvier, 1830 grame, pe când greutatea de rând sau de mijloc e numai de 1400 grame. Aceasta nu probează încă nimic, în raport cu progresul greutateii creierului căci aceeași greutate excepțională s-a găsit și la un alienat epileptic în vârstă de 35 de ani. Se știe că creierul idișilor variază între 1210 și 1240 grame, dar și creierul filozofului și anatomistului Tiedemann n-a trecut peste 1253 de grame, ceea ce ar însemna că acest om distins era pus intelectualicește foarte aproape de idișii!

Individual luată chestiunea, nu ajungem la nici un rezultat concluziv. Aceasta a fost și cauza numeroaselor obiecțiuni ce s-au îndreptat în contra strânsului raport între inteligență și creier. Măsura volumului sau a greutateii trebuie făcută pe o scară foarte întinsă, din care să se ia mijlocia, fiindcă numai cifra astfel găsită poate fi științificește admisă. Să luăm dar câteva cazuri de măsurători în mare.

Când s-a fondat la Paris noul tribunal, săpându-se s-a descoperit un cimitir care data de la 1100 d.Chr. în criptele aceluia cimitir s-au găsit 115 căpățâni bine conservate, pe care celebrul antropologist Broca¹ le-a studiat din punctul de vedere al volumului lor.

Capacitatea medie craniană a 115 măsurări a fost de 1426 cm cubici. De aici se vedea prin urmare că între secolele XI și XII,

1. Paul Broca (1824-1880) - chirurg și antropolog francez.

capacitatea craniană a parizienilor, din clasa mai înaltă a societății, care neapărat era cea mai cultă nu trecea de 1426 cm cubici. Tot Broca a efectuat măsurarea capacităților altor 125 de căpățâni din cimitirul de Vest (1783-1823) peste care astăzi trece un bulevard. De la aceste 125 măsuri a ieșit media de 1462 cm cubici. Era dar un progres de mărire craniană de 36 cm cubici, e sub raportul intelectual o deosebire foarte pronunțată. Poate că atât ar ajunge în unele cazuri ca să deosebească o inteligență de rând de un talent rafaelic sau chiar de un geniu.

Sau făcând multe măsurări de felul acesta, cifrele au dat toate un rezultat neîndoios. Cu cât un popor e mai incult, cu atât capacitatea lui medie e mai mică și cu cât e mai ridicat pe scara culturii, cu atât această capacitate este mai pronunțată.

În timpurile noastre, volumul cel mai dezvoltat e de 1900 cm cubici. Capacitatea de 1200-1300 se găsește acum numai la maimuțe, nicidecum la căpățânile europenilor, nici chiar la egiptenii antici, care erau pe cât se știe un popor relativ înaintat în cultură. Volumul acesta se găsește însă în proporție de 45% la unele rase sălbatice din Australia de azi.

Cum că cultura influențează asupra mărimii craniene, aceasta e de netăgăduit: organele se dezvoltă prin exerciții. Brațul muncitorului are o musculatură mai dezvoltată și mai puternică decât al oamenilor care nu fac exercițiu corporal, tot astfel oamenii care își exercită mereu cerebelul și care îl hrănesc prin urmare mai bine, prin fluxul de sânge ce cheamă zilnic către creier, își dezvoltă capacitatea craniană mai mult decât cei ce nu se îndeletnicesc cu ocupațiuni intelectuale.

Dacă trecem acum la femei, cată să constatăm mai întâi că nu se cunoaște până azi un singur caz, care să fi avut volumul cranian de 1900 cm cubi, în termen de mijloc, capacitatea ei craniană este cu 10 la sută mai mică decât a bărbatului. Din 1000 căpățâni măsurate a rezultat 1410 grame greutate mijlocie la bărbat și numai 1250 la femei.

Cu cât ne coborâm însă pe scara vechimii unui popor cu atâta deosebirea cerebrală a sexurilor este mai mică, diferența ajunge chiar la 1 la sută. La popoarele sălbatice din Australia găsim de asemenea că diferența e neînsemnată. Aceasta e încă dovada despre acțiunea culturii asupra masei cerebrale. În starea primitivă, mai că nu există diviziune de travaliu, sau deosebire de ocupațiuni. Aceleași griji și aceeași ordine de idei e la ambele sexuri. Cu cât înaintăm însă în civilizațiune, cu atât rolul bărbatului devine mai greu, cu atât el trebuie să-și muncească mai mult creierul ca să

poată cuceri un loc în economia socială și să fie în stare a-și asigura existența și viitorul familiei sale. El trebuie să miște cultura, el să conducă sau să susțină statul, el să facă a înflori artele, el trebuie să lărgească câmpul ideilor, să înlesnească bunul trai al omenirii prin descoperiri și perfecționări zilnice aduse în sfera practică a vieții, pe când femeia e redusă la un rol cu mult mai mărginit în mișcarea societăților culte. De aici, nici îndoială, diferență craniană.

Dacă în treacăt vom deschide aici chestiunea emancipării femeii, noi observăm atât numai, că ideea, cu toată frumusețea ei teoretică, în starea de azi a lucrurilor, este precipitată și... cam nerealizabilă. Cum am putea în adevăr să încredințăm soarta popoarelor pe mâna unor ființe a căror capacitate craniană e cu 10 la sută mai mică? Abia ajung astăzi creierii cei mai dezvoltăți pentru a putea conduce o națiune pe calea progresului și a prosperității materiale. Individual însă nu putem nega că vom găsi totdeauna o femeie mai cuminte ca noi".

Vedem că dl. Maiorescu stabilește ca un adevăr absolut raportul între greutatea mijlocie a creierului și între inteligență; nouă însă ni se pare că deși privit în general pare a fi adevărat, totuși privind-l mai cu amănunțime, vedem că are atâtea excepții că nicio dată nu i-am putea da o întindere așa de generală și o însemnătate așa de mare.

De exemplu: *Craniile din caverna de la Lozère din vârsta de piatră au după Broca o încăpere de 1606 la bărbați și de 1507 la femei, în timp ce la parizienii de azi încăperea craniului e de 1558 la bărbați și de 1336 la femei. Iată deci o micșorare în volum destul de însemnată, la care sigur nu corespunde o inteligență mai mică.*

E sigur că raportul creierului cu inteligența atârnă de la cauze mult mai complicate decât greutatea așa de exemplu Lanesan, după Wagner, ne spune că creierul unui idiot adult cântărea 970 gr. și tot el a găsit creierul unei femei adulte cu inteligența obișnuită cântăreind 907 gr. vasăzică mult mai puțin decât a idiotului.

Iată ce zice încă Dl. Lanesan: „E de netăgăduit că se află o legătură strânsă între organizația creierului și între dezvoltarea inteligenței, dar ne pare că e cu neputință, în starea actuală a științei, a determina în un chip hotărât felul acestor legături".

Dl. Maiorescu zice, că creierul cel mai greu e al lui Cuvier, cu toate acestea Wagner¹ a găsit că creierul unei femei cântărea 1872 gr.,

1. Moritz Wagner (1813-1887) - naturalist german, organizatorului Muzeului etnografic de la München.

pe când al lui Cuvier cântărea numai 1861 (după dl. Maioreescu 1830); (Manuel d'Histoire Naturelle medicale par J.L. Lanegan, professeur agrégé d'histoire naturelle, chargé du cours de zoologie médicale à la faculté de médecine de Paris 1882) Vasăzică cel mai greu creier care s-a găsit este al unei femei.

Iată ce mai zice același autor: „După D. Lebon creierul femeilor pariziene e mai puțin voluminos decât creierul femeilor sălbatice ale Polineziei și cu toate acestea e de netăgăduit că inteligența încântătoarelor pariziene este mai mare decât la polineziene. Unii oameni însemnați ca *Haussman* au avut un creier greu de 1220 gr. vasăzică mai mic decât media la femei.

Toate aceste fapte arată că nu trebuie exagerată importanța capacității craniului, nici greutatea, nici volumul creierului în aprecierea inteligenței”.

Un lucru pe care îl trec cu vederea toți câți vorbesc de greutatea creierului femeiesc, este că nimeni nu ia în seamă să-l raporteze la greutatea trupului. Și nimic mai drept și mai logic decât aceasta, dovadă că chiar o fac când e vorba de animale, căci altfel ar ajunge la niște rezultate de râs, așa creierul unui elefant cântărea 3000 de gr. pe când al lui Cuvier 1861!

Câțiva naturaliști au început a lua chestiunea pe tărâmul acesta: Darwin, *Descendența omului* și selecțiunea sexuală, Tom II pag. 343 zice: „*Creierul bărbatului vorbind absolut este mai mare decât al femeii, dar este oare mai mare relativ cu dimensiunile mai mari ale corpului aceluia ? Iată un punct asupra cărui după cât cred nu sunt date perfect sigure*”.

L'Espèce humaine. Quatrefages, pag. 298. „în condițiuni egale creierul femeii e puțin mai ușor decât al bărbatului. Broca a arătat că e așa la toate epocile vieții. Dar această deosebire îmi pare că e cu totul numai din cauza staturii corpului, căci presupunând talia medie a femeii 100, a bărbatului va fi 109,43 și presupunând greutatea creierului la femei 100, la bărbat va fi 109,34.”

Așadar marele Darwin se îndoiește, iar Quatrefages luând în seamă talia găsește numai o mică deosebire și aceasta în folosul nostru, alții însă ca Topinard o găsesc tot în folosul bărbaților, dar neînsemnat de mică (1,8 la sută). De mult stăteam la îndoială asupra acestei chestiuni: îmi puneam întrebarea de nu cumva această deosebire nu vine din pricina greutateii trupului, care de obicei e mai mare la bărbat.

În sfârșit cu ocazia unei întâmpinări, ce am făcut la un articol scris în *Revista științifică* franceză de Dl. G. Delaunay, am observat

că s-ar putea să mă încredințeze singur de adevărul acestei chestiuni. Și în adevăr luând greutatea medie a femeii și a bărbatului, de asemenea greutatețile medii ale creierilor, găsim un rezultat mai bun decât aș fi dorit.

$$\frac{\text{După Wag[ner],}}{1410 \text{ (cr.băr.)}} = 1,117 \text{ sau } 1,12$$

$$1262 \text{ (cr.fem.)}$$

pentru greutatea creierului bărbătesc luând ca unitate greutatea celui femeiesc.

$$\frac{\text{După Huschke}^1,}{1424 \text{ (cr.băr.)}} = 1,1191 \text{ adică } 1,12$$

$$1272 \text{ (cr.fem.)}$$

pentru greutatea cr.băr.

$$\frac{\text{După Broca,}}{1323 \text{ (cr.băr.)}} = 1,095 \text{ adică } 1,10$$

$$1210 \text{ (cr.fem.)}$$

pentru greutatea cr.băr.

Dacă comparăm greutatețile medii ale trupului și luăm ca diferență numai 8 kilograme deși unii admit 11, găsim:

$$\frac{\text{După media de la 9157 soldați americani,}}{54,4 \text{ (gr.trup.băr.)}} = 1,141$$

$$46 \text{ (gr.trup.fem.)}$$

$$\frac{\text{După media de la 12740 de bavarezi,}}{65,6 \text{ (gr.trup.băr.)}} = 1,139$$

$$57,5 \text{ (gr.trup.fem.)}$$

$$\frac{\text{După media de la 617 englezi,}}{68,8 \text{ (gr.trup.băr.)}} = 1,131$$

$$60,8 \text{ (gr.trup.fem.)}$$

Vedem deci că bărbații au corpul mai greu decât s-ar cuveni pentru creierul lor, sau cu alte cuvinte: *femeile relativ cu corpul au creierul mai greu, decât bărbații. Așadar până la o contra dovadă*

1. Emil Huschke (1797-1859) - anatomist german, autor al unor lucrări originale în domeniul anatomiei și al embriologiei.

argumentul cum că, femeia are mai puțin creier decât bărbatul și că prin urmare e mai puțin inteligentă și mai puțin aptă de dezvoltare nu mai are nici o valoare.

Vom lămuri încă câteva puncte asupra acestei teze:

Totdeauna vorbind despre creier am avut în vedere mai mult femeia din popor, care cu toată mizeria și cu toată barbaria bărbatului nu e mai puțin inteligentă decât dânsul. Înșiși adversarii femeilor ne spun, că în Paris de multe ori avocații neputând afla chestiunile lămurit din gura bărbaților le zic să trimită pe femei, care sunt mai inteligente, căci bărbații mai des decât femeile sunt tâmpiți din cauza depravării și beției. E sigur că nu este și nici poate să fie o deosebire de inteligență între femeia și bărbatul din popor, fiindcă și unul și altul muncesc deopotrivă, și de multe ori munca femeii cere mai multă dibăcie și totodată e și mai variată decât a bărbatului. De câtă iscusință n-are nevoie femeia pentru a crește un copil, așa bine rău cum îl crește! în gospodărie ea are o muncă mult mai variată decât a bărbatului și noi știm că creierul crește nu numai cu cantitatea de mișcare, ci și cu varietatea acestei mișcări, de exemplu un cal produce o forță mecanică mult mai mare decât omul, cu toate acestea are un creier mai mic relativ cu corpul, decât acesta. Femeia din popor pe lângă că de obicei muncește avalma cu bărbatul, se mai pricepe încă la o mulțime de lucruri pe care bărbatul nu obișnuiește a le face, așa: țese, coase, împletește, pregătește de obicei fructul, scoate păsări și face mâncare. Pe lângă acestea în decursul veacurilor, ca mai slabă, a trebuit să capete și să aibă o doză oarecare de șiretlic pentru a putea prin acesta de multe ori să se apere de forța brutală a bărbatului.

Se va zice poate că aceasta e femeia incultă și că nu e vorba de ea, ci de cea cultă. Dar eu cred că trebuie de vorbit de femeie în general și nu de aceea mică minoritate, din care bărbații au făcut o jucărie, și pe care după ce și-au format-o după gustul lor, acuma o defaimă și o tratează de proastă. Acești bărbați au căutat a avea din femeie, o ființă care să-i desfăteze în orele libere, cu cochetăriile ei cu apucăturile ei copilărești etc. iar femeile au căutat a forma din bărbați niște producători de bani, care să le poată îndestula toate capriciile. Și unii și alții prin selecțiunea naturală au ajuns la culme.

În adevăr eu găsesc că femeile burgheziei sunt cu totul departe de ceea ce ar trebui să fie. Ele defaimă munca și o privesc ca înjositoare, a căuta să placă pentru a putea trăi e nobil, a munci e rușine. Ele nu găsesc nici de cum înjositoare viața ce duc, puțină gândire numai și ar înțelege cât se înjosesc singure, căutând numai a plăcea,

a-și lua mereu aerul copilăresc a se alinta cum zice românul. Privind schimele¹ și întorsăturile ce fac, te lovește dezgust și totodată jale, gândind cât de mult e degradată ființa omenească!

Niciodată copacii să nu ne ascundă pădurea, niciodată să nu se hotărească de viitorul a jumătate din omenire de pe o mică parte numai.

„Cum am putea în adevăr să încredințăm soarta popoarelor pe mâna unor ființe a căror capacitate craniană e cu 10 la sută mai mică ?”

Oare se va găsi vreo femeie în care simțul de demnitate omenească n-a fost cu totul tocit, care să nu simtă amărăciune și jale nespasă, gândindu-se că acestea sunt ideile ce le are despre dânsa, copilul, fratele, bărbatul ei ?

îmi iau îndrăzneala de a face o întrebare cu toate că nu mă îngrijesc de loc de acel soi de emancipare de care vorbește dl. Maiorescu. Oare popoarele au căpătat emanciparea lor numai cu cântarul în mână?... Oare de-am cântări creierul și faptele bărbaților, nu am găsi pe mulți nevrednici de a fi emancipați ?

„Abia ajung azi creierii cei mai dezvoltăți pentru a putea conduce o națiune pe calea progresului și a prosperității naționale”. Cu toate acestea vai de națiunea, ce o conduc acești creieri așa de dezvoltăți și nu se conduce ea singură. Fiindcă de obicei cei mai mulți lucrează pentru prosperitatea lor materială și nu pentru a națiunii. Iată Anglia, care se crede cea mai prosperă și cu toate acestea nația e așa de flămândă!! Dar în Rusia s-ar putea petrece lucruri mai îngrozitoare, dacă ar conduce-o femeile, decât acuma când o conduc bărbații ?!

Voi mai repeta încă că ocupându-mă de femeia din popor, nu mă abat nicidecum de la chestiune. Aceasta o fac bazându-mă și pe observațiile lui Iacoby². E știut că clasele culte se sting foarte degrabă, rar se întâmplă de durează două-trei generații. Și prin cine sunt ele înlocuite ? Prin fiii poporului sau ai celei mici burghezii, la care luxul și viața trândavă sau o prea mare muncă intelectuală nu a slăbit cu desăvârșire pe bărbat sau pe femei.

Parisul n-a produs un *Victor Hugo*. El a venit de departe și câți alții. Să nu mergem așa departe și să privim la noi în țară, așa în orașele mari mai toți oamenii inteligenți nu sunt localnici, nu sunt fii ai acelei clase ce neam de neam a crescut pe catifea și au mers la Paris cu scop de a învăța, iar în realitate de a petrece, sunt mai toți

1. grimasă, strâmbătură.

2. Johann Jacoby (1805-1877) - medic și om politic din Prusia.

născuți la țară, rar ai țăranului, căci ai acestuia n-au cu ce să se dezvolte, ci ai preotului sau ai dascălului, care de multe ori sunt fii ai poporului și duc o viață cam ca și țăranii.

Un *Conta* n-a produs Iașul, nici Bucureștii, ci *Ghindăoanii!* Din nefericire puțini din acești oameni lasă urmași și dacă lasă, rar au puterea și inteligența părinților. Iată un geniu ca al lui *Conta* s-a stins.

Așa dar de ce să nu ne ocupăm de femeia din popor care având mijloace ar putea da femeii tot atât de capabile ca și bărbații ?

Acestea toate sunt adevărate pentru cazul, când chiar ar fi dovedit că femeia clasei culte e mai puțin inteligentă. Dar am arătat că aceasta nu e dovedit de vreme ce cel mai puternic argument adus de dl. Maiorescu, adică că greutatea mijlocie a creierului bărbatului e mai mare, n-are valoare și de vreme ce am dovedit că greutatea creierului bărbătesc e mai mică ținând seama de greutatea trupului.

Dacă femeia cultă de azi are alte ocupații, alte idealuri, decât cele ce ar trebui și care ar fi folositoare societății, aceasta nu înseamnă că nu e inteligentă, ci că educația ce i s-a dat a fost rea, și e prea naturală că ceea ce s-a semănat aceea să răsară.

Puțini sunt bărbații care se ocupă de știință din plăcere, cei mai mulți privesc ca un meșteșug pentru a putea trăi, a cui e vina dacă femeii i s-a dat alt mijloc pentru a trăi ?

Că femeia clasei culte e capabilă de dezvoltare și că nu e mai puțin inteligentă decât bărbatul au dovedit-o destul fetele ruse: multe din ele pentru a se instrui au părăsit casa părintească, au părăsit luxul, și au trăit de multe ori în mizerie cu puținele lecții ce puteau căpăta, și așa fel urmau cursul vreunei facultăți.

Chestiunea creierului e încă o urmă de prejudițiile vechi. Nu e mult de când se credea că femeia n-are suflet. Civilizația indiană, cât și religiunea creștină, aducea ca dovadă de inferioritatea femeii, faptul că în actul reproducerii femeia n-ar fi alta decât un câmp unde se aruncă sămânța, ea era proprietatea bărbatului, menită să facă copii, îndată ce e steapă e dată afară, ca un lucru netrebuitor. Acuma însă când știința a arătat falsitatea acestei idei nimeni nu o mai scoate la iveală.

Sper că tot asemenea va fi și cu chestiunea creierului, *care după mine e dovedită ca falsă de vreme ce cântarul ne arată că relativ cu trupul ei, femeia are creierul mai greu decât bărbatul, și aștept cu nerăbdare răspunsul unui om ca dl. Maiorescu că am dreptate, iar de nu dovada că premisele mele sunt false și prin urmare și, concluzia.*

Sofia Nădejde

Contemporanul, anul I, 1881-1882, nr. 24, pp. 873-881.

10

Statutele Ligii Femeilor din România, votate în Adunarea Generală din 30 octombrie 1894

Considerând cum că în lupta pentru existență locul pentru femeie este prea restrâns.

Considerând cum că, spre degradarea omenirii, legea pune pe femeia măritată în rândul minorilor și al interdicțiilor, și când e vorba de greșeala ei legea o recunoaște majoră, iar când e vorba de drepturile ei legea o consideră de minoră.

Considerând că, femeii nu i se dă gratuit instrucțiune îndestulătoare, ca și bărbatului, statul nu-i dă liceu și ea îi silită să se instruiască pe spezele ei, pentru a putea urma la Universitate.

Considerând că - de aici înainte - femeii nu-i mai este iertat să urmeze la școala de pictură.

Considerând că femeia deși termină Universitatea și obține aceleași titluri ca și bărbatul, totuși ea-i pusă în imposibilitate de a-și putea exercita cunoștințele sale, deopotrivă cu bărbatul.

Considerând că munca manuală îi socotită ca o înjosire.

Considerând că majoritatea femeilor nu are avere, nu are zestre, și în viața conjugală legea nu ține seama de munca femeii și în caz de divorț sau dacă-i moare bărbatul femeia rămâne pieritoare de foame, dacă nu are un copil din căsătorie.

Considerând că femeia din popor n-are conștiință de valoarea sa de om.

Considerând că întreprinderea noastră va găsi sprijin între bărbați, probă conferințele domnilor Ceur Aslan, Vlădoian Ursian, Leon Grigorescul și Ioan Găvănescul, și sprijinul dat de Dl. G.A. Scorțescu, prin ziarul său *Evenimentul* și al altor domni încă, convinși de însemnătatea chestiunii femeii.

Toate aceste considerațiuni ne-au determinat a ne constitui într-o Ligă, cu scop de a scoate femeia din rândul minorilor și al interdicțiilor, a o pune în societate la nivelul ce i se cuvine, ca una ce este crescătoarea și educătoarea omului, a o ajuta să-și câștige neatâr-narea economică, a-i înlesni mijloacele pentru îmbunătățirea stării

ei culturale, și a-i da un câmp mai întins pentru activitatea sa, întru asigurarea existenței sale.

Statutele Ligii Femeilor din România

Art. 1. Liga va purta numele de „Liga Femeilor din România”.

Art. 2. Scopul ligii este:

De a scoate femeia din rândul minorilor și al interdicțiilor;

A o pune în societate la nivelul ce i se cuvine, ca una ce este crescătoare și educatoarea omului;

A o ajuta să-și câștige neatârnrarea economică;

A-i înlesni mijloacele pentru îmbunătățirea stării ei culturale; și

A-i da un câmp mai întins pentru activitatea sa, întru asigurarea existenței sale.

Art. 3. Pot fi membre toate femeile, fără deosebire de naționalitate.

Art. 4. Liga se compune din:

a.) Membre fondatoare,

b.) Membre active,

c.) Membri și membre corespondente și onorifice.

Al. a. Vor purta titlu de „*Membre fondatoare ale Ligii*”, toate semnatarele statutelor de față; iar fiecare secțiune de prin orașe, își va avea: „*Membrele fondatoare ale secțiunii*”.

Al. b. „*Membre active*” sunt acele care vor plăti o cotizație lunară de 50 b.; De aici însă nu urmează că persoanele generoase să nu contribuie cu cât vor avea bunăvoință.

Al. c. Liga va putea numi „*membre și membri corespondenți și onorifici*”, pe acele persoane care prin activitatea lor sau prin vreo donațiune oarecare vor fi contribuit la ajungerea scopului ligii.

Art. 5. înscrierea în ligă se face prin recomandarea de către o membră activă sau corespondentă, plătindu-se totodată și cotizația lunară de 50 bani.

Art. 6. Cotizațiile se plătesc la începutul fiecărei luni.

Art. 7. Membrele care nu vor fi achitat cotizațiile lunare timp de un an, vor fi considerate ca demisionate.

Art. 8. Va fi exclusă din Ligă acea membră sau membru care va fi fost lovit de o pedeapsă infamantă, sau oricine va lucra în contra ligii.

Organizarea Ligii

Art. 9. Toate secțiunile de prin orașele din țară, constituie „Liga”.

Secțiunile se vor forma când aderările din orașe vor fi într-un număr îndestulătoriu și vor trebui să lucreze în înțelegere unele cu

altele, în conformitate cu împrejurările localnice, observând a nu se îndepărta de principiul formațiunii Ligii și de unitatea ei de acțiune.

Liga se va pune în legătură prin secțiunile sale, cu toate ligiile feministe din străinătate, cu care va trebui să lucreze în înțelegere de principiu și scopul unor astfel de ligi.

Art. 10. Liga va organiza în fiecare an un congres constituit din delegațiunile tuturor secțiunilor din țară, putând participa și toți membrii și membrele ei corespondente și onorifice, precum și oricare membră din Ligă. El se va ține în orașul căzut la sorți, conf. art. 33 și va fi prezidat de biroul secțiunii aceluși oraș, care, în unire cu celelalte secțiuni, va determina mai dinainte ordinea de zi.

Art. 11. Fiecare secțiune îi organizează astfel:

- a) Adunarea generală,
- b) Comitetul, și
- c) Biroul.

Al. a. „Adunarea generală” se compune din membrele active și membrii și membrele corespondente; membrii corespondenți însă n-au dreptul de a vota, luând totuși parte la toate celelalte lucrări ale adunării.

Al. b. *Întâiul comitet* se compune din toate membrele fondatoare, și durata sa va fi de 5 ani.

Celelalte comitete se vor compune din 10 la sută din numărul membrilor active și durata lor va fi de câte 2 ani.

Al. c. „Biroul” e constituit,

Din: *O președintă,*

Două vice președinte,

Două secretare, și

O casieră.

Primul birou va avea o durată de 5 ani, iar celelalte de câte 2 ani.

Al. d. Membrele biroului nu vor fi salariate.

Alegerea Comitetului și Biroului

Art. 12. Comitetul, afară de cel dintâi, de la înființare, îi ales prin majoritatea absolută din numărul membrilor prezente a adunării generale, cu vot secret.

Art. 13. Biroul se va alege tot din și de către Adunarea Generală, cu vot secret individual, și cu majoritatea de $\frac{2}{3}$ din numărul membrilor prezente.

Art. 14. În caz când nu se va putea constitui comitetul sau biroul la primul scrutin, se va face o nouă alegere după 8 zile, putând figura și candidate noi.

Atributiunile lor

Art. 15. *Adunarea generală* discută și hotărăște cu majoritate absolută din numărul membrilor prezente, toate chestiile importante ce privesc realizarea scopului ligii; hotărăște asupra primirii donațiilor condiționale; primește dărilor de samă ale comitetului; controlează gestiunea financiară, printr-o delegație de 3 sau 5 membre, votează bugetul anual; și alege delegate pentru congresele ligii în țară și străinătate.

Ea va putea lucra cu cel puțin jumătate din numărul membrilor active și numai împreună cu biroul secțiunii.

Art. 16. *Comitetul* aduce la îndeplinire hotărârile Adunării generale; administrează fondurile; conduce și supraveghează instituțiile ce se vor înființa de ligă; lucrează pentru înființarea secțiilor prin orașe și va da concurs la caz de trebuință și altor secțiuni.

El nu va lucra decât împreună cu biroul.

Art. 17. La prima convocare comitetul nu poate lucra decât cu cel puțin jumătate plus una, din numărul membrilor din care se compune, în caz contrar se convoacă o a doua întrunire care se va putea compune din cel puțin 15 membre, afară de birou.

Art. 18. Orice decizie a comitetului, cât și a adunării generale, luată în contradicție cu statutele și cu scopul ligii, va fi nulă și neavenită; iar biroul în asemenea caz este dator să se opună la aducerea la îndeplinire a acelor hotărâri, întrucât va avea un veto al jumătății, plus una cel puțin, din numărul membrilor fondatoare.

Art. 19. Nu se poate reveni asupra unui vot luat, decât cu consimțământul biroului.

Se poate însă apela la congres, printr-o cerere motivată, iscălită de 20 membre.

Art. 20. Orice propunere care ar dobândi paritate de voturi, e considerată ca respinsă.

Art. 21. *Biroul* prezidează atât Adunarea Generală, cât și Comitetul; fixează ordinea de zi.; conduce afacerile de cancelarie și corespondența în țară și străinătate; poate controla oricând pe casieră și-i răspunzător de gestiunea financiară; numește cu încuviințarea Comitetului personalul retribuit; inspectează diferitele instituții ale Ligii; și pregătește proiectul de buget anual.

Al. a. El decide cu majoritate absolută, și în caz de paritate decide votul președintei.

Art. 22. Orice act al Biroului va trebui să poarte semnătura președintei și a unei secretare; iar în caz de absență a președintei, a uneia din vicele-președinte.

Art. 23. Ordonanțele de plată se vor semna numai de către președintă, și de una din secretare.

Art. 24. Casiera va trebui să ție contabilitatea conform legii statului.

Art. 25. Casiera nu va putea face nici un soi de plată, fără mandatul în regulă, emanat de la Birou, conform art. 23, însoțit și de acte justificative.

Art. 26. Casiera va prezenta Biroului la întâi a fiecărei luni darea de samă a casei, pe care Biroul va prezenta-o după verificare și printr-un proces verbal iscălit de președintă, vicepreședinte, secretară și casieră, și va comunica-o Adunării generale.

Al. a. Ea va trebui să dea informațiile necesare oricând delegațiunii adunării generale (art. 15).

Art. 27. Pentru cheltuieli neprevăzute în budget, dar urgente, Biroul va putea mandata și efectua plăți, până la suma de 500 de lei, trebuind însă să justifice aceasta Comitetului, în cea mai apropiată ședință.

Convocările

Art. 28. *Adunarea generală* va fi convocată la începutul fiecărei luni; în cazuri urgente însă, se pot face convocări extraordinare.

Art. 29. La sfârșitul fiecărui an, Adunarea generală va primi darea de samă detaliată a gestiunii financiare, a activității Biroului și în trăsături generale - al mersului general a întregii Ligi din țară, când se vor face comunicări și de mersul Ligilor din străinătate; și se va vota și budgetul, care, împreună cu o dare de samă de tot ce s-a lucrat în aceste ședințe, va fi dat publicității, prin broșuri.

Art. 30. *Comitetul* se întrunește odată pe săptămână, în ședință ordinară, în localul hotărât de Birou; iar în ședințe extraordinare, încă o dată în cursul unei săptămâni, ori de câte ori va fi convocat de către Birou, sau de către 5 membre din Comitet, tot prin Birou.

Art. 31. *Biroul* va face convocările ordinare și extraordinare ale Comitetului, cu 3 zile înainte, iar ale Adunării generale, cu 10 zile, prin invitații, afișe [sic!] și publicitate, fixându-se mai dinainte și ordinea de zi; iar convocările pentru congres se vor face cu 2 luni mai înainte.

Art. 32. în împrejurările grave și urgente, Adunarea generală va putea fi convocată și de către un număr de 15 membre active cel

puțin, tot cu 10 zile înainte; însă va fi motivată și invitățile se vor face prin circulări.

Art. 33. Pentru primul congres, Biroul secțiunii Iași, după împreună înțelegere cu celelalte secțiuni, va dispune convocarea lui în orașul Iași; iar pentru celelalte, convocarea se va face de către secțiunea orașului ieșit la sorți, la congresul deja întrunit.

Art. 34. Fiecare membră e datoare a se supune invitațiilor și deciziunilor luate. După trei împotriviri, sau absențe consecutive nemotivate, sau neîmpliniri ale datoriilor ei, biroul o va chema la ordine; și după alte trei invitări fără rezultat ale biroului, Adunarea Generală va hotărî asupra acestei chestiuni.

Fondurile

Art. 35. Veniturile Ligii sunt:

- a.) Ordinare, și
- b.) Extraordinare.

Veniturile ordinare sunt constituite din cotizațiunile lunare ale membrilor active și din veniturile fondurilor.

Veniturile extraordinare sunt cele ce vor rezulta din deosebitele conferințe, petreceri, loterii, liste de subscripții etc., care se vor organiza de către comitet, precum și din donațiuni, sub orice titlu, ce va primi de la diferitele persoane.

Art. 36. în semn de recunoștință, Liga va avea un album, în care se vor înscrie numele donatorilor și a donatoarelor. Și în raport cu valoarea donațiunii și cu mijloacele secțiunii va face bustul sau portretul donatorilor, așezându-le în sala de ședință.

Întrebuințarea lor

Art. 37. La început cheltuielile se vor întâmpina din cotizațiunile strânse; iar donațiunile și veniturile extraordinare se vor capitaliza, pentru înființarea diferitelor instituțiuni necesare la susținerea ligii și la ajungerea scopului ei.

Art. 38. Este oprit a se plasa fonduri la particulari.

Art. 39. Donațiunile bănești și veniturile extraordinare, vor trebui plasate imediat; iar din veniturile ordinare, biroul va hotărî ce sumă să fie în casă, pentru preîntâmpinarea cheltuielilor curente.

Art. 40. Pentru ajungerea scopului ei, Liga va înființa după puterile ei, următoarele instituțiuni și se va servi de mijloacele ce urmează:

1. Ateliere profesionale, potrivite cu puterile femeii.
2. Școli de bucătărie, spălătorie etc. și aziluri pentru copiii muncitoarelor.
3. Stăruinți pe lângă guvern și corpurile legiuitoare pentru modificări în legi, relative la femeie.
4. Studii și cercetări pentru diferite chestiuni privitoare la starea femeii.
5. Concursuri și premii pentru asemenea studii și cercetări.
6. Va lucra să se înființeze licee și școli de pictură pentru fete.
7. Bucătării pe lângă școlile de ambe sexe, ale statului și ajutoare pentru copiii săraci.
8. Concursuri și premii pentru lucru manual și lucruri casnice.
9. Case de economie.
10. Școli de adulte.
11. Școli de educațiune model.
12. Școli de gospodărie.
13. Școli de îndreptare pentru copiii vicioși.
14. Prelegeri și conferințe.
15. Biblioteci și cabinete de lectură.
16. Concerte și teatre populare.
17. Reviste feministe, științifice și literare scoase de Ligă, în limba română sau în alte limbi străine, precum și reviste populare și de popularizare a științei.
18. Abonamentele la diferite reviste străine, feministe, științifice și literare.
19. Diferite publicațiuni făcute și împrăștiate de Ligă, ca: lucrări originale, traduceri, broșuri de propagandă etc.

20. Ajutoare medicale și farmaceutice gratis, muncitoarelor sărace.

Art. 41. Propunerile de modificare a statutelor vor fi iscălite de 3/4 din numărul membrilor unei secțiuni, și se vor putea discuta numai la Congres, singurul în stare de a le admite, conf. art. 43.

Art. 42. Un regulament elaborat de Birou și votat de Adunarea generală, va hotărî celelalte chestiuni de detalii, privitoare la administrațiunea internă a secțiunii.

Al. a. Birourile ce vor urma, vor putea introduce în urma aprobării Adunării generale, modificări sau adăogiri în regulamentul deja aflat.

Art. 43. Principiul statutelor de față nu va putea fi modificat sau răsturnat vreodată, ca și scopul Ligii. Și prin adăogirile votate de Congres se va putea doar numai lărgi acest principiu și activitatea societății, conform cu împrejurările și ideile timpului și în înțelegere

cu celelalte ligi feministe din străinătate. Acest principiu, după care s-au elaborat statutele de față, este și va rămâne: Neîmpedecarea scopului societății, sub nici un motiv și nesupunerea lui la nici o stăvilire în orice împrejurare.

*Acest Statut s-a votat în Adunarea Generală
din 30 octombrie 1894.*

(Urmează iscăliturile)

*C. Gavrilescu
Aurelia Lissievici
Sofia Mărgineanu
Anna Stamatopol
Profira Carp
Elena Sc. Donici
Cornelia Emilian
Sofia Nădejde
Zoe Savul
Rosalia Ghibănescu
Fannz Taussig
Alexandrina Grigoriu
Elena Popovici
Paraschiva Săvescu
Elena Tissescu
A. Motoc
Elena Gheorghiu
Mira Würfel
Raluca Botez
M. Weșinevschi
Elena Mihăilescu
Natalia Stroescu
Elena Stamațian
Maria A. Damian
Ana Drăghici
Maria I. Damian
Maria Sainoglu
Ecaterina V. Ciurea
Elena Cișman
Elena Nedelcu
Maria A. Chendrinu
Elisa Lecca*

*C. Emilian Sevastos
Elena Grigoriu
Cleopatra Periețanu
Mathilda Friedland
Polixenia Mihăilescu
Olga Malinescu
Aneta Vârlănescu
Aglaea Praja
Ecaterina Dimitrescu
S. Vasiliu
Elena Baldovin
S. Lecca
L. Ionescu
Elena Harhaz
Pulcheria Codrescu
Elisa Comănescu
Maria Ciuhureanu
Sofia Anastasiadi
Elena Dimitriu
Maria Brătescu
Casuca Tincu
Olga Pralea
Anastia Voișel
Aneta Bratu
Maria Dobrea
Olimpia Tisescu
Eufrosina Săveanu
Madelena Șoimariu
Nathalia Constantinescu
M. Mihăilescu
Ecaterina Vasiliu
Sevastia B. Codrescu*

Statutele Ligii Femeilor din România, Iași,
Tipografia Evenimentul, 1894, pp. 1-16.

11

Drepturile femeii

Acum, când chestiunea emancipării femeii a devenit universală și pe când în alte țări ea a dobândit deja drepturi egale, noi să ne luăm voia măcar a ne da părerile, aceasta pe bază că țara nu e numai a bărbaților, ci și a noastră.

Ei au monopolizat toate drepturile capacității ca un dar firesc, bunăoară cum natura a menit-o pe femeie pentru perpetuarea omenirii.

Într-o situație atât de plăcută, ca aceea pe care o ocupă bărbații, cred, le-ar veni atât de greu să o schimbe, și din acea vină ei inventează sume de motive, combinații slabe, gata să se piardă de îndată ce sunt supuse unei judecăți sănătoase.

Când femeia cere drepturi egale în domeniul capacității, ea nu e silită numai pentru a-și asigura starea economică, ci își cere dreptul de cetățeană, își cere dreptul de a-și *iubi țara*. Ea simte că nu se sporește nimic din acea dragoste platonice care îi este încuviințată până acum, ea cere, în virtutea dragostei de țară, să intre în viață și activitatea ei. Numai atunci femeia își va forma un adevărat caracter și va putea fi judecată, iar nu acum când, încătușată, îi critici mișcărilor pe care nu le poate săvârși.

Femeii i se încuviințează creșterea copilului, i se cere să-i crească țării buni ostași și slujbași cinstiți, ei însă nu i se îngăduie acel simț natural - *dragostea de țară*; simț care s-a corupt cu desăvârșire și care nu-și va avea adevăratul rezultat, decât, când femeia va intra în stat, va lucra alături de tovarășii săi și atunci se va adânci diferența între politica pur patriotică, și aceea a luptelor de partide și a personalităților care au devenit o adevărată urgie mai în toată lumea. Nu sunt pentru cerința titlurilor, adesea vedem nulități atât de încărcăți de lauri (care sună metalic) și care apasă, devin greutate, când nu pot săvârși cerințele.

Acea ce va cere femeia, e dovadă de capacitate, și dacă titlul va corona ăst frumos dar al naturii, fie binevenit. Ioan Brătianu și C.A. Rosetti, nu au avut titluri academice, însă dovada capacității lor le-a câștigat titluri de care arareori un *român* se bucură.

Dreptul pe care-l cere femeia, mai reiese și din faptul, că e mamă și deci e al ei să controleze toate mizeriile care i-au corupt copiii devenind vicioși, din sume de împrejurări, în care nu e vinovată de creșterea ce i-a dat până la majorat. Deci să-i fie încuviințat a-și apăra situația ei de educatoare a unor oameni dintre care mulți au luat porniri destrăbălate și vicioase. Cel puțin să controleze cauzele care au putut descompune o muncă înțregă a tinereții ei pe care o sacrifică *educațiunii*.

E vreme să punem o stavilă desconsiderării în care înjosesc femeia, ca necapabilă de a intra în stat, sau în instituții mai înalte. Ce e mai vrednic, e ca femeia să dovedească bărbaților capacitatea și judecata ei, astfel să nu mai fie chestiunea lacrimilor care să-i scalde conferințele și scrierile ca o cerșire a drepturilor lor.

Puțin mai interesează starea ei de odinioară, doar cine nu o cunoaște? Deci pe aceste motive să nu mai căutăm să ne croim o existență viitoare, ci prin judecata noastră, prin critica noastră, să dovedim egalitatea înțelepciunii, și astfel să fim primite în drepturile uzurpate de veacuri, și care se mențin încă cu atâta înverșunare.

Biata femeie! Ea a trebuit să ceară drepturi pentru ca îndată bărbații să alerge să le cântărească creierul. Ar fi de dorit să nu se mai măsoare inteligența cu cântarul, ci cu produsul ei. Ș-apoi cine ne spune că acele creiere cântărite nu vor fi fost a cine știe ce inteligenți mediocre care au ahotnicia studiului. Nu s-a făcut o dispoziție ca numai femeile adevărat capabile să se prezinte la orice studiu vor voi, deci nu se poate stabili mediocritatea inteligenței femeii de îndată ce înscrierea la facultăți e liberă pentru bunăvoie și nițică capacitate.

Se mai argumentează că ea nu poate lua parte egală la muncă cu bărbatul, fiindcă plămânii ei respiră printr-o dilatațiune laterală. Asupra acestui punct se oprește instruita și într-adevăr capabila d-nă Irma Troll Borostyani¹ care cercetează astă cauză și găsește că nu e decât vina corsetului. Femeia de țară - spune ea - care muncеște ca și bărbatul și care e lipsită de acest articol de modă, respiră ca și el.

Asupra acestei chestiuni mă voi opri și voi întreba: oare e de comparat munca femeii noastre de țară cu aceea a bărbatului? Ea e însutit mai tare și mai vrednică decât el, cu toate acestea nu vedem degenerarea femeii prin muncă, a țăranului prin corupție - da.

1. **Droits de la femme** [Nota Adelei Xenopol].

Acum să trecem. Într-adevăr, femeile nu au un Beethoven, un Edison...

Întrebarea însă se naște, toți bărbații sunt atât de mari capaci-tăți? Această iar cine nu o știe că sunt numai rare excepții, și fiindcă inteligența se moștenește de la mume, tot ei i se datoresc geniile care răsar.

Secole de sclavie să nu i se considere femeii, căci de abia cu sfârșitul secolului al 19-lea, se începe *era* femeii culte. Dar până acum femeile câte s-au ilustrat nu au ajuns la rezultate mari și dacă pe acest motiv se argumentează o sumă de împotriviri, atunci e de răspuns că acele femei, dacă nu s-au ridicat decât până la un nivel oareșcare, cauza, e o repet, că desigur acele capacități nu erau mari, ci sânguința lor era enormă; astfel că silindu-se au ajuns la rezultate destul de destoinice cum se întâmplă și cu bărbații. Numai atunci se va putea constata inteligența ei, când pentru femei ca și pentru bărbați va fi o singură educație și în aceeași întindere.

Când în literatură o femeie s-a ridicat la nivelul genialei d-ne de Staël, să credem că se vor găsi pentru toate staturile de îndată ce toate femeile, vor primi o cultură serioasă și egală cu a lor. Nu poți să-i ceri femeii de la începutul carierei sale aceea ce de veacuri a format bărbatul. Mai întâi depline libertăți de *acțiune și gândire*, iar nu educația tâmpită a femeii care lasă creierul neformat, căci, cutare lucru nu trebuie să-l știe, cutare anume să nu-l facă, și aceste toate fracțiuni dacă le adunăm vedem că ne va da rezultatul *tâmpirea*.

De când femeile nu mai sunt considerate ca femei, ci ca *ființe*, ele ajung și ades întrec bărbații în scurtul interval de la eliberarea lor din sclavie.

Ce spor putea avea mintea femeii, și ce acțiune voința ei, când toată ziua nu era ocupată decât să fiarbă bucatele, să spele rufele, să-și vază de copii, să lucreze și la toate acestea adăugată și frica care-i încreștea carnea de câte ori nu-i plăcea la câte un satrap, stăpânul ei, un lucru săvârșit de femeia lui.

În ce e de necontestat că a întrecut-o bărbatul pe femeie totdea— una e forța musculară, care și-o exercită cu cea mai aprigă energie asupra femeii și copiilor săi. Conducerea prin judecată, deci, a rămas femeii care trebuie să combine astfel încât să nu dea naștere la tulburări din care rezultă mai totdeauna nota dominantă a felului de ocârmuire bărbătească. Revoltă, bătaie. Să credem că cu cât se va mări cercul femeiesc în state, cu atât va cădea tendința războa— ielor care caracterizează starea încă atât de barbară a stăpânilor noștri.

în America, unde nu se știe de război, unde femeii nu i se cere dreptul de cetățeană ca soldat, vedem că femeile au cele mai demnitate drepturi; în Europa însă, unde politica și grija statelor e războiul, emanciparea politică a femeii răzbate mai greu din vini și piedici care i se obiectează neconținut - o sumă de nedestoinicii absurde. Nu poate să fie doctor fiindcă nu-și poate face stagiul. Nu poate să fie profesor de Universitate fiindcă *nu are drept la vot*.

Aș face o întrebare: Ce atribuție are învățătura? are ea rațiunea de a fi, numai atunci când o posedă un bărbat, poate ea fi astfel monopolizată? Sau învățătura trebuie considerată ca un avut cerebral și atunci sexul dispare.

Dimpotrivă, sexul joacă cel mai mare rol. Fie un bărbat destul de mărginit, el în virtutea sexului cu nițică protecție sau situație politică, va ajunge departe, pe când o femeie, fie ea un geniu și nu va dobândi decât profesoratul, și acela până la școli secundare.

Acest despotism și astă monopolizare, pe care încă le susțin cu atâta înțietate, ar fi de dorit să dispară.

Voi da o pildă înainte de a spune aceea ce urmează. Fiecare actor nu e destoinic pentru orice rol, și nu va reuși decât, dacă va lua rolul convenit puterii sale.

Acum să revin și să propun ca femeile, în asociațiune cu bărbații civilizați care susțin emanciparea lor, să formeze caste. Astfel să se bucure de drepturi politice și ale instituțiilor înalte numai adevărate capacități. Noiăștilași, mari de suflet, vom căuta să-i ajungem prin alte fapte.

Femeile nu ar trebui să dea dovadă de invidie și egoism, cum li se atribuie; când se va ridica o femeie vrednică, să o susție și să o admire astfel cum se cuvine într-un stat cult.

Ce va deveni însă restul, mediocritatea? Vor ocupa castele lor în comerț, industrie, agricultură etc., fiind toate pe seama băștinașilor.

Sunt inteligențe destul de satisfăcătoare pentru anumite porniri, însă care odată ieșite în alt mediu, în orizonturi cu totul vaste, se pierd, pierzându-și marea valoare de care se bucurau în cercul în care erau strălucitoare.

O ființă nu are nevoie numaidecât de geniu, sau să fie erudit ca un Renan, pentru ca să fie folositor și mare țării.

Meritul e să-și recunoască locul și să știe când să se oprească.

Cu o pornire de la întâiul pas înțeleaptă, femeile își pot prepara un teren solid emancipării lor. Fiindcă sunt pentru despărțirea în caste, din astă vină am propus ca întâiul ei pas, comerțul și energică cum e își va atrage asociațiunea bărbaților, astfel că, se vor realiza

două bunuri. Întîi se va asigura starea economică la mii de inși și al doilea ar mai limpezi statul de sume de mediocrități care ar fi adevărate comori pentru atare întreprinderi.

Sunt încredințată de judecata trainică a femeilor și că vor dovedi că și ele sunt capabile de-a deveni vrednicele tovarăse a[le] stăpînitorilor noștri.

*Adela Xenopol*¹

Dochia, anul I, nr. 3, iulie 1896,
pp. 32-34.

-
1. **Adela Xenopol** (1861-1939), sora istoricului A.D. Xenopol, scriitoare, publicistă; după studiile făcute în străinătate, se stabilește la Iași; poeziile și schițele sale publicate sub titlul **încercări literare** (Iași, 1888) sunt închinată eroilor războiului de independență (1877-1878) și mamelor care și-au pierdut copiii pe front. Încă în timpul studenției sale, în 1879, publică, sub pseudonimul **Dochia**, o seamă de articole în *Femeia Română*, dovedindu-se o entuziastă susținătoare a egalității în drepturi a ambelor sexe. Între mai, 1896 și aprilie 1893 editează revista lunară *Dochia*, având ca obiectiv susținerea eforturilor pentru emanciparea economică, intelectuală, juridică și politică a femeii în România; la revistă colaborează personalități culturale ca V.A. Urechia, Cincinat Pavelescu, El. Sevastos, Smara (Smaranda Andrónescu Gheorghiu), Cornelia din Moldova (Cornelia Kernbach), Maria Cunțan ș.a.

O pătrime de secol (cuvântare rostită de D-na Emilia Humpel¹ profesorilor și elevelor ei)

Orice lucrare omenească continuată timp de 25 de ani a evoluat în acest interval cu întregul ei mediu în mod apreciabil. Așa și școala al cărei anuar se publică aci. Fundată la 1872 și organizată atunci după modelul școalelor de fete din străinătatea cultă, ea a fost influențată de curentul timpului, care cerea pentru femei o instrucțiune mai solidă și amplificând treptat programul său de învățământ s-a transformat în fine în liceu, aplicând de atunci încoace, în instrucțiunea predată, exact programa oficială.

Părerile asupra întinderii, ce trebuie dată instrucțiunii femeilor, sunt totuși și astăzi împărțite. Cât pentru mine, eu cred că înapoi nu se va mai merge, că aspirațiunile femeilor la întreaga cultură, ce a devenit comoara omenirii, se vor accentua din ce în ce mai mult, că egalitatea sexelor în această privință va deveni un fapt. Numai în această privință? Cred că nu numai în aceasta: cred - și iată a doua convingere, ce țin a exprima - că deplina îndreptățire a femeilor, așa numita emancipare, e numai o chestiune de timp. Acum prejudeciile despre inferioritatea lor intelectuală dispar, nimicite prin evidența faptelor: atâtea femei studiază cu succes și sunt pe acest teren rivale serioase ale bărbaților, încât nu mai încap a vorbi de neputința lor de a-și însuși o cultură oricât de înaltă. Li se mai refuză deocamdată genialitatea; deoarece un geniu feminin n-a produs încă omenirea, deși licăriri de genialitate s-au arătat deja la femei. Dar putem noi ști, ce se arată după o acțiune de mai multe ori

-
1. **Emilia Humpel** (1838-1918), renumită pedagogă și publicistă; sora lui Titu Maiorescu, soția compozitorului și profesorului de muzică Wilhelm Humpel; împreună cu soțul ei, a întemeiat la Iași un pensionat și un liceu pentru fete în 1872, pe care le-a condus până în 1901. A publicat diverse lucrări didactice în *Convorbiri literare* și în reviste feministe.

seculară a culturii, totodată a conștiinței libertății și drepturilor câștigate, asupra inteligenței feminine ? în orice caz genialitatea n-are nimic a face cu chestiunea de care ne ocupăm. Pentru funcțiunile, ce îndeplinesc bărbații în stat - și de acestea este vorba, când este vorba de drepturile femeilor - nu e de trebuință genialitatea. Și cât timp nu se poate zice, că orice bărbat e mai inteligent decât orice femeie, atât timp este o nedreptate, a face toate ramurile de activitate intelectuală accesibile oricărui bărbat și neaccesibile oricărei femei.

Să nu uităm, că toate privilegiile, ce au existat în trecut și astăzi sunt abolite, au existat pe baza presupusei superiorități și inferiorități congenitale. Fără a cerceta timpurile mai depărtate ale istoriei, n-avem a ne gândi decât la feudalitate. Nobilii credeau că oamenii de rând erau incapabili de a împlini funcțiunile mai înalte în stat; ei se credeau din naștere superiori celorlalți. Și la un moment dat au și putut fi din naștere superiori în urma eredității unor facultăți dezvoltate și exercitate timp de secole. Dar de aici nu urma că în aceleași condițiuni de trai n-ar fi ajuns și alții la aceleași calități eminente. Câte lupte, lupte seculare n-au fost de trebuință, pentru ca așa numitul *tiers-état* să câștige drepturile ce le posedă astăzi, nu e îndoială, că aceeași soluțiune va avea și lupta întreprinsă de femei pentru drepturile, ce astăzi li se refuză.

Când se tratează această temă, preocuparea generală este: ce va deveni familia ? Dacă te gândești bine îți vine a surâde de această naivă temere. Putem noi prevedea ce forme va lua societatea omească și putem noi încerca a stabili norme pentru un viitor depărtat ? Un lucru este sigur: *înapoi nu vom merge*. Noi care am avut familie și i-am cunoscut valoarea și i-am simțit dulceața și fina și pătrunzătoarea ei influență asupra individului, am putea noi să cădem în barbaria primitivă; să suprimăm brutal această formă de cultură și să ne aruncăm înapoi spre încercări rudimentare ? Cu neputință ! Nimic nu se pierde din ceea ce a existat; conținutul vieții se transformă, dar persistă și se propagă în infinitatea ce ne stă înaintea, un substrat pentru formațiunile ce au să apară. Productul viitorului va fi poate o familie altfel organizată decât cea de astăzi, relațiunile între membrii săi vor fi poate altele, dar inferioare celor de azi desigur nu vor fi.

Tind femeile spre așa numita emancipare fiindcă misiunea lor în familie le pare inferioară diverselor misiuni, ce împlinesc bărbații în stat și societate ? Nu. Cred poate că viața lor va fi atunci mai ușoară ? Nici aceasta. Femeile știu că viața lor va deveni atunci

probabil mai grea; dar vor să ia asupra-și greutatea vieții, vor să muncească pentru a-și agonisi traiul. Ele tind la neatârnrarea lor economică pentru demnitatea vieții lor, pentru a-și putea croi soarta în deplină libertate, ca și bărbații. Ele știu, că și viața de familie se va ridica atunci, fiindcă din partea lor căsătoriile nu se vor contracta din sila materială, pentru asigurarea existenței, ci numai prin îndemn sufletesc. Femeile au mai toate, astăzi ca și în trecut, o înaltă idee de rolul lor în familie; iar cât pentru mine, eu pun această misiune pe deasupra tuturor celorlalte și cred, că de la buna ei îndeplinire atârnră buna înțelegere a tuturor celorlalte. A ocroti, a ajuta sfânta copilărie, a diriga pe adolescent, a lua parte la preocupările omului matur, ce a intrat în lupta vieții, a căuta cu el adevărul, a ajunge prin cercetare comună, influențarea reciprocă, la aceleași convințeri, la convingeri bine stabilite, care pe urmă devin motive de acțiune și sunt mai cu seamă de *el* traduse în fapte, în fapte care se revarsă asupra generalității, aducându-i cu atât mai mult bine, cu cât au fost mai bine dezvoltate în focarul vieții intime - poate fi o misiune omenească, care să-ți subjuge mai puternic toate facultățile sufletești, căreia să te devotezi mai cu desăvârșire ? Și tot ce se ține de familie și casă, tot e lucru înalt și lucru sfânt. Temerile, că femeia instruită va disprețui grijile căsniciei, eu nu le împărtășesc; asemenea temeri au putut fi la locul lor față de semicultură, de spoyală de cultură. Cu cât femeia va fi mai temeinic instruită, cu cât judecata ei va fi mai dezvoltată, cu atât mai pătrunsă va fi de adevărul că de partea materială a existenței nu ne putem dezbrăca, că prin urmare trebuie să o îngrijim pentru a o înnobila. O femeie cu adevărat cultă va avea simțul estetic dezvoltat și deja pentru satisfacerea acestui simț va îngriji de casa ei, o va face atrăgătoare și frumoasă. Cu cât va fi mai cultă, cu atât mai puțin se va mulțumi cu tipicurile convenționale ale trecutului, pentru aprecierea lucrurilor și clasarea lor printre cele înalte sau cele jos puse, printre cele alese sau cele de rând. *Va ști că nu există înălțare și degradare decât etică.* Va fi pătrunsă de adevărul, că orice aptitudine are valoarea sa absolută, că a fi o bună cusutoreașă e tot atât de demn, ca și a fi o bună profesoară. De la acest mod de a privi viața - și în zilele noastre el devine o profesiune de credință - este mult de așteptat; este îndată de așteptat o mare îmblânzire a traiului și în a doua linie, un puternic ajutor pentru rezolvarea complicatelor probleme sociale. Simțul pentru onoare, cum zic germanii - amorul propriu, cum zic francezii mai puțin caracteristic - e un puternic simț în om. Să dispară prejudiciile de superioritatea cutărei activități asupra

celeilalte și se va vedea pe de o parte, cum fiecare se va îndrepta natural spre munca, care corespunde mai bine aptitudinilor sale, iar pe de altă parte, cum fiecare va fi mai împăcat cu soarta sa, oricare ar fi aceasta. Să ia femeile asupra lor, a propaga această credință manifestând-o mai întâi ele însele prin toate actele vieții lor și mult bine vor face omenirii. Va dispărea insolenta sumeție legată de cutare sau cutare calitate, necum de cutare sau cutare pozițiune socială, nu va mai privi nimenea de sus în jos pe cel mai puțin înzestrat, sau mai bine zis : *altfel* înzestrat de la natură, pe cel ce lucrează mai mult cu mâna decât cu capul. Cu cât o muncă este mai grea și mai puțin atrăgătoare, cu atât mai mult merit este de a face și cu atât mai mult trebuie prețuit cel ce o face.

Oricâți potravnici ar avea încă ideia neatârării femeii, ea se va realiza cu necesitate în viitor. Curente contradictorii au fost totdeauna în spiritele oamenilor. O parte din ei covârșesc cu gândirea tot ce este dat, întrevăd pentru toate modificări de tot felul și caută a le realiza; altă parte tinde a păstra ceea ce este și se opune noilor curente ; iar între aceste două extreme sunt reprezentate o mulțime de nuanțe tranzitorii. Și este bine să fie așa. Pe de o parte ceea ce nu-și găsește loc în viață, ce e reîmpins în focarul inimii, arde acolo mai intensiv și va izbucni odată mai cu putere; pe de altă parte, nelăsându-se câmpul liber pentru orice creațiune, se vor evita formațiunile efemere, fără vitalitate și ceea ce se va dezvolta, va fi alcătuit din elemente trainice, care au putut ieși învingătoare din luptă.

Așadar neatârarea femeii va veni. Și dacă va veni cu încetul, va fi cu atât mai bine. Căci este bine, ca în pregătirea viitorului să nu ne pierdem de sub picioare baza prezentului, este bine, ca ceea ce va fi, să se dezvolte treptat din ceea ce este. Aceasta este deosebirea între o încercare utopică și o lucrare de reformă salutară.

Pe lângă acestea, să avem în minte următorul adevăr: în orice concepțiune omenească, nu momentul înfăptuirii e cel mai solemn, ci momentul ce precede imediat înfăptuirea, adică momentul când ceea ce va apărea, e deplin dezvoltat în ființa sa intimă. Nu viața sensibilă e lucrul cel mare, ci tainica acțiune a forțelor care întrețin viața sensibilă. Nu vorba, ci gândirea; nu fapta, ci motivele; nu acțiunea întreprinsă în vederea unui scop, ci convingerile, ce o susțin și care au determinat scopul - acestea sunt partea înaltă a ființei umane. Deoarece la această viață inteligibilă, ce stă în dosul vieții sensibile, femeile iau o parte nelimitată, nu iau ele parte la ceea ce existența are mai înalt și mai prețios ? Și eu pretind, că de la cea dintâi licărire a civilizației, adică din primul moment, când alte

puteri decât forța brutală au început să aibă autoritate asupra oamenilor, din acel moment a și început influența femeilor asupra rezolvării marilor chestiuni, ce au agitat omenirea. Iar astăzi, prin faptul că desconsiderarea, de care o loveau timpurile barbare, e ca și dispărută, precum dispărea din ce în ce mai mult îngâmfarea bărbătească față cu ele, ele sunt ca și dezrobite ; partea inteligibilă a dezrobirii lor fiind aproape terminată, dezrobirea de fapt apare ca un ce secundar, care va veni neapărat și poate fi așteptat cu răbdare.

Răbdare! în chestiuni de asemenea generalitate - aci mai mult decât oriunde - răbdare însemnează resignațiune, abnegațiune. Căci nu cel ce astăzi simte adânc neajunsurile existente și întrevede un viitor mai fericit, pentru a cărui realizare a lucrat cu devotament, nu el se va bucura de binele realizat, nu pentru el vor veni acele timpuri frumoase. Când ele se vor fi desprins din haosul infinitului și vor stăluți deasupra urmașilor săi, partea lui va fi numai acel adânc somn reparator, care vindecă de toate durerile vieții și este poate totuși cel mai mare bine, ce poate fi dăruit omului. Căci cât e el în viață, întrevede de-a pururea un bine mai mare decât cel ce îl are și de-a pururea are trebuință de resignațiune, pentru a se mărgini la ceea ce-i este dat. Dacă am avea mereu în minte acest adevăr, am fi poate mai îngăduitori față cu realitatea, ne-am mulțumi mai ușor cu soarta noastră pe pământ, oricare ar fi aceasta. Căci n-are fiecare din noi pentru acea parte a sufletului său, care nu e satisfăcută prin scopurile practice ale muncii de toate zilele, ci covârșește tot ce este dat, n-are el câmpul vast al observațiunii, sfera nemărginită a gândirii, nu poate el pătrunde cu mintea și cuprinde cu inima lui tot ce există; și astfel, tot ce există, toată viața aceasta bogată nu e mai cu desăvârșire a lui, decât dacă ar smulge cu chin și zvârcoliri pe ici pe colo câte un petec din această realitate ademenitoare, ce mereu fuge dinaintea ochilor noștri?...

Prin o lentă evoluțiune dar, femeile vor ajunge la o înavuțire a ființei și vieții lor. Dar nu prin lige și perorări, nici prin respingătoare apucături îndrăznețe, prin urâte tipicuri de emancipare se vor apropia ele de acele somități aurite ale destinului, ci numai prin muncă intelectuală cinstită, prin o severă disciplină a voinței, o perfectă curățenie de cuget. Și orice studentă, care a lucrat cu statornicie și-a atins scopul culturii urmărit, păstrând acea demnitate de caracter, fără de care toate succesele intelectuale își pierd valoarea, fiecare din acele studente a făcut mai mult pentru cauza sexului ei decât toate agitatoarele și reclamantele din lume.

Emilia Humpel

Notă: Reproduc din *Arhivă* această cuvântare datorită d-nei Emilia Humpel, născută Maiorescu, care de 25 ani e în capul învățământului; a deschis cea întâi în Iași un pension în care se predau studiile serioase, conform programei liceelor. - Mulțumită serbării pe care i-au făcut-o toate fostele ei eleve de acum 25 de ani pentru munca unui pătrar de veac, și poate silită de astă împrejurare îi datorăm marea cuvântare, cu atât mai merituoasă pentru noi, cu cât e rostită de o *directoare*.

D-na Humpel e de o inteligență fină pe care o viață întreagă nu a făcut decât să o îmbogățească cu toate comorile științei, de care i se părea neconținut că tot nu știe îndeajuns. Deci fu nevoie să fie constrânsă de o mișcare din afară, pentru ca să iasă la lumină comori de filozofie. Îmi aduc aminte când venea în clasă mică de stat și frumoasă, vorbea fiecăreia dintre eleve altă limbă și-ntotdeauna banalitatea nu a existat în conversația ei.

Ca elevă ce am fost cu toate că foarte scurt timp, însă păstrându-i cea mai frumoasă amintire; mi-am luat îndrăzneala să reproduc în *Dochia* astă eminentă cuvântare pe care a ținut-o profesorilor și elevelor. Tot mai mult de eleve de ale d-nei Humpel e scrisă revista feministă; cercul lor însă se întinde mai larg, căci toate scriitoarele din Moldova au fost elevele d-nei Humpel.

Nu știu dacă d-na Humpel va fi mândră de elevele ei, ele însă sunt mândre de fosta lor directoare și nu o pot decât admira cu adânc respect; sunt dintre acele care nu au avut fericirea să o asculte, însă am mulțumirea citindu-i cuvintele atât de înțelepte și care ne place să credem că vor urma.

Redacția

Dochia, anul II, nr. 7,
noiembrie 1897, pp. 98-100.

13

[Conferința despre emanciparea femeii, ținută de social-democratul C.V. Ficsinescu pe 29 martie 1898, în Aula Universității din Iasi]

Este adevărat că din pricina veșniciei robii în care a fost ținut sexul feminin, lumea s-a deprins până într-atâta să vadă pe femeie supusă bărbatului, încât mulți consideră azi această supunere ca ceva foarte natural și nici nu vor să audă de ideea unei emancipări, ba unii o privesc încă ca o adevărată primejdie socială.

Pe mine lucrul acesta nu mă miră câtuși de puțin, căci care acte mari, care cauze drepte n-au început prin a fi tot astfel privite de lume ?...

Femeia, - aud din toate părțile zicându-se - trebuie să fie, înainte de toate, soție și mamă de familie, ca și când noi feminiștii, am vrea s-o îndrumăm pe dânsa pe o altă cale și să lăsăm bărbaților sarcina de a crește copiii și a căuta de casă.

Dar nu, nu acest lucru îl voim noi. Voim din contra, ca femeia să-și păstreze și de aici înainte rolul ce i-a destinat natura și găsim chiar că prea puțin se face spre a o pregăti pentru îndeplinirea acestui rol, căci nu este destul să strigăm pe toate tonurile că femeia trebuie să fie soție și mamă, și în școlile noastre, atât în cele primare, cât și în cele secundare, să nu i se vorbească nimic despre datoriile ei de viitoare soție și mamă.

Mai este apoi și o altă chestie :

Cu toată dorința ce ar avea o societate de a îndruma pe femei către destinația lor naturală, s-a constatat că abia 10 din 22 reușesc să fie chemate a o îndeplini. Lucrul acesta ni-l dovedește Frank în *La Femme avocat* unde arată că la 100 de locuitori numai 22 de femei se găsesc în etate de a avea copii și din acestea numai 10 se pot mărita. Rămânând deci 12 fără de nici un rost în societate și 12 din 22 este mai mult decât jumătate.

Acum se poate ca proporția să fie alta la noi, se poate ca numărul măritatelor să fie mai mare decât al celor ce rămân nemăritate. Desigur însă că avem și noi mulțime de femei, care n-au nici o chemare în societate.

Întrebatu-s-au vreodată legiuitorii noștri ce se face cu aceste femei ?

Se vor fi întrebat ori nu, nu o pot ști. Ceea ce știu și pot să afirm cu toată siguranța, este că din întreaga noastră legislatură, un fel de vitregie se degajează în contra acelor femei, care din împrejurări rămân nemăritate. S-ar părea că societatea nu se poate împăca nicidecum cu ideea că femeile pot rămâne unele și nemăritate, deși această societate știe bine ce anume împrejurări le silesc la aceasta. Și, lucru curios, în loc să ia măsuri în contra adevăraților vinovați - domniile voastre îi știți bine cine sunt - dânsa, societatea tot în contra sexului feminin se îndreaptă, căci o fată care n-a reușit să-și facă din măritiș un mijloc de trai, cu greu mai poate găsi un alt chip de a-și agonisi o existență onorabilă. Legile, adică nu atât ele, pe cât cei ce le aplică, îi închid aproape toate drumurile activității sociale *pentru că* nu încetează de a pretexta întotdeauna dumnealor - *al femeilor este măritișul*, fără să binevoiască a considera că sunt vânători de zestre care ocolesc întotdeauna pe fetele sărace.

Ei bine, cauza acestor femei o apărăm noi feminiștii și pentru ele reclamăm dreptul la instrucție și la muncă.

Sunt - precum prea bine știți și domniile voastre - sumă mare de fete din toate păturile societății, care neavând nici un fel de mijloace, nu se pot mărita. Eu cred că fără a se abate câtuși de puțin de la scop, societatea ar putea să le facă diverse institute de cultură, ca: licee, școli de arte și de meserii, școli comerciale etc. și să le lase deschise toate, dar absolut toate carierele, fără de nici o restricțiune, căci de îndată ce dânsel vor reuși să-și asigure un mijloc de existență, bărbatul - fiți sigur se va arăta și el, și un domiciliu conjugal va fi pe dată înființat.

Eu - permiteți-mi s-o declar - nu văd alt mijloc mai bun pentru dezlegarea acestei chestiuni. Nu uitați - vă rog, că sentința: „Femeia trebuie să fie soție și mamă” mai are o parte, cam displăcută - pe cât se pare - multora dintre noi - parte în care se zice că, și fiecare bărbat trebuie să fie soț și părinte de familie. Și, cum obiceiul ne dă nouă bărbaților inițiativa în materie de căsătorie, eu găsesc că ar trebui să fim și față de femeile ce rămân nemăritate, măcar atât de blânzi, cât suntem către acești bărbați, din pricina cărora ele sunt silite să rămână nemăritate.

Să încetăm dar cu prohibițiunea, să suprimăm neumanele măsuri luate în contra femeilor sub nesincerul motiv că vrem să le îndrumăm către destinația lor firească, căci nu pieirea lor, nu moartea prin lipsă și mizerie le este destinația pe lumea aceasta.

Pretindem, că suntem civilizați, că am început adică să înțelegem, că deși mai slabă, femeia are același drept la lumină și la viață ca și noi cei mai tari, și cu toate acestea câte vaiete, câte protestări nu ridică unii din noi când biruite de lipsă, de nevoie, femeile vin și ne zic: faceți-ne școli pentru a ne lumina și lăsați-ne să muncim, ca să putem trăi în mod cinstit! Îndată interesele societății sunt amenințate, îndată bazele familiei zguduite se înțelege, orice strigăt de protestare venit din partea acestor dezmoștenite ale soartei trebuie să amuțească în fața intereselor societății amenințate.

Dar, dacă interesele societății cer ca femeia să rămână păzitoarea căminului conjugal - și admit și eu aceasta - de ce această societate n-a îngrijit, ca toate femeile să fie chemate a-și îndeplini această misiune!

De ce nu s-a îndreptat cu toată rigoarea în contra acelor care au inițiativa în materie de căsătorie, de ce n-a dispus, de exemplu, prin legi, ca tot bărbatul să fie căsătorit până la o vârstă oarecare? Și atunci, o atunci nu ne-ați vedea gândindu-ne decât la măsurile prin care am putea să păstrăm femeii rolul său natural de soție și de mamă de familie.

A! dar mi se va răspunde: „Măsura de care ne vorbești este imposibilă”.

Se poate. Dar atunci nici destinația femeii nu trebuie considerată ca fiind una și aceeași în mod absolut - Societatea care nu este în stare să facă din fiecare bărbat un soț, nu poate să aibă pretenția, ca din fiecare femeie să facă o soție. - Și odată convingși că nu femeia este de vină, când nu poate răspunde fireștei sale destinațiuni, noi, veți fi cred de acord, nu-i putem refuza nici unul dintre celelalte mijloace, care i-ar asigura o existență onorabilă și demnă.

Deci încă odată: Școli să cerem și pentru femei, școli complete, care pe unele să le înzestreze cu diferite meserii, iar celorlalte să le deschidă calea către științele înalte, ori să le prepare pentru restul serviciilor sociale, serviciile ce, cum și în anul trecut v-am demonstrat, nu le pot fi, sub nici un cuvânt, interzise.

Poate că, față de reforma ce o aduce în instrucțiunea femeii noua lege a învățământului secundar și superior, cererile mele vor părea de prisos. În realitate însă lucrul nu este nicidecum așa, mai întâi pentru că, deși legea aceasta îmbunătățește întrucâtva instrucția

femeilor, școlile ce le pregătește ea acum pentru bărbați sunt cu mult mai complete și mai superioare (sic!) decât acele pe care le destinează femeilor, așa încât dânsese se vor prezenta și pe viitor în lupta pentru trai, tot mai rău pregătite decât bărbații și după aceea nu trebuie de uitat, că legea, de care vorbim nu se ocupă decât de instrucție și înțelegeți domniile voastre, cât de rău ar fi dacă reforma s-ar mărgini numai aici.

Viitoarele școli ar mări și mai mult proletariatul feminin și aceasta ar fi o adevărată nenorocire pentru țară. Școlile, pe care le cer eu, nu pot veni singure, ci numai o dată cu zdrobirea tuturor barierelor, care închid femeii drumul către serviciile sociale.

Recunosc, cum și mai adineaori am declarat, că cel mai firesc lucru e, ca femeia să fie soție. Dar, pentru că știu, că aceasta nu se poate totdeauna, voiesc ca ea să fie pregătită pentru a putea aduce și alte servicii societății. Și, ca să nu dăm loc la nici o bănuială, să lăsăm să facă ea singură alegerea. Femeile vor vedea mai bine decât noi, care servicii sunt și care nu sunt potrivite, cu constituțiunea și cu talentele lor.

Experiența făcută cu femeile în puținele servicii ce li s-au acordat, pledează cu totul în favoarea lor. Este deci cu desăvârșire nejustificată opoziția, ce li se face, când concurează și pentru rest. Societatea n-are decât un singur interes, acela de a fi bine servită, indiferent dacă cel ce o servește este de un sex ori de altul și... câte femei n-ar putea aduce societății, servicii mai superioare (sic!) decât mulți dintre bărbați!...

Cei vechi au întrebuințat, ce e drept, toate mijloacele, spre a face femeilor imposibilă ocuparea funcțiilor publice. În scopul acesta, ei au înscris în lege un articol prin care cer posesiunea drepturilor politice celor ce voiesc să ocupe o funcțiune publică. Eu am dovedit anul trecut însă, că fără a călca acest text de lege, femeile ar putea ocupa cea mai mare parte a funcțiilor publice. Pentru că - cum și atunci am zis - cea mai elementară noțiune de drept ne conduce să vedem, că nu se poate cere posesiunea drepturilor politice decât pentru acele funcțiuni publice. Rămânea să știm deci care dintre funcțiile publice pot fi considerate și ca funcțiuni politice și care nu.

Am văzut, că femeile pot fi deja profesoare și telegrafiste și am zis atunci: profesoratul și telegrafia - deși funcțiuni publice nu sunt dintre cele politice, de vreme ce ele au fost acordate femeilor, care n-au drepturi politice. Ca profesoratul și ca telegrafia mai sunt însă și avocatura, magistratura, toate funcțiile financiare și administrative, funcțiile acelea în fine din care-și face cineva o ocupațiune continuă, o profesie, cum se mai zice.

Nu sunt asemenea acestora: mandatul de deputat, de senator, de membru în consiliu comunal și cel județean, funcția de ministru, de primar și chiar de prefect, dacă voiți, căci toate acestea câștigându-se direct ori indirect prin voturile cetățenilor sunt vremelnice și nu pot deveni profesii pentru cei ce le primesc.

Iată, mi-am zis eu, funcțiunile publice, pentru care, trebuie să se ceară posesiunea drepturilor politice și de la care numai s-ar putea înlătura femeia, în starea actuală a dreptului, bineînțeles. Funcțiunile însă, în care voturile n-au nici un amestec, nici direct, nici indirect, nu-i pot fi interzise și în sprijinul acestei idei avem precedentul deja făcut prin acordarea profesoratului și a telegrafiei.

*

* *

Doamnelor și domnilor, chestiunea aceasta a instrucțiunii și a dreptului de muncă ce trebuie acordat femeilor, se prezintă în genere ca o chestiune foarte complicată și foarte greu de rezolvat. Din cele ce am avut onoarea a spune însă înaintea domniilor-voastre, ați putut vedea că ea numai complicată și greu de dezlegat nu este. Căci una din două: ori admitem în mod absolut că femeia n-are decât o singură misiune de îndeplinit, misiunea ei de soție și de mamă, și atunci, noi bărbații, trebuie să ne supunem până la unul datoriei de a-i procura cele necesare pentru trai, ea neavând vreme să umble după pâine din cauza ocupațiilor casnice ; ori, recunoaștem că din pricina noastră mare parte dintre femei nu pot fi chemate la împlinirea acestei misiuni, și atunci trebuie să avem cel puțin umanitatea de a nu le închide celelalte cărări prin care ar putea să-și câștige ele însele existența într-un mod cinstit. Mi se pare că mai lămurit nu se poate.

.
. .
.

Acum, fiindcă, după cum arătai, se face atâta paradă de destinațiunea naturală a femeii, adică de rolul ei de soție și de mamă, nu va fi cred, fără de interes, dacă voi examina măcar așa în treacăt, situația ce o creează legislația noastră civilă și femeilor măritate.

Deoarece familia este considerată ca unicul scop al activității femeilor, de așteptat ar fi, ca măcar acolo în acel sacru regal al lor, să aibă ele deplina posesiune ce li se cuvine, să le găsim adică într-o condițiune legală mai potrivită cu nobilul lor rol. O cercetare însă, cât de fugitivă, a codului nostru civil este în stare să ne convingă numaidecât de contrariul.

Ar fi destul să punem - de exemplu - ochii pe celebrul art. 195 în care se scrie negru pe alb, că femeia datorește ascultare bărbatului, ca să înțelegem numaidecât, cu ce prestigiu pășește ea pragul domiciliului conjugal. Și de nenorocitul acesta de principiu al subordinării sexului slab sunt inspirate mai toate articolele care regulează raporturile dintre soți. Regret că timpul de care pot dispune nu-mi permite să vi le citesc pe toate textual. Ați putea admira atunci și domniile voastre abilitatea cu care legiuitorii noștri au știut să ne îngrădească victima, pentru ca toate, dar absolut toate elementele ei de viață să vie în folosul nostru. Căci dacă femeia are avere și o constituie dotă, administrația ei se dă în mâinile noastre, care singuri putem încasa veniturile și face cheltuielile fără să fim ținuți a da cuiva vreo socoteală de ceea ce facem.

Pentru ceea ce rămâne în afară de foaia dotală, legea lasă în adevăr ca administrator pe femeie, însă cum?... Articolul 199 ne-o spune: „Femeia având chiar *parafernă* - așa cum numește legea această avere - nu o poate înstrăina, ipoteca etc. fără învoirea bărbatului”.

Alte articole zic apoi că femeia nu poate porni judecată, nici a sta în proces cu cineva fără autorizația bărbatului, ori a tribunalului, când acesta se opune sau nu i-o poate da. Femeia nu poate apoi nici să dea, nici să primească bani ori alte lucruri de valoare; nici să înstrăineze sub vreun titlu oarecare, nici să contracteze sau să se oblige prin convențiuni, nici să primească moșteniri și nici să le refuze fără consimțământul soțului său, ori al tribunalului districtual.

Și care să fie oare motivul atâtor opriri, care să fie motivul acestei incapacități a femeii măritate? Cum, prin ce minune, femeia, care înaintea măritășului putea vinde, cumpăra, primi și refuza moșteniri, putea să pornească judecată, să contracteze și să facă negoț fără autorizația nimănui, pierde capacitatea de a face toate aceste acte ale vieții civile îndată după căsătorie și numai pentru timpul cât ține ea? Este bărbatul întotdeauna mai econom, mai cumpănit în cheltuieli sau mai capabil administrator al bunurilor familiei ca să i se încredințeze lui totdeauna conducerea afacerilor?

Practica de toate zilele ne răspunde negativ. Căci câți bărbați nu sunt ei înșiși cauza ruinei familiilor lor, câți nu iau în căsătorie femei bogate și, după ce le sărăcesc prin cheltuielile lor nebune, le trimit înapoi părinților însoțite adesea și de câte 2 ori 3 copii, ori le lasă și fug în lume ca să scape de datoria de a le întreține.

Exemplele sunt așa de numeroase, încât nu este admis ca legiuitorii să nu le fi cunoscut. Atunci pentru ce punerea aceasta sub

tutelă a femeilor măritate, pentru ce întreaga lor avere și toate veniturile în mâinile sau sub controlul bărbatului?

Pentru ce ?

Pentru că autorii codului civil au fost bărbați și pentru că la facerea acestui cod femeile n-au fost consultate.

S-ar putea obiecta că legiuitorii au voit să asigure prin măsurile lor mijloacele de trai ale familiei. Dar, dacă aceasta le-a fost ținta, de ce atunci nu și-au îndreptat privirile și asupra averii bărbatului, de ce lui i-au dat libertate s-o toace toată la *masa verde* sau aiurea și nu au luat și pentru ocrotirea ei aceleași măsuri, pe care le-au luat pentru dota femeii?

Motivul, că atunci averea lui n-ar putea fi cu îndeustulă libertate întrebuințată, nu mi se pare destul de serios și ca răspuns aș putea să dau cazul bărbatului sărac, care însurându-se cu o femeie bogată, face din dota ei, în marginile indicate de lege, avere de multe ori mai mare decât însăși dota.

Dar... ca să fim și mai bine lămuriiți, să citim și articolul 1266 din codul civil.

Iată ce zice el:

„După separațiunea patrimoniilor, femeia e datoare să contribuie după puterea mijloacelor sale și ale bărbatului la sarcinile casei și la creșterea copiilor comuni. Ea este datoare să întâmpine aceste sarcini în totul numai cu al său, dacă bărbatului nu i-a mai rămas nimic”.

Nu-i așa, că au fost prevăzători legiuitorii noștri ? Știau ei doar cât de numeroase sunt adversitățile vieții! Mulți vor fi avut - desigur - ocazia să constate - poate chiar prin experiență proprie - cât de lunecos este povârnișul plăcerilor ? Foarte natural era dar să se îngrijească de viitorul familiei și să ia măsuri pentru asigurarea lui.

A!... dar poate să fiu întreat: De ce numai decît, averea femeii, să fie ultima scăpare ? De... la această întrebare ar putea să răspundă mai bine partizanii acestui regim. Căci eu ? Eu găsesc că tot acolo stă pricina, tot în faptul că la facerea legii femeile n-au luat parte.

Indiscutabil că factorul principal în orice căsătorie trebuie să fie dragostea reciprocă dintre soți. De aici nu trebuie să se creadă însă, că raporturile bănești, ce se vor stabili între dânsii, pot fi cu totul indiferente. Ba eu am convingerea că de la modul cum aceste raporturi vor fi regulate, va atârna în mare parte și liniștea și fericirea vieții conjugale.

Ei, bine, ce fel de fericire este aceea pe care o pregătește codul nostru civil femeilor măritate, când din ființe capabile de a se guverna

singure, de a-și administra averea, de a exercita, într-un cuvânt, toate, sau aproape toate drepturile civile, le prefăce prin măritiş în niște adevărate roabe, supunându-le unui stăpân, căruia îi dă puterea de a dispune după plac și fără de nici un control de averea lor.

Rog pe onoratul auditoriu, să binevoiască a judeca, în ce stare sufletească se va afla tânăra soție, când pentru întâia oară va vedea, că ea, care a adus în căsnicie poate mult mai multă avere decât soțul, trebuie să-i ceară acestuia până și cea mai neînsemnată sumă, o jum. de leu chiar, dacă are nevoie de ea? Și, legalmente vorbind, de la el trebuie s-o ceară, căci legea lui îi încredințează până la un ban toate veniturile averii dotale.

Cum întrebunțează unii bărbați aceste venituri și câte distrații extra-conjugale se plătesc adesea din ele, nu vă mai spun, căci toate acestea, ca urmări neînălăturabile ale regimului dotal, sunt îndeajuns de cunoscute tuturor. Atâta țin să vă spun însă, că ciudată aplicațiune capătă uneori principiul înscris la art. 185 din codul civil:

„Femeia se îndatorează, zice acel articol, prin singurul fapt al căsătoriei de a contribui la creșterea și întreținerea copiilor”.

Și, de fapt, tot ea plătește - fără să vrea, se înțelege, și adesea poate chiar fără să știe - până și distracțiile, ca să nu zic tot felul de plăceri extra-conjugale ale soțului.

Adică, frumos mai e și regimul nostru dotal, și în bune mâini mai pune el câteodată administrarea veniturilor femeii!...

Că-i lasă acesteia dreptul de a cere separațiunea patrimoniului?... Dar dacă el, omul, în contra căruia se îndreaptă acțiunea, dovedește că veniturile femeii abia îi ajung, pentru trebuințele familiei. Și oare este așa de greu de a convinge tribunalul despre aceasta?

Iată, doamnelor și domnilor, care este, în scurte cuvinte, situația femeii și în căsătorie. Această situațiune nu este, cum vedeți, nici nu face cinste, de cum demnă de invidiat și nici cinste vremii în care trăim. Secolul acesta este, cel puțin așa aud zicându-se, secolul celui mai înaintat umanitarism. Umanitarism se cheamă încă, când un sex sugrumă pe celălalt, când noi cei mai tari, printr-un neiertat abuz de putere, ne-am făcut stăpânii celor mai slabi?

Nu cred, doamnelor și domnilor, că există pe lumea aceasta un popor, care să facă mai mare paradă de libertate, de egalitate și de dreptate, decât noi românii și cu toate acestea, unde este mai mult nedreptățită femeia, unde mai puțin liberă în acțiunile sale și unde mai subordonată decât în această țară? Câtă deosebire între vorbele și faptele noastre!...

Englezii - o știți - sunt în număr de vreo 40 milioane de suflete. Dar, deși atât de numeroși, eu mă îndoiesc, dacă în întinderea marelui lor regat se pronunță de atâtea ori cele trei vorbe: egalitate, libertate și dreptate, de câte ori se pronunță în mititica noastră țară! Și cu toate acestea femeile de acolo se bucură de mai bine de 15 ani de cea mai completă independență în viața conjugală.

Englezii au lăsat dar, domnilor, încă din 1882, femeilor lor libertatea de a-și administra avutul și a dispoza de el, ca și când n-ar fi măritate, obligându-le numai de a contribui în proporție cu mijloacele la purtarea sarcinilor căsătoriei.

Se înțelege, că nimeni nu oprește pe femeie de a încredința soțului prin contractul de căsătorie și administrația avutului său și fără îndoială că în practică așa se și întâmplă. Principalul este, că bărbatul în Anglia este un tovarăș și nicidecum un epitrop al femeii, cum e la noi. Femeia englezului contractează, vinde, cumpără, pornește orice fel de judecată, stă în proces, face negoț, primește ori refuză moșteniri fără să aibă nevoie de intervenția bărbatului. Și lucru demn de remarcat: deși scoasă cu desăvârșire de sub tutela acestuia, dânsa a rămas totuși aceeași bună soție și o perfectă mamă de familie.

Anglia este însă o țară prea liberă, poate prea expusă curentelor ce pornesc din America și foarte departe de noi în toate privințele. Să ne întoarcem privirile deci, mai pe aproape de noi, mai prin vecini, cum s-ar zice. Și, vedeți, n-aleg pe cei dinspre apus, vă duc spre răsărit în țara cnutului, unde și libertatea și egalitatea sunt confiscate la hotare ca lucruri de contrabandă. Ei bine, și aici găsim același regim ca și în Anglia, regimul separațiunii bunurilor, după care se guvernează afacerile bănești dintre soți, și aici se dă femeii cea mai deplină independență în mariaj și totuși nici în Rusia - căci cred, că ați înțeles, că despre dânsa este vorba - femeia nu este nici mai rea soție și nici mai rea mamă de familie.

Dar, deși ajuns până la hotarul țării noastre, acest excelent regim n-a putut trece totuși dincoace la noi, și știți care-i motivul?

Se crede în primul loc, că dacă am separa interesele bănești ale soților am jigni oarecum solidaritatea ce trebuie să existe între ei, am atinge însuși scopul căsătoriei, care e contopirea a două vieți într-una.

Motiv cu totul nefondat. Căci dacă o separațiune de bunuri ar putea face acest rău aici la noi, același rău trebuia să-l aducă ea și în celelalte locuri pe unde a fost deja introdusă. Cu toate acestea nici Rusia, nici Anglia, nici Italia și nici Statele Americii, unde sistemul a fost introdus până acum, n-au a se plânge de așa ceva.

Dar, ia să întoarcem chestia și în altfel: oare modul cum aranjează regimul dotal interesele pecuniare ale soților cimentează el vreo solidaritate între dâșii, face el să se contopească totdeauna două vieți într-una ?

Numărul cel mare al divorțurilor cauzate tocmai de neînțelegerile bănești dintre soți dau din nenorocire un răspuns negativ destul de categoric.

Pe mine dreapta rațiune mă conduce să cred că, mai degrabă am reuși să contopim două vieți într-una lăsând fiecărui soț ceea ce este al său, decât dezbrăcând pe unul în folosul celuilalt.

Comparat deci cu regimul separațiunii bunurilor, regimul dotal rămâne - cum sper a fi demonstrat - cu totul inferior. În Europa se mai practică însă un sistem, acel al *comunității bunurilor* și e bine să îl examinăm, întrucât și acesta răspunde scopului căsătoriei, să vedem, adică, cum asigură el solidaritatea, ce trebuie să existe între soți ?

Ceea ce caracterizează acest regim, este că toate bunurile ambilor soți, sau cel puțin unele din ele, devin comune în momentul celebrării căsătoriei. Proprietatea acestor bunuri nu mai aparține exclusiv nici unuia, nici celuilalt dintre soți, ci comunității, care cuprinde și pe bărbat și pe femeie, iar la desfacerea căsătoriei totul, sau ceea ce a mai rămas din tot, se împărțește între soți sau între moștenitorii acestora.

Ceea ce găsesc eu rău și în acest regim, este că administrația bunurilor puse în comun se încredințează tot în mâinile bărbatului, căruia i se dau câteodată puteri mult mai întinse decât chiar în regimul celălalt al uniunii bunurilor sau al dotalității.

Astfel, pe când în regimul dotal găsim măcar atâta bine, că bărbatul nu poate înstrăina decât cu mari greutate bunurile femeii, sub regimul comunității dânsul le poate și vinde, și ipoteca fără să fie ținut a o consulta măcar, dacă consimte ori ba și fără ca ea să i se poate opune.

Din acest punct de vedere, regimul comunității este poate cel mai periculos pentru femeie, al cărui avut poate fi compromis mai mult sau mai puțin grav, dacă nu chiar cu desăvârșire nimicit, prin reaua administrație a bărbatului, șeful comunității. - Și trebuie să știți - aceste neajunsuri sunt numai cele mai grave. Cu cele mai puțin însemnate nu mai cred necesar să vă obosesc. Comparați, vă rog, acum, aceste trei sisteme între ele și veți vedea numaidecât, de ce acel al separațiunii bunurilor a dobândit într-un timp relativ scurt așa de mulți aderenți. Rusia, Anglia și Italia numără împreună vreo *sută cincizeci* de milioane locuitori. Deci separațiunea bunurilor are numai în Europa și în mai puțin de 20 de ani 150 milioane de aderenți.

în schimb, atât comunitatea, cât și uniunea bunurilor pierd, pe zi ce trece, tot mai mult teren. Astfel, după socoteala ce o face juris-consultul Louis Bridel în „Le Droit des femmes et le mariage”, regimul comunității nu mai are azi decât vreo 110 milioane, iar acel al uniunii bunurilor 66 milioane de aderenți.

Și, dacă ar fi să ținem socoteală, că chiar în țările care au în regim legal comunitatea bunurilor, cum e Franța, Belgia, Olanda și altele, o mare parte dintre căsătoriți fac - spre a se scăpa de el - contracte de căsătorie pe baza separațiunii bunurilor, am vedea că și cifrele date de Bridel sunt prea mari.

Actualmente dar lupta se dă între regimul separațiunii bunurilor, adică între regimul independenței soților de o parte și vechile regimuri, care au ca principiu subordonarea femeii, de cealaltă parte. Care va ieși biruitor nu e greu de prevăzut. Vântul egalității și al libertății ce suflă astăzi peste omenire este prea tare, pentru ca robia femeii - cea din urmă, care a mai rămas - să mai poată multă vreme rezista. Vechile regimuri voind amândouă robia sexului feminin, sunt prin ele înseși condamnate să cadă, în fața celui ce vine să aducă egalitatea și dreptatea și sub acoperământul conjugal.

La noi porțile cetății sunt în adevăr bine închise. Autorii codului nostru civil au avut grija de a interzice expres contractele, care ar atinge drepturile bărbatului - auziți, vă rog, *drepturile bărbatului!* de cap al familiei, sau al asociațiunii conjugale.

Dar aceasta este o monstruozitate, care ar trebui să ne revolte cu atât mai mult. O lege, care încătușează astfel pe femeie și care face din bărbat un stăpân și nu un soț, o lege care răpește femeii până și pe cel mai sfânt dintre drepturi, dreptul de mamă, este o lege tirană, o lege foarte potrivită, poate, cu moravurile de acum o sută sau două de ani, dar foarte nepotrivită cu timpul în care trăim.

Am desființat privilegiile de clase, am interzis pedeapsa cu moartea și am curățat legislația noastră de multe alte rămășițe ale timpurilor vechi. Când reuși-vom oare să izgonim și această urmă a dreptului celui mai tare, acest odios regim, care tratează pe femeia măritată ca pe minori, interziși, condamnați etc. ?

Câtă vreme alegerea nu se putea face decât între acest regim și nenumăratele varietăți ale comunității bunurilor, menținerea regimului dotal putea fi oarecum scuzată, căci ori cu care l-ar fi schimbat, femeia tot subordonată trebuia să rămână. Astăzi însă, când mijlocul de a se reda femeii independența în căsătorie a fost mijlocul ce-l dă cum ați văzut, regimul separațiunii bunurilor - astăzi, când vedem că până și rușii - reacționarii și despoții ruși! - au acordat femeii independența în viața conjugală, ce cuvinte am mai putea găsi noi

liberalii și democrații români! - pentru a mai apăra robia, în care ținem pe femeile noastre ? Eu cred că nici unul.

Și dacă ținem cu adevărat la numele nostru de popor liberal și democrat, dacă vrem să stabilim o concordanță între vorbele și faptele noastre, atunci să nu mai întârziem, ci să acordăm și femeilor noastre independență în căsnicie, să gonim din legislația noastră nedreptul și apăsătorul regim dotal și să-l înlocuim prin acel al separațiunii bunurilor, singurul echitabil și unicul în stare de a da femeii măritate toată independența și demnitatea la care are drept.

Unui popor, care se arată așa de pretențios, când e vorba de drepturile omului, cred că pot să-i amintesc, că și femeia e om și că, deci și ei i se cuvin aceleași drepturi ca și bărbatului.

Ca democrat - vă rog să-mi permiteți această scurtă profesie de credință - urmăresc cu cea mai mare atențiune eforturile ce le face democrația pentru cucerirea drepturilor, ce i-au mai rămas de reven-
dicat. Mă mâhnesc însă, când văd că și ea - democrația - se ocupă aproape exclusiv numai de drepturile bărbaților și lasă cu totul pe al doilea plan pe femeie.

Ați văzut - de exemplu - cât zgomot se face de un timp încoace pentru votul universal. Votul universal, pentru cine ?

Pentru bărbați, desigur! Și nu e alegere, nu e sesiune legislativă, în care democrații să nu agite pentru votul universal!

Eu nu zic că, cauza nu este dreaptă și că deci lupta nu este legitimă. Mă întreb însă, este soarta femeii așa de puțin însemnată, încât să nu merite un cuvânt bun din partea nimănui ? Este aceasta așa de bună, încât să nu mai avem nevoie a ne ocupa de ea ?

Nu cred că se poate zice *da*.

Prigonită înainte de măritiș, asuprită și nedreptățită după el, femeia nu găsește cum ați putut vedea, scăpare și dreptate nicăieri. Lumina i se precupește, dreptul de muncă i se răpește, în căsătorie ca minorii și interzișii este tratată și cu toate acestea, cine se ridică, cine protestează în contra atâtor revoltătoare nedreptăți?

Ne scandalizăm grozav, când vedem că burghezul cel gros la pungă nu consimte să meargă la vot alături de muncitorul nevoiaș. Să ne scandalizăm zic și eu, să luptăm până ce vom face ca, cuvântul fiecărui cetățean să fie deopotrivă ascultat în conducerea treburilor publice, să nu uităm însă că sub fiecare acoperământ, în bordeiul săracului, ca și în palatul bogatului, este roaba care de sute de ani așteaptă dreptate, este femeia pe care trebuie s-o dezrobim!

C.V. Ficșinescu

Lumea Nouă, anul IV, nr. 1122, 1123,
1124, din 15, 16, 17 aprilie 1898.

Mișcarea feministă în Bucovina

Văzând că tendința acestei reviste¹ este să scoată la iveală activitatea femeii române pe toate terenurile vieții publice, să încurajeze munca ei și să cheme în mod pașnic toată suflarea femeiască la lucru rodnic în interesul propriu al femeii, precum și în interesul familiei și al neamului românesc, cred că voi îndeplini o datorie sacră făcându-vă cunoscută *mișcarea feministă în Bucovina*.

A fost destul ca damele noastre să-și arunce numai privirile în dreapta și în stânga ca să vadă câte dureri sunt de alinat, câte suflele de mângâiat, câte ființe de crescut și de ferit de înstrăinare, căci moartea ce ne paște aici în țară este înstrăinarea de neam în urma pohoiiului slav ce crește mereu și ca un polip cu mii de brațe ne tot împresură încet-încet dar sigur, până nu mai dăm semn de viață. Damele noastre aveau ochi să vadă și vedeau. Vedeau și-și ziceau: ce frumoasă și binecuvântată ar fi munca care măcar în parte ar pune stavilă înstrăinării de neam și limbă și ar pune temelia pentru o creștere națională a copiilor din popor, ca și aceștia, la rândul lor, să dea piept cu dușmanii neamului și să crească generații conștiente de menirea lor și pregătite pentru lupta conservării de neam și limbă.

Se puseră deci damele noastre pe lucru și în toamna anului 1888 se întruniră *contesa Elena Popovici-Logothetti, contesa Olga Grigorcea-Logothetti, Alma de Volcinschi, baroana Ștefania Hurmuzachi, Aglaia Isopescu, Veronica Ștefanovici și Sofia Ștefanovici* și hotărâră să înființeze o **Societate a damelor române**. Aprobându-se statutele de către guvern în anul 1890, societatea s-a constituit în 8 februarie 1891, alegând pe *baroana Eufrosina Petrino-Armis* de prezidentă, iar

1. Revista lunară *Viitorul Românelor*, de sub direcția Adelei Xenopol, a apărut mai întâi la Iași (ianuarie-octombrie 1912), apoi la București (noiembrie 1912-iunie 1916), publicând articole menite să atragă atenția asupra lipsei de drepturi politice și juridice ale femeilor în România și demonstrând astfel necesitatea imperioasă a unor reforme democratice ca lărgirea dreptului de vot, împrăprietărirea țăranilor.

pe doamnele: *contesa Elena Popovici-Logothetti și Sofia Ștefanovici* de viceprezidente. Va rămânea memorabil acest prim comitet din care afară de damele numite au mai făcut parte doamnele *Cassandra Buberl, Ana Copaci, Maria de Grigorcea, baroana Ștefania Hurmuzachi, Lucia Ianovici, Aglaia Isopescu, baroana Anisia Musteață, Agripina de Onciul, baroana Victoria Ștircea, baroana Pulheria Vasilco și Elena Volan*. Murind însă câteva zile după alegere prezidenta Eufrosina Petrino-Armis, în locul ei a fost aleasă contesa Elena Popovici-Logothetti prezidentă, și de atunci această damă stă în fruntea Societății doamnelor române și conduce cu rară abnegațiune și cu multe jertfe toată activitatea acestei Societăți, care a crescut mereu și s-a ramificat peste toată țara și astăzi poate privi cu mândrie la roadele câștigate.

Și este semnificativă și împrejurarea că în fruntea acestor mișcări culturale au stat și stau și astăzi damele noastre de viță de boier, care strângând împrejurul lor damele din toate păturile sociale din Bucovina, au dovedit că au tragere de inimă pentru poporul românesc și că le zace la inimă înaintarea femeii tocmai din stratul larg și mare al țărănimii noastre. Cu aceste fapte au închis ele acele guri rele ale pseudonorocitorilor de neam, care adesea strigau că boierimea, preoțimea și intelectualii din Bucovina sunt caste separatiste care nu se interesează de pătura largă a poporului nostru. Tocmai această Societate, care se compune din soții de boieri, de preoți și de intelectuali, prin activitatea ei rodnică și binefăcătoare, a dovedit că sunt de rea credință cei ce susțin contrariul.

Sunt 21 de ani de când această Societate și-a început activitatea, și nu va fi fără interes a cunoaște în care direcție se mișcă această activitate.

Comitetul e împărțit în secțiuni și fiecare secțiune are o misiune specială în cadrul misiunii generale.

Cea mai însemnată instituțiune pe care o susține această societate este *Internatul de fetițe române* din Cernăuți, în care după ultimul raport se aflau 88 de eleve. Aceste copile primesc aici o creștere națională și o instrucțiune care le înlesnește pentru viitor traiul de toate zilele. Mare este numărul elevelor care au ieșit din acest institut și s-au răspândit în toate părțile țării, aducând servicii prețioase familiei și cauzei naționale. Dacă vizităm acest Institut care stă sub conducerea directoarei D-na Iulita Popescu, rămânem încântați de curățenia exemplară ce domnește pretutindenea și de sistemul igienic și pedagogic ce este urmat aice.

Internatul stă sub privegherea nemijlocită a contesei Elena Popovici-Logothetti, a secretarei Societății, D-ra Minodora Ștefanelli și a membrei din comitet D-na Virginia Țurcan.

O secțiune a acestei societăți se ocupă cu *confecțiunea veșmintelor bisericesti*, unde mai multe eleve sunt instruite să deprindă acest meșteșug ca apoi să-l exercite în toate părțile țării. Prin această activitate Societatea ne-a emancipat din mâna străinilor, care spre rușinea noastră erau până nu de mult unicii confecționari de acest fel de odăjdii. Secțiunea aceasta stă sub conducerea doamnelor Alma de Volcinski și Viorica Găină. Adesea d-na Alma de Volcinski, a cusut și ea singură la aceste odăjdii, numai ca să fie frumoase și furnizate la timp.

Societatea susține și un *curs de croitorie* sub conducerea Doamnei Agripina de Onciul. Elevele absolvente ale acestui curs ies cu cunoștințele depline în ale croitoriei și și au astfel viitorul asigurat și pâinea în mână.

O deosebită secțiune este cea a *industrii casnice* care stă sub conducerea Doamnei Ema de Krismanici. Această damă și-a pus tot zelul, toată inima și tot sufletul său în serviciul industriei casnice și astăzi rămâi încântat, când vezi ce progrese a făcut această secțiune și ce rezultate frumoase a dobândit până acum. D-na Ema de Krismanici ocupă cu cusături și țesături originale românești peste 400 femei și fete din popor, care nu numai că au câștig frumos care le înlesnește traiul vieții, dar își dezvoltă și gustul și răspândesc apoi cunoștințele câștigate în toate părțile țării. Secțiunea aceasta stă în strânse legături cu *Asociațiunea din Viena* pentru propagarea industriei casnice femeiești din toate provinciile austriece (Anstalt für Frauen Hausindustrie), furnizează pentru aceasta mulțime de lucruri de mână, executate de țărancele noastre. Asociațiunea aceasta care stă sub patronajul Arhiducesei Maria Iosefa are depozite permanente pentru vânzarea acestor cusături și țesături în Viena, Berlin și Londra și astfel aceste obiecte lucrute de țărăncile române din Bucovina, ajung pe aceste piețe principale ale comerțului și judecând după comenzile ce se fac, sunt foarte gustate și căutate. Cât de apreciate sunt lucrările acestei secțiuni se poate vedea din faptul că anul trecut Arhiducesa Maria Iosefa a trimis D-nei Ema de Krismanici din Viena, o materie de mătase pentru o rochie de bal, rugând să se aplice pe această rochie broderia după izvoarele industriei românești din Bucovina.

Societatea damelor române întreține și eleve la un *curs de țesătorie* în Cernăuți. Aceste eleve, terminând cursul și dobândind cunoștințele

trebuincioase, se întorc pe la sate și răspândesc cunoștințele adunate, între gospodinele de la țară. Elevele sărmane părăsind cursul, capătă de la Societate și stative (războaie) moderne pentru a le introduce în păturile mai largi ale comunelor românești.

Modest a fost începutul acestei Societăți, dar prin neobosita muncă a prezidentei Elena Popovici-Logothetti și a secretarei Minodora Ștefanelli, precum și a celorlalte dame din comitet, a ajuns a fi o instituțiune culturală de prima ordine care s-a ramificat peste întreaga țară și care precum arată raportul din urmă numără 23 de filiale în deosebite localități din țară.

Dar mai este o activitate a acestor dame care stă mai presus de toată lauda și anume: înființarea unui *Azil de copii* în Cernăuți și a altuia în suburbiul Mănăstirești. La noi clasele de jos ale poporului sunt cu desăvârșire expuse înstrăinării și mai ales în Cernăuți și în suburbiile sale. Muncitorii, tată și mamă, pleacă de cu ziua la lucru și lasă copiii de capul lor, sau pe mâini străine și abia seara își văd de familie. În lipsa părinților, copiii cresc sălbatici, se deprind cu toate relele și sunt lipsiți de orice creștere, conducere și supraveghere. Damele noastre au înființat deci două Azile în care se primesc copii de muncitori de la 3-6 ani. Părinții, când pornesc la lucru, aduc copiii la Azil și întorcându-se seara, îi iau cu sine acasă. Peste zi copiii aceștia sunt păziți de o învățătoare freobeliană, capătă instrucția potrivită pentru etatea lor și mâncare gratuită. Este o plăcere să vezi pe acești micuți cum se deprind la rânduială și curățenie, cum deprind jocurile de copii, cum spun rugăciunile, cântă la un loc și recită poezii ușoare, menite a le dezvolta memoria și sentimentul național. Aceste două azile au avut și urmarea că părinții copiilor, pe jumătate înstrăinați, vorbesc acuma cu copiii lor numai românește, căci altfel aceștia nu ar fi primiți în Azil și astfel în familia întreagă a început să domnească limba românească.

Azilul din Cernăuți stă sub conducerea doamnelor Anisia Baroană Mustață, Ștefania baroană Hurmuzachi și Olga Grigoroviță, iar Azilul din Mănăstirești îl conduce doamna Ema de Krismanici și Olga Grigoroviță; supremă priveghere o are însă contesa Elena Popovici-Logothetti.

Comitetul care din Cernăuți conduce toată mișcarea și activitatea culturală a damelor din Bucovina este compus din doamnele: contesa Elena Popovici-Logothetti, prezidentă, Ana de Volcinschi și Ema de Krismanici vice-prezidente, Minodora Ștefanelli secretară, Ana de Grigorcea casieră, baroana Ștefania Hurmuzachi, Agripina

de Onciul, Casandra Buberl, Virginia Țurcanu, Olga Grigoroviță, baroana Anisia Mustață, baroana Elisa Vasilko și Sofia Zalozieki-Pitei.

Ca să apreciem după merit activitatea Societății doamnelor române din Bucovina vom fi numai atunci în stare, când vom ști câtă muncă și zel pun aceste doamne pentru împlinirea misiunii ce au luat-o asupra lor și câtă jertfă de timp și bani aduc pentru realizarea mișcării ce au început-o. Umblând adesea de la casă la casă, ele adună obolul bogatului și săracului ca să hrănească fetițele din Internat și copiii din Azile și când în punga binefăcătorilor lipsește banul solicitat, atunci doamnele se mulțumesc și cu contribuiri de merinde și primesc cu bucurie făină și varză și cartofi și alte daruri ce pot numai să capete.

Numai dacă le știm toate acestea și dacă vedem cât au izbutit ele în strădania lor să adune de la neamul nostru mic și sărac din Bucovina ca dintr-ale lui tot lui să-i dea, spre a-l înălța și a-l feri de pieire - atunci vom zice din adâncul sufletului nostru: Onoare lor și mulțumită neamului întreg, căci ele partea cea bună și-au ales-o care nu se va lua de la dânsule.

Și neamul românesc din Bucovina, binecuvântează *această* mișcare feministă și se închină cu dragoste și respect înaintea acestei activități, pline de jertfe, dar rodnice și înălțătoare.

Și este bine ca și surorile din alte părți locuite de români să cunoască direcția în care se mișcă activitatea feministă a surorilor lor din mica noastră țară unde suntem avizați numai la puterile noastre proprii ca să ne putem salva neamul, limba și legea strămoșească.

T. V. Stefanelli

Viitorul Românelor, anul I,
nr. 4, aprilie 1912, pp. 55-57.

Reuniunea [Femeilor Române din Brașov] de la 1867 până la 1912

La 1867 se schimbă din nou comitetul. Prezidenta fu aleasă fosta casieră **Efrosina I.G. Ioan**, „casierică” **Maria Secăreanu**, „secretărițe” : **Sevastia I. Mureșianu** și **Victoria C. Iuga**, iar membre : **Maria Apostol Pop**, **Maria I. David**, **Elena Baiulescu**, **Chiriachița C. Popazu**, **Zoe I. Petric**, **Elena I. Iuga**, **Maria N. Ciurcu** și **Carolina N. Pop**.

Intre preocupățiunile din acest timp ale reuniunii amintim, pe lângă stăruințele ei pentru înființarea de nouă școale în Ardeal și planurile înființării de seminare pentru pregătirea de învățătoare sau institutoare. O dorință fierbinte a ei, care însă nu s-a putut realiza, a fost editarea și publicarea unui jurnal periodic pentru creșterea și instrucțiunea femeii române.

În decursul acestei perioade reuniunea văzu răsărind și pe creasta opusă a Carpaților două mândre fiice ale sale: **Reuniunea Femeilor Române din Iași**, în 1868, la stăruințele distinsei românce **Cornelia**

Emilian, soția profesorului de la universitatea de acolo Ștefan Emilian, unul dintre foștii colaboratori ai inițiatorului reuniunii din Brașov.

Ștefan Emilian își dăduse concursul său în timpul cât stătu la Brașov, lui Iacob Mureșianu și la compunerea jocului „Romana”, ajutându-l la punerea pe note a melodiilor dictate de el.

Prezidentă a reuniunii din Iași fu **Matilda Sihleanu**, iar viceprezidente **Cornelia Emilian** și **Aristia Popescu**.

Tot în 1868, a luat ființă la Ploiești: **Societatea de binefacere a femeilor române din orașul Ploiești pentru ajutorul la instrucția și educațiunea copilelor sărmene**. Comitetul ei se compunea din președinta: **Eufrosina Costiescu** și viceprezidentele: **Elena Cantilli**, **Sevastia Radovici**, **Maria Georgescu** și **Irina Aslan**.

Acestea fură primele societăți feminine din țările românești.

Cu drept putea să spună Eufrosina I. Ioan în raportul Adunării generale de la 7/19 nov. 1868 că „Reuniunea după o viață frumoasă și binefăcătoare de 18 ani nu numai că a stagnat vreodată în activitatea ei, ci a înaintat încă tot mai mult, **încât a câștigat renumele de cel mai frumos și mai bine organizat institut național românesc**”.

*

* *

Perioada dintre anii 1870-1885 e caracterizată prin stăruințele mai ales ale prezidentei **Maria Secăreanu**, aleasă în noiembrie 1879 și realeasă în 1882 și 1886, pentru înființarea unui mare internat de fete și a unui orfelinat la Brașov. Pentru prosperarea celorlalte școli existente în Ardeal, Reuniunea a făcut tot ce i-a stat în putință.

În anul 1873 se formă în capitala ungurească a Ardealului, la Cluj „Comitetul fondului pentru înființarea unei școli române de fetițe în Cluj”, președinte fiind **Alexandru Lazăr**, iar notar distinsul profesor universitar **Dr. Gregoriu Silași**. În scrisoarea adresată în nov. 1873 reuniunii la Brașov el cerea o subvențiune anuală, comunicându-i reuniunii că „O doamnă din Cluj și cu fiica ei, care absolvi preparandia cu calculi eminenți e aplecată să deschidă în casele sale un pensionat și o școală română care să poată cuprinde până la 25 de fetițe”. Nedispunând însă de mijloace suficiente, Reuniunea trebui să amâne deocamdată acest proiect.

Nici școala de la Abrud nu se putu încă înființa. De aceea fruntașul român de acolo, **Matei Nicola**, trimite în 1874 suma de 50 fiorini destinată spre acest scop Reuniunii la Brașov.

Reuniunea mărise încă începând din anul 1865 subvențiile școlilor din Blaj și Sibiu. Subvenția școlii din Blaj o mări cu 200 fiorini, iar pe aceea a profesoarei școlii din Sibiu, **Maria de Georgevici**, la 300 fiorini anual.

În 1872 se aranjă în beneficiul Reuniunii un ciclu de conferințe științifice și literare. Între conferențieri întâlnim pe **Ioan Meșotă**, **Ipolit Ilasievici**, **Ioan Lengheru** și pe **Emilia Humpel** din Iași, sora lui Titu Maiorescu. Tot în acest an Reuniunea cumpără casele din centrul orașului ale lui Apostol Pop.

În 1876, Reuniunea „**considerând că numai prin creșterea mai rațională și mai îngrijită a sexului femeiesc se poate ridica neamul românesc la conștiința de sine și poate pune în poziție de a rezista pericolelor care-i amenință existența sa națională**” înființă pe lângă cele 4 clase ale școlii de fete existente în Brașov și a 5-a clasă, pentru care se votă o subvenție anuală de 400 de fiorini.

Merită în acest timp o laudă și comitetul filial din Blaj al Reuniunii, care aranjă aproape în fiecare an câte un mare bal în folosul ei. Balul din 1874 obținu de pildă un venit aurat de 100 fiorini. Veniturile balurilor din Brașov treceau uneori și peste 300 fiorini.

Cu ocaziunea Adunării generale din noiembrie 1875, Reuniunea își serbă primul ei jubileu, jubileul de 25 de ani de muncă pentru înălțarea în cultură, ridicarea și întărirea în conștiință și educație națională a stâlpului celui mai puternic al neamului românesc, a femeii române.

În anul 1876 „Asociațiunea transilvană etc.” [ASTRA] de sub conducerea marelui român **Iacob Bologa**, oferi concursul său Reuniunii din Brașov pentru înființarea unei școli de fete la Câmpeni. Reuniunea a subvenționat în decurs de mai mulți ani și această școală.

Toate școlile subvenționate de reuniune erau obligate a trimite în fiecare an rapoarte amănunțite despre activitatea lor și progresul realizat. Uneori Reuniunea inspectă aceste școli prin „secretarul” ei sau prin alte persoane. Școlile stăteau sub supravegherea directă a protopopilor respectivi. Se aranjă și un splendid bal însoțit de o loterie.

În războiul pentru independență din 1877, membrele din Brașov ale Reuniunii dădură o strălucită dovadă a înaltelor lor sentimente naționale și al avântului lor necunoscător de hotare, prin zelul cu care au lucrat pentru colectarea de bani și pregătirea de scame, bandaje și alte lucruri trebuincioase răniților români. Cu deosebire se distinseră în această acțiune: **Sevastia I. Mureșianu**, **Maria Nica**, **Victoria C.I. Iuga**, **Areti T. Stănescu** și **Elena Moraitu**, cărora Domnul României le acordă în decembrie 1878 prin înalt decret crucea comemorativă „Elisabeta”.

Iată și numele înșirate alfabetic a celor mai zeloase membre dintre anii 1870-1885 : **Maria Alexi**, **Ecaterina Arhimandrescu**, **Elena Baiulescu**, **Elena Boltres**, **Bălașa Blebea**, **Reveica S. Chicomban**, **Efrosina Cioflec**, **Eugenia Cioranu**, **Maria N. Ciurcu**, **Zoe T. Ciurcu**, **Zoe I. Damian**, **Maria G. David** (prezidentă de la 1870-1879), **Elena Aron Densușianu**, **Elena Dima**, **Elisabeta Dobreanu**, **Agnes Dușoiu**, **Maria I.M. Grama**, **Polixana Iliasievici**, **Elena G.G. Ioan**, **Efrosina I.G. Ioan**, **Paraschiva Stefan Iosif**, **Sevastia Iacob Mureșianu**, **Eliza Iancu Mureșianu**, **Veturia Neagoe Roman**, **Ecaterina B. Popp**, **Zoe B. Popp**, **Paulina N. Pop**, **Luisa V. Popescu**, **Susana I. Popovici**, **Maria Popea**, **Haretina Porescu**, **Maria Prișcu**, **Maria de Pruncul**,

Efrosina I. Pușcariu, Ecaterina I. Pușcariu, Maria Radovici,

Elena Săbădeanu, Maria C. Secăreanu (prezidentă de la 1879-1888), **Elena Sotir, Hareti Stănescu, Octavia Tache Stănescu, Hareti Nic. Străvoiu, Elena Voina și Maria Zănescu.**

În anul 1881 cu ocaziunea proclamării regatului român, salutată cu bucurie de toate româncele de inimă, se înscrieră ca membre fundatoare și următoarele doamne din România: **Elena Anastasiu, Iulia Aricescu, Natalia Brătescu, Sevastia Carcalechi, Mina Constantinescu, Zoe Dimitrescu, Iulia Hâjdeu, Maria Istațiu, Elena Melidon, Elena Missail, Elena Moșoiu, Emilia Popescu, Zoe Porumbaru, Maria Râmniceanu, Elena Roșiu, Sița Vasiliu**

și **Paulina Zaharescu.**

Între manifestațiile culturale mai însemnate ale Reuniunii din această perioadă, amintim participarea ei în anul 1881 la expoziția de industrie casnică națională a „Asociațiunii” [ASTRA] din Sibiu. Toate școlile Reuniunii au trimis lucrări la expoziție, obținând primele premii.

Cu înființarea internatului orfelinat din Brașov, hotărâtă în anul 1885, se începe un nou capitol în istoria Reuniunii, a cărei atențiune se îndreaptă de aici înainte mai cu seamă în direcția progresului acestui nou așezământ al său.

Una dintre cele mai vechi și fierbinți dorințe a primei întemeietoare a Reuniunii fu realizată de vrednica și zeloasa ei urmașe, de către prezidenta **Maria Secăreanu**, prin înființarea primei școli internat de fete din Ardeal.

Înființarea unui mare internat la Brașov, deveni cu atât mai ușoară, cu cât celelalte școli de fete din Ardeal, înființate și susținute în parte de Reuniune „erau acum în pozițiunea de a se susține cu propriile lor mijloace”.

Cu subvențiunea detrasă școalelor din Câmpeni și Sibiu - devenite în 1883 independente - Maria Secăreanu, deschise în anul 1886 noua școală profesională cu internat a Reuniunii, menită să absoarbă de aici încolo grija și preocupățiunea principală a ei. Spre acest scop, Maria Secăreanu puse la dispoziție pentru adăpostirea internatului propriile ei case.

Entuziasmate de această faptă națională „Societatea de lectură” a domnișoarelor române din Brașov a dat o reprezentațiune teatrală în folosul Internatului.

în planul noului Institut de creștere, elaborat de către o comisiune mixtă de doamne și domni din Brașov, se dădu o importanță mare nevoilor moderne ale creșterii practice a femeii acomodată în primul rând clasei mijlocii a poporului nostru, a cărei lipsă s-a simțit la noi totdeauna mare și a cărei importanță a fost totdeauna la popoarele culte.

Văzându-și visul realizat, **Maria Secăreanu**, care colaborase și la întemeierea reuniunii, care în 1855 înlocuise pe prima prezidentă îmbolnăvită, care fu mai mulți ani casieră și 9 ani prezidentă a reuniunii, își dete demisiunea mulțumind tovarășelor ei pentru concursul, ce i l-au la săvârșirea frumoasei opere naționale.

Tot în acest an, zeloasa membră a reuniunii **Elena Filitis**, născută Radovici oferi în mod gratuit internatului localul caselor sale din strada Castelului.

În 1890 s-au făcut unele modificări în programul școlii, adăugându-se nouă obiecte de învățământ.

În Adunarea generală din noiembrie 1888, s-a ales următorul comitet: **Elena Gärtner, Agnes Dușoiu, Maria Zănescu, Areti Nemeș, Elena Sotir, Eugenia Kertsch, Elena Voina, Elena Dima, Paraschiva Iosif, Eufrosina I.G. Ioan, Elena Săbădeanu și Polixenia Ilasievici**. Prezidentă fu aleasă vechea membră a comitetului reuniunii **Agnes Dușoiu**, care înlocuise pe Maria Secăreanu după îndepărtarea ei.

Împrejurările politice externe; piedicile cele mari, pe care le puneau stăpânirea ungurească în calea progresului nostru cultural și național au făcut ca reuniunea din Brașov să piardă din ce în ce mai mult din terenul acțiunii sale și influența ei asupra Ardealului întreg. Rând pe rând se deslipiră de ea reuniunile ei filiale, fiice ajunse la maturitate, devenind independente. Astfel, că la sfârșitul secolului nu era centru mai însemnat românesc în Ardeal, care să nu aibă o astfel de reuniune.

Reuniunea, aducând mai multe îmbunătățiri internatului, reuși să înmulțească considerabil numărul elevilor. Ea se putu gândi și la întemeierea în legătură cu acest internat a **orfelinatului** atât de mult așteptat. Spre acest scop, Adunarea generală extraordinară a Reuniunii din ziua de 17 iunie 1893 alese o comisiune compusă din doamnele Ecaterina Pușcariu, Elena A. Mureșianu, Iulia Lemeny, Maria Maxim și Netti Petrescu, care să elaboreze noul proiect de reorganizare a internatului. În 24 al aceleiași luni, Adunarea generală primi și aprobă noul regulament al „Internatului-orfelinat” combinat.

Tot în această adunare se hotărî detragerea subvențiilor acordate școalelor din Blaj și Brașov, care fură susținute de aici înainte de către mitropolia din Blaj și eforia Școalelor centrale din Brașov.

Pentru mai buna administrare a internatului, Reuniunea numi în 1891 o economă în persoana distinsei membre a comitetului ei, D-na Elena Săbădeanu, venerabila prezidentă de onoare de azi a reuniunii și unul dintre cei mai puternici stâlpi ai ei. Reuniunea și-a exprimat de mai multe ori „mulțumita protocolară pentru zelul ce l-a dezvoltat în conducerea afacerilor”. D-na Săbădeanu a ocupat în același timp și postul de casieră a Reuniunii achitându-se și de această sarcină onorifică în mod strălucit.

Nu putem uita aici nici pe vrednica directoare a internatului, Carolina Teclu (f1900), sora renumitului chimist și academician Nicolae Teclu, care începând cu anul 1894 a condus creșterea și educațiunea a sute de tinere mlădițe din toate regiunile românești, într-un mod demn de recunoștința posterității.

Tot în anul 1894 își începu activitatea rodnică de pedagoagă a acestui institut, zeloasa vice-prezidentă de azi a reuniunii, D-na Maria Popescu Bogdan. În acest an se făcură nouă modificări ale planului de învățământ, numărul orelor de instrucție fiind aproape dublat.

S-au ținut și conferințe publice, în folosul reuniunii cu profit frumos de către neuitatul director al gimnaziului român Virgil Onițiu și de Dr. Iosif Blaga, Pompiliu Dan și D-șoara Augusta Glodariu.

*
* *

Nu fuseseră de ajuns piedicile pe care Reuniunea le întâmpinase din partea statului maghiar în decursul celor două decenii din urmă și în 1891 ea se văzu din nou amenințată a pierde și modesta ei agoniseală de patru decenii de muncă și de jertfe.

Ministrul de interne maghiar ceru în martie 1891 Reuniunii unele informațiuni privitoare la organizația și funcționarea ei internă. Primind răspunsul Reuniunii, ministrul ceru schimbarea paragrafelor 1 și 8 ale statutelor ei. Ministrul însă nu aprobă statutele schimbate, ci prin ordonanța sa din 5 mai 1894 ceru din nou modificarea altor paragrafe. Însă nici de data asta statutele nu fură aprobate ci, după doi ani, în 23 mai 1896 ministrul ordonă introducerea în ele a următoarelor puncte:

a) ca Adunările generale și extraordinare ale reuniunii să se anunțe cu 15 zile mai înainte autorității competente.

b) ca ședințele obișnuite ale comitetului să se anunțe cu 8 zile mai înainte autorității competente și

c) ca după fiecare adunare generală, fie ordinară sau extraordinară, să înainteze autorității competente în decurs de 3 zile, copii legalizate după protocoalele ședințelor.

Mai cerea ministrul de interne introducerea în statute a clauzei:

„Femei care nu aparțin statului nostru nu pot fi membre, decât numai cu aprobarea D-lui ministru de interne”.

Adunarea generală hotărî a patra oară modificarea statutelor, însă cu privire la unele din cererile ministrului ea propuse, la îndemnul unor bărbați frunțași, a i se înainta o reprezentățiune.

Zadarnică fu însă această încercare. Aprobarea fu din nou refuzată. Atunci la sfatul „bărbatului de încredere” Andrei Bârseanu, Reuniunea hotărî în adunarea din 7 noiembrie 1898 „a alege iarăși - scrie vrednicul și zelosul secretar al reuniunii Lazăr Nastasi - o comisiune cu însărcinarea de a studia proiectul prezentat de comitet și a veni cu propuneri la viitoarea Adunare generală extraordinară”.

„Această comisiune constătoare din doamnele și domnii: Elena și Dr. A. Mureșianu, Zoe și Simion Damian, Victoria și Virgil Onițiu, Elena și Dr. Iosif Blaga decide a se propune Adunării generale a nu se redacta statutele din nou precum se decisese în Adunarea generală, căci o nouă redactare ar putea să amâne rezolvarea acestei chestiuni timp îndelungat, ci să se împlinească cele trei dispozițiuni pretinse de ordinațiunea ministerială din 1896”.

După ce statutele mai făcură încă de două ori drumul dintre Brașov și Budapesta, din cauza unor amănunte de formă, ele fură în sfârșit aprobate, după 11 ani de trăgăneală dăunătoare și chinu-toare, prin decretul ministerial din 8 octombrie 1901.

Vom înțelege mai bine cauzele înverșunatei atitudini din acest timp a guvernului maghiar față de reuniunea din Brașov, când vom afla, că el coincide cu agitata epocă a memorandumului, în care femeile noastre nu au rămas nimic îndărătul zelului și avântului național al eroicilor lor soți. Astfel de pildă, în timpul procesului se formă la Brașov în casa Elenei A. Mureșianu, un „comitet politic” secret, în afară de cadrele Reuniunii, cu scopul de a sprijini și apăra pe bărbații lor prin apeluri și propagandă în țară și străinătate.

Prezidentă a acestui comitet fu aleasă vechea și venerabila colaboreatoare a reuniunii Elena Baiulescu, mama prezidentei de azi.

La propunerea Elenei A. Mureșianu, s-a luat în 1894 și inițiativa baterii medaliei comemorative de bronz „**Totul pentru națiune**”, a cărei venit s-a întrebuințat pentru scopurile amintite mai sus.

în ianuarie 1901, Reuniunea își serbă cu mult fast și cu multă solemnitate jubileul ei de 50 de ani.

Cu toată supravegherea ei strictă din partea organelor politice ungurești, cu toate greutățile ei economice și financiare, Reuniunea își urmă cu perseverență activitatea ei. Între membrele noi care au funcționat între anii 1891-1902 în comitetele reuniunii amintim pe : Otilia Bidu, Elena Blebea, Maria Braniște, Maria Burduloiu, Amalia Chiffa, Zoe Damian, Paraschiva Dariu, Viola Goldiș, Susana Laslo, Vilma Popp, Luiza Popescu, Elena A. Popovici, Maria Popovici, Octavia Stănescu și Paraschiva Vlaicu.

Începând cu anul 1902, atențiunea principală a Reuniunii se îndreaptă în direcțiunea clădirii pentru internatul ei orfelinat a unui edificiu propriu mai mare și mai corespunzător. La 1906, Reuniunea a profitat de ocaziunea vânzării caselor băncii „Albina” din șirul spitalului nr. 10 - vechi case românești, care adăpostiseră, înainte de 1848 școlile românești din Brașov, și le-a cumpărat în schimbul sumei de 47.500 cor. în 11 (24) nov. 1907 s-au sfințit cu mare solemnitate încăperile Internatului-orfelinat, așezate în casele proprii ale Reuniunii. În 1904 d-na Elena Săbădeanu, fu aleasă președintă în locul dimisionatei, ci sărbătoritei Agnes Dușoiu. Comitetul ales atunci fu următorul: Bălașa și Elena Blebea, Maria Burduloiu, Agnes Dușoiu, Maria Lupan, Elena A. Mureșianu, Elvira Navrea, Elena A. Popovici, Elena Săbădeanu, Virginia Vlaicu și Elena Voina.

În anul următor, internatul câștigă o harnică directoare în persoana d-nei Ana Birăescu, iar ca ajutoare a directoarei fură numite Agapia Șușanu și Maria Rusu.

Prezidenta Reuniunii, D-na Săbădeanu fiind nevoită din motive de sănătate a-și da în mod definitiv demisia, Adunarea generală extraordinară din ianuarie 1908, a ales în locu-i pe distinsa scriitoare și vechea și zeloasa colaboratoarea reuniunii, d-na Maria B. Baiulescu. Cu acest prilej d-na Săbădeanu, fu proclamată, ca mulțumită pentru neprețuitele ei servicii aduse Reuniunii prezidentă de onoare a ei.

Încă pe timpul d-nei Săbădeanu, se introdusese obiceiul numirii unei vice-prezidente. Un șir întreg de ani a îndeplinit acest rol d-na Virginia Vlaicu născută Iuga de Bacia, nepoata lui Barițiu.

Între evenimentele mai însemnate interne amintim mutarea la Sibiu în anul 1912 a distinsei membre a comitetului și vechei și zeloasei colaboratoare a Reuniunii, d-na Ecaterina A. Bârseanu n. Nicolau, nepoata de fiu a primei prezidente a Reuniunii și soția distinsului academician Andrei Bârseanu, ales președinte al

„Asociațiunii” [ASTRA] în care Reuniunea pierdu de asemenea pe unul dintre cei mai vrednici sfătuitori ai săi.

Merită a fi amintite și stăruințele d-nei Maria Baiulescu pentru înființarea unui mare orfelinat românesc.

În Adunarea generală a Reuniunii din noiembrie 1912, d-na Baiulescu își încheia cuvântarea astfel:

„Astăzi noi ne-am întâlnit să culegem rodul ostenelelor vrednicelor noastre antecesoare, dar și pentru ca să-l înălțăm, stăruind să întrunim puterea tuturor Reuniunilor române din patria noastră să formăm un orfelinat comun tuturor românilor din patria noastră : Dacă fiecare dintre noi își va jertfi obolul pe altariul națiunii, în curând ne vom vedea în mijlocul unui congres al tuturor Reuniunilor”.

Iată și membrele comitetelor din acești ani: Maria B. Baiulescu, Ecaterina (Catinca) A. Bârseanu, Bălașa Blebea, Maria D. Lupan, Maria Maximilian, Maria Median, Elvira Navrea, Sidonia Petrovici, Maria Gr. Popescu-Bogdan, Elena A. Popovici, Elena Sfetea, Eugenia Dr. Vercedeia și Virginia Vlaicu.

Carpați, anul VI, nr. 339, din
8 septembrie 1926.

Femeia română și politica. Conferință ținută la Congresul din Galați al „Asociației pentru înaintarea și răspândirea științelor”

Doamnelor

Domnilor

Timp de un an de zile în conferințele, întrunirile și articolele de fond ale revistei *Drepturile femeii* am arătat destul de limpede temelia științifică pe care clădesc revendicările noastre feministe.

Chiar cel mai răutăcios critic dacă nu atacă feminismul numai cu spoială de fraze, ci rămâne în limitele științei și cunoaște bine chestia socială numită „Feminismul”, nu va putea zice că sunt contra familiei, că propag comunismul, că sunt pentru falansterie.

Comunitatea este o ficțiune, individul este realitatea și de aceea individul trebuie să primeze comunitatea fără a o nimici.

Oricâte idealități am avea și planuri de desăvârșită înfrățire trebuie, dacă avem spiritul observator să recunoaștem că idealitățile noastre și cu realitățile vieții, merg în raport invers proporțional, adică cu cât teoriile de dreptate, egalitate, înfrățire se speculează și împrăștie mai mult, cu *atât lupta vieții devine mai ascuțită și armele întrebuițate-n luptă mai veninoase*.

Așa că nicăieri ca în familie, individului nu i se poate asigura dezvoltarea și înarmarea complectă pentru lupta cu viața. Fiindcă feminisții adevărați sunt individualiști prin excelență, fiindcă, după cum zice și marele sociolog Nowicow: „*Ei împing tocmai acest individualism până la ultimele lui consecvențe, voind să-l aplice nu numai la jumătatea neamului omenesc, ci la omenirea întreagă, la femeie întocmai ca la bărbați*.”

De altfel orice om cult trebuie să se opui categoric sistemelor falansteriene, pentru simplu cuvânt că micșorează fericirea individuală, care singur e ceva pozitiv și real. Fericirea societății în opoziție cu și-n afară de oamenii în carne și oase care o compun, e abstracția cea mai seacă, cea mai absurdă și mai funestă din câte există.

Femiștii cei mai radicali sunt cu totul pentru familie căci numai în ea poate găsi individul, maximul de fericire. De altfel ajunge să cunoști științele sociale chiar în mod superficial pentru a-ți da seamă că civilizațiile superioare se pot lipsi tot așa de greu de familie ca și organismul de celule”.

Când e vorba de Maternicat¹, e citat în istoricul feminismului ca o etapă sociologică în care femeia a fost capul familiei și avea foarte multe drepturi chiar de cetățeană, cum de pildă a fost în Egipt.

Cât e vorba de reluarea Maternicatului, nici un sociolog de seamă nu pomenește lucrul acesta, condițiunile economice care au dat naștere Maternicatului au dispărut și interesul nostru e să stabilim familia.

În feminismul adevărat, nu e vorba nici de mândria femeii, nici de libertatea ei de a iubi, e vorba de *drepturile ei din punct de vedere legal, economic, politic*.

Interesul feminismului, e a face femeia să fie considerată și să se considere ea singură ca o ființă de sine stătătoare, nu ca un obiect în vecinica stăpânire a altora și vecinic condusă de alții.

Deci pentru a nu se confunda feminismul propovăduit de mine și a nu mi se ruina o operă la care lucrez de mult și pentru care jertfesc mult și în toate felurile: țin să declar că noi feministele din jurul societății *Emanciparea femeii*, nu suntem nici comuniste și nici nu cerem Maternicatul. Dată această scurtă lămurire, reamintesc că-n ultima mea întrunire și ca articol de fond am vorbit despre „Drepturile femeii”, sintetizând în 12 puncte revendicările feministe.

1. Modificarea codului civil și a celorlalte coduri așa ca să fie în acord articolele ce par a se contrazice ori se contrazic: aceasta mai cu seamă în ce privește condiția juridică a femeii.
2. Îndepărtarea incapacității civile a femeii.
3. Relativ la copii drepturile mamei egale cu a tatălui.
4. Căutarea paternității.
5. Extinderea drepturilor femeii relativ la tutelă cu dreptul pentru ea de-a face parte din consiliul de familie.
6. Suspendarea prostituției legale.
7. Independența economică a femeii măritate.
8. Aplicarea principiului „La muncă egală, salar egal”.
9. Admisiunea femeilor la carierele zise liberale: avocat, notar.
10. Admiterea femeilor comersante la camerele și tribunalele de comerț.

1. matriarhat.

11. Admiterea femeilor la învățământul universitar superior, directoare de spitale și ospiciuri.
12. Admiterea femeilor egal cu bărbații în corporații, societăți de administrare, de binefacere, de caritate și asistență publică.
13. Evaluarea în bani a lucrului soției în gospodărie.

Fiindcă împrejurările au făcut să am responsabilitatea chestiei feministe, m-am simțit și mă simt îndatorată de a studia bine rezultatele la care s-a ajuns în chestia sufragiului și mai cu seamă la comună de-a observa cum stă chestia la noi, de a mă folosi cât mai mult de experiențele făcute-n țările străine și de a cunoște-n amănunțime în jurul a ce chestiuni s-a învățat activitatea parlamentară a femeii. [...]

Din punct de vedere individual, ca o dezvoltare și afirmare mai mare a conștiinței eului femeiesc, amestecarea femeii în treburile politice este o necesitate.

Avem un eu cât timp voim și simțim, dar nu ai conștiința eului tău decât atunci când activezi, adică traduci în fapte voințele și simțirile tale... deci, cât timp ai câmp larg de acțiune și puțință de a-ți face *respectată individualitatea ta*.

De ce femeia care-i responsabilă ca și bărbatul de actele sale în fața societății, să nu aibă ca și dânsul dreptul de a lupta pentru opiniunile sale ?

De ce femeia care-i justițiabilă, adică supusă legilor țării ca și bărbatul, să nu aibă ca și el dreptul de a discuta legile ?

De ce femeia care-i contribuabilă ca și bărbatul să nu aibă ca și el dreptul de a controla finanțele țării ?

De ce femeia care-i însărcinată de natură în serviciul maternității să nu aibă ca și bărbatul care are sarcina serviciului militar... dreptul de a-și revendica drepturile sale ? ?

În întreaga lume sunt oameni mari care sprijină revendicările feministe, mai mult încă, eminentul sociolog englez Drysdalle, fondatorul Ligii drepturilor omului din Londra... a scris în chipul cel mai limpede și mai puternic o broșură intitulată: *Pentru ce bărbații au un avantaj întru a lucra pentru obținerea sufragiului feminin*. Autorul nu se adresează numai simțului de echitație și dreptate a cititorului, ci dovedește cum bărbatul profită de pe urma egalității de drepturi economice a femeii, căci bărbatul ca și femeia se vor folosi de pe urma *salariului egal la muncă egală*, și această îmbunătățire nu se va obține decât prin mijlocul sufragiului femeii.

Nu vă mai citez pagini întregi de Ferdinand Lacour, Finot Jean, Luis Frank belgianul... etc., care nu sunt decât în serviciul recunoașterii dreptului de vot al femeii.

Dar meetingul de an de la Paris. Meetingul ținut la otelul societăților savante... la care a vorbit Marcel Sembat, Ferdinand Buisson, Fournière, Josef Ménard, de Estournelles, de Constant etc. Marie Verone, avocată la Curtea de Apel din Paris, Nelly Roussel, Hubertine Auclert, decana feminismului etc., de Congresul sufragist din Stockholm. Să vă povestesc pe scurt de procesiunea organizată astă vară în New York...

Zece mii au demonstrat prin Streetul 5, tinere și bătrâne, în toalete simple și elegante, sub steaguri și cu insigne galbene. Pe lângă muncitoare erau femeile milionare, fetele de iunker și doctoresele, doamnele din societate și spălătoresele.

Cortegiul a plecat la ora 5 d.a. Acesta a fost primul cortej demonstrativ la New-York care a plecat just la ora fixată.

Nici un semn de turburare sau dezordine. Toate au mers strună și marea ordine a impus chiar și poliției cu atât de vaste experiențe triste în demonstrații dezordonate.

Sufragetele din New-York, au voit să arate cu această ocazie puterea lor, să demonstreze că toate straturile sociale ale lumii feminine se află între ele, sau cel puțin că se interesează pentru marea agitație feminină.

Și în aceasta au reușit, deși ziarele cu opt zile înainte începuse să persifleze demonstrația. Și mii de oameni au mers să vadă demonstrația numai cu intenția hotărâtă ca să supere femeile prin observații răutăcioase.

Dar s-au înșelat. Mii de femei treceau serioase pline de demnitate. Nu purtau pantaloni și nici n-aveau părul scurt, nici atitudine bărbătească, ci femei tinere, bine dispuse, pline de viață și frumusețe, chiar și cele care erau îmbrăcate în rochii mai modeste.

Cortegiul a fost condus de D-șoara Beiderhase care era călare pe un roib frumos. Apoi a urmat gloata de 1000 a sufragetelor călări sub conducerea D-nei Karol Knoblach. Tot femeile au condus și automobile în care luară loc femeile mai în etate, pe care drumul de cinci km le-ar fi obosit.

Lumea se îngrămădise pe stradă și pândea momentul ca să zeflemisească. Dar a venit grupul femeilor care se ocupă cu munca industrială și lucrul de mână. Aceasta a produs o schimbare în dispoziții. După aceasta au defilat institutoarele și învățătoarele cu steagurile lor purtând inscripția țesută că în „Statele Unite se află 579.947

copii care nu știu să scrie și să citească și că în acele state unde femeile își au drepturile lor electorale - *după statistica oficială* - procentul analfabeților este cel mai mic".

După institutoare și învățătoare au defilat surorile de caritate, femeile care profesează avocatura, pictorițele, scriitoarele și alte femei care lucrează pe terenul intelectual, apoi spălătoresele, servitoarele, comptabilele și în fine grupa cea mai mare, cusătoresele de fabrică. Aceste din urmă care zilnic stau zece ore la mașina de cusut; aveau scris pe steagul lor „*Forța stă în unire*”. Pe lângă aceste, au demonstrat și 619 bărbați pe care publicul și-a vărsat tot necazul întrebându-i unde le sunt fustele. Demonstrația a avut 59 femei oratoare care purtau pe spate câte o lădiță ce servea drept tribună oratorică - dacă în drum se opreau spre a ține vre-un discurs. Și toate oratoarele au fost ascultate cu răbdare.

Nimic nu probează mai bine ca aceasta schimbarea concepției americane relativ la drepturile femeii ca imensul succes al acestei demonstrații. În America părerea generală este că întinderea dreptului electoral asupra femeii, poate să îmbunătățească multe lucruri și că această cerere a femeilor a devenit *așa de generală că nimeni nu mai râde de dânsa*.

Femeile americane au înaintat așa de mult, mai mult decât englezoaicele, *fiindcă au știut să-și câștige prestigiul și respect chiar și la dușmanii lor*.

Deci ca concluzie practică pentru noi, Doamnele mele, vă sfătuiesc, căutați a pricepe o idee, respectați-o, respectați munca și jertfa dacă nu puteți a munci și a vă jertfi. Nu căutați singure a zeflemisi cu bărbații pe socoteala ideii a cărei importanță nici n-o pricepeți bine, căci nu vă bateți joc de idee, ci de Dv. înșivă. Bărbații ascultându-vă, deși arată că le plăceți așa, în gândul lor vă umilesc.

Numai femeia care se respectă, e respectată.

Femeile au dreptul de vot la comună și în parlament (vezi tabloul).

În Danemarca, proiectul de revizuire a Constituției prezentat *Camerei* de jos la 23 octombrie 1912 de către primul ministru prevede dreptul de vot egal pentru femei și bărbați.

Iar la Londra s-a format alianța internațională a bărbaților pentru a sprijini dreptul de vot al femeilor, 24 de țări s-au legat acestei alianțe internaționale dovedind prin aceasta că mișcarea sufragistă nu-i o mișcare de *război contra bărbaților* și nici o încăpățănare a câtorva femei prea avansate și exaltate. Mai mult încă, la 28 octombrie când a fost întrunirea Alianței internaționale, Spiller, președintele asociației, în discursul lui spune că votul și dezrobirea femeilor este

Dreptul la vot al femeilor în întreaga lume

Țările în care femeile au drept la vot		La primărie		în parlament		
		Alegătoare	Eligibili	Alegătoare	Eligibili	
Europa	Anglia	1888	1897	-	-	
	Danemarca	1908	1908	-	-	
	Suedia	1886	1907	-	-	
	Norvegia	1901	1901	1907	1907	
	Finlanda	-	-	1865	1906	
	Bohemia	-	-	1860	1861	
	Rusia	1864	-	1905	-	
	Saxonia.....	1873	-	-	-	
	Islanda.....	1882	1902	-	-	
America	Colorado.....	-	-	1893	1893	
	Utah.....	-	-	1896	1896	
	Idaho.....	-	-	1896	1896	
	Wyoming.....	-	-	1869	1869	
	Washington.....	-	-	1911	1911	
	Kansas.....	1887	1887	-	-	
	California.....	1911	1911	1911	1911	
	Quebec.....	1889	-	-	-	
	Ontario.....	1884	-	-	-	
	Insula Prep Eduard ..	1881	-	-	-	
	Noul Baynswick.....	1886	-	-	-	
	Noua Scoție.....	1887	-	-	-	
	Manitoba.....	1887	1887	-	-	
	Alberta.....	1887	1887	-	-	
	Saskatchewan.....	1887	1887	-	-	
	Columbia Britanică ...	1888	-	-	-	
	Noua Galie de Sud	1867	1867	1902	1902	
	Oceania	Victoria.....	1869	1869	1907	1907
		Australia de Vest.....	1871	1871	1899	1899
Australia de Sud.....		1880	1880	1895	1895	
Tasmania.....		1884	1884	1903	1903	
Queensland.....		-	-	1905	1905	
Parlamentul federal australian.....		-	-	1902	1902	
Noua Zeelandă.....		1886	1886	1883	1893	
Indii	Bombay.....	1902	-	-	-	
	Madras.....	1902	-	-	-	

unicul mijloc de-a restabili o legislație dreaptă și raționabilă, iar din punct de vedere economic zice: *Concesiunea sufragiului feminin, mai totdeauna în cele douăsprezece țări ale Europei, în Statele Unite și în Australia a adus o apropiere a salariilor între cele două sexe. Consideră deci că dezrobirea femeii este o necesitate vitală pentru asigurarea egalității economice și pentru a împiedica ca bărbații să fie înlocuiți prin femei cât timp nu se vor da femeilor aceleași drepturi ca și bărbaților.*

La noi în țară de când avem o realitate politică, cu partide politice, cu Cameră și Senat... deși deloc reprezentative, ci personale după cum le numește DI. Filipide în recenta sa broșură, femeile, chiar și cele mai puțin culte, au făcut politică, politică militantă de simpatie ori interes, fără ca aproape nici una să priceapă, deci să poată judeca din punct de vedere economic ori al politicii externe superioritatea unui partid asupra altuia. Nu-i vorbă fie zis în parantez... prea puțini bărbați chiar își dau seama de aceasta! De aceea legile trec din interes de partid... leaderii politici sunt puțini la număr în fiecare partid, iar psihologia Camerei e foarte interesantă, când se discută vre-o lege, barem la senat auzi și sforăind.

Vrea să zică... fustele... tot sunt amestecate în politică, căminul *nu-i părăsit* pentru această politică militantă care servește bărbatului? Iar femeile politicianilor militanți mai clonțoși tot sunt prigonite - de au vre-o slujbă ori avere - oricât de *inteligente și de caracter ar fi...* ba îmi pare că sunt mai prigonite cu cât au mai *mult caracter și rezistență.*

Nu se minează căminul, nu se distruge familia din pricina acestei politici militante? Și care-i partidul care nu contează pe sprijinul femeii în propaganda politică??

Câte opinii, câte sugestii și câte curente nu creează femeia politiciană militantă... dar câte intrigi, câte încurcături în umbră... pentru a servi pe cutare ori cutare.

De ce această politică în umbră care folosește la anume indivizi și nu intereselor țării și încă și mai puțin intereselor femeii ?

De ce femeia să nu devie cetățeană conștientă, cu un larg câmp de activitate, cu conștiința mărită de simțământul responsabilității și a împlinirii unor datorii de la care atârnă progresul ei și a neamului?

De ce femeia să nu aibă o adevărată educație, și politică și economică? Oare această educație și cu drepturile care ar rezulta, nu ar crea o atmosferă de seriozitate, nu ar crea adevărate conștiințe cetățenești și politice?

Oare politica noastră nu ar deveni mai statornică și mai reprezentativă în fața numărului respectiv și al conștiințelor luminate ?

Oare nu s-ar lărgi orizontul politicii noastre interne și externe ? în fața interesului obștesc ar dispărea interesele indivizilor... dreptatea și legalitatea ar deveni realități palpabile și avantajoase pentru noi toți, nu pentru țări străine ori indivizi izolați. Și dați-mi voie să vă întreb oare nu s-ar realiza mari și sănătoase reforme dacă din postul de primar și prefect nu s-ar face chestie politică, ci chestie de administrație interioară? Oare prostituția, asistența publică, orfelinatele, igiena publică, ieftinirea traiului, nu ar fi chestie de activitate pentru femeie ?

... Dar mă veți întreba ce program, ori sub ce firmă vor face politică femeile ? ?

Din punctul de vedere al culorii politice, femeia înainte de a fi conservatoare, liberală, junimistă, democrată, naționalistă, radicală, progresistă, socialistă, legitimistă, clericală este trebuie să fie „Feministă” adică: unirea tuturor femeilor fără deosebire de culoare politică a familiei sub un singur steag... *steagul revendicărilor feministe*. D-șoara Lydie Pissarjewski, în una din conferințele care se țin lunar la Paris la Clubul feminismului internațional, a dovedit această nevoie.

Femeia vrea să i se recunoască dreptul a fi stăpână asupra persoanelor ei... tovarășa sufletește, intelectual și economic a bărbatului, tovarășă la dreptul de a-și câștiga viața, a-și apăra căminul și neamul... a lucra alături de bărbat pentru progresul țării și al neamului.

În ziua când femeia va vedea că i se recunoaște inteligența, că i se prețuiește tăria caracterului și rezistența în fața patimii și greutăților vieții, în ziua când femeia va vedea că *izbândește prin inteligență și activitate*, nu prin cochetăria ei? care așa ușor învinge pe bărbat... nu numai că se va înmulți numărul femeilor care vor fi o individualitate, nu numai că va scădea numărul femeilor care s-au cocoțat în slujbe ce nu-s în stare să le îndeplinească... numai fiindcă au fost ușurele... dar chiar concepția iubirii se va schimba... căci dacă bărbatului îi plac și îl înving seducțiile exterioare, *îl leagă și înalță* calitățile intelectuale și sufletești ale unei femei.

Afară de aceasta, patriotismul femeii și simțământul ei de dreptate vor influența foarte mult politica externă. Încetul cu încetul, femeia prin mijlocul educației serioase ce va primi și răspândi în jurul său,

va face să dispară această politică externă economică... *acapararea țărilor mici de către țările mai mari cu armată mai numeroasă și bani mai mulți.*

Încetul cu încetul va dispărea această politică de hrăpire care are drept temelie minciuna, spolierea, războiul, nesiguranța, pustiirea, unduțiile economice ale bursei și comerțului, uciderea individua-
lităților unui neam să nu se dezvolte în limitele orizontelor lui geografice trecute, ori în limitele calităților lui etnice? Înțeleg colo-
nizările în țările sălbatice, acestea aduc un real serviciu civilizației și valorează solul... dar e un non sens... fără nici o explicație decât a intereselor *economice satisfăcute*... acaparările pe nedrept a țărilor civilizate, ba chiar oprimându-le, sugrumându-le pentru a-și uita trecutul.

Evoluția, unitatea... sinteza finală a raselor, se face și se poate face pe calea pașnică a ideii nu pe cea a războiului economic. Deși feministele din punct de vedere al politicii externe sunt pentru „Pacifism”, adică pentru arbitraj în politică, totuși știind că Paci-
fismul nu poate fi decât rezultat al unei profunde educații sociale în care noțiunea de drept și dreptate să nu fie traducerea în fapt a dreptului și dreptății celui mai tare, ci o nevoie de realizat a organi-
zației noastre intelectuale - făcând ca și socialiștii germani și italieni care creează un socialism național, de pildă, Rossi Doria care scrie „Socialism și patriotism”, tot așa Bononi, Ferrich rămân profund patriote.

Așa că în Australia și Noua Zeelandă au și dovedit că înainte de-a fi *pacifiste internaționale*, sunt patriote care se gândesc la apărarea țării lor - cerând credite pentru armată și marină.

Am văzut și se dovedește zilnic cu fapte nu numai că femeile sunt mai patriote ca bărbatul, dar că chiar feministele sunt patriote mai ales acolo unde ideea de patrie e o datorie a rolului de cetățeană.

În politica externă deci rolul feministelor românce este înainte de orice combinații de ordin economic mai totdeauna avantajos altora: este zic să-și aducă aminte că profesorii și literații germani au creat Germania mare de azi. Femeia Româncă, mama româncă să nu dezarmeze deci până ce nu va vedea *România readusă la vechile-i hotare*.

Mărirea unui neam și a patriei nu-l face conștiința ori genia-
litatea câtorva oameni mari, ci *conștiința poporului* care duce *fără de voie spre glorie* pe cei de care-s cârmuiți.

Mărirea României să fie idealul femeii. Din acest ideal să fie plină atmosfera în jurul bărbaților... mărirea patriei să fie gândul ce l-ar suga copilul odată cu laptele și numai atunci românul va fi patriot, căci va ști pentru ce are a lupta și numai atunci va fi respectat căci va fi temut, iar România mare prin patriotism, opera femeii române va fi.

*Eugenia de Reuss-Ianculescu*¹

Drepturile femeii, anul II,
ianuarie-februarie 1913, pp. 12-15, 19-25.

-
1. *Drepturile femeii*, revistă lunară sub direcția **Eugeniei de Reuss-Ianculescu** (1865-1938), scriitoare, inspectoare școlară, președinta asociației **Emanciparea Femeii**, înființată în 1911, care își va schimba denumirea în **Drepturile Femeii** (1913); revista, apărută la București între ianuarie 1912 și iulie 1916, s-a impus în opinia publică prin poziția sa fermă în favoarea unei legislații care să asigure femeii drepturi economice, juridice și politice egale cu cele ale bărbaților; în paginile sale au fost publicate articole despre progresele mișcării feministe din Europa și SUA și au fost reproduse și comentate hotărârile congreselor internaționale de femei (de exemplu Impresii despre cel de-al VI-lea Congres Internațional al votului universal pentru femei, Budapesta, 1913; cel de-al X-lea Congres Internațional feminist de la Paris, iunie 1913 etc.). Programul revistei a fost susținut de personalități de prestigiu ca P. Negulescu, N. Cocea, N. Fleva; printre colaboratorii ei se aflau Cornelia din Moldova (Cornelia Kernbach), Constanța Hodoș, Smara (Andronescu Gheorghiu), Elena maior Mihail, Fulmen (Ecaterina Raicoviceanu), Eugenia Scriban ș.a.

17

Femeia. Studiu social

[fragment]

[...] Chestia femeii este o chestie foarte serioasă. Și nimeni dintre cei fără idei preconcepute n-ar putea contesta influența hotărâtoare ce are femeia asupra civilizației unui popor. E destul a ne arunca ochii asupra Occidentului în contrast cu Orientul - pentru a nu mai avea nevoie de multe argumente. Influența femeii în bine, ca și în rău ca: mamă, soră, soție... e ceva fatal, deoarece bărbatul din leagăn și până la mormânt nu se poate sustrage ei.

Și dacă femeia, lipsită până acum de cultură, sau numai cu aparența unei culturi, a dat oarecare rezultate - ce ar fi devenit progresul omenirii, dacă și ea s-ar fi putut bucura de aceleași privilegiu ca și bărbații!

Chestia femeii - *feminismul* - care datează de mai bine de un secol, a ajuns astăzi, dacă nu să fie susținută de toată lumea, dar cel puțin, discutată în toate cercurile intelectuale, recunoscându-se că starea femeii e demnă de a face preocuparea tuturor.

Într-adevăr, femeia a parcurs un drum foarte anevoios. Trecutul ni l-a arătat destul de bine. Ea a urcat stâncă *sclaviei*, pe cea a *cavalerismului* - care nu se deosebea prea mult de cea dintâi; și mai are de trecut peste cea a *dreptății*, cea mai înaltă și cea mai greu de urcat. Această urcare a fost o evoluție, care ca un uriaș a luptat printre veacuri și luptă încă pentru a scoate pe femeie din haosul în care a rătăcit: dar mai are încă de luptat. Vrajmașii îi sunt *opinia publică*, *moravurile*, *legile*. Învinsă cea dintâi, celelalte se vor supune de la sine.

Până acum evoluția a pus pe femeie pe cale numai de a se lumina, dar tot nu e încă acolo, unde ar trebui să fie. Căci ne găsim într-o epocă dureroasă de tranziție. Spiritul și inima femeii conștiente sunt încă încătușate de moravurile societății. Femeia de astăzi face impresia unui condamnat liber între zidurile unei închisori, pentru că vrajmașii pomeniți: *Opinia publică*, *moravurile* și *legile* actuale - actuale dar care datează de secole - sunt în contradicție cu dreapta judecată și cu spiritul timpului.

Societatea, așa cum e organizată astăzi, e nedreaptă față de femeie. Și dacă bărbații întârzie să recunoască această mare nedreptate, timpul le va deschide ochii fără voia lor. Astăzi femeia e neputincioasă înaintea opiniei publice - formată tot din bărbat, căci numai ei au cuvântul în toate. O femeie, chiar când ar îndrăzni să ridice glasul și să calce unele prejudecăți, e bănuită de cine știe ce fapt, mai întâi de către bărbatul ei - când nu ar avea fericirea să fie înțeleasă de el - apoi de rude, de prieteni și de întreaga lume. Și mare vitejie face femeia care, trecând peste aceste neajunsuri, înfruntând ironiile și surâsurile pline de înțeles, calcă înainte cu un pas sigur, călăuzită de nădejdea binelui, ce va veni. Ea lucrează sprijinită neapărat și de aprobarea cel puțin a 2-3 suflete scumpe ei.

Dar cea mai mare nedreptate și minciună, pe urma căreia femeia își pierde întreaga-i viață, este măritișul făcut în condițiile știute: interes, ambiție, curiozitate, imitare... în sfârșit o sumă de motive afară de unul singur: *dragostea adevărată și sfântă*. Nu mai vorbim despre deosebirea vârstelor, a gustului lor și a vederilor... bărbatul plictisit de toate, dezgustat, blazat își ia de tovarășă o femeie neștiutoare în ale vieții și cât știe sub ce față i se prezintă!...

Și aceasta e numai din pricină că femeia n-a fost încă iubită pentru ea singură, *ca suflet independent de sex*: căci foarte puțini - excepțiile numai - au căutat să pătrundă sufletul femeiesc. Până acum sexele nici nu s-au cunoscut îndestul. Bărbații în general judecă pe femeie numai după anumit fel - numai după categoria cea mai nenorocită de femei. Iar femeile îi judecă după bărbații lor, de la care nu au luat decât ceea ce a fost mai rău în ei și după cei care le-au curtenit și pe care i-au cunoscut numai în momentele lor de pasiune. Adevărații cunoscători rămân numai oamenii de elită sufletească, care sunt foarte rari și scriitorii mari, analiștii fini - dar aceștia sunt puțin citiți și mai puțin înțeleși.

Și tot zbulciumul femeilor din lumea întreagă - o repetăm - nu-i pentru căpătarea drepturilor de vot, ci pentru *dezrobirea morală* care nu se poate căpăta decât prin sancționarea legii. Însă acei care nu pot înțelege la ce ar servi femeilor această dezrobire, au teamă că eliberarea persoanei va aduce în lume autocrația femeii. Această autocrație însă nu-i de dorit; căci s-ar putea să facă și mai mult rău omenirii decât a făcut autocrația bărbatului. Firea femeii, neieșită încă din ultimele faze ale sclavajului, ar lucra cu o aprindere ce n-ar prii societății. Dar colaborând cu bărbatul, rezultatele ar fi din cele mai bune. Afară de aceasta un spirit bine echilibrat și cu o doză bună de rațiune nu aspiră decât la înfrățirea sexelor și nicidecum la

îndușmănirea lor. Căci o femeie cu simțirea complectă nu poate dori decât un „dueto cu bărbatul, și nu un duel”.

Separarea sexelor este cea mai mare piedică pentru dezvoltarea societății. Să privim Orientul și orice explicație e de prisos. Să ne întoarcem în Occident și mai ales către Nord și în țările în care coeducația se practică și să facem deosebirea analizând sentimentele de care sunt animați acolo bărbații și femeile!

Idealul femeii nouă va fi *fericirea tuturor semenilor*. Doctrina sfântă a feminismului tot așa de sfântă ca și alte doctrine religioase, care la baza lor au avut în vedere numai fericirea generală, cum e creștinismul în esența lui - doctrina feministă tinde, nu la ridicarea morală numai a unui sex, ci a întregului gen uman.

Și pentru această chestie privitoare la femeie n-ar trebui să se numească *feministe*, ci mai curând *sociale* sau *umanitare*, *umaniste*, căci chestiile care preocupă conștiința femeii contemporane nu sunt numai revendicările și aspirațiile ei, ci interesele tuturor: sănătatea și fericirea celui sărac, celui lipsit de putere fizică și morală, celui încătușat și stingherit în dezvoltarea vieții lui. Și a da puțința ca femeia să-și scoată la lumină toată valoarea ei, înseamnă a face o operă de utilitate publică. Fericirea acordată ei, așa după cum întreaga ei ființă o cere, nu se poate ca să nu se răsfrângă și asupra celorlalți.

Chestia feminismului este o chestie de umanitate și de civilizație, căci e vorba de a ridica jumătatea omenirii la cel mai înalt grad de cultură morală. Femeile și bărbații să meargă alături - nu bărbatul înaintea și femeia în urmă; după cum mergeau bunicile noastre; dar nici femeile să nu meargă înaintea și bărbații în urmă, după cum merg azi - din nefericire: ci mână în mână pentru fericirea și binele comun.

Mișcarea feministă la început înspăimânta chiar și pe femei. Reacționarele aveau groază și compătimeau sau disprețuiau pe cele care s-ar fi vârat în această ghenă socială. Cu toate acestea, ideile noi și-au făcut loc printre cele vechi pe nesimțite și acum, după atâta vreme, lumea s-a pomenit cu o mișcare nouă, ba chiar cu o putere formidabilă, căreia nu i se mai poate pune piedici.

La început femeile conduse de sentimentele lor materne se grăbăreau interesându-se de opere filantropice. În vederea aceasta avură nevoie să discute cauzele inițiale ale tuturor mizeriilor din jurul lor. Dar aceasta le duse tocmai la admiterea principiilor feministe. Recunoscură că, pentru ca oamenii în general și femeile în special, să se poată bucura de oarecare mulțumire în viață, trebuie să-și aibă asigurată pâinea. Deci trebuie luptat pentru dezrobirea economică.

Aceasta însă nu va veni până când dreptul femeii de *persoană morală* nu va fi recunoscut. Și aceasta cuprinse întreaga chestie feministă care tinde numai la deșteptarea femeii în ceea ce privește preocupările sociale, la trezirea conștiinței cu privire la individualitatea femeii, la dreptul ei de viață - fapte care vor influența considerabil umanitatea.

Timpul a sosit când și femeia să se amestece în viața socială serioasă, tragică chiar, pentru a îndrepta relele la care umanitatea a ajuns. Și femeia aproape inconștient simte nevoia de a se interesa de tot ce-i uman, căutând a se pătrunde de legile mari științifice pentru a-și corija geniul ei intuitiv, îmbogățindu-și totodată spiritul și echilibrându-și inima.

Femeia care s-a trezit nu se mulțumește a-și păstra vederile căpătate pentru ea, nu se mulțumește ca în chip tacit să critice și să caute mijloacele de îndreptare numai pentru satisfacția ei proprie. Ea luptă ca să miște și inimile celorlalte surori ale ei, să le lumineze inteligența arătându-le că datoria socială face parte din datoriile sfinte ce le are ea. Glasul femeii răsună astăzi în toate părțile și nici cea mai strașnică putere nu-l va mai putea înăbuși. O femeie de samă nu mai poate separa chestia ei de cea a comunității în care se găsește. Când simțul social e viu în femeie, ea nu mai poate rămânea străină de ceea ce privește pe societate. Iar femeia pe care n-o interesează absolut nimic decât căminul, nu poate fi o bună educatoare a copiilor ei.

Înainte, toată activitatea femeilor se reducea la ușurarea suferințelor fizice - binefacerea momentană, care azi este considerată numai ca o pomană. Dar adevărata acțiune socială e cea care are de bază vorba lui Christ: *Iubiți-vă unii pe alții!* - fără deosebire de clasă și de sex se înțelege.

*

Se luptă mai mult sau mai puțin conștiincios ca o țară să înainteze, ca cetățenii să fie luminați, cinstiți, vrednici... Dar cum să se ajungă la aceasta când jumătate din acea țară nu are nici o importanță, nu i se dă nici o atenție, nu-i consultată în nimic. Că femeia n-a prea răspuns bine așteptărilor - e adevărat. Dar vina n-a fost a ei.

Educația - așa-zisa educație - ce i s-a dat, a fost făcută din anumită intenție - și nu din cea bună.

Cine a vorbit femeii despre datoriile ei de cetățeană? Și spiritul și inima unui viitor cetățean în brațele cui se formează, dacă nu în ale mamei? Apoi cine și-a luat vreodată osteneala să arate unei

femei intențiile conducătorilor unei țări? Și dacă toate acestea nu s-au făcut, cum s-ar fi putut pretinde unui bărbat să-și îndeplinească datoria lui în viața publică? La căminul lui nu s-a găsit o inimă mare de femeie care să știe simpatiza cu interesele universale și să fie gata a se sacrifica pentru ele.

Și poate dacă timpul și nevoile economice n-ar fi silit pe femeie să deschidă ochii, poate că starea ei rămânea încă multă vreme aceeași. Împrejurările însă au adus ca ea să-și ieie singură conștiința de dânsa. Aceasta a făcut-o ca grija fericirii ei să n-o mai lase pe sama altora. În sufletul femeii moderne se petrece o revoluție întreagă, nutrind aspirații necunoscute străbunelor noastre. Inima și judecata ei sunt frământate de idei și sentimente cu totul de altă natură decât erau cele vechi. Pe când aspirațiile bărbatului au rămas cam aceleași. De aici pleacă și conflictul cel mare între sexe. Din pricina aspirațiilor opuse societatea suferă și instituțiile care se credeau cele mai solide, se clatină.

Femeia renăscută este elementul nou care va aduce energiile neîntrebuțate încă în serviciul umanității. Femeia este capabilă de un devotament fără margini pentru ideile mari și numai în ea oamenii fruntași ai intelectualității își vor găsi aliați cu care să prefacă pe indivizi, credințele și moravurile lor.

S-a făcut experiența dând putere și femeii - putere egală cu a bărbaților. Oriunde i s-a dat o demnitate femeii, totdeauna s-a arătat vrednică. S-au găsit calități mari, nepresupuse femeii.

Mai întâi pe calea privată femeile au înființat atâtea opere umanitare pe care bărbații nu le-ar fi înființat poate niciodată singuri. Sentimentele lor le-au vorbit mai puțin. Pe acolo pe unde femeile s-au bucurat de drepturi mai largi, s-a observat că situația politică a țărilor nu numai că nu a suferit; dar s-a îmbunătățit simțitor. Femeile au lucrat pentru copiii care erau neglijați, pentru neputincioși, cât și pentru îndepărtarea alcoolismului.

În privința luptei împotriva alcoolismului, femeile au un merit nemăsurat de mare - în fața celor care își dau seama de această plagă ce decimă omenirea, slăbind din toate punctele de vedere generațiile.

Și nimeni nu-i mai în drept, decât femeia ca să lucreze asupra acestei nenorociri. Căci pe lângă că, ea, prin firea ei, respinge această otravă, apoi ea este victima alcoolului ca soție și ca mamă. Nimeni ca ea nu suferă mai mult toate consecințele materiale și morale de pe urma bărbatului care bea. Numai acțiunea femeilor electoare va putea scăpa lumea de mizerie fizică și decăderea morală la care

duce consumarea alcoolului. Oripeunde s-a acordat votul femeilor, legislația a și prevăzut represiunea alcoolului. Așa în Statele Unite, Statele Wioming și Kansas, Noua Zeelandă, Federația Australiană, Statele Scandinave: Suedia, Norvegia, Islanda, Finlanda și Danemarca: asemenea în Anglia partea ce iau femeile în ceea ce privește temperanța și sănătatea populației, e foarte însemnată.

O altă îmbunătățire ce s-a observat pe urmele intrării femeii în viața mare, largă, socială este îmbunătățirea mentalității ei. Ea nu s-a mai ocupat de lucruri mici, neînsemnate, de afaceri personale: ci s-a gândit la interesele comune tuturor cetățenilor, înălțându-și concepțiile despre ea însăși.

Spiritele pesimiste, decepționații trași pe deoparte de tendințele științei pozitive, iar pe de alta de aspirațiile credinței mistice, cei lipsiți de orice entuziasm, cred că asupra umanității adulte nu se mai poate face nimic, căci vițiile, încarnându-se în ea orice regene-
rare nu mai este cu putință.

Dar această regenerare se va face. Femeia liberă integral și adânc cunoscătoare de viața omenească va înălța omenirea. Lăsând pe femeie să se ridice și bărbatul va câștiga. Greșeala bărbaților a fost că, limitând pe femei, s-au limitat și pe dânși.

Femeia și bărbatul luminați și educați în principii comune se vor înțelege mai bine. Unirea lor nu va fi numai cea a corpurilor și a aventurilor lor; ci unirea inimilor și a cunoștințelor. Iar viața socială, lipsită până acum de partea sentimentală, va câștiga, căci se va stabili adevărata fraternitate. Prin aceasta autocrația sexului va dispărea și starea socială generală va fi mai bună.

Așadar - repetăm de teama de a nu fi rău înțeleși - că sufragiul femeiesc nu e scopul final al feminismului; ci numai un mijloc și numai începutul datorii multiple ce-l va atrage după el.

Dându-și seama despre aceste datorii, promotoarele și promotorii doctrinei feministe cer libertatea ca femeile să fie puse în condiții de a-și lumina inteligența și judecata, de a-și fortifica sentimentul; astfel încât activitatea mintală și fizică să se armonizeze pentru a da naștere unei *voinți lucide, conștiente*, care să domine instinctele ce ar căuta să dicteze. Căci cu cât cultura femeii va fi mai profundă, mai serioasă, cu atât și concepția vieții ei se va lărgi și contribuția ei va fi mai folositoare progresului uman.

În vederea acestei libertăți, femeile cer: o educație morală și socială; ușurarea mijloacelor de a-și procura singure pâinea; dispunerea liberă a venitului ei; libertatea muncii - deci suprimarea monopolului bărbătesc; încuviințarea de a-și da și ele părerea cu

glas tare în public: să facă parte și ele din toate instituțiile sociale și în sfârșit, să poată lua parte la toate sarcinile, pe care trebuie să le ducă societatea.

Și pentru a răspunde tuturor acestor aspirații e nevoie de a studia cu femeia reformele economice, preparând-o la aceasta printr-o cultură metodică și științifică, cu care să câștige și de fapt spiritul social și cu care să-și poată exercita bine profesiunea ce ar avea-o.

Grija femeilor însă, trebuie să fie ca înainte de orice să aibă o profesie productivă singură în stare de a-i da adevărata libertate și a-i egala personalitatea cu cea a bărbatului. Numai atunci o femeie nu va fi silită să se mărite cu oricine. Afară de aceasta mai sunt și alte motive care pledează pentru asigurarea economică a femeii. Femeia fără lucru este o piedică pentru societate, pentru civilizație. Ea devine un parazit care surmenează pe bărbat. Lipsa ei de instrucție și experiență o împiedică de a pricepe mersul timpului; și se lasă condusă numai de sentiment, și nu și de judecată.

Apoi femeia este datoare să facă uz de forțele ei ca membră activă și necesară a comunității. E datoare să-și înțeleagă drepturile și să le îndeplinească pentru a domina în chip simțit moravurile actuale, dându-le o impulsie de puritate și de transformare.

E foarte cunoscută influența rea, ocultă, inconștientă, ce a exercitat femeia asupra omenirii în timpurile mai îndepărtate; dar ea nu-și cunoștea forțele și nici nu putea să-și dea seama despre răul ce-l făcea. Ignoranța o îndemna la multe și odată cu ea se afunda și tovarășul ei.

Cunoscând însă puterea ce poate desfășura femeia, atunci când ea e luminată, putem striga fără teamă: să se dea loc egal cu al bărbaților și femeii în societate, căci e drept!

Se vor fi găsimd, neapărat, încă mulți care să se întrebe : *pentru ce*, pentru ce fală?

Nu le vom răspunde - nu pentru fală, ci pentru că *e femeie*. Și femeii aparține să-și apere onoarea și demnitatea sexului ei.

Pentru că-i *soție*; și soția trebuie să-și apere căminul contra destrăbălării, alcoolismului, jocului de cărți, trândăviei și nepăsării chiar.

Pentru că-i *lucrătoare*; și lucrătorea trebuie să ceară salariul cuvenit, luptând împotriva exploatării sănătății și a puterii ei.

Pentru că-i *gospodină*, și gospodina trebuie să-și administreze casa cu modestul buget pe care mulți bărbați abia-l rup din plăcerile personale.

Și pentru că-i *membră a umanității*, și are misiunea de a transmite vigoarea fizică și morală, calitățile ei proprii, generațiilor.

Dar, pentru ca femeile să ajungă să capete toate revendicările ce le fac, nu-i decât un singur mijloc: a se asocia toate din toate păturile sociale, astfel ca cele mai luminate să-și reverse lumina inteligenții asupra celorlalte; iar experiența fiecăreia în parte să servească tuturor. Numai unirea va fi scăparea femeilor - unirea prin lumină și spirit de solidaritate.

*

Mulți cred că aspirațiile sociale ale femeii moderne tind a le omorî *amorul și maternitatea*. Dar aceasta e credința cea mai falsă ce se poate avea despre tendința feminismului. Femeia conștientă tocmai prin aceste sentimente - cele mai sfinte ale vieții ei - aspiră la o viață mai largă, mai frumoasă și care să fie spre folosul general. Probe nenumărate sunt, că geniul matern prin cultivare se mărește și se transformă. Aspirația socială tocmai din extinderea sentimentului matern a decurs. Din maternitatea de carne și sânge a ieșit inspirația socială: iubirea de umanitate, atracția pentru tot ce suferă, pentru cel ce e nefericit, dorința de a folosi, de a mângâia și de a ajuta.

Prin libertatea, la care aspiră femeia azi, voiește să devie moralmente un individ mai complex decât a fost până acum. Si mișcarea universală în favoarea emancipării integrale a femeii apare ca aurora timpurilor noi, ca semn de neînvingătoare aspirație către justiție socială, amor și bunătate. Si nu-i vorba de ceva artificial, de ceva personal, dar e vorba de ceva neobișnuit până acum, e vorba de a schimba ordinea socială reformând spiritul uman.

Mișcarea femeilor de astăzi tinde la formarea de noi concepții de amor, de prietenie, de colaborare. Femeia simte nevoia de a-și asocia sufletul și inima cu un bărbat care să lucreze pentru binele comun. Femeia modernă nu mai voiește să fie numai un stimulent pentru simțuri; ci farul de curaj, de devotament și iubire pentru toți, ea voiește să devie tovarășul nedespărțit al bărbatului în toate pentru fericirea amândouă.

Și în vederea acestor lucruri, femeile, ca și bărbații, trebuie să aibă drept la viața integrală, adică la dezvoltarea tuturor aptitudinilor de om, întreita satisfacție a inimii, a inteligenței și a corpului.

Independența economică asigurată - independența morală îi va urma neapărat, pentru ca și femeia să aibă deplina libertate în cugetare și în simțire. Căci, care este scopul vieții, dacă nu a-și trăi viața proprie dezvoltând-o după gusturile și aptitudinile ei ?

Ultimul strigăt al feminismului este acum *libertatea maternității* pe motiv că femeia trebuie să fie o ființă conștientă și liberă și nu un animal reproducător. Femeia să fie stăpână pe corpul ei, după cum trebuie să fie stăpână și pe sufletul ei. Sclavia sexuală trebuie să cadă ca orice sclavie. Căci numai când femeia va lua deplină cunoștință despre valoarea ei ca ființă umană, demnă și nobilă, numai atunci ea va putea face o alegere liberă; iar maternitatea ei va fi o consecință naturală și conștientă, voită și așteptată de ea - rămânând în orice împrejurare stăpână pe corpul și inima ei. Nimeni să nu mai dispuie de sexualitatea ei, așa după cum se dispune astăzi.

Pentru aceasta însă trebuie dată femeii puțința și înlesnirea de a-și câștiga singură pâinea și de a-și întrebuința forțele ei numai în direcția care-i convine. Atunci și numai atunci va accepta ea fecunditatea liber și conștient. Si acest fel de libertate va prii omenirii. Căsătoriile nu se vor mai contracta în felul cunoscut și nici nu vor mai constitui un drept sexual în favoarea bărbatului.

Piedica cea mai mare care se opune acestei ideale libertăți, este că femeile n-au ajuns încă să vadă bine prin ele singure, în chip liber și nestingherit de dogmele și prejudecățile impuse. Când femeile în masă vor deveni spirite științifice, atunci și lor le va fi mai bine; dar și reformele cele mai salutare nu vor întârzia a se ivi pretutindeni. Problemele cele mai vitale, reclamate de societatea modernă vor fi rezolvate prin femei, căci ea este indicată prin dorul ei natural de atracție și gingășie, prin sentimentul ei feminin, prin firea ei vibrândă la cea mai mică emoție, care înalță sufletul și încălzește inima.

Dar nu poate fi vorba nici cu un chip aici despre femeia care ar mai rătăci prin regiunile întunecoase și mocirloase de prejudecățile credinței sădite în ea de veacuri. Pentru ca o femeie să poată aspira la viața nouă, frumoasă și ideală, la care tinde noua doctrină a feminismului, trebuie ca ea să fie scutită de orice supunere la dogme - oricare ar fi ele. Nici un jug moral sau social nu trebuie să mai apese pe femeia renăscută prin știința și cultura veacului al XX-lea.

Concepția femeii nouă este o ființă *liberă și mândră* și care să lupte pentru sfărâmarea atavismului primejdios.

Urele și masacrele cele mai înverșunate nu sub auspiciile fanatismului s-au făcut? Si sufletele acele nobile, nu prin acest spirit au suferit și s-au pierdut?

Așa că, de acum înainte trebuie să isprăvim cu tot felul de ortodoxii - chiar și cu ortodoxia feministă - pentru ca o sevă nouă, un

sentiment larg, uman, luminat, să deie un impuls întregii omeniri. Idealismul și entuziasmul copilăresc, naiv al femeii de altă dată, trebuie să dispară pentru a face loc unui realism și unei credinți, care să deie adevărata fericire.

Toți cei care se mai opun pornirilor noi ale femeii, către chestiile de interes general, greșesc dublu împiedicând sosirea unei stări mai bune pentru ei în special și pentru toți în general. Dacă se găsesc femei care să se ocupe și cu altceva decât cu cele obișnuite, fără a stingheri îndatoririle lor de mamă și soție, spiritele înguste pentru ce să le aibă de rău? Si oare nu e mai bine ca femeile să se ocupe de chestiile sociale, politice, umanitare decât de nimicuri? în orice caz domnia clandestină a *papucului și a fustei* nu mai este de tolerat; domnia pe față a dreptății trebuie să le ia locul.

Vremurile s-au schimbat. Cum că moravurile fac legile, nu se adeverește în toate exemplele. Marele maxime nu sunt totdeauna de urmat. Moravurile evoluează după progres. Si femeile au înaintat și ele după un timp. Moravurile, care prin femeie se formează, s-au transformat. Legile au rămas aceleași.

Si e bine a fi conservatori; dar nu a lucririlor care nu mai cadrează cu împrejurările; ci a stărilor potrivite cu timpul, a moravurilor sănătoase și raționale, a sentimentului de datorie și a tot ce schimbă pe om spre fericirea lui și a celorlalți.

De ce să nu se ieie în seamă și schimbarea care a luat femeia? Căci cu tot autocratismul bărbatului, care a dăinuit până acum și cu tot egoismul lui, femeia din punct de vedere social a înaintat foarte mult. S-a dovedit că în domeniul social femeia poate face cât și bărbatul, dacă nu mai mult.

Femeia iubește pe cel ce suferă. Durerea o atrage și o îmbată. Alinând durerea cuiva, ea se simte fericită și geniul ei binefăcător dă mângâiere, știe să găsească cuvinte, de alinare neînchipuite de bărbat. De ce dar, s-ar înlătura femeia din atâtea instituții în care numai ea e în stare a da ajutorul cel mai prețios? De ce, să nu li se permită și femeilor a lucra împreună cu bărbații la reformele sociale așa de imperioase?

Teama că femeia să nu fie răpită familiei prin noua viață ce i se deschide, trebuie să dispară, căci s-a dovedit destul că munca intelectuală rațională nu poate împiedica pe mamă de a-și crește copiii conform unei vieți în care vom intra. Si chiar în timpurile actuale, se găsesc femei care sunt mame excelente, soții model și care își fac un apostolat din răspândirea ideilor mari prin diferite chipuri.

*

Oricât de multe discuții s-ar mai face asupra femeii, oricâți apărători și detractori s-ar mai ivi, adevărul e pe drum și femeile vor triumfa.

Sunt unii oameni însemnați, care nu mai au nici o îndoială. Jean Finot spune că vom fi martorii unei transformări grandioase și cea mai mare ce a fost de la Căderea Imperiului Roman. Umanitatea condusă de bărbat, va fi condusă de acum de ambele sexe.

Profetizarea lui Finot e ca și împlinită. Sunt țări care sunt conduse astăzi de bărbați și de femei. Si reformele lor nu se potrivesc deloc aproape cu reformele din țările în care domnește încă numai bărbatul.

Acolo, pe unde legiferează și femeia, se lucrează la următoarele reforme: 1) Reforma educației; 2) abolirea militarismului și a războiului; 3) abolirea prostituției; 4) suprimarea toxicelor alimentare, cum sunt spirtoasele, mâncările artificiale; 5) reforma hainelor - deși fanteziile modei au luat niște proporții nemăsurat de mari, totuși o tendință bună se vede: este rochia numită *tailleur*, care e nelipsită din hainele oricărei femei - rochie, care va deveni - desigur haina viitorului.

Relatându-ne acum la femei în general vom spune, că semnul cel mai bun al propășirii generale va fi acela, când femeile își vor reclama cu toată puterea drepturile lor de individ, de unitate umană pe motivul *echivalenței naturale* care dă dreptul să se aspire la *egalitatea socială*.

Echivalența naturală e așa de vădită, după cum e vădită necesitatea a două jumătăți pentru a forma un întreg. Iată ce zice în această privință Franklin: „Femeia și bărbatul - cele două jumătăți ale speciei umane - sunt necesari unul altuia ca cele două lame ale unei perechi de foarfeci”.

Iar în ceea ce privește puțința ca femeile să fie puse pe același picior de egalitate cu bărbatul, să se emancipeze din toate punctele de vedere, vom zice și noi schimbând puțin vorbele unui om însemnat: „*Femeia va fi liberă, când va voi*” adică când va simți nevoia, când concepții mai înalte despre viață îi vor frământa inima și sufletul, când ființa ei întregă va tinde spre o altă fericire, decât cea care constă din mulțumirea pornirilor egoiste.

Pentru a încheia, am putea pune fără teamă *credo* unui om de spirit pe sama femeii moderne, a femeii veacului al XX-lea: „*Credo* meu actual e cuprins în puține cuvinte: Neg supranaturalul. Afirm că progresul social va aduce împăcarea neatârării individuale cu

sprijinul mutual. Recunosc nevoia perfecționării rasei. Cred că aceasta va fi obținut, prin îmbunătățirea soartei și a mentalității femeilor".

*Maria C. Buțureanu*¹

Femeia. Studiu social, Institutul de arte grafice
N.V. „Stefăniu et Co, Iași, 1913, pp. 360-374.

-
1. **Maria C. Buțureanu** (1870-1919), institutoare, scriitoare, publicistă, cu studii de pedagogie, sociologie și literare la Iași, apoi la Lausanne, Berlin, Bruxelles, Veneția; colaborează la *Noua Revistă Română*, *Renașterea română*, *România Viitoare*, *Opinia*, *Ordinea*, *Evoluția*; întemeiază împreună cu Tereza Stratilescu **Uniunea educatoarelor române** (Iași, 1908) și revista *Unirea femeilor române*; se află printre membrele fondatoare ale **Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române**; sub direcția ei a apărut la Iași (1919) „*Buletinul trimestrial al acestei asociații*”; este autoarea unor importante scrieri feministe, printre care se remarcă, în mod deosebit, amplul studiu sociologic **Femeia** (Iași, 1919), reeditat în 1921 la București, cu o introducere de Eleonora Stratilescu.

18

O petiție la Cameră

În ziua de 21 aprilie, femeile din Iași au adresat Camerilor legiuitoare, următoarea petiție semnată de un mare număr de cetățene. Petiția a fost înmănată la Cameră, D-lui Brătescu-Voinești de către D-ra Adela Xenopol care a luat această inițiativă.

Domnule Președinte,

**Domnilor Deputați,
Domnilor Senatori,**

Subsemnatele femei române, dintre care, unele sunt membre în *Liga Femeilor din Iași*, văzând că Parlamentul tinde să modifice Constituția în ce privește legea electorală, pentru Camerele legiuitoare,

Considerând că Parlamentul voiește să cheme la vot direct toate straturile poporului nostru, în interesul propășirii civilizației române și a consolidării unei stări culturale și economice a țării, potrivite cu năzuințele și misiunea neamului nostru,

Văzând că Parlamentul până acum nu s-a pronunțat ca femeile române să fie excluse de la chemarea la drept de vot, vă rugăm să binevoiți a recunoaște și femeilor cetățene române exercitarea dreptului de vot politic.

În 1894, femeile române prin *Liga Femeilor din Iași* au mai adresat Parlamentului o asemenea cerere semnată de câteva sute de românce. De ce femeia română, găsită de legile noastre, aptă să participe la conducerea instrucțiunii publice, să fie funcționară, să practice medicina etc., să fie ea exclusă de la vot?

Găsim de prisos să amintim aci toate considerentele, pe baza cărora popoarele cele mai civilizate au recunoscut femeii dreptul de vot pentru Comună, și unele chiar și pentru Parlament.

În numele dreptății, în numele civilizației și pentru binele țării, vă rugăm Domnule Președinte, Domnilor Deputați, Domnilor Senatori, să recunoașteți femeilor cetățene române dreptul de vot, dacă nu pentru Parlament, dar cel puțin pentru Comună, cu toate că în interesul neamului nostru român, ar trebui să le recunoașteți același

drept și pentru Parlament, în vedere că, elemente de mentalitate neromâne, vor ajunge cu timpul și ele la acest drept, când atunci româncele vor contribui la precumpănirea elementelor băștinașe ale neamului român în hotărâri asupra intereselor țării.

Primiți Domnule Președinte, D-lor Deputați, D-lor Senatori încrederea distinsei noastre considerațiuni.

Au semnat: *Principesa Olga Sturdza*, proprietară; *Adela Xenopol*, directoarea revistei *Viitorul Româncelor*; *Elena Meissner*, proprietară; *Zoe Savul*; *M. Gh. Stroici*, proprietară; *Lucia Cananău*, Directoare ; *Maria Krupenski*, proprietară; *Aspasia Rășcanu*, proprietară; *Eugenia Dr. Docman* ; *Elena Colonel Târnoschi*; *Maria Motaș*, proprietară; *Adela Bagardi*, proprietară; *Maria Dr. Gavrilescu*; *D-na Praja*, profesoară; *Ana Emandy*, profesoară; *Erato Pravăț*, proprietară; *Elena Dr. Bută*, profesoară; *Natalia Iorga*, proprietară; *Pia Grigoriu*, proprietară; *Casuca Tincu*, institutoare; *Lucia Niculescu*, Scoala de țesătorie ; *Iosefina Furnică*, Directoare; *Lucreția Rădulescu*, Doctor în litere; *D-ra Cantacuzin*, proprietară; *Alexandrina Nicolau* ; *Maria Climescu*, proprietară; *Adela Bote*, Directoare ; *Dimache*; *Rozalia Ghibănescu*; *Elena Iov*; *Smaranda Racoviță*; *Ecaterina Bercea*; *Elena Palade* ; *D-ra Gavrilescu* ; *D-na Mușat*; *Maria Castano* ; *Iulia Motaș*, Institutoare ; *D-nele Maximovici*; *Hulubei*; *Cădere* ; *Simionescu* ; *Ecat. Galino* ; *Elena Baldovin* ; *Maria Savul*; *Maria Pompiliu*; *Elena D.O. Sevastos*; *D-na Ana Bărbulescu*; *Elena Cihodariu*; *Maria Chefaliade* ; *Lucia Calomeri Armășescu* ; *Dr. Cornelia Kernbach* ; *Elvira Tomescu*, funcționară; *Elena Bottea* ; *Maria Durand*; *Elena Stamatian*; *Ecaterina Filipescu*; *Clodina Elefterescu*; *Maria Sevastos*, cât și o sumă de alte femei, doctore, funcționare, profesoare, artiste etc. Fiind grăbită de a prezenta petiția, nu am reprodus aici toate numele înscrise pe listă, ci numai pe acele de care ne-am adus aminte. Pe toate, desigur nici nu le-am fi putut publica deoarece ne-ar fi ocupat mai mult loc decât dispunem.

**Petiția Ligii Femeilor Române de la Iași,
adresată Camerelor legiuitoare pe 21 aprilie 1914**

Viitorul Româncelor, anul III, nr. 4,
aprilie 1914, pp. 49-50

Istoricul [Uniunii Femeilor Române din Austro-Ungaria]

Ca prezidentă a Reuniunii femeilor române din Brașov, am avut prilejul a constata, că deși Reuniunea aceasta nu avea numai o menire locală, fiind - înființată de toată Transilvania cu concursul Banatului și chiar al Bucovinei, în cel mai mare entuziasm; în anul 1850, și deși își extindea binefacerile sale până în mari depărtări locuite de români, avea încă o misiune mare de săvârșit.

În condițiunile de viață, sub vechea dominațiune maghiară femeile române alcătuite în Reuniuni, aveau nevoie de o directivă generală, pentru o lucrare consolidată, necesară scopurilor pe care le urmăream.

Hrănită de această idee am purtat în adâncul inimii mele dorința de a înfăptui o asociere a Reuniunilor de femei din Ungaria și în 1911 la Adunarea noastră generală, serbând a-60-a aniversare a Reuniunii noastre, am glorificat-o prin ideea, „că acestei Reuniuni i se cuvine gestul însemnat, a întinde mâna tuturor Reuniunilor, ca de sub steagul său, să se încopcie Uniunea femeilor române din acest regat, care ar avea de scop, ca întrunindu-se în Congrese anuale să poarte grije în unitate de gândire de creșterea femeii române, de soartea ei socială și de ridicarea ei pe cale economică și de bună stare”.

Fiind încurajată de Adunarea generală, am continuat fără preget această lucrare astfel că la Adunarea generală din 1912, am prezentat rezultate mai pozitive în urma apelului publicat în ziare. Atunci am câștigat convingerea: că vom putea realiza această idee.

Începând o corespondență cu D-nele Prezidente ale Reuniunilor de femei române, am fost salutăată cu calde cuvinte, primind adeviziunile lor, în deosebi m-a îmbărbătat frunțașă noastră româncă D-na Emilia Dr. Rațiu la realizarea frumosului scop, iară D-l Th. Valer Moldovan a promovat și a stăruit pentru crearea unui mare Orfelinat destinat copiilor de ambele sexe.

În urma acestor îmbărbătări am și pus baza unui început de colecță pentru Marele Orfelinat din viitor; înființând „Cartea Milostivirii”

în anul 1912, cu ocaziunea serbării centenarului de la nașterea fericitului Iacob Mureșianu; membrii acestei familii dăruind primele contribuiri pentru acest scop.

Lucrarea noastră era începută și cu stăruință am continuat-o ajutorată de comitetul nostru, de Consilierii noștrii și împreună cu prezidenta de onoare am făcut pasul hotărâtor pentru realizarea unui Congres al Reuniunilor de femei române din Ungaria. În scopul acesta am trimis o adresă tuturor Reuniunilor de femei, schițându-se și baza programului nostru.

În urma acestei adrese, primindu-se suficiente aderențe însușite, s-a convocat o adunare generală extraordinară în 12 mai 1913, care a hotărât convocarea primului Congres al Reuniunilor de femei române din Ungaria, pentru zilele Rusaliilor cu scopul de a înfăptui Uniunea femeilor române din Ungaria, trimițându-se Reuniunilor invitarea și programul cu următoarele puncte:

1. Problema educațiunii fetițelor noastre.
2. Cultivarea sentimentelor religioase și îngrijirea lăcașurilor sfinte.
3. Cultivarea industriei naționale femeiești și păstrarea și perfecționarea motivelor naționale.
4. Educațiunea sistematică a gospodăriei și a industriei casnice.
5. Instituțiunile filantropice : îngrijirea bolnavilor, a celor lipsiți, a săracilor ; înființarea unui mare Orfelinat.

Cu acest program limitat și cu multe interverțiuni am reușit a obține încuviințarea de la Stat.

Congresul s-a ținut în cea mai înălțătoare atmosferă de entuziasm.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de prezidentă, ca inițiativa acestei idei, iar d-na Elena Popp Hossu-Longin, președinta Reuniunii Femeilor Române din Hunedoara, mulțumea călduros primei Reuniuni de femei române de a fi luat această pornire.

Se prezintă Congresului expozeul elaborat de prezidenta Maria B. Baiulescu, care cuprinde toată activitatea, ce ar putea-o lua asupra diferite Reuniuni asociate.

Cu aclamațiuni și cu unanimitatea celor 37 de Reuniuni, se pronunță constituirea **Uniunii Femeilor Române din Ungaria**.

Se citesc numeroase telegrame sosite din toate părțile.

Se prezintă proiectul de statute, alegându-se o comisiune pentru studierea lor.

După ședință a urmat o masă comună ce a avut o deosebită însemnătate fiind asistente peste 160 peroane.

Seara publicul a luat parte la reprezentația dată de Reuniunea de cântări din Brașov, la care a dat concursul distinsa cântăreață d-na Veturia Triteanu. S-a cântat „Cavaleria Rusticană” de Mascagni și „Sezătoarea” de Dr. Tiberiu Brediceanu. Maestrul Gheorghe Dima a dirijat întreaga producție muzicală.

Cu aceasta a luat sfârșit serbarea zilei memorabile a celei dintâiu manifestațiuni de asociere feminină națională în Ungaria.

În ședința a doua, din ziua următoare s-au primit statutele prezentate de comisiunea aleasă, tot asemenea s-au primit expozeul cu unele complectări.

Se fixează Sediul Uniunii la Brașov și se procede la constituirea comitetului în care au fost alese următoarele d-ne: Maria B. Baiulescu *președintă*, Maria Cosma *președinta* R.F.R. Sibiu, *vicepreședintă*, Elena Popp Hossu-Longin *președintă* Deva, *vicepreședintă*, Virginia Vlaicu *casier*, Sidonia Petrovna *secretară*.

MEMBRE ÎN COMITET:

Elena Săbădeanu *președintă* de onoare Brașov, Catinca Bârseanu *vicepreședintă* Sibiu, Ana Filip *președintă* Abrud, Paulina Rădulescu *președintă* Lugoș, Sofia Beleş *președintă* Arad, Elena Pop *născută* Maniu *președintă* Blaj, Elena Dr. Mețianu *președintă* Zernești.

SUPLEANTE:

Maria Moldovan *președintă* Mediaș, Ana Pop de Lemeny *președintă* Cluj, Lucreția Murășanu *președintă* Turda.

Se stabilește viitorul Congres la Sibiu, *președinta* Maria B. Baiulescu mulțumește cu cuvântul de încheiere, tuturor celor asistenți.

Doamna Elena Dr. Mețianu mulțumește *președintei* și *comitetului* pentru tot zelul depus la această însemnată lucrare feminină care s-a înfăptuit prin primul Congres al femeilor române din Ungaria.

Ziua întreagă s-a petrecut sub Tâmpa în casa de tir, pe a cărei terasă s-au produs în sunetele muzicii militare elevele școlii Reuniunii Fem. Rom. din Brașov, jucând diferite dansuri naționale îmbrăcate în costume naționale, urmând apoi declamațiuni și corurile elevelor.

Oaspeții au ascultat cu multă mulțămire și bucurie tot programul executat de eleve, plecând cu înălțare sufletească, în plină admirațiune pentru toate festivitățile și pentru tot succesul ce a avut Congresul.

Îmi țin de înaltă datorie a exprima mulțămirea mele tuturor femeilor române, care au pelerinat din toate centrele românești, ca

să înjghebe această Uniune, la care s-au asociat 37 de Reuniuni de femei române, ca să rezolve un nou program de muncă, ajutorarea poporului nostru, cu deviza „*într-un cuget și o simțire*”.

*Maria B. Baiulescu*¹

Brașov, mai 1914

Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare.

Al șaptesprezecelea an de la întemeiere, 1913-1930,

Brașov, septembrie 1930, pp. 1-3.

-
1. **Maria Baiulescu** (1863-1941) a fost inițiatoarea și președinta **Uniunii Femeilor Române** din Austro-Ungaria, apoi în România întregită; în timpul primului război mondial colaborează cu **Societatea Națională Ortodoxă a Femeilor Române**; participă la înființarea **Societății pentru ocrotirea orfanilor de război**; se află printre membrele fondatoare ale **Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române** (1918); scriitoare, publicistă, personalitate remarcabilă a mișcării de emancipare a femeii din Austro-Ungaria; a colaborat la reviste și ziare ca *Gazeta Transilvaniei*, *Tribuna*, *Familia*, *Vatra*, *Literatura și Arta*, *Revista noastră* etc., semnând articole de atitudine politică și scrieri literare, dar și traduceri din literatura germană și franceză.

Congresul de la Sibiu al Uniunii femeilor române din Austro-Ungaria

În ziua „Pogorării S-tului Duh” și a II-a zi (26 și 27 mai), **Uniunea femeilor române din Ungaria** și-a ținut congresul ei anual, de astă dată la Sibiu.

Acest congres a fost o dovadă de numeroasele forțe de care dispune națiunea română în Transilvania prin femeile ei inimoase, active, pline de însuflețire și spirit de inițiativă.

După cum s-a arătat și altă dată în revista noastră, femeile române din diferitele centre mari și mici ale Transilvaniei, au format tot atâtea „Reuniuni” locale; aceste Reuniuni - al căror număr se ridică deja anul trecut la numărul de 66 - formează toate la un loc o Uniune mare, a cărei președintă e D-na Maria Baiulescu, președinta Reuniunii femeilor române din Brașov, și ține un congres anual tot în alt centru pe care-l hotărăște congresul precedent. Anul trecut a fost la Brașov [1913], anul acesta la Sibiu, anul viitor probabil la Blaj.

Un număr foarte mare de delegate, din toate colțurile Transilvaniei, a participat anul acesta la congresul de la Sibiu. Au fost invitate și diferite Societăți din țară, care s-au grăbit să răspundă prin delegate. Ca delegată a „Unirii femeilor române” am luat astfel și eu parte la acest însemnat congres și mărturisesc că sunt pătrunsă de admirație, ce multe femei sunt acolo care se interesează de chestiunile sociale și naționale și lucrează așa de bine și cu atâta devotament în popor. Nivelul cultural în masa poporului și în ceea ce privește pe femeie în special, e mai ridicat decât la noi. Îți face impresia că și sufletește, ești pe un fel de podiș ridicat, unde sunt multe piscuri cam la același nivel. Din întreagă această lume românească adunată acolo se desprindea un fel de suflet energic și rezistent care te făcea să gândești tot atât de mult la vechii daci, ca și la romani, o vânjoșie, o putere sufletească pe care s-au hultuit bine câștigurile culturale. Vezi, astfel, acolo, un sentiment religios de

care e toată lumea cuprinsă și care nu se oprește la superstiții sau la simplă observare a formelor exterioare ale cultului; un spirit al vieții familiare, care rezistă încă destul de bine „influențelor de imoralitate ce vin din afară”.

Face bine „Uniunea femeilor române din Ungaria” că a înscris în programul ei de acțiune cultivarea acestor două sentimente; ele există deja, sunt produsul sufletului societății ca întreg și menținerea lor e cea dintâi necesitate a oricărui progres cultural. Afară de asta, am observat la întreaga lume românească transilvană care n-are huzururile noastre de școli și învățătură superioară, un spirit vioi și ager care o face să se intereseze cu aviditate de idei și să pună mare preț pe cultura minții, ca și pe aceea a sufletului. Sunt sigură că nu exagerez cu nimic minunatele impresii ce le-am căpătat acolo. Desigur, „pădure fără uscături nu se poate”, și se vor fi găsit și pe acolo ca și pe... aiurea câte un om rău care tinde să discrediteze pe ceilalți prin aceea că, după ce va fi făcut vreo universitate bunăoară, apoi tinde să se odihnească pe lauri, caută să trăiască din procentele învățaturii deja câștigate, nu mai muncește *zilnic* mai departe și se uită cu un fel de dușmănie și invidie la noile forțe ce se ridică și care-l vor lăsa în umbră cu atât mai multă siguranță cu cât el însuși nu mai lucrează. Vreau să zic, cu alte cuvinte, că mici animozități vor fi existând și pe acolo, ca și pe aiurea; perfecțiune morală desăvârșită cred că nu e nicăieri pe pământ. Asta însă nu alterează întru nimic caracterul general al poporului, care se prezintă cu însemnate năzuințe către cultură și are multe puteri sufletești pentru a o realiza. Mai am de observat, că la ei mai mult decât în România, năzuințele culturale sunt strâns legate de dragostea de limbă și de neam. „Vorba dulce românească în care se tălmăcește lucru bine gândit și simțit” are la ei un ecou de simpatie neobișnuit. Astfel încât, deși la noi în țară vor fi personalități mai remarcabile prin cultură superioară - nu uităm că și posibilitățile noastre de cultură sunt mai însemnate - ei totuși sunt redeșteptătorii noștri naționali și sunt înaintea noastră din punct de vedere al culturii maselor.

Congresul s-a deschis în ziua de 26 mai, printr-un serviciu divin în impunătoarea catedrală, oficiat de venerabilul Mitropolit ortodox Mețianu, care la sfârșitul slujbei a ținut o cuvântare arătând ce importantă e activitatea femeilor în viața religioasă și socială și a sfârșit binecuvântând lucrările congresului. După o mică recepție în saloanele Mitropolitului, când D-na prezidentă i-a adresat o mică cuvântare de mulțumire și promițând că Uniunea femeilor române se leagă a cultiva sentimentul religios, Congresul s-a adunat în salonul

de festivități al Asociației [ASTRA] române unde D-na Baiulescu a ținut discursul de deschidere, frumos, inimos, mișcător. D-sa a arătat rolul femeii nu numai în viața familială, ci și în cea a națiunii întregi ca „mamă a poporului” - de unde necesitatea cea dintâi pentru ea de a îngriji de copiii orfani, de cea proiectată „casă a milostivirii”. Dl. Andrei Bârsan, președintele „Asociației Române transilvane”, a vorbit de asemenea arătând, că rolul femeii este de a sprijini pretutindeni activitatea bărbatului: „Ce ne-am face noi, zicea D-sa, cu toate străduințele noastre pentru limbă, când femeile noastre ar vorbi, în saloane, limbi străine ? Ce ne-am face cu năzuințele noastre spre cultură, când ele n-ar îngriji să fie prin familii și să se citească cărți, reviste, jurnale?” (Observ aici în paranteză, că jurnalistică în Transilvania s-a silit întotdeauna să îndeplinească cu demnitate rolul ei serios).

Dl. Andrei Bârsan a exprimat aici un adevăr, care e cu atât mai convingător, cu cât e tot așa de just și în reciproca lui: Căci, ce pot face femeile, dacă în întreaga lor năzuință către un ideal, în întreaga lor activitate pentru îndreptarea unui rău social ori moral, nu sunt susținute de bărbați ? Ce pot ele face, lucrând într-o direcție oarecare, dacă bărbații ar lucra în sens contrar ? Se învederează cu alte cuvinte, aici, cea strânsă solidaritate culturală care aduce de la separarea muncii, pe sexe, din societatea primitivă, la colaborare, la participarea amânduror sexelor în același fel de activitate în societatea modernă, adevăr care e tot mai mult pus în lumină prin feminismul modern.

Un lucru m-a izbit, de altfel, în toate cuvântările ce s-au ținut, și anume nuanța lor „feministă”. Este uimitor ce progrese mari face ideea, care pune pe femeie alături cu bărbatul în viața socială și culturală. Tot mai mult se luminează de ziua; și tot mai mult vede oricine - se înțelege cei mai luminați văd întâi - că avantajul cel mare pentru națiune în întreg, ca și pentru familie și pentru bărbat în special este în a ridica pe femeie din toate punctele de vedere (economic, cultural, social) pe aceeași treaptă cu bărbatul, iar nu a o menține în „supunere”, în „ascultare”, adică în inferioritate.

În ziua a doua a congresului au fost dări de seamă despre activitatea în diferitele centre și propuneri. A fost de astă dată uimitoare asemănarea între nevoile noastre și acelea ale fraților noștri de peste munți; aceasta vine pe deoparte de acolo, că statul nu face nimic - sau prea puțin - pentru români acolo, iar la noi nivelul cultural al poporului e cu mult mai jos. Astfel cea dintâi durere semnalată de congres *e marea mortalitate a copiilor mici* : la casa

unui țăran se nasc 10, 12 copii și dacă trăiesc 4, cele mai adeseori și mai puțini! (ca și la noi). A doua, *mortalitatea lehzelor* din cauza asprimii traiului și a lipsei de îngrijire și mortalitatea mamelor, care iau tot felul de băuturi, „fiind îndemnate la sistemul de 2 copii și se duc pe cealaltă lume cu principiile lor, iar bieții copii rămân orfani”. De aceea s-a propus, ca să se dea în sarcina acelor care îngrijesc de înfrumusețarea cimitirelor și a bisericilor, ca mai înainte de a îngriji de cei morți, să îngrijească de cei vii, și anume să previe mortalitatea copiilor și a lehzelor, acordând ajutoare mamelor care au să nască și lehzelor, în zilele grele de muncă. În adevăr umanitară și feminină măsură, care-i totodată unul din modurile cele mai înțelepte de a zidi „casa Domnului” pe pământ!

Aceste propuneri au fost făcute de D-nele Maria Dr. Botiș (Maria Ciobanu) din Arad și D-na Tordoșanu, Sibiu. Unele din aceste măsuri sunt deja realizate în Mercurea de D-na Agnes Dr. Măcelaru.

A treia, tocmai această grea chestiune a *orfanilor*. D-na Elena Hossu-Longin a desfășurat o muncă admirabilă: a umblat singură din casă în casă și a făcut ancheta care a stabilit groaznica cifră de 4270 copii români orfani numai în comitatul Hunedoarei. De aici încă odată urgența „casei milostivirii”. S-au propus ca mijloace de acțiune : 1) pentru a combate alcoolismul și a veni totodată în ajutorul orfelinatului, să se lucreze prin preoți de pretutindeni ca băutura alcoolică ce se obișnuiește a se da la parastase, să se înlocuiască printr-o dare începând de la o coroană, pentru „casa milostivirii”. 2) Prin elementele culte din orice localitate: preotese, primărese, notărese și orice femei culte, într-un cuvânt „inteligenta”, să se țină conferințe simple, pe înțelesul poporului, care să-l lumineze asupra chestiilor de igienă, precum și asupra oricăror nevoi economice și culturale. În sfârșit, s-a făcut și o propunere pur feministă: Inimoasa D-na Tordoșanu a arătat nevoia de a scăpa femeia de sub rigida tutelă a bărbatului, asigurându-i oarecare independență materială prin crearea unor bănci feministe ca în Germania, în care femeile să-și depună economiile lor pe ascuns de bărbați. Se înțelege că s-ar fi putut obiecta că „ceea ce se face într-ascuns e imoral”. Nu mai puțin însă rămâne în picioare nevoia de a găsi o modalitate care să asigure femeii o bază de viață totodată la adăpostul tiraniei și morală în același timp.

Au urmat apoi înscrierile de contribuțiuni la „casa milostivirii” și au urmat cu o falnică generozitate! Curgeau zecile și sutele și chiar miile de coroane! Și oamenii aceia nu-s bogați; dacă au un capital de 200.000 coroane se socotesc foarte bogați. Pe când eu știu

oameni, la noi, care au dacă nu chiar milioane, apoi multe sute de mii *venit!* Nu capital, dar la care nu-i bine să te adresezi pentru vreo binefacere, căci auzi îndată veșnicul refren: „Sunt atâtea societăți! Sunt atâtea contribuții!”. Căci este un fel de mutilare a sufletului ca și a trupului, un fel de paralizie sufletească în care nu mai poate funcționa mila ori „umanitatea”. Și de aceea se vede că e bine să fie cineva *tare bogat...*

A mai vorbit apoi D-na Maria Cosma - vicepreședinta „Uniunii femeilor din Ungaria”, relevând alte nevoi ale școlii de fete de peste munți, în special lipsa unei școli de pedagogie care să dea pregătire specială viitoarelor membre ale corpului didactic - vreun fel de „seminar pedagogic pentru fete, viitoare profesoare” care și la noi e încă, actualmente, în stare de proiect.

Ora fiind foarte înaintată, D-na Președintă declară congresul închis și apoi acordă cuvântul delegatelor din România care au ținut să salute congresul în numele Societăților ce reprezentau. Au spus câteva cuvinte de mulțumire și de dragoste frățească D-nele Meissner și Glogoveanu din partea Soc. Ortodoxe [Naționale a Femeilor Române], după care ca delegată a „U.E.R.”, m-am adresat și eu congresului cam în acești termeni:

Stimată Doamnă Președintă,

Onorat Congres,

Primind delegația de a reprezenta „U.E.R.” înaintea Dv. m-am simțit mândră și fericită. Mândră, fiindcă de când am început a fi conștientă, sufletul meu întreg aparține Societății „U.E.R.” ; fericită, pentru că din cea mai mică copilărie, de când am auzit întâi de daci și romani, m-am simțit legată de tot trecutul de lupte, de energie, de necazuri și de toți acei ce țin de același trunchi comun. Soc. „U.E.R.” vă rog să observați, nu e „din Iași” ori „din România”: e *Unirea educatoarelor (căci orice femeie e „educatoare”) române*, adică a tuturor femeilor de oriunde răsună limbă românească. Căci de cum ne-am constituit, gândul nostru a zburat la D-voastră, ne-am adresat și D-voastră, ne-am simțit datoria de a gândi și a lucra și în vederea nevoilor D-voastră. Am simțit, din capul locului nevoia de a strânge legăturile sufletești cu toți frații noștri de peste hotare, de orideunde se află ei, pentru a realiza *unitatea culturii românești*. Noi cei din văile Prutului și ale Dunării nu privim la culmile albastre ale Carpaților ca la un zid despărțitor, ci ca la o fortăreață în care e întărită și apărată inima românismului. Multe bunuri culturale avem de la Dv. Dv. ne-ați dat nouă pe „Deșteaptă-te Române”, și în

văile de dincolo ale Carpaților a încolțit de asemenea câte ceva. Și acum să strângem mai tare legăturile sufletești între cei de-o limbă, fiindcă în aceeași limbă se exprimă același suflet, aceeași simțire, același cuget. Deviza noastră e „unire în cuget, unire în simțiri” pentru că numai prin ea vom realiza adevărata, adâncă și puternică *cultură românească*. Cu ocazia acestui congres am constatat de asemenea, ce mult putem profita unii de la alții: cu ce bucurie nu văd câte femei luminate și energice sunt aici, care lucrează cu atâta pricepere în popor! Și aș fi fericită să văd că se găsesc măcar tot pe atâtea și la noi. Și cât mi-a bătut inima și mi s-a strâns de durere, când am auzit care sunt nevoile poporului aici, *căci nevoile voastre sunt și ale noastre*! D-voastră credeți și ziceți că de noi îi mai bine, că suntem „liberi și bogați”, și când ați ști cât de greu o ducem noi cu toată libertatea și bogăția noastră și câte mai sunt și la noi de făcut! Dar și noi, ca și D-voastră ne găsim în fața unei mari *probleme culturale*: Nevoia de a ridica nivelul cultural al femeii. E un lucru nu se poate mai greșit și chiar de neînțeles, cum se poate să fie bărbați care să fie „contra învățaturii femeii”! Dar las-o pe femeie să fie cât mai învățată și cât mai cultă, dar să fie cultură și învățătura adevărată, și nu numai spioială și superficialitate, și din învățătura ei nu poate rezulta niciodată vreun rău, ci numai bine. Eu cer să mi se arate vreun exemplu de femeie cultă, adevărat cultă, măcar unul singur, care a călcat în picioare „menirea ei”, dar un asemenea exemplu nu există. E cu totul greșit a crede că „femeia cultă va refuza a-și îndeplini menirea ei”, ci, din contra, învățătura și cultura ei folosesc întâi și întâi tocmai pentru a o face să-și îndeplinească mai bine rolul ei de mamă și de soție. Al doilea, noi ne găsim azi în fața unei *probleme economice*: aceea de a înmulți mijloacele de câștig pentru popor și pentru femeie în special pentru a-i asigura baza moralității. Aceste probleme sunt atât de grele, încât nici noaptea nu-ți dau răgaz și neconținut te gândești: oare ce să faci să reușești, și *oare unde vei găsi energiile stăruitoare care să ducă la capăt rezolvarea lor*? Ca să înțelegeți nevoia aceasta a femeii de a câștiga, vă rog să gândiți nu la femeia din clasele mai înlesnite, unde acea nevoie nu-i totdeauna așa de izbitoare și aparentă, ci la *femeia din popor*: la țărâna care naște pe câmp, că n-are când să se cruțe și moare în lehzuzie tot fiindcă prea curând e silită să se reapuce iar de lucrat și la femeia din fabrici care muncește 10, 12 ore și n-are când să vadă de copiii ei. Spuneți-mi, vă rog, poate cineva pretinde că femeia din popor „să-și vadă de casă și de copii”, să o ție bărbatul și ea să nu muncească ca să câștige? Dar nimeni nu poate

refuza să vadă aici realitatea: ele *trebuie* să muncească, ca să aibă ce mânca! Viața e o amară necesitate și pentru ele și pentru noi, care adeseori ne ademeneste să formulăm teorii pe care trebuie să le călcăm în practică, [?] fiindcă acele teorii nu se potrivesc cu realitatea. Vorbea odinioară D-na vicepreședinte că e o umilință pentru noi ca fetele noastre să-și primească educația în școli străine ; și nimeni nu simte mai mult decât mine această umilință. Dar să ne întrebăm de ce își dau românii fetele în școlile acelea? Ce, nu-s ei tot așa de buni români ca și noi? Vedeți că aici ne găsim tot în fața nevoii economice; Școlile străine sunt mai ieftine. Afară de asta, fiecare vrea să-și deie fata într-o școală după a cărei absolvire să-și poată câștiga viața. Aceasta-i nevoia vieții și degeaba ne vom închide ochii asupra realității. Tatăl, sau soțul nu mai poate câștiga destul pentru familia lui și are nevoie de a fi ajutat. Prin urmare trebuie să ne gândim care ar fi mijloacele de câștig onest pentru femeie, care-i munca pe care o poate face ea, conform cu natura ei și cu menirea ei ? Doamnele Uniunii vorbesc mult de „cusăturile și țesăturile românești, cu care se fălesc și străinii”. Este aici ceva adevărat. Acele cusături și țesături sunt admirabile ! Nimeni nu le admiră mai mult ca mine. Dar vă rog ascultați și experiența noastră. La noi în România femeile din popor de la țară ori de la oraș fac cele mai artistice cusături de acestea! Mai nu-i fată care să nu lucreze măcar „un galon pentru bluză” și orice femeie coase că o trage inima, îi e drag. Dar cum se vând? Acele cusături se îngrămădesc în bazaruri, în valoare de sute de mii de franci și nu le cumpără nimeni, măcar că Doamnele și-au dat toată osteneala să găsească debușeuri și în America, și-s așa de ieftine că eu dacă cumpăr un galon cu 8, ori 10 ori 12 franci mă întreb : oare îi vine lucrătoarei 40 bani pe zi pentru munca aceea migăloasă care strică ochii ? Vra să zică, munca aceea nu e plătită, prin urmare nu e acum un izvor de câștig, va fi poate mai târziu când va fi mai mult prețuit și plătit lucrul de mână. De aceea problema izvoarelor de câștig pentru femeie rămâne întregă. Aici, „U.E.R.” s-a gândit că nevoile de rezolvat sunt diferite după localități și fiecare să caute soluția lor. La noi sunt unele - nevoia dezvoltării industriilor casnice, a ridicării ocupațiilor agricole și cu grădiniaria - la Dv. altele. De aceea aş avea o propunere. Mi se pare mie că ar fi o soluție în special pentru d-voastră. Iată, este ceva de mare viitor și anume: Voiajurile azi nu mai sunt un lux pentru oamenii bogați, ci o necesitate pentru lumea muncitoare. Viața complexă de azi cu atât de multe impresii, ce trec iute pe dinainte, consumă o cantitate așa de mare de forță nervoasă, că cel mai simplu

muncitor simte nevoia de a se recrea prin schimbarea mediului fizic măcar pe 2 săptămâni, dacă nu pe o lună. Are nevoie de a merge undeva la aer curat. Dv. aveți poziții frumoase a locurilor: Faceți aici o *Șvițeră Transilvană*. Nivelul cultural al poporului e mai ridicat: faceți pe orice femeie la țară în stare să înțeleagă gospodăria mai civilizată, așa ca să poată primi pe vară un oaspete, doi, care să găsească odihnă la aer curat, în casă curată, igienică, la liniște, pe un preț modest, o viață simplă dar bună, așa ca să-i rămâie și ei un câștig fără a fi însă prea costisitor pentru oaspete, căci atunci nu pot veni mulți: cei mulți nu-s bogați. Și ar fi totodată și ocazie de a strânge legăturile de dragoste frățescă. Dv. nu puteți veni la noi? foarte bine, venim noi la Dvs. Faceți aici o *Șvițeră* care să fie loc de odihnă și de plăcere pentru orice român muncitor.

Această propunere a părut multora că ar fi în adevăr, bună și realizabilă. Și până acum începuse lumea a lua obiceiul de a trece munți pentru lunile de vară. Acest lucru se poate răspândi pe o scară mult mai întinsă, cu nenumăratele avantaje care decurg din dezvoltarea sentimentelor frățești, naționale și din ridicarea nivelului gospodăriei.

Zilele congresului au fost cu deosebire plăcute prin serile petrecute cu concerte și teatru. Ardealul a arătat și aici comorile lui: D-na Veturia Triteanu, alto, D-na Lucia Cosma soprano, Dl. Ionel Crișan, bas, pe care lumea românească îi cunoaște de altfel. Teatrul, executat de diletanți, a fost destul de bun și mai cu seamă bună a fost alegerea piesei: „Un faliment” de B. Bjornson, căruia, ca și lui Ibsen, îi place să reprezinte așa de admirabile caractere de femei. Astfel că toate: buna primire a oaspeților, bunul mers al congresului, atracția reală a distracțiilor au făcut ca zilele din Sibiu de 26 și 27 mai, să rămâie tuturor în cea mai bună amintire.

Eleonora Stratilescu

Unirea Femeilor Române, anul VI, nr. 6,
iunie 1914, pp. 263-275.

21

Procesul Doamnei Ella Negruzzi¹ la Casație, I

A fost o dovadă îmbucurătoare de elasticitatea spiritului românesc și de capacitatea lui de a primi o idee nouă. Anul trecut, după cum se știe, cererea D-nei Negruzzi de a fi admisă în baroul avocaților, în țară, după ce a fost admisă de marea majoritate a avocaților din localitate, în urma unui proces făcut de minoritatea adversă, a fost respinsă la Casație. Dar D-na Negruzzi a încercat din nou: a fost înscrisă în baroul avocaților din Galați, minoritatea ostilă i-a făcut proces, a câștigat la Curtea de apel din Galați, partea adversă a făcut din nou recurs la Casație, și de data asta am avut un tablou în adevăr frumos : O luptă de idei, în care cauza cea dreaptă s-a prezentat în strălucirea ei, și părea că a produs convingerea în mulțime, și a câștigat simpatia ei.

Avocații părții adverse și-au făcut cât au putut de bine datoria; dar e așa de greu să pledezi pentru o cauză pierdută! Argumentarea lor era firește, slabă. Ziceau, bunăoară, că femeilor nu se poate acorda, dreptul de avocat, „fiindcă avocatura e o funcție socială, nu ca medicina, ori profesoratul etc.”! argumentare în care se vede confuzia de termeni: căci, ce e aceea „funcție socială” ? și întrucât *nu* sunt medicina și profesoratul funcțiunii sociale ?; ziceau apoi, că nu poate Curtea de Casație să hotărască aici, ci Parlamentul trebuie să facă o lege expresă, deoarece intenția legiuitorului n-a fost să admită și pe femei a fi avocați, dovadă legiuirea... din vremea lui

1. **Ella Negruzzi** (1876-1948), avocată și publicistă, fiica scriitorului Leon Negruzzi; licențiată în istorie, filozofie și drept a Universității din Iași, prima femeie din România care a obținut dreptul de a pleda în baroul avocaților de la Galați și Iași; a colaborat cu articole feministe la diferite publicații; după primul război mondial a fost printre membrele fondatoare și cele mai active ale unor mari organizații naționale de femei (Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române, Consiliul Național al Femeilor Române etc.).

Caragea!! Dar legiuitorul din urmă al acestei chestiuni (d. Mișu Antonescu) trăiește, și fiind întrebat care i-a fost intenția, a răspuns că el e *pentru* ca femeia să fie avocat, ca și alți juristconsulți apreciați (D-nii Geani, Tache Ionescu, C. Dissescu). Mai ziceau că... nu ar fi frumos ca femeile să pledeze, că poate ar veni îmbrăcate în costume nepotrivite (ca și cum nu s-ar putea impune vre-un costum de rigoare!), sau ar ajunge în conflict cu bărbații lor, fiind măritate, căci în virtutea puterii maritale, ele trebuie să ceară mai înainte autorizarea de la dânsii ca să pledeze, și dacă ei n-ar vrea să le-o dea ? (risum tenatis amici?¹ Dar care e bărbatul să nu dea femeii lui autorizare de a munci pentru a câștiga în mod cinstit!)

Ceea ce însă se întvedea din toate acele pledoarii, era frica că acordându-se dreptul de avocat femeilor, se va distruge puterea maritală, care ar deveni astfel din ce în ce mai mult un nonsens; așa că aveai impresia, că pentru apărarea puterii maritale luptau în realitate bărbații reprezentanți ai unui spirit înapoiat care caută încă să se mai apere îndărătul ultimelor tranșee. În adevăr, acesta mi se pare mie că e adevăratul punct în litigiu. Și e drept că avem de constatat o schimbare în spiritul timpului, de care nici măcar nu poate fi învinuită totdeauna cultura (se știe că la noi bărbații au fost mai mult contra decât pentru cultura femeii): femeia nu mai vrea să suporte căsnicia ca un jug, și se emancipează de el, uneori, din nenorocire într-un mod foarte funest. Din parte-ne, noi am căutat de repetate ori să arătăm, că desființarea puterii maritale ar fi un bine. Se înțelege că azi sunt încă mulți care nu gândesc astfel. Dar se pare că se înmulțesc bărbații reprezentanți și ei ai spiritului nou; aceștia nu mai umblă după un drept iluzoriu, ci preferă *armonia* conjugală ca fundament al fericirii lor familiare, și de aceea puțin le pasă dacă s-ar desființa „puterea maritală”.

De aceea avocații D-nei Negruzzi au fost splendidzi, fiindcă judecata lor nu era întunecată de vre-o preocupare lăaturalnică, ci urmăreau numai dreptatea. Este pe de altă parte un avantaj în sine să fii avocatul unei cauze drepte. Cel dintâi lucru frumos ce au făcut, a fost să ceară și să obțină cuvântul pentru D-na Negruzzi, care a pledat astfel în primul ei proces. Înfațișarea modestă, rezervată și demnă a D-nei Negruzzi; vorbirea ei naturală, chiar și în emoția care-i vibra în glas ; cuvintele ei cu simțire și cu miez : toate o arătau

1. „Vă puteți ține răsul prieteni”, vers din Horațiu, devenit expresie relativ curentă.

într-o lumină atât de favorabilă, încât Înalta Curte a devenit îndată foarte atentă. Pe fețele tuturor membrilor atunci prezenți se vedea o serioasă și vie atenție. D-na Negruzzi a început prin a arăta, că chestia ei e chestia femeii române, și se roagă ca nu cumva eventuala ei insuficiență să fie un prejudiciu împotriva femeii române în genere; mulțumește cu recunoștință celor ce o apără, și declară că n-are nici o animozitate împotriva adversarilor; se roagă de Înalta Curte să-i acorde ei - femeii române în genere - puțința de a-și câștiga prin muncă cinstită existența, arătând că munca de avocat nu-i de altă natură decât acelea pe care legea le acordă deja femeilor. Punctele atinse aici de D-na Negruzzi au fost dezvoltate de ceilalți avocați. Dl. Polizu-Micșunești a pledat cu multă căldură, arătând că dreptul de a pleda este în totul analog dreptului ce-l are medicul de a-și închiria știința lui, sau a cusutoarei de a-și închiria acul și abilitatea ei pentru a-și câștiga celelalte mijloace necesare existenței; arată, că avocații părții adverse nu pot împiedica pe bărbați de a rămâne celibatari și prin urmare termină pledoria cu un călduros apel către Înalta Curte: „Dintre cele 3 căi pentru femeia care are nevoie de existență: mizeria, moravurile destrăbălate și munca, lăsați-i Domnilor, pe cea din urmă!”

Dl. Rozental, liniștit și limpede a arătat până la evidență într-una din acele pledoarii, care în adevăr luminează justiția, cum că dreptul de avocat pentru femei este absolut în spiritul legilor, și anume al celor mai noi, formulate după ce D-na Bilcescu fusese, în 1891, înscrisă în baroul avocaților, și deci, dacă legiuitorul ar fi fost contra, ar fi prevăzut asta prin lege, căci legea nu prevede incompatibilitățile - condițiile pe care le cere legea pentru avocat le întrunește și femeia licențiată în drept - ci numai incompatibilitățile. Dl. Rozental termină arătând că ar fi o adevărată binefacere socială ca să fie admisă femeia în avocatură, ca cu priceperea ei psihologică să contribuie la aflarea dreptății și la facerea legilor, căci legile actuale care privesc pe femeie și pe copil, sunt cu adevărat neumane. Dl. Djuvara arată apoi că nici autorii străini nu sunt contra femeii-avocat; dar dacă totuși ea a fost respinsă în Bruxelles și Paris a fost din cauză că o respinsese baroul avocaților din acele locuri și baroul consituie o primă instanță; pe când la noi baroul a admis pe D-na Negruzzi și în Iași și în Galați.

Cu toate acestea d. Scarlat Popescu - reprezentantul spiritului vechi - a reluat părerea adversarilor, că această chestie nu poate fi hotărâtă de Curte, ci trebuie ca Parlamentul să facă o lege !

Înalta Curte s-a retras să delibereze, și în sală discuțiile s-au început mai cu foc. Unii, adversari ai femeii-avocat, care așteptau cu încredere că Curtea va respinge cererea D-nei Negruzzi, invocau încă, într-o argumentare care nu mai avea temeii, că un asemenea drept acordat femeii, ar aduce dizolvarea familiei, ar da loc la certe conjugale și alte de aceste supoziții neserioase. La care, una din doamnele prezente răspundea cu indignare: „Domnilor nu mai ridicați D-voastră chestia căsătoriei, dv. care ați coborât-o atât de jos!” și că: „doar căsătoria nu e să te sfădești neconținut și să-și facă unul altuia viața amară, ci ca să te înțelegi și să te învoiești, iar dacă oamenii văd că nu pot să armonizeze, ori nu se iau, ori divorțează”. Alții păreau că-i doare inima de greutățile pe care are să le întâmpine femeia în această carieră: mojițiile clienților, oboseli etc.; „aceste plăceri nu-s pentru femei”! conchideau ei cu cavalerescă patronare. La care li se răspundea iarăși: „în adevăr va fi grea viața pentru femeia avocat; dar cu cât e mai grea pentru femeile care lucrează în fabrici și care-s așa de numeroase ! De acelea nu vă este milă?”. Iar alții repetau vechiul refren: „menirea femeii este să îngrijească de copii, nu să fie avocat”, căruia i s-a răspuns : „Femeia îngrijește de copii numai când natura a fost vitregă cu bărbatul și nu i-a dat și lui sentimente, dar când l-a înzestrat și pe el cu sentimente, atunci nu-l rabdă inima să nu îngrijească și el de copiii lui”. Asta-i în adevăr o chestie foarte serioasă; și niciodată nu se poate accentua în destul necesitatea ca și tații să se ocupe de creșterea copiilor lor, după cum nu se poate scoate îndeajuns în relief ce imensă pierdere se constată în educația modernă a tinerimii prin faptul că cei mai mulți tați socotesc că „educația copiilor e treaba mamei”, ei însăși se consideră dezobligați, se dezinteresează și de aceea nici nu se pricep, și astfel copiii sunt lipsiți de sprijinul cel așa de eficace al dezvoltării lor morale pe care ar trebui să-l găsească totdeauna în influența ce *tatăl* o exercită asupra lor, în dragostea lui și către el, și în stima lui și mai ales în stima de el.

Dar e aproape inutil să mai amintim aici acele obiecțiuni zădărnice; căci ele nu erau doar în realitate decât pretexte, îndărătul cărora se ascunde, la cei mai mulți, *frica de concurență*. Dovadă, că din capul locului cei mai inteligenți și mai pricepuți avocați au fost pentru femeia avocat, iar cei mai slabi au fost contra.

Totuși, chiar argumentul acel adevărat considerându-l, el e destul de serios. Găsim, într-un studiu, această prețioasă notiță: „Numai în București sunt 1300 avocați, număr care ar ajunge pentru întreaga Românie”. Nu-i acesta un motiv destul de puternic pentru a împiedica

creșterea și mai nenorocită a numărului lor ? *Ba da !* Desigur că țara noastră are nevoie de a se înmulți în ea ocupațiunile acelea care contribuie la averea națională, ocupațiunile productive, nu acelea care numai consumă; și aici, să ne ierte D-nii avocați că trebuie să spunem un adevăr pe care-l știu și domniile lor: cât de mulți avocați trăiesc din aceia că în adevăr luminează justiția și fac să domnească Dreptatea între oameni și câți numai din aceia că încurcă legile și le interpretează până sărăcesc clienții cu desăvârșire?

Așa încât o restrângere a numărului avocaților ar fi cu siguranță de dorit. Dar aceasta nu se poate face prin aceea că s-ar împiedica femeile de a fi avocați, ci tocmai din contra: *Lăsându-se cale largă să se selecționeze adevăratele valori*, toate acele elemente care pot contribui să se puie legile unei țări pe baza cea mai justă și mai echitabilă, așa că adevăratul spirit de dreptate să nu poată fi nicăieri înădușit ori întunecat.

Verdictul - după deliberare - al Curții de Casație la 2 martie a fost, că se trimite chestiunea înaintea Secțiunilor Unite. Sperăm că spiritul nou, liberal, va face continuu progrese și că verdictul Curții de Casație la 16 aprilie va sublinia acest progres, acordând femeii române dreptul de a fi avocat.

Eleonora Stratilescu

Iași, 27 martie 1915

Unirea Femeilor Române, anul VII, nr. 3-4,
martie-aprilie 1915, pp. 174-178.

Procesul Doamnei Ella Negruzzi la Casație, II

Dovada așteptată nu s-a dat. Spiritul liberal accesibil ideilor noi și înaltei dreptăți nu-i doar așa de viu la noi - ei, când ar fi, câte rele sociale n-ar dispărea! Atâta doar s-a văzut din hotărârea înaltei Curți la 16 aprilie. Ea nu a fost doar determinată nici de valoarea oratorică a pledoariilor, nici de miezul substanțial, ce cuprindeau acele pledoarii. Adversarii d-nei Negruzzi n-au adus nici un argument nou în discuție; doar că tonul discuțiunii s-a văzut acum a fi mai politicos și decât rândul trecut, și aceasta este un progres : orice ridicare a nivelului de politeță și de demnitate este întotdeauna un câștig în sine. Avocații părții adverse arătau aproape cu un fel de cavalerism, data asta, că ei nu sunt adversarii d-nei Negruzzi, nici chiar ai „femeii avocat”, că „femeia poate să fie chiar foarte capabilă după cum a dovedit-o adeseori!” dar că în cazul acesta incompatibilitatea ei este fixată de spiritul legii, față de care femeia e mai mult incompatibilă decât compatibilă, lege care o ține pe ea în constantă inferioritate. S-au sprijinit, acești domni, cu toată puterea pe exemplul țărilor mai înaintate în cultură, care refuză - Franța și Belgia, da nu știu de ce nu s-au gândit la Norvegia, care e o țară în adevăr înaintată - femeilor dreptul de a fi avocat; și-n cele din urmă, adevăratul sens al acestei argumentări protivnice, a fost cu totul străveziu când unul din ei a zis: „Nevoile culturale în pătura de jos a poporului nostru sunt așa de mari; avem 4 mii de învățători și învățătoare și mai trebuiesc încă cinci mii; de ce nu se fac femeile învățătoare, dacă au nevoie să muncească pentru a-și câștiga existența, căci acolo ar îndeplini un gol și ar îndeștula o nevoie, în loc să caute să se facă avocați, când avocați sunt și așa prea mulți” ! Avea dreptate acel domn avocat! Așa e! ce caută femeile să obțină și ele situații mai bune și nu se mulțumesc cu viața necăjită și amară, sau ca să vorbim ca acești domni avocați, cu acel „sublim apostolat” al unei învățătoare cu 70 sau 90 lei pe lună ? Este doar „menirea

femeii" să ocupe totdeauna o situație mai umilă și oropsită! Căci dacă nu-i acesta sensul adevărat al argumentării avocaților adverși, atunci ne întrebăm de ce oare nu se miră și nu se întreabă ei de ce nu caută și bărbații să se facă învățători, că doar și de ei e mare lipsă? Și mai adăugim: de ce nu se dedică și ei mai mult ocupațiilor agricole sau industriilor și meseriilor de tot felul, unde-au invadat străinii, în loc să se înmulțească pletora nenorocită a avocaților fără procese?

Căci, dacă-i vorba de „vocațiune”, de „înzestrare de la Dumnezeu”, de „capacități speciale”, apoi atunci bucuroși o să fim oriunde le-om întâlni și să le deschidem poarta largă că-s totdeauna de mare folos, și totdeauna rari și la bărbați, nu numai la femei. Nu face nimic că femei sunt mult mai puține decât bărbați care să se dedice avocaturii, în prezent; măcar de-ar rămânea și în viitor așa! Ba încă să se restrângă și numărul bărbaților care se dedică acestei cariere!

Valoare morală și intelectuală să aibă, și ar fi destul și ar fi foarte bine! Nu numărul hotărăște doar și ajută rezolvarea chestiilor celor mai grele în darea Dreptății! Și noi socotim astfel: sunt doar și alte nevoi sociale decât aceia pe care ați amintit-o d-voastră, d-lor avocați adverși, și îndestularea lor nu e mai puțin urgentă. Avocatura, ați arătat d-voastră „este legată cu exercitarea unei mari virtuți sau puteri aceia a *Dreptății*, și de aceea dreptul de a fi avocat e îngrădit mai mult decât alte profesiuni libere, de condiții de naționalitate și de exercitare a drepturilor politice”; dar acesta e un cuvânt mai mult pentru a acorda și femeii române dreptul de a lua parte la darea Dreptății, iar nu de a o ținea de-o parte. Căci, dacă argumentarea D-voastră, cu îndestularea nevoilor sociale, este sinceră, concluzia logică este alta și anume, că trebuie să profiți ori de câte ori legea permite o interpretare, ca să dai drept și femeilor să ia parte la facerea legilor și la justa lor aplicare, tocmai ca să fie mai multă dreptate! Arătase doar dl Rozental în rândul precedent, atât de clar și simțitor, că binele tocmai aici ar sta, ca să fie și femeile avocați. Căci legile actuale care privesc pe femeie și pe copil sunt cu adevărat neumane. Nu sunt destui învățători să lumineze poporul de jos, ziceați d-voastră? Nu sunt, firește: căci școlile populare sunt întreținute de stat, și statul n-are parale pentru așa lucru, căci banii lui se cheltuiesc altfel, într-o administrație deplorabilă; iar dacă ar avea și femeile dreptul să ia parte în acea administrație, multe s-ar schimba desigur spre bine. Dar mai este un lucru mai grozav pe care nu l-ați amintit d-voastră: e teribila realitate asupra căreia ne-a atras atenția dl. dr. Dinescu, a celor 120.000 copii români

ce mor pe fiecare an, din cauza situației nenorocite de vită de muncă în care e ținută femeia română din popor, *fără nici un scut din partea legilor!* Ei, când ar putea lua parte și femeia română la facerea legilor care o privesc! Și pentru cinstea spiritului românesc, sunt sigură că nu e nici un român care să nu poată admite sau să refuze logica acestor împrejurări. Și nici avocații părții adverse n-au voit să aibă aerul că se opun a recunoaște acest lucru.

Dar știu, d-lor avocați: vă temeți că printre femeile care vor participa la facerea legilor și la aplicarea lor, se vor strecura multe elemente nechemate? Da, în adevăr, aveți mare dreptate să vă temeți de această primejdie. Am avut doar și altfel destule cazuri să deplângem că cei „nechemăți” au fost aduși să hotărască în locul celor „chemăți”. Dar tocmai pentru aceea: dacă argumentarea d-voastră este sinceră, spuneți, de ce nu vă temeți de numărul cel mare al bărbaților nechemăți care iau parte actualmente la facerea legilor? D-nii avocați ai părții adverse sperau de la patriotismul d-nei Negruzzi că d-sa va renunța a mai cere dreptul de avocat fiindcă nu i-l dau legile țării ei; cu cât mai mult am fi putut noi nădăjdui de la spiritul de dreptate al acelor domni avocați - dacă acel spirit ar fi existat - ca d-lor să renunțe a susține o interpretare a legilor care e contrară unui înalt simț de dreptate și unui interes superior al Țării!

În zadar a mai vorbit apoi apărarea: D-na Negruzzi, într-o cuvântare simplă, demnă și cu miez ca și rândul trecut, d-nii Dissescu într-o cuvântare magistrală, erudită, care a rușinat ca pe copii la școală pe avocații părții adverse, dovedindu-le lipsa lor de personalitate, dl. Rozental foarte erudit și d-sa, dl. Polizu-Micșunești, și toți cu tot focul convingerii: toate cele mai bune a lor silinți s-au sfărâmat de stânca spiritului retrograd, care a caracterizat de astă dată înalta Curte mai mult decât rândul trecut. Dl. Procuror General, Scarlat Popescu, a ținut la interpretarea legilor potrivit cu spiritul social care domnea la 1866. Femeia, a conchis d-sa, nu poate fi avocat, fiindcă aceasta ar putea aduce *eventual* necesitatea ca ea să îndeplinească funcția de judecător pe care legea i-o refuză categoric. (În zadar se încercase avocații apărării să arate că aceasta n-ar fi de loc o primejdie serioasă).

Au fost prin urmare în luptă două interpretări: una veche - sau în conformitate cu spiritul vechi, care declară pe femeie incompartibilă, veșnic minoră, - și una nouă, a spiritului nou, care recunoaște femeii situația socială și legală alături de bărbat.

Interpretarea aceasta din urmă este cu atât mai îndreptățită, cu cât avocații apărării au arătat și dovedit că o lege este totdeauna a

se interpreta conform spiritului timpului în care se aplică, iar nu conform spiritului timpului în care a fost promulgată; iar spiritul timpului în țara noastră acum, când majoritatea avocaților din barourile de Iași și Galați și Curtea de apel din Galați au fost pentru d-na Negruzzi și cei mai mulți dintre cei mai iluștri avocați i-au luat cu caldă generozitate și dezinteres apărarea, este evident *pentru* a se admite femeia ca avocat.

Dacă se admitea interpretarea aceasta din urmă, s-ar fi făcut dintr-odată un însemnat pas spre îndreptarea multor rele sociale, făcând un început spre drepturile politice pentru femei. Dar atâta elasticitate a spiritului n-a dovedit de data asta Curtea de Casație. Înalta Curte n-a avut curajul să facă cu hotărâre acest pas, pe care nu-l pot face țări mai vechi în cultură, dar mult mai încătușate în prejucii decât noi, și care la noi ar fi fost cu puțină dacă Curtea de Casație ar fi mers cel puțin în pas egal cu spiritul liberal care a însuflețit pe majoritatea avocaților din barourile de Iași și Galați și pe Curtea de Apel din Galați. Pe de altă parte, înalta Curte parcă nici n-a vrut să-și deie blamul de a se fi arătat cu totul refractară ideilor noi. De aceea verdictul ei a avut acest caracter de nehotărâre. S-a respins hotărârea curții de apel din Galați, care admitea pe d-na Negruzzi în baroul avocaților și s-a trimis chestiunea din nou spre judecare la Curtea de apel din București. Cu alte cuvinte: „Mai încercați încă odată; să ne mai gândim și noi”.

Pentru D-na Negruzzi aceasta înseamnă deocamdată un nesucces; dar pentru cauza femeii române în sine, poate că este un bine: Femeia română să vadă că orice bun - dreptatea mai ales! - se capătă cu greu și pentru a o căpăta, ea trebuie să iasă din nepăsare și să devie mai activă pentru obținerea drepturilor politice.

Eleonora Stratulescu

București, 17 aprilie 1915

Unirea Femeilor Române, anul VII,
nr. 5, mai 1915, pp. 233-237.

Petiția femeilor române din 16 iunie 1917

9

către Senatul României

Domnul senator Bujor are cuvântul.

D.P. Bujor: D-le președinte și d-lor senatori, femeile române mi-au făcut cinstea de a mă însărcina să citesc înaintea Senatului o petițiune prin care ele cer drepturi civile și politice.

Plăcerea de a vă prezenta această cerere este cu atât mai mare, cu cât o astfel de cerere intră în cadrul convingerilor mele social-democratice.

Să-mi dați voie să v-o citesc. E foarte scurtă.

„Domnule președinte,

Cu ocazia discuțiilor relativ la lărgirea dreptului de vot, vă rugăm să binevoiți a lua în considerare toate elementele românești, pentru care această extensiune este legitimă.

Rolul pe care femeia română îl îndeplinește în aceste timpuri, legitimează cererea de drepturi civile și politice depline.

Femeia română s-a dovedit că e destoinică în toate direcțiile:

în conducerea afacerilor, înlocuind pe bărbații plecați ca să-și facă datoria de țară.

întreaga conducere a familiei și toată agonisirea traiului în aceste timpuri grele a rămas pe seama lor.

în operele de asistență socială, cum spre exemplu: îngrijirea bolnavilor, administrațiile spitalicești, organizarea „Cruții Roșii” a doamnelor, ajutorarea săracilor, refugiaților, orfanilor etc.

în munca pe care o depun în îndeplinirea profesiei ce și-au ales, precum și în conștiințiozitatea cu care își îndeplinesc îndatorirea ce își au asumat.

De la femeile profesoare de Universitate, doctore, profesoare secundare, institutoare, funcționare ale Senatului, funcționare comerciale și până la cele mai modeste femei de la țară, s-a putut constata devotamentul și pricepera cu care s-au manifestat.

Legiuitorul, prin regulamentul activității economice a celor plecați, a dat femeilor de la țară, latitudinea de a lucra în numele

soților lor, considerându-le capabile, fără ca această capacitate să fie complectată conform codului civil.

Ar fi prin urmare, legitim să se consfințească prin lege ceea ce este o situație de fapt.

Pe de altă parte, participarea femeii la viața comunală o considerăm ca o necesitate de ordin social, cu atât mai mult cu cât, după război, pe seama comunei va cădea rezolvarea multor probleme de ordin igienic, de asistență, de alimentație, de educație. În toate aceste direcții activitatea femeii a fost apreciată și considerată chiar ca necesară.

De asemenea, participarea la viața mare politică este necesară, căci condiționează intervențiunea eficace a femeii în administrația comunală.

Vă rugăm deci, d-le președinte, ca cu ocazia problemelor constituționale în discuție, să aveți în vedere cererea noastră, făcând să ni se acorde drepturi politice și civile.

Principesa Olga Sturdza, Principesa Moruzi, Nadejda Știrbey, Alexandra Filotti, Dr. Silvia Gane, Elena D. Catargi, Cella Delavrancea, Maria Alexandra Mavrocordat, Matilda Poni, Ioana Emanoilă Mavrocordat, Marcelle Cantacuzino, Dr. Eleonora Stratilescu, Alexandra Fălcoianu, Zoe M. Ghica, L.M. Negruzi, Maria Onciu, Maria P. Cantilli, Cornelia Emilian, Calypso Botez, Maria Miclescu, Dya C. Aslan, M. Athanasescu, Lucie H. Soutzo, Mary Coșoiu, Ella Negruzzi, Aristia C. Dissescu, Lucia Cantacuzino Pașcanu, Elisabeta Soutzo, Lucia D. Grecianu, Ana Dr. Racoviță, Natalia Tuduri, Ana Severin, Lucia Poni, Marieta Culoglu, Didi Djuvara, Ioana M. Balș, Iza Exarco Hesselmann, Florica P. Cantilli, Maria C. Cerkez, Mina D. Popa, Maria C. Davila, Natalia P. Cuza, Lilica Dr. Cristea, Viky T. Florescu, Florica Dr. Jianu, Virginia Dinu Barbu, Pompilica N. Catargi, Florica C. Candiano, Ana C. Obedeanu, Kety Ludvic Dauș, Constanța Ghyka, Olga Ghyka, Margot Manu, Valentina Cănanău, Sacha Cantacuzene, Aline Tzaicu, A. Conta Kernbach, Elena B. Popovici, Dora N. Petrea, Maria Trancu, Elena C. Meissner etc."

Iată dar petiția concisă și înțeleaptă a femeilor române. Sunt iscălite doamne pe care le cunoașteți că au luat parte, în ultimul timp, la toate operele mari de binefacere, încât sper că li se va da atenția cuvenită.

Și cu atât mai mult sper aceasta, cu cât sunt convins că orice om cu o cultură serioasă nu mai poate admite azi ca femeia, care

împărtășește cu bărbatul toate greutățile vieții, să nu aibă și toată considerația ce i se cuvine în fața legii.

Condiția de inferioritate socială în care e ținută de legile de azi e și nedreaptă și umilitoare.

Se zice, cu toate astea, că femeia guvernează. Ei bine, dacă e așa atunci de ce să nu i se recunoască aceasta și în mod legal ?

Eu cred însă că guvernarea ei e o iluzie. Femeia nu guvernează. Ea e încă considerată în societatea de azi ca un obiect de lux și de plăceri. Sclavia ei modernă - îmbrăcată în mătăsuri și pietre scumpe.

Așa fiind, eu socot că numai izbânda ideilor social-democratice va aduce și izbânda drepturilor femeii.

De aceea și sfatul ce s-ar putea da și femeii române e ca și ea să lupte, ca și femeia în țările mai înaintate în cultură pentru izbânda ideilor sincer democratice înaintate.

Numai ideile democratice au sfărâmat până acum și tot ele vor sfărâma și de aici înainte orice idee de sclavie fie materială, fie morală. (Aplauze)

Dezbaterile Senatului, sesiunea ordinară 1916-1917,
ședința din 16 iunie 1917, pp. 203-204.

Salutul femeilor române

Zi mândră și măreață a neamului nostru fii slăvită și salutată de focul sfânt de înălțare a sufletelor noastre!

Zorile tale străbat cu raze de aur munți și văi, șesuri și coline, chemând la Sfatul mare, la soborul eliberator pe toți fiii și fiicele poporului românesc.

În zarea largului întins grăbesc spre cetatea reamintirilor noastre duioase și de mândrie, sute și mii să mărturisească în fața lumii întregi, că un popor de-o străveche obârșie vrea să fie de astăzi înaintea stăpân pe soarta sa.

Stăpân pe sufletul său românesc încătușat de veacuri, stăpân pe mândria originii sale contestată, stăpân pe prezentul și viitorul său.

Și precum steaua de la Vicleim a adus lumii mântuire, astfel razele luminoase ale zilei noastre de sfânt praznic de la Alba-Iulia vor fi salvarea noastră.

Până unde străbate graiul nostru dulce - români din patru unghiuri - vor veni cu toții invocând cerul și pământul ca mărturie să le fie, juruinței lor solemne.

Grăbi-vor vlădicii cu crucea în frunte însoțiți de preoți cucernici, care veacuri ne-au păzit jertfelnicele sfinte și credința strămoșească.

Grăbi-vor luptătorii vajnici ai luptelor multe și grele, grăbi-vor țărani harnici, muncitori ai gliei străbune, grăbi-va floarea mândră a tineretului nostru mai rămas în urma cataclismului nemaipomenit și grăbi-vor femeile și fecioarele române, mamele, soțiile, surorile și logodnicele acelora, care azi în numele poporului românesc din Transilvania și Ungaria vor rosti în fața lumii Credeul vremilor noi al unității noastre naționale.

În aceste clipe mari și sfinte să uităm trecutul plin de jale și suferințe, să uităm zbuciumul sufletelor noastre, să uităm toată urgia de veacuri răbdată și să ne înălțăm inimile pline de sfântă bucurie către Națiunea Română, care astăzi prăznuiește învierea sa liberă și națională.

Uitați voi mame lacrimile multe, care v-au brăzdat fețele legănând între cântece de jale, odraslele voastre, precum mame în lume nu au vărsat și cântat mai amar știind pe copiii voștri străini pe pământul strămoșilor lor și buni numai a munci, a lupta și a muri pentru interesele străine.

Uitați voi soții, tot amarul zilelor negre, când vedeți pe bărbații voștri prigoniți pentru lupta lor dreaptă ce au purtat pentru drepturile omenești și naționale ale neamului vostru. Uitați voi surori și logodnice pe voinicii mândri, care s-au luptat și murit sub steaguri străine.

Din jalea voastră femei române, din zbuciumul sufletelor și inimelor voastre a răsărit minunea mântuirii noastre.

Ne închinăm ție, măreață adunare și steagului tău sfânt, care e simbolul unirii tuturor Românilor.

Țara Hațegului, 8 decembrie 1918.

25

Drepturile femeii

Nu e ciudată această împerechere de cuvinte, așa cum ni se dă, cu înțeles deosebit de cel cuprins în *Drepturile Omului?* - Vai, atâtea mii de ani, nici nu s-a conceput ca femeia, această *roabă a sălbăticiiei omenеști*, ar putea să aibă și ea drepturi! S-a știut, și s-a vorbit întotdeauna, despre un „Rege al creațiunii” - nu însă și despre o Regină. Tu n-ai decât datorii; drepturile sunt numai ale mele... *Quia nominor Leo*¹.

Dar a venit focul cel grozav și atoațelămuritor. Și Forța a fost silită să priceapă că *egoismul și nedreptățile*, prin care credea că se va trăi, nu erau decât boala prin care trebuia să moară.

Flăcările acestui război, pe lângă faptul că au ars atâtea porți bine zăvorâte și-au spart o mulțime de geamuri care niciodată nu se deschideau, au avut și darul de a face o așa

de mare lumină, că și orbii au sfârșit prin a vedea.

Te visezi uneori desbrăcat, umblând pe stradă, sau stând de vorbă cu lumea într-o adunare și odată bagi de seamă că ești într-o ținută necuviincioasă; nu înțelegi, cum ai putut să ieși așa în vileag, și parc-ai vrea să intri în pământ, de rușine. Sentimentul acesta ar trebui să ne cuprindă în ceasul acesta, când răsare soarele și pentru femeie, dacă ne-am da seama cât de *sălbateci* am fost cu ea în întocmirile pe care ni le-am îngrădit.

Peste o sută de ani, legile noastre de azi, în care femeia măritată - devotată, eroica soție și mamă - este pusă în rând cu minorii și cu interzișii, în care soțul - autorul legilor - n-a uitat să-și asigure, între alte privilegii, și exclusiva administrare a dotei... au să fie citate în comunicările Academiiilor ca niște *curiozități de necrezut și ca o rușine a vremurilor noastre*.

1. Pentru că sunt numit leu (lat.).

- Dar, de fapt, n-are femeia destule puteri în grațiile ei feline ? Nu face ea ce vrea și cu banul și cu viața noastră, adesea și cu onoarea noastră?...

Exact logica moșierului care niciodată nu-și plătea logofeții, sub cuvânt că fură ei destul.

- Dar ce altă chemare mai înaltă poate fi pentru o femeie, decât aceea de a-și crește copiii și de a-și vedea de casă. Politica ar abate-o dela îndeplinirea acestei misiuni...

Ca și cum noi n-am avea în aceeași măsură, sarcina și răspunderea acestei „înalte” chemări!

- Și apoi, ar fi și urât să vezi ființa aceasta delicată, poetică, amestecându-se în desgustătoarea proză a luptelor noastre politice ?

Voltaire, mi se pare, spune într-un loc despre Regii care se plâng de amărăciunile puterii: „ils crachent dans leur plat, pour en dégoûter les autres”.

Și ce absurzi suntem până și în concepția *cinstei*!

- A, pardon!... Infidelitatea soției poate s-aducă un copil străin în casă.

Dar numai ea-i de vină ? Ticăloșia ta n-are nici o parte în această... „turbatio sanguinis?” Tu nu te simți vinovat cu nimic ? Tu care-o urmărești stăruitor și puternic, până când o dobori ca pe un vânat! Tu care crezi că dac-ai scris în codul tău civil că: „Femeia datorește ascultare bărbatului”, ai făcut tot ce trebuie pentru ca această ascultare să ți se dea, fără să se mai pună întrebarea dac-o meriți, sau nu...

Din fericire „*pentru ambele părți*”, argumentele pe care ne-am sprijinit până azi în susținerea vechii teze moștenite de la omul cavernelor: că o jumătate de omenire are dreptul de a porunci, iar cealaltă numai datoria de a se supune - toate *iscusitele și comodele noastre argumente* „pro domo”, ca să nu zicem „*pro domino*”, s-au dus de-acum și ele cu cele din urmă sfărâmături ale unei lumi, despre care multe se vor putea spune, dar mai ales aceasta: *c-a trăit prea mult*.

De altfel, chiar dac-am vrea noi să mai grămădim obstacole în calea dreptății - nu se mai poate. Vremea ne cere pe toți, cu tot sufletul și cu toate puterile noastre. Să iasă ființa de iubire devotată și de jertfă, pe care am zidit-o de vie în temeliiile trecutului nostru - avem nevoie de brațele ei libere, ca să putem ridica, în deplină siguranță de succes, *măreța clădire a viitorului nostru*. În Basarabia, în Bucovina, în Ardeal s-a înțeles numaidecât, că la opera de unire în sufletul nou pe care îl cer lucrurile mari ce avem de îndeplinit,

femeia trebuie să muncească alături cu bărbatul. Noi nu putem rămânea ostrov de nedreptate în România dreptății. Și nici să desconsiderăm mai departe atâta *valoare umană*, nu ni se mai poate îngădui.

Dacă uneori femeia a fost păpușa ce *am căutat* s-o avem în ea, dacă fardul și frivolitatea, spre care deșertăciunea noastră a împins-o, au făcut-o să nu inspire întotdeauna încrederea pe care o cer lucrurile serioase ale vieții - asta nu înseamnă că, în ziua când va fi chemată la munca cea mare și liberă, menită a pregăti o lume mai bună, ea nu va ști să aducă, odată cu puterea necesară, și deplina înțelegere a rolului ce va avea de îndeplinit.

Iar o „lume mai bună” nu înseamnă, cum credeau germanii, o lume, în care fiecare să aibă mai multă pâine, ci una în care, pentru toți, să fie mai multă dreptate.

Al. Vlahuță
Asociația pentru emanciparea civilă și politică
a femeilor române, Buletin trimestrial, anul I,
nr. 2, aprilie 1918, Iași, pp. 1-3.

Feminismul de peste Prut

Cu toate condițiile anormale și cam provizorii de viața socială din Basarabia de astăzi, se afirmă și acolo un sâmbure de feminism românesc. Deși nu i se disting încă bine energiile nici amplitudinea, dar se poate crede că pe un teren atât de bine pregătit în această privință, cum este Basarabia, societatea femeilor române de acolo, prezidată de d-na doctor E. Alistari va ști în tot cazul să desfășoare o activitate și o forță care să nu fie mai prejos de acțiunea feministă de sub stăpânire rusească.

E foarte greu de spus, dacă acele mai multe femei intelectuale de acțiune, care până la 1918, au afirmat cu atâta succes, voința și idealurile feminismului în Basarabia vor adera la societatea femeilor române. Aci dăm peste un punct de mare îndoială. Deși ar fi mult de dorit ca aceste energii de o vastă experiență să fie atrase la munca comună, există piedici de ordine generală pentru o asemenea conlucrare. Femeia cultă basarabeancă, româncă - „Moldovancă” sau de altă naționalitate - a fost educată până la 1918 în rusește, foarte puțin în sensul național rusesc și foarte mult în sensul culturii generale rusești desnaționalizatoare și nivelatoare. Această femeie aparține acelei societăți vaste semi-rusești, semi-internaționale din orașele Basarabiei, care se opune astăzi tacit la opera românizării, privind orice naționalizare ca o operă inferioară...

Se înțelege de la sine, deci, greutatea de a compta pe participarea acestor elemente la feminismul românesc și faptul e de regretat. Basarabeanca băștinașă deși deznaționalizată, reușise să realizeze către 1917 atâtea probleme locale de activitate feminină!

Propriu zis nu Basarabia cu forțele-i feministe, determinase triumful cauzei în revoluția din 1917. Principiul egalității femeii i-a venit Basarabiei gata, din Petrograd spre aplicare. Or, chiar venind gata, el găsisese atâtea altare ridicare, pregătite, încât slujba s-a și putut imediat începe.

Sub regimul țarist, atât de conciliant, din nevoie, prin ultimii decenii în fața mișcării liberatoare, femeia basarabeancă pătrunse în toate funcțiile, unde era cu putință: moașe, dentiste, sub-chirurghi, învățătoare, medici, contabile, funcționare, epitrope etc., în toate aceste branșe și profesii elementul masculin a început să resimtă concurența puternică feminină.

O activitate cu totul deosebită a fost depusă de câteva femei din Basarabia întru înființarea și conducerea de licee pentru fete. Astăzi dacă Chișinăul posedă cele 8 licee complete (cu curs gimnazial și liceal), iar prin orașele județene și târgușoare se mai găsesc vre-o 15 asemenea licee, în afară de cele de stat, - faptul se referă la inițiativa și lupta unor femei, memoria cărora se va păstra cu venetă: principesa Dodiani, Codreanu, baroneasa Keiking, Nagovscaia, Scovorovscaia etc.

Bibliotecile mari publice și cele populare, atât de răspândite prin orașele Basarabiei, au fost întemeiate și conduse de femei; diferite cursuri, universitatea populară, predarea muzicii la conservator, - peste tot munca feminină triumfând an după an. Apoi, deși înlăturată de la alegerile comunale, generale și provinciale, femeia proprietară sau antreprenoră putea însărcina pe: tata, frate, fiu, bărbat și nepot, s-o reprezinte la municipalitățile urbane sau județene, ca alegătoare...

Revoluția din 1917 de scurtă durată (inundată fiind de bolșevism) a chemat la viață numeroasele societăți și funcții noi pentru femeie.

S-a stabilit eligibilitatea și partea la vot a femeii în toate alegerile ; s-a admis femeia judecătorească de pace. În baza acestui principiu triumfător, d-na Dr. E. Alistari a fost aleasă ca deputat al „Sfatului Țării”, o socialistă, Vera Grünfeld, a ajuns ministru de industrie și comerț a Republicii Moldovenești...

Vom atinge, poate, altădată mai detaliat rolul și cuceririle femeii în Basarabia și Rusia. Acuma revenim la ideea, că conlucrarea basarabencei cu tradiție feministă, la feminismul nou românesc în Basarabia, ar fi de dorit din toate punctele de vedere.

Ar fi de dorit ca „Societatea femeilor române” să intre în raporturi directe cu vechile cadre feministe din Basarabia. Feminismul nu este politică de partid. Feminismul, are trăsături internaționale. Deci toate femeile din Basarabia ar putea lua contact pe baza feminismului universal.

Această apropiere ar contribui mult la conlocuire pacinică și prietenoasă a elementelor românești și neromânești în Basarabia.

Plus că societatea femeilor române din Chișinău nu s-ar simți izolată în fața societății culte basarabene, ar mai evita o situațiune prea dificilă față de contingentul prea restrâns de românce culte de prin orașe și de masa feminină amărâtă încă din Basarabia provincială.

Primul pas s-ar impune.

Alexis Nour
Acțiunea feministă, anul I,
nr. 4, din 15 iunie 1919.

Marele Sfat Național, și votul femeilor

În plină revoluție, în lumina sub care mințile tuturor, dezbrăcate de interese de clasă și prejudecăți, văd aspectul real al raporturilor dintre oameni, la Alba-Iulia, marea adunare națională, reprezentantă a tuturor categoriilor sociale ale neamului românesc¹, a *chezășuit* actul unirii cu țara mamă prin câteva reforme democratice, între care figura și votul femeilor.

Era o satisfacție dată democrației timpului și un omagiu adus femeii ardelenene, care a fost pretutindeni alături de soțul său în lupta comună de veacuri și căreia nu i-au fost cruțate nici porțile închisorilor.

După prima mare concesiune făcută femeii în Basarabia, democrația română din Regat înregistra cu bucurie această cucerire care era o nădejde și un sprijin pentru reformele ce se anunțau în vechiul regat.

Și organizațiile feministe începură a se înfirișa tot așa de repede pe cât programele vechilor partide, sensibile la mersul ideilor, au introdus măsuri protectoare la aceste revendicări.

Mai mult încă.

S-a trecut la o reformă reală și un decret-lege îngădui femeilor să facă parte din comisiunile interimare, până când, chestiunea aceasta va fi mai larg rezolvată de corpurile legiuitoare.

Aceasta era situația când în iulie se întrunește Marele Sfat Național în Sibiu.

Se știe că considerațiuni de ordin național au adus oarecari modificări rezoluțiunilor de la Alba-Iulia în ceea ce privea reforma electorală.

1. Reuniunile de femei din Transilvania și Banat și-au ales delegate la M.A.N. de la Alba-Iulia cu mandatul de a vota pentru „unirea cu țara” a acestor provincii locuite în majoritate de români și pentru reformele democratice, printre care se afla și votul universal pentru ambele sexe: vezi **1918 la români. Documentele Unirii**, vol. X, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989.

Reprezentarea proporțională așa dreaptă în fond poate fi pricină de inequitate pentru români, atâta vreme până acum îndepărtați de la toate binefacerile statului la care aveau drept deopotrivă cu ceilalți. Împiedecați în cultura lor prin ostracismul și persecuțiunile maghiare - urmări ale ideii de unitate a statului maghiar, în dezvoltarea lor politică prin silirea să adopte de multă vreme un pasivism care le lăsa puțință să trăiască, împiedecați în chiar dezvoltarea lor economică, poporul nostru are astăzi dreptul, crede majoritatea Marelui Sfat Național din Sibiu, să ia măsurile de prevedere necesare și printre ele se întâmplă să fie călcarea a 2 mari principii deja câștigate : *votul femeilor și reprezentarea proporțională.*

Se înțelege că imediat ce s-a cunoscut exact proiectul propus de consiliul dirigent, elementele din stânga s-au ridicat cu vigoare.

Ca un omagiu adus femeii, s-a lăsat ca primul orator, care să atace proiectul Consiliului Dirigent, să fie o femeie și Doamna *Dr. de Lemeny* a avut și farmecul cuvântării și tăria convingerii când a susținut integralitatea cuceririlor sociale și politice de la Alba-Iulia.

Se înțelege că adversarii, oameni de înaltă valoare și ei, au adus argumentele lor, trebuie să reținem însă că toate se rezumau la diferitele aspecte ale eternei *oportunități.*

Oportunitatea este însă un lucru vag, este aprecierea personală a unei situațiuni în *futurum*. Oportunitatea este o noțiune subiectivă în care factorii de convingeri și prejudecăți au un rol determinant. În vremurile de repezi prefaceri ce străbatem astăzi, ideea aceasta de oportunitate se preface și ea vertiginos.

Este în domeniul spiritelor de astăzi un magnet puternic care influențează brusc toate stările de fapt - modifică programe, transformă oameni.

Ceea ce azi nu e oportun este prea puțin pentru mâine și reforma trebuie încă mai mult lărgită.

Hotărâți în convingerile lor, social-democrații din Marele Sfat Național, împreună cu d-nii *Jumanca* și *Flueras*, cei doi reprezentanți în Consiliul dirigent al Ardealului, s-au retras din adunare după ce au epuizat toate argumentele lor în susținerea tezei.

Retragerea a fost motivată de intoleranța celorlalți dar ea are la bază neprimirea acestor 2 puncte.

Ceea ce ne interesează ca feminisți, în afară de satisfacția ce ne-o dă marea luptă ce s-a dus în sânul Marelui Sfat Național, luptă care arată și tăria convingerii și masele mari pe care aceste revendicări le-au cucerit, este importanța pe care întreaga adunare a acordat-o chestiunii, toți factorii competenți luând parte la discuțiune.

Mai mult chiar, membrii consiliului dirigent, acei care au suprimat din proiectul acesta votul femeilor, care era deja obținut la Alba-Iulia, ei înșiși s-au declarat partizani în principiu ai acestei reforme pe care s-au angajat s-o susție în Constituanta României Mari.

D-l Vasile Goldiș, ale cărui păreri am avut onoarea să le înregistrăm a făcut o declarație care arată cât de sus pun oamenii de stat ardeleni consecvența în principii. D-sa a spus că „*personal nu va face parte din vreun guvern sau partid care n-ar adera la aceste principii*”.

Arătându-ne toată admirația pentru acei care au pus atâta căldură și devotament în susținerea votului femeilor și regretând incidentul petrecut cu acea ocaziune, nu ne putem stăpâni bucuria că, de fapt, ideea votului feminin a triumfat - acei care astăzi se opun înfăptuirii luându-și angajamentul de a-l susține în *Constituanta țării*.

Ideea a cucerit pe toți și dacă înfăptuirea ei întârzie câtva timp este că prea a venit repede.

Dimitrie Focșa
Acțiunea feministă, anul I, nr. 8,
din 15 august 1919.

Activitatea feminină. Societatea Ortodoxă Națională a femeilor române

Această societate a fost întemeiată acum 19 ani; de atunci și până acum societatea al cărui scop era creșterea copiilor noștri în datinele și credințele noastre s-a dezvoltat treptat, întemeindu-se primele grădini de copii înființate în țară și care au dat roade, mai ales în timpul războiului național, aceste așezăminte devenind atunci ocrotitoarele mahalalelor îndeplinind un rol social ce depășea cadrul cultural pentru care fusese întemeiate.

Aceste grădini au atins astăzi numărul de 40 în toată țara și adăpostesc 4.000 de copii de lucrători, hrănindu-i regulat și îmbrăcându-i. Celelalte instituții culturale ale societății sunt în număr de 4. Cel mai mare creat în capitală în 1912, în local propriu, construit din fondul societății - o podoabă culturală a orașului - are 280 eleve și poate găzdui până la 200 interne și 200 externe.

De la începutul războiului mondial, când tot viitorul neamului românesc era în joc, Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, intră în slujba statului și înălțând inimile, le pregătește pentru ceasul sfânt ce se apropie.

Organizează ajutoare în țara pe care nu încetează a le trimite și în Ardealul îndurerat și astfel, treptat, o sumă de peste 15.000 se împarte prin comitetele reuniunilor femeilor din Transilvania, familiilor mobilizaților români și înșiși scumpilor ostași transilvăneni aflați prin spitalele din Sibiu, Brașov și Caransebeș.

Iar din primul ceas al mobilizării membrii comitetului central se întrunesc și hotărăsc a deschide imediat grădinele de copii care erau în vacanțe, adăpostind acolo familiile mobilizaților, servindu-le 600.000 de porții de mâncare. Iar din fondul de 20.000 de lei dăruit de Dl. Gr. Cantacuzino și 100.000 dăruți de familia luptătorilor se înființează supele populare.

Supele populare au funcționat pe lângă grădinele de copii Floreasca, Pleșoianu, Văcărești, Tesătoarea, înființate de la 26 august 1916-1 iulie 1917, servind 380.000 porții la 1.000 de copii.

în special grădina de copii Regele Carol I, ridicată din mărinimia Majestății Sale Regelui și grădina de copii Suter-Colentina clădită din fondul Blarenberg au adus neprețuite foloase populației.

Tot Societatea ortodoxă română, prin D-na Tatiana Niculescu Dorobanțu, a comandat 100.000 de cruci pe care erau scrise cuvintele „*Prin acest semn vei învinge*”. Câți din eroii noștri nu vor fi sărutat în clipa din urmă acest simbol al dragostei femeii române.

Activitatea societății în timpul războiului s-a manifestat mai ales în spitalul înființat în institutul societății, cel mai mare spital de mare chirurgie din teritoriul ocupat îngrijind zilnic 700 de bolnavi și un total de 4.000 de răniți în doi ani de zile sub conducerea *Principesei Alexandrina Cantacuzino, sufletul societății și conducătoarea ei*.

Când, în noiembrie 1917, localul a fost rechiziționat de administrația germană, D-nele Alexandrina Cantacuzino și Zoe Râmniceanu, au stat închise în spital cu tot cu personalul 12 ore, refuzând a părăsi institutul spital în prada vrăjmașului, convenind să primească chiar umiliința la căpătâiul răniților, păzind averea românească rămasă sub stăpânirea cotropitorilor și luptând cu vrăjmășia germană.

A trebuit în adevăr o luptă aprigă, o voință de fier și tot admirabilul devotament și spirit de jertfă al D-nei Cantacuzino, și al D-nelor infirmiere și al personalului care a fost la înălțimea vremurilor.

în frunte cu D-na Maria Brătășanu, care a condus în chip neîntrecut spitalul și școala și care a plătit cu sănătatea sa grozav zdruncinată jertfa și oboseala ce i-a fost impusă de vremuri.

D-nele E. Cerchez, M. Atanasiu, Florica Suci, Florica Vlădescu, B. Clonaru au fost zi și noapte la căpătâiul răniților și în slujba tuturor operelor naționale a societății.

Spitalul a funcționat grație sumei de 50.000 de lei lăsați de D-l Bibicescu la retragerea în Moldova.

Odată cu această retragere și ocuparea Munteniei, fondurile societății au fost trimise la Iași împuternicindu-se principesa Olga Sturdza, președinta filialei Iași, pentru a lua conducerea generală a societății în timpul războiului.

în darea de samă, comitetul societății constată că: „*Munca depusă de Principesa Olga Sturdza în acest timp este una din cele mai frumoase ale activității Soc. Ortodoxe Naționale a femeilor române*”.

în timpul ocupației, au rămas în Muntenia spre a conduce societatea D-nele Alexandrina Cantacuzino, Zoe Gr. Râmneanu, Esmeralda Manu, Elena Odobescu, Zoe Rosetti Bălănescu, Anna Florescu, Zitta Manu, Arhimandritul S. Scriban, D-nii Negulescu, Onciu etc.

Atunci au început ceasuri de goaznice prigoniri contra societății, căreia vrășmașii îi făceau cinstea să o găsească o primejdie permanentă, fiind singurul crâmpei de viață culturală românească ce rămăsese în teritoriul ocupat. Percheziții, arestări, amenințări n-au mai încetat.

Odată cu primii prizonieri români, aduși batjocoriți de un dușman trufaș, societatea ortodoxă a alergat în lagărele unde stăteau ostașii noștri înfomețați, procurându-le masă, foc, haine până când „Crucea Roșie” a organizat în mod sistematic ajutoarele date tot cu concursul și îngrijirea zilnică a membrilor Soc. ortodoxe naționale a femeilor române.

Și grație ajutorului dat tot de Soc. ortodoxă, 70 de soldați și ofițeri dornici de a-și relua locul între luptători au fost trecuți în mod tainic în Moldova.

Tot intervenției curajoase a membrilor societății se datorește salvarea în timpul ocupației a bugetului bisericesc, o parte din clopotele istorice și respectul ce ocupanții au avut pentru mitropolia noastră, unde nu s-au introdus.

Partea culturală, scopul suprem al societății ortodoxe cu toată asprimea vremurilor n-a fost neglijată și, chiar în cursul iernii 1916, prin munca devotată a D-nei Anna Manoil, s-au organizat cursuri de adulți la școala de fete Silvestru cu lucrătoarele de la școala de țesătorie din Calea Moșilor, la școala de fete din Tăbăcari.

250 de analfabeți au început a scrie și a citi prin îngrijirea societății.

Aceste cursuri au fost reluate chiar în spitalul societății, unde 237 soldați analfabeți au învățat a scrie și a citi.

La 1 aprilie 1917 s-au făcut sforțări pentru a se redeschide cursurile Soc. ortodoxe și, cum era una din puținele școli particulare deschise în capitală, n-a mai încetat a funcționa.

Odată pacea încheiată, societatea a intrat în făgașul ocupațiilor sale, după ce, grație ajutorului primit de la M.S. Regina, de la Comitetul din Iași și de la familia Luptătorilor, a împărțit ajutoare populației sărmene din capitalele de județ și București.

Trebuie să menționăm activitatea filialelor din Târgoviște, Ploiești, Craiova care au adus mari scrieri în timpul războiului iar în Moldova, Iași, Bârlad, Dorohoi, Vaslui, Bacău, Galați unde, grație dărniceii M.S. Regina și stăruințelor Principesei Olga Sturdza, s-a deschis un institut cu 100 eleve.

Societatea a avut cel mai larg concurs din partea D-lor G. Mârzescu, Al. Constantinescu și familia luptătorilor.

Nu se poate încheia o dare de samă a activității acestei societăți - a cărei nobilă menire se bazează pe strânsa legătură între credința religioasă și iubirea de neam, fără a vorbi de *Principesa Alexandrina Cantacuzino* care a urmat la Președinție pe D-na Esmeralda Manu - venerabila inițiatore a societății.

Îmbrățișând cu sufletul larg orizontul binefăcător al culturii și educației naționale, Domnia sa, pune în slujba acestei societăți toate marile-i calități de rară energie, de cald și neobosit entuziasm [...].

Acțiunea feministă, anul I, nr. 9-10,
din 1-15 septembrie 1919.

Cerere ce va prezenta Asociația Generală a Femeilor Române Corpurilor Legiuitoare

Domnule Senator, Domnule Deputat,

Astăzi când România Mare este înfăptuită, și când Dvs. sunteți chemați a înfăptui România Nouă refăcând din adânc pactul nostru constituțional, așezând viața Statului pe principiile justiției sociale și politice, astăzi când deschideți porțile vieții publice țărânimii și evreilor pământeni, credem că nu este nici drept, nici prielnic dezvoltării morale și naționale a poporului român, ca numai emanciparea civilă și politică a femeii să fie lăsată pe seama viitorului.

O constituție, știm cu toții, nu se poate revizui în fiecare an, pentru a putea nădăjdui ceea ce ar scăpa acum prevederii ei, s-ar putea împlini ușor într-o sesiune a Corpurilor Legiuitoare ordinare.

Constituțiile în genere sufăr așa de rari revizui, încât emanciparea civilă și politică a femeii nu mai poate aștepta deceniile unor revizui viitoare.

Rolul pe care l-a îndeplinit femeia în timpul războiului, fără a mai vorbi de evoluția firească a societăților moderne, credem că impun revizui imediate toate textele constituționale, din care se poate deduce incapacitatea politică a femeii.

Domnule Senator, Domnule Deputat,

Sistemul Constituției actuale nu mai poate dăinui.

Dacă însușirea de român, de care constituția leagă drepturile și libertățile publice, n-a exclus niciodată femeia de la libertatea individuală, de la libertatea conștiinței, de la libertatea presei, n-a exclus-o nici de la libertatea întrunirilor și a asociațiilor, nu este logic, ca fără o rezervă expresă, aceeași însușire să implice exclusivitatea femeii de la funcțiunile publice, de la exercițiul profesiunilor libere, de la electorat sau de la eligibilitatea în Adunările legiuitoare, în consiliile județene sau în consiliile comunale.

E necesar ca noua Constituție să determine în mod formal drepturile și libertățile ce garantează femeii și să facă imposibilă pe viitor,

interpretarea arbitrară care stabilește astăzi o incapacitate politică generală din incapacitatea civilă excepțională a femeii măritate.

De altminteri, într-un regim de sufragiu universal egal și de reprezentare proporțională a opiniilor, nu se poate nesocoti populația femeiască care reprezintă o parte însemnată din populația generală a țării și nu se poate contesta dreptul reprezentării intereselor și opiniunilor ei.

Domnule Senator, Domnule Deputat,

Diviziunea naturală a muncii între cele două sexe nu poate conduce la o concluzie potrivnică drepturilor politice de către femei.

Concepțiunea veche care a stăpânit atâta timp omenirea și care mărginește funcțiunea socială a femeii la economia casnică, a trăit.

În majoritatea din Statele Americii, ca și în trei din statele europene, în Finlanda, în Norvegia și Danemarca, femeile au exercițiul drepturilor politice atât electoratul, cât și eligibilitatea. Primirea favorabilă care în mai toate statele culturale din Europa apuseană s-a făcut propunerilor de deplină emancipare a femeii nu ne lasă nici o îndoială asupra neîntârziatei și drepte soluționări a legitimelor revendicări feminine.

Aceeași credință ne dă primirea binevoitoare ce Parlamentul Român a făcut petițiilor noastre.

Femeia participă astăzi la viața intelectuală a țării cu aceeași destoinicie și putere de muncă ca și bărbatul aproape în toate profesiunile: în medicină și în farmacie, în științe și în litere, în toate gradele de învățământ.

Sunt nume de femei care cinstesc literatura noastră.

Nu e nimic din viața economică a țării la care ea să nu contribuie. În ateliere, în magazine, în bănci, în comptuare, în comerț, în agricultură, ca și în industrie, pretutindeni, femeia aduce partea ei de inteligență, de suflet și de muncă, în dezvoltarea economiei naționale.

Războiul a învederat și mai mult acest adevăr. În toate țările beligerante femeia, în lipsa bărbaților, a asigurat mersul serviciilor publice.

La noi, femeia de la țară a asigurat munca câmpului, iar femeia de la oraș a făcut în numeroase ocaziuni, dovada netăgăduită a spiritului ei de inițiativă și de organizare, a puterii de muncă și de jertfă în serviciul binelui obștesc.

Cuvântul rostit de Asquith în Camera Comunelor la 28 martie 1917, este acel pe care îl merită și femeia română: „*Față de noua stare de lucruri ce s-a născut din război, a contesta dreptul pe*

care femeile și l-au câștigat prin muncă ar însemna să săvârșim o nedreptate, de care nu ne putem face vinovați”.

Iar președintele Wilson în mesajul său, pronunțat în fața congresului a făcut elogiul femeilor exprimându-se în modul următor: „Și ce să zicem de femei, de inteligența lor, de a da viață tuturor operelor pe care le întreprind, de talentul lor de organizare și de cooperare, care au dat acțiunii lor disciplină și care au sporit eficacitatea oricărei întreprinderi, de aptitudinea lor și de sacrificiul complet pe care l-au făcut, de persoana lor în orice au făcut și în orice au dat contribuția lor a avut un mare rezultat, mai presus de orice așteptare. Ele au adăugat noi pagini glorioase anelelor femeilor.

Cel mai mic omagiu pe care putem să le aducem, este să le facem egale cu bărbații în ce privește drepturile politice cum s-au arătat egale în toate domeniile muncii practice, la care s-au dedat atât pentru dânsese, cât și pentru patria lor”.

Domnule Senator, Domnule Deputat,

Din punctul de vedere civil, femeia care, în timpul războiului a fost recunoscută capabilă și substituită bărbatului ca mandatară legală, în administrarea averilor și încheierea convențiilor, nu poate fi readusă, odată cu pacea în rândul minorilor și al interzișilor. Ideea autorității trebuie să cedeze ideii Asociațiunii, în raporturile dintre soți, și codul civil, ca și celelalte legi ale țării, trebuie pus în concordanță cu principiul constituțional ce veți admite, și [cu] așeză-mântul societăților moderne. Toți locuitorii români au a fi egali înaintea Constituției și a legilor țării.

Domnule Senator, Domnule Deputat,

Pe temeiul acestor considerațiuni, avem convingerea deplină că veți sprijini dreptele noastre revendicări și veți face ca în declarațiunea de revizuire a Constituției să se afirme emanciparea civilă și politică a femeii.

Comitetul Asociațiunii pentru emanciparea civilă și politică a femeii române¹

Acțiunea feministă, anul I, nr. 15, din 1 decembrie 1919.

1. Comitetul A.E.C.P.F.R. a trimis petiții și memorii cu conținut asemănător și guvernului, dar și unor personalități politice influente ale vremii (1919-1923).

Scopul Asociației

Deși titlul ei: „Asociația pentru emanciparea civilă și politică [a femeilor române]”, arată destul de clar ținta ce urmărește, totuși sunt lucruri care au nevoie de a fi repetate de mai multe ori, în diferite chipuri și în toate ocaziile, pentru ca lumea să fie pătrunsă de ele.

De aceea ținem noi, cele ce ne-am însărcinat cu greaua misiune de a lupta pentru emancipare, să precizăm, să lămurim, încă o dată ce vrem, care ni-e ultimul scop și în ce fel înțelegem noi această emancipare. Căci, din nefericire sunt mai multe chipuri de a înțelege același lucru.

Explicarea se poate da în câteva cuvinte, deși s-ar impune un șir lung de alte explicații, pentru că chestia de care ne ocupăm - chestia femeii - este o chestie socială de cea mai mare importanță.

Deocamdată însă, ne mărginim a spune atât: scopul ultim, al eforturilor noastre nu este căpătarea votului, ca apoi după căpătarea lui, mândre și fericite să sfidăm lumea. Nu. Prin emanciparea politică noi vrem să ajungem la emanciparea supremă, la emanciparea sufletească prin care să cucerim adevăratul loc ce ni se cuvine, și apoi, alături de bărbat, să lucrăm la fericirea comună.

Noi vrem să căpătăm dreptul la o existență personală, să căpătăm demnitatea de individ aparte în afară de considerația de sex, să însemnăm și noi o unitate umană și nicidecum să mai fim o dependență, o anexă a bărbatului, un zero care nu are valoare de cât pus lângă altcineva.

Vrem să ne sustragem de la protecția bărbatului - protecție impusă de împrejurările în care s-a dezvoltat omenirea. Dar această sustragere n-o facem, din neîncrederea ce am avea-o în tovarășul nostru, n-o facem nici din ura pentru el, nici din dispreț pentru sexul tare, cum se spunea până mai deunăzi; dar o facem pentru că vedem că această protecție a bărbatului ne amortăște voința, ne paralizază creierul și ne micșorează personalitatea, aducându-ne a fi mai puțin folositoare și bărbatului și copiilor și societății întregi.

Noi vrem ca prin emanciparea noastră să stabilim dreptatea în locul nedreptății cu privire la relațiile dintre indivizii de la sex la sex.

Noi vrem a face uz de puterile noastre intelectuale și inimele pentru ca umanitatea să-și dubleze foloasele.

Voim ca prin emancipare, căsătoria să nu mai fie unirea a două corpuri, sau a două venituri în cele mai multe cazuri: ci unirea a două suflete care se înțeleg și lucrează *armonic* pentru fericirea celor din jurul lor, - să fie căsătoria unirea a două inimi care să bată în cel mai perfect unison.

Voim ca, prin intrarea noastră în viața socială, să facem să pătrundă și elementul afectiv, care a lipsit așa de mult din relațiile dintre oameni. Vrem să dăm și sentimentului partea ce i se cuvine. S-a văzut cum lumea condusă numai de bărbați de rațiune, la ce ură, la ce carnaj a ajuns. - Oare dacă în consiliile ce au hotărât aprinderea focului general, s-ar fi aflat și femeii, ar fi mai avut loc asemenea nebulie, furie de sânge, sete de moarte, dor de distrugere?

Vrem ca prin independența noastră să punem capăt *războiului*, contribuind la întronarea Fraternității.

Aceasta ni-e dorința, idealul nostru, și nu votul. Dar fiind că fără această cheie măiastră nu putem deschide poarta pe unde ne va veni consacrarea independenței, - scop apropiat tot emanciparea politică ne este.

Afară de chestia de dreptate, de interes personal - cam egoistic - mai e și o considerație de înalt ordin social. Războiul a creiat femeilor o situație nouă. Am trecut printr-o eră foarte tristă, eră de distrugere, în care am asistat la ruina caselor, a monumentelor, a bogățiilor, a lucrurilor de artă înaltă, la distrugerea muncii seculare umane; dar mai ales am asistat la distrugerea ireparabilă a milioane de oameni.

Adevărat că această distrugere se făcea cu speranța triumfării binelui, cu speranța întronării libertății și a fericirii. Bărbați și femei luptau pentru cinstea și asigurarea generațiilor ce aveau să vie, ca neturbați să-și trăiască fiecare idealul croit de antecesorii lor. Această luptă comună, acest amestec al bărbaților și al femeilor în vârtejul sângeros, mulțumită cerului, a trecut!

E vorba acum însă de noua față ce va lua societatea, e vorba de noile prefaceri mondiale, e vorba de noul rol ce-l va avea femeia de acum înainte, căci societatea va avea mare nevoie de femeie. Și afirmarea noastră nu e prea îndrăzneată.

După cumplitul măcel, populația a scăzut. Tinerimea s-a stins, oameni în puterea vârstei nu mai sunt mulți. Femeile vor trebui să

înlocuiască pe bărbații absenți asumându-și existența economică și materială a țării. Femeile dar vor avea un loc important în viața socială și politica națională.

Dar dacă femeia trebuie să participe la viața națiunii tot mai mult, mai conștient și mai stăruitor, nu mai e cu puțință ca ea să fie tratată ca *minoră*. Drepturile integrale dar, se impun nu numai ca chestie de dreptate, ci ca o necesitate socială.

Deci ori din ce punct de vedere am trata chestia femeii, încheierea tot la acordarea mult disputatului vot duce. Și cum că revendicările noastre sunt de cea mai mare însemnătate, e faptul că partidele politice - relatându-ne numai la țara noastră nu și la țările străine de unde am putea lua atâtea exemple - partidele noastre politice au și făcut un capitol al programului lor din emanciparea noastră, din acordarea drepturilor - deși numai în parte, după cum s-a exprimat și Primul Ministru, adică numai dreptul de a figura în administrarea comunei. - E ceva, dar e puțin și noi nu ne mulțumim a mai primi un bun cu picătura. Ajunge! Am fost până acum destul de resemnate, destul de răbdătoare.

Astăzi am prins curaj. Sacrificiile de care am dat dovezi că suntem capabile, ne dau dreptul a mai critica, a mai judeca faptele fraților noștri mai mari, care n-au ținut samă de noi.

Într-adevăr. Se vorbește, se face mare caz de sufragiul universal. Cine dintre noi nu știe cât e de la ordinea zilei acest drept de a-și spune cuvântul în afacerile generale oricare om fără deosebire: vot universal, egal, direct, obligator și secret pe baza reprezentării proporționale? Se raționează, se cere, se discută, se revoltă lumea că nu s-a acordat încă mai de mult. Dar pentru cine numai se face caz? Și ce însemnează universal oare? însemnează general. Însă când se lasă la o parte jumătate din adulți - femeile care sunt excluse dela vot - mai poate fi numit acesta universal ?

Dacă egalitatea drepturilor între toate persoanele umane ar fi în conștiința tuturor o idee bine stabilită, atunci nu ar avea cum să dea drepturi numai la o parte din societate, societate ce-i compusă din bărbați și din femei.

Afară de aceasta, îndreptățirea revendicărilor noastre feminine sunt demonstrate și de studiile sociale. Care economist ar mai putea admite deosebire de salar pentru același fel de muncă? Care istoric ar mai putea sta la îndoială asupra egalității drepturilor la cele 2 sexe, trecând peste rolul jucat în politică de atâtea femei fățiș, dar mai ales în chip clandestin. Care jurist ar nega că prin acordarea dreptului de vot, tot nu s-ar putea căuta paternitatea și nu s-ar

putea pune capăt atâtor abuzuri pe care bărbații și-au luat libertatea să le facă? Care psiholog n-ar recunoaște că în stabilirea legilor, temperamentul femeii alături cu cel al bărbatului ar avea un rol complementar ?

Pe lângă aceste considerații, războiul a fost o tragică experiență, o școală aspră a vieții, care a oțelit pe femeie, dându-i ocazie să-și arate toată valoarea de care e capabilă și tot ajutorul ce-l poate da națiunii.

Serviciile aduse de femei, au fost intense, fie că ele au înlocuit pe bărbații mobilizați în organizațiunile publice și private, fie că au fondat opere de ajutor. Apoi ele au mai făcut și *acte mari* de eroism, cum a fost Ecat. Teodoru [Teodoroiu].

Cât privește surâsul neîncrezător al unora și decepțiile încercate de alții, care au avut ocazie să vadă petrecându-se lucruri regretabile prin spitale de ex., vom susține că meritul femeilor tot nu scade. Căci nici într-un caz nu se poate spune că ele au făcut mai mult decât bărbații.

Bărbați și femei au păcătuit la fel. Cauzele se pot cunoaște perfect. Și dacă le-am cerceta mai adânc, dacă am lua în samă educația, mediul, constrângerile sufletești, convențiunile impuse cu totul după alte cerinți, decât cele ale legilor firești, am vedea că totul pledează pentru necesitatea imperioasă de a emancipa femeia care, devenită o personalitate conștientă, veredică și liberă în toate acțiunile ei, nu ar fi capabilă niciodată, de un rău.

Parte făcând cazurilor patologice, punem totul în sama chipului greșit în care oamenii au înțeles relațiile dintre ei.

Prin urmare, emanciparea femeii nu e o operă de distrugere, cum s-a zis, nici o tendință de dezorganizare, ci este tocmai dezvoltarea virtuților familiare ce se vor extinde, și la comună, la Patrie, la totalitatea națiunilor, deci la umanitatea întregă.

E prea adevărat că femeilor revine privilegiul de a fi creatoarele vieții materialmente și moralmente. Femeile niciodată nu distrug viața. Dimpotrivă ele reprezintă rezerva de viață și forța omenirii. Ele creează națiunile.

Pentru această înaltă misiune ce le-a dat natura, femeile au o mare responsabilitate. De aici nevoia unei pregătiri foarte serioase. Căci de la înțelepciunea lor atârnă ridicarea unei țări. De la mentalitatea lor se așteaptă noi reforme salutare. Se așteaptă încurajarea, îndemnul și sprijinul moral.

Așadar, ținta noastră e de a ne ocupa atât de interesele feminine personale, cât și de interesele societății în general. Deci activitatea

noastră va trebui îndreptată atât pe tărâmul cultural educativ, cât și pe tărâmul social-politic.

Iată dar cum se impune să avem un dublu program.

- 1) Vom lucra *individual* la educarea noastră proprie, pregătindu-ne pentru intrarea în viața mare socială.
- 2) Vom lucra *colectiv* la misiunea feministă cu care ne-am însărcinat.

Pentru acest al doilea scop, va trebui să fim puternic organizate, căci binele societății nu se poate înfăptui decât prin cea mai mare solidarizare; unitate de vederi și simțire. Numai astfel nevoile statului vor fi cât mai bine servite. Prin solidarizare vom putea organiza și multiplica forța necesară realizării reformelor la care aspirăm. Un corp solidar influențează puternic opinia publică și obține schimbările ce le preconizează.

Mijloacele de acțiune ale asociației

În linii mari, programul nostru va cuprinde următoarele chestiuni:

Morala publică, Educație, Asistența publică și privată, Higiena socială, Munca femeilor, Problema economică, Condițiunea legală.

Planul după care vor fi tratate aceste chestiuni va fi următorul: ceea ce este actualmente ; ceea ce trebuie să fie și pentru care motiv inițiativele de luat imediat.

Și vom întreprinde:

1) *O acțiune științifică.* Sub raportul intelectual există deosebire între cele două sexe - deosebire de vorbă, de idei, de concepții. În domeniul strâmt al casei și în cercul social ceva mai larg în care numai prejudecățile și tot felul de cerințe neraționale diriguesc, spiritul femeii nu s-a putut nici dezvolta, nici îmbogăți cu cunoștințe multe și nici nu i-a stat în putință să capete acea experiență necesară, acel spirit critic, acea putere de inițiativă ce caracterizează pe ființa care s-a dezvoltat liber și care a avut putința a-și forma personalitatea prin studii, meditare și contact cu alții.

De aici nevoia imperioasă ca femeile să studieze chestiunile arătate mai sus fie prin cursuri ținute de persoane indicate la care se va face apel, fie prin lecturi serioase astfel ca singure să ne dăm samă despre curentele mari de idei, să cunoaștem pe oamenii de știință, pătrunzându-i și luându-i de diriguitori ai vieții noastre sufletești.

Nu mai e permis ca femeile să primească ideile bărbaților fără nici un control. Spiritul nostru nu mai trebuie să șovăiască în fața nimănui și nici nu trebuie a ne forma concepțiile de viață după imaginație și literatura bolnăvicioasă - singurul aliment sufletesc al femeii până mai ieri.

Sprrijinite puternic pe știință numai, vom putea alunga toate prejudecățile și dogmele cu care ni s-a alterat judecata împiedicându-ne să devenim libere, cu rațiune proprie.

2) *O acțiune socială*, care va consta din: a) Cercetarea neajunsurilor materiale și morale, precum și prin descoperirea pricinilor de la primele lor începuturi; b) propuneri pentru schimbările ce se vor crede necesare ; c) lupta pentru înfăptuirea celor ce vom căta să instituiem.

Va trebui trezită conștiința socială în femei, arătându-li-se imensul rol ce-l au în întreprinderile salvării sociale.

Prima grijă va fi să scoatem pe ființele slabe și fără nici o apărare din mediurile rele, îndemnându-le la muncă și câștigul cinstit, combatând analfabetismul și desfrâul.

Se vor cerceta nevoile populației și se vor face propuneri municipale în favoarea celor fără sprijin.

Se va lupta contra descresșterii populației prin ajutorarea familiilor împovărate.

3) *O acțiune culturală*. Se va îndemna pe femei ca prin studii speciale să-și înțeleagă adevăratul rol în familie și în societate. Se vor ținea anumite cursuri sistematice și cât mai populare, pentru a fi pătrunse și de pătura cea mai de jos a societății.

Pentru cultivarea poporului, se vor face tot felul de petreceri și distracții educative, ca șezători, la care în chip indirect se vor da cunoștințele necesare. Se va îndruma lectura fetelor din popor, punându-le la îndemână cărți distractive și instructive în același timp.

Se vor institui cursuri duminicale și se vor răspândi *ideile pacifiste*, intervenind ca prin școli să se schimbe părți din program care servesc așa de rău principiile de dreptate și de iubire ce ar trebui să călăuzească raporturile dintre oameni.

4) *O acțiune politică*. În țările în care femeile au ajuns să-și cucerească locul ce-l merită chestia politicii feminine nu se mai pune în discuție. La noi însă nu se poate vorbi de nici o acțiune politică serioasă a femeilor până acum.

Politica și feminismul au avut totdeauna o mare legătură. Fazele psihologice prin care au trecut ele, sunt cam acestea : la început un

indiferentism, ba chiar bătaie de joc din partea bărbaților pentru nepriceperea și mai ales pentru imposibilitatea femeilor de a lua parte la conducerea afacerilor generale. Mai apoi se iscă o dușmănie înverșunată, după care urmă o conciliere. Aceasta veni atunci când sufletul femeii se renăscu și când femeile începură a-și îndrepta toate energiile lor către societate, către viața publică. Atunci politica începu a-și manifesta dorința de a fi înțeleasă și de femeie.

Dar, astăzi partidele politice privesc cu îngrijorare acțiunea la care se supun femeile cu atâta râvnă și caută a le atrage, făcând din emancipare unul din scopurile acțiunii lor.

Într-adevăr, femeile își propun un program reformist în afară de orice curent politic.

Mai presus de orice, își propun purificarea moravurilor politice.

Vom lupta pentru acordarea drepturilor cetățenești pe temeiul sufragiului universal cu reprezentarea proporțională atât pentru corpurile legiuitoare, cât și pentru județ și comună.

Vom căuta să câștigăm dreptul de a stabili egalitate în raporturile dintre soți, în timpul și după căsătorie, în raporturile de fileațiune și în administrarea averilor cu suprimarea autorității maritale și a regimelor matrimoniale care știrbesc libertatea femeii măritate.

Pentru acest scop însă femeile vor trebui să lupte aprig pentru căpătarea cheii cu care-și vor deschide larg porțile Parlamentului, al aceluia sanctuar în care femeia își va făuri legile la care bărbații nu se pot gândi. Căci numai legiferând, femeile vor putea combate ignoranța și alcoolismul, vor putea cerceta paternitatea cu atâta grijă tăinuită de autori, vor apăra demnitatea și independența contra salariilor nedrepte care împing pe nenorocite la prostituție.

Pentru îndeplinirea tuturor acestor planuri se va face o propagandă activă prin publicații, articole de jurnal, manifeste, întruniri publice, conferințe, congrese. Mai târziu se vor putea face și conferințe contradictorii care cer un grad de formare socială și politică mai superior. [sic!]

Principiile de acțiune ale Asociației

Principiile cele mai raționale și mai democratice ne vor fi călăuza în calea ce pășim, pentru ea renovate sufletește să devenim mai econoame în gestiunea bugetelor noastre: să avem mai multă ordine în administrarea intereselor noastre colective, mai multă metodă în lucrările noastre.

Toate discuțiile vor fi făcute cu cel mai mare calm și cu toată obiectivitatea dictată de intențiile bune și absolut desinteresate păstrând totodată respectul ce se cuvine părerilor semenilor noștri.

Demnitate, Stăruință, Economie, ne vom repeta în orice acțiune ce vom întreprinde.

Cultul adevărului ne va fi deviza.

De aceea facem apel tuturor persoanelor. Ne adresăm însă nu atât prietenilor noștri, nu atât celor convingși de necesitatea intrării femeilor în viața publică - aceștia vor veni singuri, fie că s-ar fi înscris în societatea noastră, fie că n-ar fi făcut-o încă. Fără îndoială că fiecare se va grăbi a-și aduce adeziunea unei mișcări ce se impune din atâtea puncte de vedere.

Dar ne adresăm mai cu seamă celor 3 categorii de persoane și anume : antifemiștilor - mai bine zis antisufragiștilor - celor îndi-ferenți și celor nehotărâți.

Pe cei din categoria întâi, pe antisufragiști, vom căuta a-i convinge prin toate argumentele posibile. Pe cei din categoria a doua, pe indiferenți, vom căuta a-i scoate din indiferentism prin energia sufletească ce vom pune întru câștigarea cauzei noastre. Mai greu ne va fi cu cei din a treia categorie, cu nehotărâții.

Pentru toată lumea însă, credem că-i caz de conștiință ca din când în când să-și revizuiască ideile, să vadă pentru ce admite sau respinge o idee.

În orice caz va fi greu de opus mișcării noastre de acum înainte. Căci în urma grozavei tragedii a războiului, va veni revoluția femeilor, a mamelor, care pierzându-și fiii, și-au înăbușit lacrimile pentru a-și face datoria până la capăt. Acum ele vor striga bărbaților: „Ajunge, de azi înainte nu veți mai governa singuri!”.

Și într-adevăr femeile intervenind în zbuciumul interior și exterior al națiunilor, în zbuciumul național și internațional, vor împiedica să se mai verse o picătură de sânge, să se mai producă noi dezastre. Prin femeie va veni Pacea. Și adevărata Pace va fi cel mai frumos cadou ce-l va fi făcut femeia cetățeană, umanității.

Maria C. Buțureanu

Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române, Buletin trimestrial, Iași, anul I, nr. 1, ianuarie 1919-1920, pp. 3-9.

Situația femeii în societate și în stat

În cercetarea de până aici am ajuns la rezultatul: 1. Că nu există nici o inferioritate psihologică pe baza căreia femeia să fie ținută într-un raport de subordonare față de bărbat și 2. schițând evoluția economică, cât și cea culturală, am văzut că așa cum se prezintă lucrurile azi, femeia are nevoie de egalitate deplină civilă și politică cu bărbatul. Această nevoie s-a arătat prin urmare, până acum, din punctul de vedere al interesului personal al femeii. Rămâne acum să cercetăm care ar fi interesul societății însăși în această chestiune, anume: *Ce nevoie simte societatea, și ce bine rezultă pentru ea din mișcarea feministă și din participarea femeilor la facerea legilor ?* La această întrebare am putea răspunde pe scurt: „- Nevoia și Binele care au rezultat și pentru celelalte țări care le-au dat drepturi: Norvegia, America, Danemarca, acum: Anglia, Germania, Polonia, Rusia, Cehia”. Totuși, vrem să facem o cercetare amănunțită ca să cunoaștem chestiunea cu toate greutatele ei, și cu eventuale deosebiri între alte țări și noi - dacă vom găsi vre-unele deosebiri.

Mișcarea feministă s-a născut cu ideea de stat modernă despre cetățean și drepturile lui - principiul suveranității poporului. - Odată cu noțiunea de „cetățean”, s-a formulat noțiunea de „cetățeană”, deși pentru ca aceasta din urmă să fie primită în întreg înțelesul ei, a trebuit să mai treacă aproape un secol și jumătate. Nu puțin a contribuit la egalizarea drepturilor de cetățean și cetățeană și războiul mondial, care a secerat așa de mare număr de bărbați, așa că acum reiese și mai limpede că 1/3 din omenire (bărbații) nu mai poate legifera și pentru celelalte 2/3 (femeile) după cum nici nu poate munci pentru ele, ci fiecare trebuie să muncească singur - și singur să participe la facerea legilor. Formarea aceasta de principii de simplă dreptate, rezultă prin urmare din partea societății însăși, care are nevoie de *colaborarea* femeii alături cu bărbatul în produsul tuturor bunurilor materiale și morale de care are nevoie viața omului. Am văzut că femeia nu mai face, în casă, singură, produsele de îmbrăcăminte și de hrană necesare casei, căci

le produce societatea (fabricile și atelierelor); nici pe copii nu-i mai crește nici nu-i mai educă numai ea, ci școala și toate instituțiile sociale. Poate, acum, societatea să se lipsească de munca femeii în toate acele domenii, care erau odinioară exclusiv ale ei? Nu; căci sunt aceleași nevoi și e aceeași producție, numai altfel organizată. Această nouă organizare nu lasă brațele, care odinioară erau doborâte de muncă grea, absolut liber, ci le impune un altfel de participare la lucru. Este de aceea, o greșeală mare a socoti pe femeie ca concurența bărbatului, când în realitate ea e colaboratoarea lui, și deci trebuie apărată întocmai ca și el. Cel ce face aceeași muncă ca și tine este tovarășul tău cel mai bun! Interesul lui, e interesul tău! Și ceea ce-l lovește pe el nu va întârzia; să te lovească și pe tine! Prin urmare, interesele femeii se sprijină de acele ale bărbatului, nu vin în conflict cu ele¹.

Am văzut, că revoluția socială seamănă deosebit de sex și apropie pe bărbat de femeie, silindu-i și pe unul și pe altul să dezvolte și să cultive aceleași însușiri. Aproape toate felurile de cariere sunt azi accesibile și bărbatului ca și femeii; vechea diviziune a muncii: „Femeia înăuntrul casei, bărbatul în afara ei” a ajuns cu totul anacronistică. Singur numai datoria față de copiii nou născuți; alăptarea și îngrijirea lor până cel puțin încep a merge, este exclusiv rezervată femeii, și „diviziunea muncii” numai aici își păstrează vechiul înțeles: „Bărbatul aduce hrana, femeia e ocupată în interesul casei; încolo, pretutindeni e posibilă colaborarea femeii alături de bărbat!” Nu e numai posibilă, e chiar necesară.

Ca să ne convingem, că societatea nu se poate, lipsi de munca femeii, să ne închipuim pentru un moment că în nici o fabrică n-ar mai lucra nici o femeie; că nici o femeie n-ar mai pune mâna pe sapă sau pe coarnele boilor să întoarcă plugul la munca câmpului; că nici o femeie n-ar vrea să mai dea lecții la copiii străini, nici în case particulare, nici în școli și a.m.d. Ce ar fi? Vedem ce greu e cu „lipsa de brațe” de azi, și desigur nimănui nu-i dă în gând să mai înlăture din cele care se mai găsesc.

Pe lângă această muncă direct productivă, mai este una de priveghere și de control: Ca toate produsele de îmbrăcăminte să fie bune și trainice, căci altfel sunt o imensă risipă economică; ca produsele

1. O dovadă de aceasta - și totodată o dovadă, cum că muncitorii în alte țări sunt complet conștienți de acest fapt, e împrejurarea că în 1918 greviștii pentru pace în Austria au pus ca condiție, ca să se întoarcă la lucru: „Să se acorde drepturi și femeilor!”. [Nota E.S.]

alimentare de tot felul, precum și tot ce privește locuința și e în legătură cu viața omenirii, să fie sănătoase și cu adevărat hrănitoare, nu falsificări care îmbolnăvesc corpul; ca influențele educative de tot felul - nu numai în școli, dar mai ales în spectacole și în literatură - să fie sănătoase și folositoare, nu rele, căci atunci distrug cu atât mai adânc și mai iremediabil, cu cât asta nu se vede deodată: fiindcă toate acele produse rele sunt tot atâtea păcate contra Sfântului Duh! Să vedem, din tot acest fel de muncă poate fi înlăturată femeia? și dacă e înlăturată, ce se întâmplă?

De fapt, aici avem de a face cu o datorie care n-a fost îndeplinită. Această datorie a privit mai ales pe femeia din clasele mai înlesnite, care a avut posibilitatea să se înalțe prin cultură la înțelegerea nevoilor generale. Dar această femeie, pe de o parte prin vina legilor, care nu-i impuneau nici o datorie, pe de altă parte prin puterea prejudecăților sociale, care-i tot repetau că „menirea femeii este alta” și nu rareori, nu mai puțin prin indiferența celui ce „are tot ce-i trebuie”, nu s-a interesat, decât de casa ei - dacă a făcut totdeauna și atât! - și n-a durut-o tot ceea ce e „dincolo de zidul care-i înconjură parcul și grădina!”. Pentru ce? pentru că aici e o serie întreagă de *datorii sociale*, de care femeia a fost totdeauna ținută în ignoranță, pe când e de cel mai mare și mai urgent interes, ca ea să fie cât mai de aproape, inițiată, pentru ca colaborarea ei să fie cât mai folositoare!

Această chestiune este de o importanță extremă. Câtă vreme „dreptul de om” al femeii a fost strigătul izolat al unor bărbați sau femei mai luminați, atâta vreme feminismul putea să însemne, înălțarea prin cultură și afirmarea individualității femeii. Astăzi însă feminismul e mișcarea maselor sociale, care ele înșile cer - cum am văzut și din exemplul greviștilor citat mai sus - amestecul femeilor în viața socială, precum și toate drepturile pentru ele acolo. Așa dar și datoriile sociale ale femeii intră în planul întâi.

Vechea formulă, deci, ca femeia să se ocupe numai de trebile casei, „ministru de interne” și bărbatul numai de trebile din afară „ministru de externe”, este nu numai învechită, ci e chiar dăunătoare. Nu e numai mama necesară în educația copiilor, ci tot așa de necesar e și tatăl. Iar societatea e familia pe larg, care are nevoie nu numai de influența bărbatului, ca tată, ci și de a femeii, ca mamă. Important este a desluși din timp, atât pe tinerele fete cât și pe tinerii băieți, căci nu ni se pare că ei ar fi, de fapt, mult mai bine luminați în această privință - asupra sensului *datoriilor lor sociale*. „Datoria socială” nu e doar pentru o femeie a se îmbrăca costisitor și

a face vizite, care răpesc atât de inutil și atât de nenorocit un timp așa de prețios.

Pe baza acestei greșite înțelegeri despre „datorii sociale” se vede că s-a dezvoltat luxul femeilor, pentru care nu puțin vinovați sunt înșiși bărbații, care l-au alimentat, de oarece se poate dovedi, că cele mai luxoase femei nu sunt cele ce-și câștigă singure existențe. Luxul însă este una din rănilile primejdioase sociale; e o mare vinovăție! E dovada unui egoism, care dezonorează pe femeie! Din punct de vedere economic, el reprezintă o incalculabilă absorbire de forțe producătoare spre un scop inutil, deci o imensă risipă! O, Doamne, și ce falsă economie politică au mai desfășurat toți partizanii luxului!... Ar trebui însă să se deie tinerimii o învățătură temeinică în adevărata economie politică - și mai ales fetelor, căci ele au simțământul mai dezvoltat; și ar trebui ca ele să fie cât mai temeinic inițiate în adevăratele lor datorii sociale. Ar trebui organizate cursuri în acest acop.

Cel mai mare idealist al femeii, John Ruskin, care prin prizma sufletului lui curat a înțeles așa de admirabil ce ar putea și ce ar trebui să fie femeia, a scris pagini, neasemănate în privința rolului social al femeii. Femeia-i mama, zice el; unde e ea, acolo e căminul, acolo e confortul, acolo-i mângâierea, căci ea face să-i fie îndemână oricui, ea creează Ordinea și Frumusețea în jurul ei. În stat, bărbatul are să asigure menținerea și apărarea lui, iar femeia e „punctul central al ordinii, balsam al mângâierii, oglinda frumuseții”! De la ea se așteaptă lecuirea multor răni sociale! Iar la noi, cine nu-i de acord, că aici e cea mai mare și mai urgentă nevoie de munca cea mai intensă de care sunt capabile femeile?

Sute și mii de femei, în diferitele colțuri ale lumii, precum și la noi în țară, că vor fi citit pe Ruskin sau că nu l-or fi cunoscut de loc, și prin urmare chiar fără acel sprijin moral ce-l dă puternica convingere a unui mare cugetător, ci numai simplu călăuzite de *instinctul* lor care nu greșește, cu acel suflet cald pe care așa de bine l-a înțeles Ruskin, au pornit la îndeplinirea acelor „datorii sociale” organizând fel de fel de opere de binefacere și culturale, opere de „asistență socială”: pentru tuberculoși, pentru lehuze, pentru săraci, pentru bătrâni, propagandă contra alcoolismului, propagandă contra prostituției etc. etc. Și cu cât mai active au fost în lucrul lor, cu atât mai mult au văzut ce imens mai este de făcut! Iar acum în urma războiului, la vechile probleme altele noi s-adaugă: să nu mai vorbim de îngrijirea sanitară igienică, de care au așa de mare nevoie sate și mai ales orașe și de combaterea mortalității copiilor, care am văzut

că e o problemă așa de importantă pentru noi; dar apoi: orfani, invalizi, destrăbălare morală, boli, munca dezorganizată, sărăcie grozavă pretutindeni și lipsuri de tot felul... Toate aceste datorii sociale cad, bine înțeles, nu numai în sama femeilor, ci și a bărbaților. Dar cine ar putea spune sau a spus vreodată, că „femeia aici n-are ce căuta” că „treaba ei e în casă, la bucătărie și la copii ?” Din contra: aici e cea mai strict logică aplicare a formulei că „Femeia e păstrătoarea și transmițătoarea bunurilor culturale! ea formează sufletul generațiilor” etc. Sigur. Dar tocmai în această așa de importantă influență culturală ea e paralizată, fiindcă n-are drepturi; fiindcă numai cel ce e cu adevărat activ în îndeplinirea vreunei din acele „datorii sociale” știe, că numai „Caritatea” nu ajunge! că nici mijloacele materiale nu-i vin decât celui „sus pus” și „influent”, iar ceilalți sunt reduși aproape la imposibilitatea totală de a face ceva! Dar chiar și cu mijloace bănești nu se poate merge departe, căci mai mult și mai întâi de toate trebuie *Dreptate* și trebuie *Lege* !

Iată dar cum și din punct de vedere al societății, se dovedește că e absolut necesar ca femeia să capete egalitatea civilă și politică, pentru ca să poată cu adevărat să-și exercite influența ei culturală și să-și îndeplinească „menirea”.

Când însă e vorba să se acorde drepturi politice femeii, se ridică tot felul de obiecțiuni. Le vom împărți în 2 categorii: Obiecții neîntemeiate și obiecții întemeiate, și vom începe cu cele dintâi:

1. „Femeile exercitând drepturi politice își vor pierde feminitatea”. În adevăr ar fi o mare pierdere, dacă femeile și-ar pierde dragălașia, bunătatea, grația lor naturală - după cum ar fi o mare pierdere, dacă bărbații și-ar pierde energia, puterea de a lupta pentru un scop cât de înalt și cât de nobil. Dar ceea ce înăsprește caracterul femeii, e greutatea prea mare a vieții și mai ales nedreptățile, cu care au de luptat! Exercițarea drepturilor politice ar putea ameliora - prin perspectiva puterii de a face și a obține Dreptatea - iar nu înrăutăți mai mult!
2. Că „se va distruge familia, stricându-se armonia conjugală, când unul din soți ar vota cu un reprezentant și celălalt cu altul” ! Sau că „se vor dubla numai voturile, deci ar fi inutil” . Inutil e a mai combate aceste obiecții!
3. Că „femeile n-au nevoie să facă legi, că le fac ei bărbații și pentru ele” ! Le-au și făcut, și până acum, și încă cum !
4. Bărbații nu spun totdeauna sincer, în realitate ei cred că femeile sunt prea puțin inteligente - n-au destul creier - ca să participe la facerea legilor. Așa credeau și nobilii francezi

despre burgheji înainte de revoluție, și totuși ce oameni politici au ieșit apoi din rândurile burgheziei!

5. Se obiectează, că „femeile reușesc prin mijloace piezișe, obțin tot ce vor prin grațiile lor și că amestecul lor a fi nefast”. Aceasta e azi, când femeile n-au drepturi; și tocmai de asta trebuie ca o influență ascunsă să fie înlocuită cu una pe față, și femeile să fie trase la răspundere pentru actele lor.
6. „Femeile nu pricep conducerea statului!” Dar când femeile vor ceva - d. ex. un sanatoriu de tuberculoși - agită, adună bani, și fac ceea ce vor ori, asta e adevărată conducere a statului. Reușita dă măsură valorii unui conducător de stat.
7. „Politica e un lucru murdar, nu-i pentru femei”. O, când această grijă de a păstra pe femei curate ar fi sinceră, de ce rele n-ar fi ele cruțate! De ce umilinți și de ce boli! Dar politica nu e în sine un lucru murdar. Nedreptățile care par inerente ei, sunt datorite împrejurării de a voi să lucrezi pentru „partid”, în loc să lucrezi pentru Țară! Dar cu siguranță vor veni odată timpuri mai bune, când „politica” va însemna o adevărată pregătire științifică întocmai ca și medicina, ingineria etc.
8. „Femeia nu-i temeinică” - când ceva n-o interesează, dar când o interesează, e foarte temeinică! Dovadă multiplele detalii ale gospodăriei.

Față de acești adversari hotărâți - a căror argumente le-am amintit odată cu combaterea lor, sunt din contra alții, foarte prieteni, care-și pun mari speranțe în femeie! Aceștia au în genere în vedere, că cele mai însemnate împrejurări care constituie progresul social-cultural, nu se datoresc atât de mult inteligenței propriu zise, cât mai ales celorlalte forțe sufletești, ca bunătate, cuget curat, spirit de sacrificiu și uitare de sine, care se zice că ar fi mai ales însușirile care caracterizează pe femei. Pe lângă asta, toate însușirile lor gospodărești dela care se așteaptă alinarea tuturor suferințelor prin care trecem!

Nu voim să pretindem, că aceste speranțe ar fi neîntemeiate, dar socotim ca o datorie să atragem atenția că nici iluziile prea mari nu sunt bune, căci atunci decepțiile sunt cu atât mai amare. Sunt în adevăr și oarecare obiecții întemeiate :

1. Femeile nu sunt destul de pregătite, destul de luminate, n-au destulă cultură! Recunoaștem, că așa e. Dar a cui e vina ? O vorbă populară zice: „Dacă vrei să-ți fie bine, sfătuiește-te cu nevasta ta”. Câți bărbați însă se sfătuiesc cu nevestele lor?

Cei mai mulți n-au vreme să steie cu ele de vorbă, ori le consideră prea neînsemnate pentru asta: „Asta nu-i treaba ta!” le răspund ei, când ele cer vre-o lămurire. De aici o dureasă stare de dezorientare, de înapoiere.

2. Multor femei le lipsește demnitatea - sunt așa de multe prostituate! Prin vina bărbaților, dar sunt.
3. Sunt adeseori pătimașe, pentru a susține pe cine cred ele, fără să ție socoteală de dreptate; din cauza asta sunt înclinate a-și apropria cusurul bărbaților în politică de a întoarce argumentele de partea partizanilor și împotriva dreptății. Sunt prea ușor înclinate a crede ceea ce se spune de rău de cineva. S-a argumentat că femeia ar fi mai puțin criminală decât bărbatul. De fapt nu e așa; o femeie care odată a căzut în păcat, cade de obicei, mai jos decât bărbatul și se ridică mai cu greu decât el: căci personalitatea ei nu e încă formată - ceea ce o ține în frâu e cele de mai multe ori frica, nu propriile convingeri morale. Se înțelege, nu e vorba aici de femeile a căror individualitate e formată, ci de masa mare a femeilor. Se dovedește aici deci o minte nematură. Apoi, să se ție socoteală, de câte ori crimele pe care le fac bărbații au, de fapt, ca autori morali pe femeie? „Cherchez la femme” e o vorbă justă și ne indică aici adeseori adevărul.

În sfârșit, până în prezent, nu e numărul cel mare al femeilor, care vor drepturi! Multe au fost auzite zicând: „A! Noi nu suntem feministe! Noi avem toate drepturile care ne trebuie!” Deși față de acestea avem o oarecare bănuială: Nu numai aceia, că ele *nu știu* că n-au drepturile ce le trebuie; dar bănuim, că ele se exprimă așa, căci cred că le stă mai bine, sunt mai „feminine”, deci mai drăgălașe! Vom vedea, când se vor da drepturi femeilor, dacă nu cumva tocmai acelea vor alerga mai repede la urnă ca să voteze!

Am relevat aceste obiecțiuni cu destulă părere de rău, dar cu convingerea: 1. Că nu laudele și măgulirile ajută la ridicarea femeii, cât pretențiuni din ce în ce mai ridicate față de sine însăși și silința expresă de a învinge defectele; 2. Că dreptul de vot va fi tocmai mijlocul cel mai bun de înălțare morală, căci „cea mai bună educație pentru libertate este libertatea”; și 3. Din convingerea, că femeia are resorturi sufletești care o vor face în stare să-și învingă defectele! Și apoi, unele femei sunt culte; n-avem decât să ne îndreptăm ochii spre acelea, care au dovedit și cultură, și neștirbită cinste de caracter; ele vor ajuta și celorlalte; iar masa cea mare de femei românce nu e cu mult mai prejos de nivelul cultural general al poporului nostru.

În orice caz, argumentul principal pe care se sprijină cererea noastră de drepturi este că *dreptul de vot nu este o recompensă pentru virtute, ci o armă de apărare* și femeile au nevoie de această armă întocmai ca și bărbații, cu care muncesc alături. Dreptul de vot e dreptul de *om* și servește pentru a înălța demnitatea de om. „Deosebirea de sex” este cel mai puternic argument în această direcție, care sprijină acordarea de drepturi femeilor.

Pe lângă aceste argumente, noi româncele mai avem un argument *național*. Din acest război am ieșit, noi românii foarte slăbiți. Am pierdut 1 milion de oameni din 7 - ceea ce alături de faptul inferiorității culturale, înseamnă că românii au fost printre cei care au pierdut mai mult în acest război. E drept, întregirea neamului ne vine acum ca o meritată recompensă pentru imensele jertfe. Totuși noi vedem nevoia *de a stimula toate forțele românești și a le ridica la maximum de putere de producție economică și culturală*, pentru ca Neamul nostru să câștige cu adevărat însemnătatea ce i se cuvine. Pe lângă asta, mai e un fapt: femeile basarabence aveau drepturi politice în momentul Unirii, și una din ele a și iscălit actul Unirii, ca deputat în sfatul Țării. Acum li se ia lor aceste drepturi; aceasta este răsplata, pentru munca lor națională? Asta este și o jignire pentru noi: va să zică din cauza noastră au trebuit să-și piardă ele dreptul de vot alături de noi, noi n-am fost vrednice să-l căpătăm și noi și să-l exercităm alături de ele ?

Afară de asta: evreii vor căpăta drepturi. Apoi cu atât mai mult trebuie să le căpătăm noi, româncele, căci e țara noastră, și tot pe noi ne privesc mai întâi destinele ei!

Acestea sunt considerațiile - pe lângă cele economice, culturale și sociale pe care le-am analizat, pe care se întemeiază cererea noastră de drepturi.

Cum vor vota și vor legifera femeile ? Desigur nu e bine să facem prea multe prognosticuri. Totuși știm că nu e bine să ne facem iluzii, că prin acordarea de drepturi femeilor ca printr-un farmec toate relele se vor întoarce în bine ! Vor fi desigur oarecare decepții. Trebuie să ne așteptăm, că femeile vor face greșeli la început, căci vor avea nevoie de un *noviciat* care nu va începe decât când ele vor exercita drepturile politice - învățământul pur teoretic nu ajută mult! Dar ele vor învăța minte din propriile lor greșeli, și se vor corija cu atât mai repede, cu cât de faptele lor va fi legată *răspunderea*.

Totuși sunt oarecare măsuri de avut în vedere, pentru pregătirea cât mai efectivă și mai temeinică a femeilor pentru viața cetățenească.

Această măsură ar fi organizarea unui *serviciu social obligator* pentru fete ca și pentru băieți - căci desigur serviciul militar se va modifica mult (dacă tendințele pacifiste sunt sincere) în sensul ca să corespundă mai mult nevoilor sociale - un serviciu pe care fetele să-l facă între 10 și 21 ani, ori în ce mod s-ar crede de cuviință, astfel să consacre și ele un an ori 2 ani din viața lor pentru o muncă oarecare de utilitate publică, fie în îngrijire de bolnavi, ori servicii de igienă și salubritate publică, ori de combatere a mortalității infantile care e așa de mare la noi etc. etc. Pe acest serviciu să se întemeieze exercitarea drepturilor cetățenești, și neîndeplinirea lui să însemne pe viitor, excluderea de la carierele publice cu un caracter social (comună, județ, reprezentanță națională). Dar acest serviciu trebuie astfel organizat, că, având o ierarhie (corespunzătoare ierarhiei militare de azi) să nu poată fi nimeni sus până n-a fost întâi la lucrul greu *care cere sacrificiul de proprie persoană* ; să nu fie nimeni general, până n-a fost întâi simplu soldat.

Acest *serviciu social* e necesar cu atât mai mult, cu cât sunt femei bogate, care au timp mult, au situații sociale și desigur și ambiție, și care când se vor da drepturi, vor vrea să fie deputați etc.

Ei bine, tocmai din partea lor trebuie să avem cele mai multe garanții, că vor fi deplin conștiente în exercitarea drepturilor, că vor fi în stare - sau că au fost în stare - să facă muncă grea în care au ostenit ele înșile - nu alții pentru ele - că astfel știu ce-i munca și ce-i osteneala, că pot face și că sunt deprinse să facă sacrificiul de sine însăși; că au voința tare și mintea luminată și că aceste însușiri ele vor folosi în adevăr, spre binele obștesc.

Într-un cuvânt, trebuie să se ia astfel de măsuri, ca mișcarea feministă să ia tot mai mult un *caracter democratic*. *Poporul să conducă*; nu, poporul de jos, întrucât nu e destul de pregătit, căci s-a văzut ce nenorocire poate să însemne asta (bolșevismul!) dar *poporul* cu *toate*, clasele lui sociale, sau mai bine zis: fără deosebire de clase sociale, fără deosebire de avere, fără deosebire de sex, dar cu respectarea acelei esențiale deosebiri de pricepere, de cultură, de înțelegere a interesului obștesc și mai ales de muncă și devotament pentru acest interes, adică a tuturor însușirilor de inteligență și mai ales caracter, care fac pe adevărații conducători. Numai cu această condiție mișcarea feministă va contribui la adevăratul progres social și cultural.

Programul mișcării feministe

Din cercetarea de până aici, care poate fi considerată ca o „expunere de motive”, se desprinde următorul program al mișcării feministe :

Mișcarea feminisă vrea dezvoltarea cât mai mare a culturii femeii; ea se silește să creeze și să asigure libera influență socială a acestei culturi a femeii.

De aceea, mișcarea feminisă urmărește:

1. *în ordine economică*: I. Plata egală, pentru aceeași muncă, pentru femeie ca și pentru bărbat; II. Legi de protejare a muncii femeii și a produsului acestei munci. III. Legi și măsuri care să împiedice mortalitatea copiilor în clasele sărace.
2. *în ordine culturală* : I. Accesul tuturor carierelor, cu pregătire culturală egală, a celor două sexe, în vederea acestor cariere, precum și accesul tuturor treptelor ierarhice în acele cariere, pentru femei, ca și pentru bărbați. II. Silinți continuie pentru a se găsi modalitatea să se aplaneze conflictul între carieră și maternitate; astfel ca mama să se poată consacra mai mult copiilor, când aceștia au nevoie de ea. III. Educația fetelor la fel cu a băieților; întru nimic să nu fie mai neglijată sau mai redusă îngrijirea sau învățătura ce se dă fetelor de cea ce se dă băieților, iar aceștia să fie astfel crescuți, încât să vadă în fete niște ființe egale cu ei, cu aceleași drepturi și aceleași îndatoriri.
3. Cu privire la *căsătorie și familie*: I. Cei doi soți să fie egali atât prin lege, cât și prin educația, care să-i facă a se considera ei însăși egali unul cu altul - cu drepturi egale asupra copiilor, cât și asupra averii câștigate împreună. Încolo, fiecare din soți e stăpân pe averea lui proprie. II. Ridicarea ocupației cu gospodăria, prin dreptul femeii asupra unei părți din câștigul bărbatului, ca echivalent al muncii ei cu gospodăria. III. Combaterea *moralei duble*, precum și a „căsătoriei libere” a „amoralului liber”, ca dăunătoare moravurilor și mai ales generației viitoare; silinți, prin toate mijloacele și pe toate căile pentru ridicarea nivelului moralei sexuale și întărirea instituției *căsătoriei legale*: prin: a) desființarea autorității maritale, b) desființarea prostituției, c) cercetarea paternității.
4. *în ordine socială*: I. Drepturi civile și politice egale pentru femei, ca și pentru bărbați, ca femeile să poată și ele lua parte la elaborarea tuturor legilor. II. Participarea femeilor la toate

instituțiile și toate funcțiunile și demnitățile publice alături de bărbați în tocmai ca și ei. III. Pregătirea femeilor pentru exercitarea conștientă de drepturi, dat fiind, că drepturile politice sunt un avantaj numai pentru cei pregătiți, și că este de datoria femeilor luminate, să pregătească și să ajute pe cele care au nevoie de a fi pregătite.

Eleonora Stratilescu, doctor în filozofie,
Temeiul mișcării feministe și scopurile pe care le urmărește, Editura Minerva, București, 1919, pp. 24-36.

Femeia în legislațiunea română

Istoria e făcută ca, după învățămintele ei, să clădim viitorul, pe baze care să nu mai cuprindă nimic din păcatele trecutului.

Suntem la o cotitură a istoriei, în care societatea omenească tinde a se așeza pe temelii nouă. Ideea de dreptate, pentru care secolii au crucificat atâtea credințe și au sacrificat atâtea valori, pare a fi aproape de realizare.

Toți cei de-un neam și o lege se vor aduna laolaltă, toți obijduiții de ieri, din cele mai întunecoase unghiuri, sunt trași la lumină pentru a-și spune nevoia și cuvântul asupra oblăduirii viitoare, ale cărei hotărâri vor cădea deopotrivă pe umerii tuturor. Bunurile morale ca și cele materiale vor înceta a mai fi un apanaj; dreptul la pământ, dreptul la funcțiuni, dreptul de vot obștesc e fapt îndeplinit.

Pe aceeași suprafață de pământ, toți câți se bucură de aceeași lumină, pot alcătui, prevedea, hotărî tot ce-i privește, vor putea dispune de soarta lor, cum vor crede.

O singură categorie, îndeosebi la noi, rămâne stingheră, nechemată, necercetată; nu-și poate spune păsul, nu poate lua nici o măsură, nu poate hotărî nici o schimbare în propria ei nevoie: aceasta este femeia.

Numai ea trebuie să asculte, trebuie să se supună; numai ea trebuie să se miște atât, cât și cum îi îngăduie altul - bărbatul. Are nevoie să trăiască? îi va da bărbatul prin măritiș. Când aceasta nu se poate, femeia își va câștiga viața prin muncă. Munca însă va face-o numai unde-i va îngădui legislatorul-bărbat și cu înlesnirile și cinstea ce o va crede el.

Femeia va putea ocupa oarecare funcțiuni; ele vor fi însă numai acelea pe care bărbatul le va determina și așa cum le va legifera el. Ea va putea fi, de pildă, profesoară, dar deși în condiții identice cu bărbatul, de titluri, examene, număr de ore pe săptămână, bărbatul va primi un salariu, femeia altul, totdeauna mai mic. Obligații se impun femeii întocmai, drepturi? Vom arăta imediat cum le are.

Dacă în învățământul superior au pătruns numai două femei, faptul trebuie privit ca o concesie a bărbaților; legea nu prevede formal astfel de numiri și dacă mâine, alți bărbați vor binevoi să interpreteze legea în contra femeilor, alte femei vor fi respinse de la aceeași cerere prin o tâlcuire restrictivă a textelor.

Dar cine a văzut la noi vre-o femeie în gradele superioare din ministere, în consiliile superioare, în gradele superioare ale poștei și telegrafului ?

Spiritul de dominație, domnia forței bărbatului, singure care au prezidat la închegarea alcătuirilor sociale și economice de până acum au asigurat bărbatului partea leului creându-i o situație privilegiată în detrimentul celuilalt sex năzuitor către aceleași libertăți, către aceleași bunuri pământești, către același grad de prosperitate și fericire. Îmbibat de spiritul egoist și preocupat de a nu avea în fața sa un rival și un concurent înarmat cu aptitudini egale, bărbatul a îndepărtat pe femeie de oriunde i-a putut face umbră, sau dacă a lăsat-o să pătrundă, a retribuit-o inegal pentru a o descuraja și imobiliza, pentru a o ține veșnic în limitele de inferioritate din care nu va trebui să iasă.

Pentru a ține frânele puterii, bărbatul a știut să-și făurească totdeauna o filozofie și o morală curentă, care să-i îndreptățască ținerea femeii în o veșnică dependență.

*
* *

Întreaga legislație e imprimată de acest spirit, de această concepție a dreptului înăbușit de forță, care vădește mai mult grija bărbatului de a îndepărta din calea aspirațiilor și avânturilor lui un rival ce poate deveni primejdios, decât gândul generos al acordării unei protecțiuni femeii.

Legislatorul-bărbat a acordat femeii o sollicitudine și o protecție, pe care ea n-a cerut-o, dar i-a răpit în schimb o sumă de drepturi, din care unele nici n-au nevoie să fie înscrise în pravile, atât sunt de inerente însăși naturii omenești și dreptului natural de dezvoltare al oricărei ființe cugetătoare.

Pe aceste drepturi, femeia de astăzi înțelege să le revendice, convinsă că nici un progres nu mai e posibil câtă vreme va rămâne în afară de el și sub apăsarea unor dispoziții de lege, a căror menținere e o sfidare a celor mai elementare principii de morală și dreptate.

Astfel, femeia de astăzi vrea să fie și ea cuprinsă în conceptul ideii de dreptate, pe care urmează să se așeze societatea modernă și

cu această năzuință, ea înțelege a fi scoasă din starea de veșnică inferioritate, de veșnică tutelă, de incapacitate, sub care e privită din punct de vedere și civil, și economic, și public, și politic.

În ce ne privește pe noi româncele, femeia care a crescut și desăvârșit pe cei ce au dat Țării Oituzul, Mărășeștii, Mărăștii; femeia căreia legislatorul-bărbat i-a recunoscut prin legile excepționale ale războiului¹, capacitatea deplină de a dispune, administra, cum va crede, căminul, ogorul, tot avutul, întreaga familie rămasă pe urma celor plecați spre a ne dezrobi mormintele lui Mihai, Alexandru Vodă, și Ștefan cel Mare; femeia care a alinat, a mângâiat atâtea dureri; a tămăduit atâtea răni, a adunat sub îngrijiri duioase atâția orfani; femeia care s-a pus în fruntea regimentelor noastre; făcând pavăză din trupul ei fraged celor ce aveau să ne dea România Mare; femeia aceasta nu mai poate fi o incapabilă, o tolerată, supusă la același regim de servitute ca și copiii sau interzișii.

Vom analiza o parte din articolele codului civil privitoare la femeie, pentru a vădi, la origină, starea ei de restriște morală și socială și cât de îndreptățită e femeia când luptă pentru a o face să înceteze.

„Tot *românul*, se exprimă art. 7 din codul civil, se va bucura de *drepturile civile*”. Noi știm că româncea nu se bucură de aceste drepturi și aceasta trebuie să înceteze.

Art. 19 din același cod spune: „Româncea, care se va căsători cu un străin, va urma condițiunile soțului său; devenind *văduvă ea va redobândi calitatea sa de româncă*”. Și dacă se mărită a doua oară și a treia oară cu soți de națiuni diferite? Biata, ființă! Dar ce suflet i se presupune femeii, care se poate schimba după obiectul cu care vine în atingere, întocmai cum se schimbă cameleonul în contact cu natura? Și ce unitate sufletească va mai putea forma această ființă fiilor ei, când e nevoită de legile bărbătești să-și schimbe ființa sufletului ei de două și trei ori - căci nu arareori femeia se căsătorește de mai multe ori?

Îngreuierea situației femeii crește cu cât înaintăm în inima codului.

Art. 131, relativ la consimțământul părinților pentru căsătoria copiilor lor, dă precădere tatălui în caz de deosebire de păreri. „*în caz de dezbinare între tată și mamă, consimțământul tatălui este de ajuns*.” Închipuiți-vă un tată stricat, cartofor sau bețiv, față de o mamă

1. Legile din 23 și 24 decembrie 1916.

muncitoare, înțeleaptă, o sfântă, un tată, care n-a știut niciodată ce-i casa, copiii, familia. Lui, legea îi recunoaște orice drept, pentru că... e bărbat.

Dar vexațiunile merg sporind.

Art. 195 hotărăște: „Femeia datorește *ascultare* bărbatului”, iar art. 196: „Femeia este datoare să locuiască împreună cu bărbatul său și *să-l urmeze ori în ce loc va găsi el de cuviință să-și stabilească locuința sa*”. Și dacă, din motive de șicană sau dintr-un temperament bolnav, bărbatul ar găsi cu cale să-și aleagă drept locuință o colibă dintr-o pădure, sau la capătul lumii, în orice condiții, femeia trebuie să se supună, fiindcă... e femeie.

Aceiași severitate crește, când femeia cere despărțenia. Legea nu-i dă voie să părăsească în timpul litigiului casa bărbatului, fără voia justiției, oricât de grave ar fi motivele despărțenii și cât de primejdioasă pentru ea ar fi viețuirea în comun. Tot el are drept asupra copiilor, oricât de rău, de decăzut ar fi, dacă tribunalul nu hotărăște altfel, pe cale de judecată. Cine nu știe cât trebuie să lupte o biată femeie în fața justiției pentru a face dovadă că ea merită și că e mai în măsură să-și îngrijească copiii, trup din trupul ei, decât bărbatul, care îndeobște îi lasă pe mâna unor ființe recoltate cine știe de unde și cum? Și toată această stare de inegalitate o consfințește art. 249 și 250 din cod. civ.

Art. 307 oprește căutarea paternității. „*Cercetarea paternității este oprită*”, dar art. 308 spune: „*Cercetarea maternității este primită*”. Iată două dispoziții numai în favoarea bărbatului și în detrimentul copiilor comuni ieșiți dintr-o legătură ilicită, în care tatăl și mama trebuie să aibă o situație și o răspundere egală.

Nici un capitol nu e poate așa de dureros pentru femeie ca acela relativ la copii. Dacă ar fi de socotit raporturile naturale, femeia e totdeauna mai legată de copil decât bărbatul. Atunci și autoritatea ei față de copii ar trebui să fie mai mare. Legea însă nu i-o permite nici măcar egală cu a bărbatului.

Art. 327-334, privitoare la puterea paternă acordă *numai tatălui în timpul căsătoriei, autoritate asupra copiilor și dreptul de corecție*. Mama are drept de corecție numai asupra copiilor ei naturali (Art. 337), iar asupra copiilor ei dintr-o căsătorie legitimă nu are drept de corecție, *chiar dacă a rămas văduvă, decât cu concursul a două rude apropiate ale bărbatului și cu învoirea tribunalului* (Art. 335).

Și unei astfel de mame, dezbrăcate de integritatea sufletească, de orice putere de orientare a persoanei ei, de orice autoritate asupra copiilor ei, i se cere să formeze suflete de bronz, pe care societatea

viitoare să-și înalțe steagurile triumfătoare ale unei umanități libere și egalitare!

Ce ironie!

În ce privește averea personală a copiilor în timpul căsătoriei, bărbatul are, exclusiv, *dreptul de administrare și folosință*. Că bărbatul este un vițios sau un incapabil față de o femeie cât de inteligentă și cât de ordonată, legea nu face excepție, chiar cu riscul de a se compromite averi și a rămâne pe drumuri și ea, și copiii (Art. 343).

Art. 345-348 din același cod *restrâng drepturile de tutelă a mamei asupra copiilor, când tatăl e decedat*. Acesta încă din viață îi poate impune un *consiliu îngrijitor*, iar dacă mama se recăsătorește *pierde de drept tutela asupra copiilor ei din prima căsătorie, dacă înaintea de a se căsători nu cere și obține încuviințarea favorabilă a consiliului de familie*. Acest lucru nu se întâmplă bărbatului. El se poate oricând recăsători. Nimeni nu-i poate discuta dreptul de tutore al copiilor săi minori din orice căsătorie și poate administra mai departe averea acestora, chiar când aceia aparține decedatei sale soții și oricare i-ar fi moralitatea și capacitatea.

Femeia de altfel, în genere, *nu poate fi tutoare, sau membră în consiliul de familie decât dacă e mama sau ascendentă (bunica) copiilor*, și sub acest raport, e exclusă în grup cu minorii și cu interzișii (Art. 383).

În legătură cu autoritatea în familie, soțul capătă *dreptul exclusiv de administrare asupra averii dotale*, cum și dreptul de folosință asupra ei, afară de cazul dacă, prin contractul de căsătorie, se face o rezervă în favoarea femeii pentru o parte din venituri, restrânsă la trebuințele ei personale, ceea ce în practică nu se întâmplă niciodată.

Dar legea merge mai departe. Art. 1245 face pe bărbat *proprietar asupra bunurilor mobiliare dotale*, prețuite prin contractul de căsătorie, bunuri care în multe familii se urcă la mari valori.

Cu astfel de dote sau cu dote constând în imobile, case și moșii, s-au văzut cazuri, când bărbatul, devenit posesor prin lege, - sub motiv de cruțare - au lipsit pe femeile lor de aproape strictul necesar, în timp ce ei își realizau din veniturile soțiilor lor averi enorme, de care s-au folosit apoi din belșug în caz de despărțenie.

*

* *

Dar femeii i se oprește orice inițiativă.

„Femeia nu poate porni judecată fără autorizația bărbatului ei, chiar și în cazul când e «comerciantă publică»”, zice art. 197 cod. civ.

Femeia de asemenea nu-și poate administra valabil vreo avere a ei, căci nu poate dispune de ea fără permisiunea bărbatului: „*Femeia având chiar parafernă, zice art. 199 cod. civ., nu o poate da, înstrăina, ipoteca, nu poate dobândi averea cu titlul oneros sau gratuit, fără concursul bărbatului la facerea actului său, prin deosebit consimțământ înscris*”.

Totul se sprijină, cum vedem, pe capacitatea bărbatului, și când aceasta lipsește? Se întâmplă ceea ce vedem zilnic: averi ruinate, familii distruse, femei și copii rămași pe seama asistenței publice.

Legiuitorul-bărbat până acolo merge cu îngrădirea oricărei inițiative din partea femeii, încât, după art. 203, aceasta nu-și poate susține drepturile, nici chiar când soțul ei e condamnat pentru crimă. „Când bărbatul este căzut sub o condamnatie criminală, zice art. 203 cod. civ., chiar în caz când diviziunea este dată în lipsă, femeia chiar în vârsta legiuită, *nu poate în timpul cât ține osânda, să pornească judecată, nici să contracteze, decât după autorizația tribunalului*”.

Femeia măritată, la moartea soțului, are a demonstra până la cel mai mic obiect din gospodăria întemeiată în deobște alături cu bărbatul, că e din zestrea ei sau nu e, căci altfel *tot avutul rămas trece ca moștenire la rudele bărbatului sau chiar la copii* (Art. 684); de asemenea, în caz de despărțenie, *bărbatul nu e obligat să restituie zestrea femeii decât după un an de despărțenie* (Art. 1273 cod. civ.), fără a se tulbura cineva, dacă femeia despărțită are sau nu cu ce să trăiască în acest timp.

Toate aceste dispoziții restrictive sunt atentate la dreptul de proprietate, la libertatea persoanei și a muncii femeii, drepturi, care fiind naturale, nu stă în puterea oamenilor să le îngrădească sau să le acorde, fie acești oameni bărbați sau femei.

Dacă femeia, simplă gospodină nu-și dă seama imediat de aceste restricții ale legii, sau se izbește de dănele târziu, când copiii i-au crescut mari, când îi moare soțul, sau la despărțenie, apoi femeia comerciantă se lovește imediat de rigorile legii, căci nu poate face absolut nimic fără autorizația bărbatului, după codul civil ca și cel comercial, care o ținutesc într-o veșnică minoritate.

Art. 10 cod. com. acordă numai tatălui, în timpul căsătoriei, *dreptul de a da autorizarea copiilor între 18-21 ani a face comerț*. Art. 77 și următorii din același cod, cum și art. 89, 114, 122 și următorii privitoare la dreptul de a constitui *acte de societate comercială cu alții, sau la dreptul de a participa la administrarea societăților*, nu pot fi de nici un folos pentru femeia măritată, decretată

incapabilă prin codul civil și comercial, fie de a fi comerciantă, fie de a contracta fără consimțământul soțului, ceea ce, dacă e în prejudiciul personal al femeii, e și în dauna utilității economice și sociale, deoarece valorile feminine nu pot fi puse la contribuție.

Femeia română, deși supusă la aceleași condiții de capacitate și aceleași îndatoriri ca și bărbatul pentru a exercita un *meșteșug oarecare*, nu poate face parte din comitetele breslelor alcătuite din meșterii care se îndeletnicesc cu același meșteșug, pentru că nu are exercițiul *drepturilor politice* (art. 691. p. organizarea meseriilor), și lipsa acestor drepturi a fost opusă de justiția română ca o stavilă pentru exercitarea de către femeie a unor profesii liberale, cum e aceea de avocat¹, privându-se baroul și societatea de valori indispensabile pentru rezolvirea unor probleme morale și sociale, pe care numai un suflet de femeie le-ar putea lămuri, ca acele relative la abandonarea și condamnarea minorilor, lăsarea copiilor în îngrijirea mamelor în caz de despărțenie, organizarea tribunalelor excepționale și închisorilor pentru copii etc.

Și când lucrurile stau așa, să nu se mai vorbească de lipsa de valori feminine în activitatea intelectuală sau practică. Valorile se formează și se dezvoltă prin experimentare continuă. Florile alese, am putea zice că se fabrică printr-o continuă selecțiune. Valorile feminine însă nu s-au putut dezvolta. Ridiculate sau combătute cu înverșunare, ori ținute sub o veșnică tutelă, ele s-au putut dezvolta atât cât se dezvoltă o plantă sub o cupolă de sticlă.

S-a zis că, față de regimul de restricții, codul prevede pentru femeie și articole de protecție prin care ea să-și poată apăra persoana și averea.

Acele articole sunt așa de puține și de insuficiente.

În adevăr, femeia măritată, săracă și abandonată de soțul ei, poate cere de la acesta alimente, prin justiție, în baza art. 191 cod. civ., după care soții își datoresc reciproc „*sprijin și ajutor*”; de asemeni poate cere de la el alimente, tot pe calea justiției, în timpul cât ține procesul de despărțenie (art. 250 cod. civ.), dar asemenea măsuri de protecțiune sunt adesea numai platonice, atât de trăgănitore sunt formele de judecată și atât de multe și mari șicane poate suferi de la bărbat, care nu odată e insolubil sau își ascunde averea.

Art. 201 cod. civ. îngăduie femeii măritată să cheme pe bărbat înaintea tribunalului, dacă se opune a o autoriza să facă vreun act, iar tribunalul poate să-i dea el acea autorizare.

1. Cazul femeii-avocat Ella Negruzzi, pendinte încă în justiție. [Nota lui C.B.]

Ce delicată situație pentru femeie !

Cum va putea recurge oare la o cale, care i-ar face moralmente imposibilă viața conjugală?

O altă măsură de protecție constă în dreptul pentru femeia înzes-trată de a cere separația patrimoniului ei de al bărbatului.

Această protecție însă i se acordă în așa condițiuni și cu așa forme complicate de judecată, încât cele mai adeseori devine iluzorie.

Astfel, art. 1356 cod. civ. zice că femeia poate recurge la această cale, *dacă dota e în pericol de a se pierde* și dezordinea afacerilor bărbatului e ajunsă în așa grad, încât *e îndoios* că, cu averea sa, s-ar putea garanta drepturile femeii.

Dacă e îndoios, cum va fi cu puțință o garanție serioasă prin asemenea măsuri ulterioare, care pot fi tardive ?

Cu ce ar mai garanta pe femeie un bărbat ajuns insolubil sau la faliment? (Vezi art. 1276 cod. civ.)

*

* *

Starea de lucruri de până acum, credem că trebuie să înceteze.

Fericirea generală către care tinde și pentru care luptă până la sacrificiu ființa omenească, nu se poate concepe fără o bază de dreptate, singura din care poate naște armonia generală.

Dreptatea strigă ca ființă cugetătoare și simțitoare ca și bărbatul, femeia să fie supusă acelorași legi ca și dânsul.

Femeile trebuie să lupte singure pentru liberarea lor, iar până ce dânsurile nu vor putea să-și spună direct cuvântul asupra durerilor lor, o îmbunătățire în soarta lor nu se va face.

Ele trebuie să-și pună cuvântul și asupra noii așezări sociale care urmează să se închege din aplicarea votului obștesc. Parlamentul viitor trebuie să asculte și glasul acestei singure ființe, de nevoile căreia au hotărât și hotărâsc veșnic alții.

Calypso Corneliu Botez, licențiată în istorie și filozofie. Profesoară de curs secundar, membră în comitetul diriguitor al „Asociației pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române”,

Problema drepturilor femeii române. Examen social-politic și juridic, cu o introducere istorică asupra feminismului în România, Atelierele grafice Socec et Co., București, 1919, pp. 11-19.

Rezultatul anchetei Asociației Feministe

Adunarea națională care a votat unirea țărilor surori, formând o Românie mare și pe veci unită, urmează să treacă la opera de organizare și consolidare prin introducerea principiilor mari decisive, în noua constituție ce trebuie să dea Țării.

Pentru a se orienta asupra chipului cum cei chemați să făurească făgașul pe care se va dezvolta forța țării noastre în viitor, privesc chestia feministă. Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeii române, centrala Iași, a delegat pe D-nele *Sanda Filliti, Maria Profesor Universitar Petrovici, Ella Negruzzi și Valentina Focșa*, directoarea organelor *Acțiunea feministă și Foaia Gospodinilor* să se prezinte guvernului, șefilor de partid, președinților camerei și senatului și la câți mai mulți senatori și deputați.

Desigur că datoria acestei delegații era de a risipi unele îndoieli provocate de o incompletă cunoaștere a chestiunii.

Sarcina însă nu i-a fost grea, căci a găsit o largă atențiune și deosebit interes în toate partidele, iar rezultatul investigațiilor făcute este plin de nădejde pentru viitor.

Astfel alături de frumoasa conferință a d-lui N. Iorga, *președintele Camerei*, pentru ale cărui declarații orice femeie conștientă trebuie să-i păstreze recunoștință:

„Dacă necărturarul, neamestecat în viața orașelor, neavând nici un fel de cunoștințe despre talentul oratoric, despre valoarea morală sau politică a oamenilor, dacă țăranul acesta a fost în stare, pus imediat în contact cu viața publică să se arate matur de a participa la dânsa, cu atât mai mult femeia, care are atât de mari interese în această viață publică, care are aceeași pregătire, în aceleași școli, cu aceleași examene, cu aceleași certificate ca bărbații, ar avea acest drept”.

Și apoi:

„Dar în calitatea pe care o am de două săptămâni, am considerat rezultatul amestecului femeii în viața publică sub alt raport...

Aș vrea să văd cum anume scene s-ar putea produce în prezența unor femei, cum anume cuvinte s-ar putea rosti în această lume amestecată”.

D-l Iorga a primit și suplica adresată de Asociație, urmând a o pune în dezbaterile membrilor partidului [Partidul Naționalist Democrat] al cărui șef este.

D-l **Paul Bujor**, *președintele Senatului*, ale cărei generoase idei sunt de mult cunoscute, a promis tot sprijinul său în partidul din care face parte [Partidul Socialist], iar dacă discuția pentru răspuns la mesaj ar fi avut loc, aveam făgăduiala că doi din partizanii d-sale ar fi vorbit cu această ocazie, în Senat și despre acordarea dreptului de vot femeii.

Din convorbirile avute, am dobândit convingerea că mulți din membrii Partidului Țărănist sunt convinși feminiști și partizani ai reformei, dintre aceștia, d-l *Stan Morărescu*, nădăjduim că va pune toată căldura sufletului său larg pentru cauza noastră.

D-l **General Averescu**, *prezidentul „Ligii poporului”*, s-a afirmat partizan al emancipării femeilor din punct de vedere al situației civile.

Femeile trebuiesc să se armeze în lupta pentru viață, având accesibilă orice ramură de activitate.

Este necesară admiterea femeilor în orice instituțiuni de stat, pentru activitatea gospodărească și de solidaritate socială.

În ceea ce privește Partidul Socialist, se știe că acordarea drepturilor femeii este unul din punctele *cele mai de seamă* a [le] programului de partid.

D-l **Take Ionescu**, *șeful Partidului Democrat*, se știe, și-a exprimat convingerile, încă de astă vară, cu ocazia anchetei ziarului nostru.

„Emanciparea civilă și politică a femeii *nici nu se mai discută*, cât despre emanciparea politică, ea a făcut atâția pași înainte, în omenire, încât este o chestie de dată, ziua în care se va realiza pretutindeni.”

D-l **Marghiloman**, *șeful Partidului Conservator-Progresist*, este partizan al acordării drepturilor complete, civile și politice pentru femei.

D-sa vede în reforma codului civil, remediu contra imoralității în mariaj prin introducerea sentimentului de respect al drepturilor fiecăruia dintre contranctanți, iar în accesul femeii la toate slujbele, rezolvită o problemă economică și morală: conștiința și sentimentul de responsabilitate a femeii, o va ridica în propriii ei ochi.

Participarea femeii la viața publică - electorală și eligibilă - un mijloc de potolire a moravurilor care fac viața publică atât de urâtă :

introducerea în raporturile politice, a grijei de ținută, de cuviință, impusă de prezența elementului feminin.

D-l **S. Mehedinți** se declară de asemeni partizan al acordării drepturilor femeii, d-sa are considerații duioase și profund convin-gătoare pentru legitimarea revendicărilor aceleia ce este mamă, soră, soție, fiică: a o „ridica” înseamnă a ridica însuși genul omenesc.

D-l **I.I.C. Brătianu**, șeful partidului Național-Liberal, fixează parcă întreaga credință liberală în chestiunea acestei reforme.

D-sa socotește că „*drepturile femeii nu se mai pot tăgădui*: rămânând numai a se judeca modalitățile în care ele se pot acorda”.

Se știe că în sânul partidului liberal cauza noastră a găsit încă de astă vară un ecou, în ancheta întreprinsă.

Atunci D-l **Duca**, fost ministru și unul din frunțașii partidului, s-a grăbit să răspundă între altele.

„Sunt un partizan hotărât al emancipării femeii. Nu cred deloc că emanciparea femeii o va sustrage de la îndatoririle ei de mamă și soție. Dacă aș crede-o aș fi împotriva acordării drepturilor femeii, fiindcă ar însemna că femeia nu e în stare să-și înțeleagă menirea. Ori, tocmai contra acestei concepții mă ridic și în *virtutea netemei-niciei ei științifice și istorice, revendic pentru femeie drepturile cele mai largi în menirea-i democratică de mâine.*”

D-l **Jean Th. Florescu**, fost vice-președinte al Camerei, cunoscut nu numai din răspunsul dat, dar din partea largă și efectivă ce a luat totdeauna, de câte ori ocazia s-a ivit, în susținerea drepturilor femeii, al căror vechi și cald partizan este.

D-sa a prezentat în două rânduri, Camerilor cererile de revizuire ale femeilor române, însoțindu-le de elocvente susțineri.

Dacă discuția la mesaj, ar fi putut avea loc, d-sa era hotărât să aducă în discuția Camerei, revendicările noastre, mărindu-și încă odată dreptul ce are în recunoștința noastră.

D-l **C. Dissescu** este un partizan convins al dreptelor noastre revendicări a răspuns anchetei gazetei noastre, încă de astă vară, socotind mai ales că în chestiunea acordării drepturilor femeii trebuie să ne grăbim.

D-l **N.N. Săveanu**, senator, era hotărât să vorbească în chestiunea acordării drepturilor femeilor în discuția răspunsului la mesaj.

D-l **Toma Stelian**, unul din cei mai autorizați frunțași ai Partidului Liberal, în interviul ce acordă delegației, socoate inevitabilă acordarea drepturilor pentru femei; curentul acestei idei, va pătrunde desigur și la noi, e numai chestie de timp; dorește însă că pentru binele generațiilor ce vor trebui să cunoască femei politice și politiciene,

agente electorale sau competitori de slujbe și de sinecuri politice, sufletul delicat al femeii să se țină cât mai departe de amărăciunea luptelor politice. De aceea d-sa dorește ca femeile să beneficieze de acest drept, pentru a se putea pune în serviciul nevoilor sociale unde, în adevăr femeile pot fi de atât folos.

Dar nu numai convingerile membrilor marcați ai acestui partid ne-au fost prielnice, partidul liberal a trecut la fapte, când s-a manifestat efectiv prin decretul lege, elaborat de D-l **G. Mârzescu**, prin care femeile sunt numite în consiliul comunal.

Mulți deputați și senatori, din toate partidele, s-au pronunțat de asemeni pentru drepturile femeii.

Dintre aceștia D-l **Doctor Costinescu**, D-l deputat **Leon Mrejeru**, care au dat atât de frumoase și elocvente răspunsuri favorabile anchetei noastre.

Cât privește pe ardeleni, se cunoaște răspunsul favorabil pe care l-am publicat, al D-lui **Vasile Goldiș**, care s-a angajat solemn în Marele Sfat de la Sibiu, de a pune chestiunea aceasta în fața Constituantei, iar în numărul de față publicăm în articol de fond, părerile D-lui deputat ardelean Aurel Lazăr.

Membrii guvernului s-au arătat mult mai rezervați în a da un răspuns precis doleanțelor noastre. Atât D-l Prim ministru **Vaida Voevod**, cât și d-l Ministru **Popovici**, au comunicat că se va lua în considerație examinându-se cererea pe care delegația Asociației noastre a prezentat-o.

Acțiunea feministă, nr. 17, din 1 ianuarie 1920.

Femeia și sufragiul universal

Trecând peste criza externă prin semnarea păcii, am așteptat ca atențiunea opiniei publice se va acorda principiilor fundamentale ale constituției nouă. În cadrul constituției este de rezolvat și chestia votului pentru femei.

Încerc să mă pronunț asupra acestei chestii, deși poate momentul nu-i potrivit. O fac însă aceasta din 2 motive: în Cameră, de pe banca ministerială s-a recunoscut activitatea foarte însemnată a doamnelor române sub durata războiului, glorificându-se femeia româncă ca factor decisiv la alcătuirea României Mari; de altă parte, accentuându-se că Partidul Național susține hotărârile Adunării Naționale din Alba-Iulia. Acolo s-a recunoscut *votul universal și pentru femei*.

Capacitatea politică a femeilor este o chestie socială foarte interesantă. La noi - e vederea multora - parcă chestia n-ar fi actuală, dezlegarea ei nu s-ar cere de opinia publică, iar țărânca româncă nici nu vrea să știe de un rol politic.

Această situație are motive psihologice. Țărănimea în toate provinciile a format clasa subjugată, nefiind introdus sufragiul universal, și suferind sub un sistem economic feudal.

Decenii întregi a luptat pentru câștigarea votului obștesc, iar fără rezebelul mondial această luptă ar fi rămas fără rezultat. Este evident, că psihologia și prudența ei politică a determinat, ca în această luptă revoluționară pentru câștigarea influenței la conducerea statului, să nu introducă noțiuni noi, să nu ceară drepturi noi, ci numai lărgirea sistemului deja existent.

Libertatea politică a femeii nu poate urma până când sunt clase sociale despoiate de drepturi cetățenești, fiind feminismul o luptă internă a societăților, și fiind rezultatul lui schimbarea structurii vieții politice. Prin votul universal, masele mari au ajuns la drepturi politice și astfel s-a făcut pasul prim spre libertate generală și spre democrație.

E motivată deci întrebarea că în noua constituție avem să introducem sufragiul universal și pentru femei ?

Nu-mi pot imagina, după războiul mondial democrație adevărată fără rectificarea neîndreptățirii femeii.

S-au cercetat și discutat cauzele excluderii femeii din viața publică, este o cercetare foarte interesantă să afli, cum a fost situația ei în și afară de familie în diferitele epoci. Pentru noi e și mai interesantă cercetarea situației femeii române, articolul de față însă nu-i cadrul potrivit.

Este indiscutabil, că femeia româncă s-a bucurat de un cult deosebit, având rol social, cultural și național. În domeniul dreptului privat, este chiar privilegiată față de bărbat, dar a avut și oarecare drepturi publice în Ardeal.

În luptele pentru apărarea, conservarea individualității noastre naționale, a avut un rol foarte însemnat.

Sentimentul național s-a putut cultiva liber numai în familie, acestea erau meterezele individualității noastre etnice, bazele mișcărilor sociale și culturale, iar femeile erau stăpânul lor.

În războiul mondial rolul femeii s-a idealizat, ajungând la înălțimea eroică, dovedind nu numai gingășia consolatoare a inimii, noblețea sufletului, sentimentul umanitar, ce a atenuat cruzimile războiului, salvând prestigiul omului, dar și puterea fizică, suportarea oboselelor supraomenești. Dacă s-a susținut teoria, că subjugarea femeii se datorează inferiorității ei fizice, războiul a răsturnat această teorie pentru totdeauna.

Femeia română are parte egală cu bărbatul român în alcătuirea României Mari. Iar Una, [sic!] idealul providențial al femeii, dată din mila lui D-zeu neamului nostru, chiar în epoca luptelor acestora, are parte mai mare în opera unirii, decât oricare bărbat. Nu înțeleg deci pentru ce să diferențiem și să discutăm capacitatea politică a femeii, nu înțeleg, de ce să aibă un oficiant mai mult drept dacă aparține sexului bărbătesc, decât o femeie, care face statului același serviciu.

Nu înțeleg de ce e mai chemat pentru vot badea Dimitrie, decât lelea Ileana ?

Nu mă tem, că votul obștesc și pentru femeii ar submina pacea familiară.

Nu putem presupune real, ca exercitarea votului electoral în intervaluri de 4-5 ani să distrugă pacea și misiunea familiei.

Parte activă în adunările naționale vor avea atât de puține femei, încât miile de familii vor rămâne nealterate de „activitatea politică”...

Este deci o datorință morală a introduce votul universal și pentru femeii, iar prudența politică prevede progresul și previne agitațiile.

D-r Aurel Lazăr, deputat de Oradea Mare
Acțiunea feministă, nr. 17, din 1 ianuarie 1920.

35

Statutul Consiliului National al Femeilor Române

CAPITOLUL I Denumire. Scopul. Sediul

Art. 1., S-a constituit în ziua de 4 iulie 1921, în capitală, federația societăților și a operelor feminine și feministe din România Mare sub denumirea de „Consiliul Național al Femeilor Române” (C.N.F.R.).

Art. 2., Scopul C.N.F.R. este de a stabili o legătură de solidaritate între diferitele societăți feminine și feministe, fără deosebire de confesiune, în scopul de a servi în modul cel mai puternic statul, familia și cauza feminină. Aceste sentimente de solidaritate sunt rezumate în deviza numită „Regula de aur” a Consiliului Internațional al Femeilor: „Fă altuia ceea ce vrei să ți se facă și ție”, pe care C.N.F.R. ca și celelalte C.N. este obligat a o aplica în toată activitatea sa.

Art. 3., C.N.F.R. respectă autonomia tuturor societăților afiliate, neavând nici un amestec în organizația și conducerea lor, stabilind numai o legătură între ele în vederea propășirii cauzei feminine.

Art. 4., Sediul societății este în capitală.

Art. 5., C.N.F.R. este afiliat la C.I.F. și singurul împuternicit, conform constituției C.I.F. pentru a reprezenta asociațiunile feminine și feministe române pe lângă acest consiliu.

CAPITOLUL II

Membre

Art. 6., Fac parte din C.N.F.R., orice societate culturală sau de binefacere unde majoritatea membrilor este alcătuită din femei, fără deosebire de confesiune. Pentru a obține afilierea, aceste societăți vor trebui să facă o cerere în scris către biroul C.N., să fie compusă din cel puțin 20 de membre și să aibă cel puțin doi ani de existență. Odată cu cererea de afiliere, vor depune statutele lor și vor

expune activitatea lor printr-un raport scris. Afilierea Comitetului Central al unei societăți, organizate pe filiale, angajează toate filialele.

Art. 7., Comitetul executiv poate primi sau respinge afilierea după vot secret.

Art. 8., Vor putea face parte asemenea din C.N.F.R. orice sindicat mixt și orice cooperăție mixtă, dacă se va constitui un grup distinct de cel puțin 25 femei. Adunarea se va face conform regulilor de mai sus.

Art. 9., Vor putea fi admise membre, excepțional și în chip individual, persoane care vor fi adus servicii însemnate cauzei feminine, bărbați sau femei, cu titlul de membri de onoare, membre auxiliare sau donatoare; aceste persoane vor fi primite de C.E. cu majoritate de voturi, prin scrutin secret sau aclamate până la Adunarea Generală.

Art. 10., Membre donatoare - care vor face o donație de cel puțin 5000 lei, iar membrele auxiliare de la 200 la 500 lei anual.

CAPITOLUL III

Organe conducătoare: Biouroul. Comitetul Executiv

Art. 11., Membre alese de Adunarea Generală: vor fi în număr de 12 - dintre care Comitetul Executiv își va recruta o prezidență activă, trei viceprezidente, o secretară generală, trei secretare și o casieră. Comitetul executiv se realege prin treime din trei în trei ani.

Art. 12., Membre ex-officio: 1. Prezidentele secțiilor locale, constituite în provincie. 2. Un număr de cinci prezidente ale societăților și a organizațiilor feminine naționale, trase la sorți la Adunarea Generală anuală. 3. Prezidentele Comisiilor permanente. Toate acestea ca vice-prezidente de drept.

Art. 13., Membrele alese și prezidentele secțiunilor permanente formează: biouroul C.N.F.R. Biouroul cu toate celelalte membre ex-officio formează Comitetul Executiv al C.N.F.R.

Art. 14., Membrele Comitetului își aleg în sânul lor pe fiecare an o prezidență activă.

Art. 15., Comitetul Executiv se întrunește de 6 ori pe an și numai în caz de urgență se convoacă în ședință extraordinară, după inițiativa Biuroului. Invitația va fi făcută cu opt zile înainte și însoțită de ordinea de zi. Membrele, care din diferite motive nu vor participa, vor da delegație scrisă uneia dintre membrele Comitetului Executiv. [...]

Art. 26., Fiecare din membrele conducătoare ale Biuroului și al Comitetului Executiv, care nu-și vor îndeplini însărcinarea luată,

absentând fără motivare timp de trei luni, va fi socotită demisionată de drept și înlocuită provizoriu prin o hotărâre a C.E. până la alegerea generală.

CAPITOLUL IV **Adunarea generală**

Art. 27., Adunarea generală a C.N.F.R. are loc o dată sau de mai multe ori pe an după avizul prezidentei. Participă la adunare cu drept de vot:

1. Prezidentele secțiilor locale;
2. Toate societățile afiliate la C.N.F.R. prin 1-3 delegate după importanța societății. Societățile organizate prin filiale au drept la un vot de fiecare filială.
3. Prezidentele comisiilor permanente cu 1 delegată.
4. Membrele Comitetului Executiv. Acestea rămân membre în C.N.F.R., chiar după expirarea mandatului.
5. Membrele fondatoare.

Art. 28., Toate celelalte membre și membri ai C.N.F.R. participă la adunări fără drept de vot.

Art. 29., Orice societate, pentru a lua parte la Adunarea Generală, trebuie să fie afiliată cu minimum șase luni înainte.

Art. 30., Deliberările și hotărârile Adunării Generale sunt luate cu majoritatea membrilor prezente sau a reprezentanților, acestea având mandat scris. Glasul prezidentei e preponderent. Votul are loc prin ridicare de mâini sau, când se găsește de cuviință, prin scrutin secret.

Art. 31., Se va ține o listă de prezență a membrilor fiecărei Adunări Generale a C.N.F.R.

Art. 32., Adunarea Generală ia în considerație activitatea consiliului pe anul expirat, dându-i descărcarea cuvenită. Propune bugetul pe anul viitor, alege membrele alese din care se recrutează Comitetul Executiv, prezidentele comisiilor permanente și un număr de censoze. Ia în considerație propunerile Comitetului Executiv și secțiilor permanente pentru activitatea viitoare.

Art. 33., C.N.F.R., adoptând sistemul de activitate a C.I.F. și a tuturor celorlalte C.N., și-a împărțit activitatea pe 10 secțiuni, a muncii, igienei, unității de morală, sufragiului etc., numite comisii permanente. Prezidentele acestor comisii au conducerea și organizarea comisiei respective, alegându-și colaboratoarele care vor fi supuse Comitetului Executiv spre aprobare.

Art. 34., Statutele nu vor putea fi modificate decât la cererea a două treimi din C.N.F.R. și sub nici un cuvânt după un termen mai scurt de opt ani. Propunerea odată votată, modificările vor fi studiate de o comisiune aleasă de C.N.F.R. și propusă la vot la Adunarea Generală cea mai apropiată a C.N.F.R.

Art. 35., Disoluțiunea C.N.F.R. nu va putea fi pronunțată decât cu majoritatea de 3 a adunării generale, iar în acest caz fondurile vor fi distribuite la una sau mai multe societăți feminine după votul C.N.F.R.

Art. 36., Orice membre sau asociațiuni, aducând perturbări în sânul C.N.F.R. sau având o activitate contrarie cu scopul și vederile C.N.F.R., pot fi înlăturate prin votul Adunării Generale după propunerea Comitetului Executiv.

CAPITOLUL V

Fonduri

Art. 37., Fonduri: Fiecare societate afiliată va fixa, după starea ei financiară, cotizația anuală, neputând fi nici într-un caz mai mică de 200 lei. Sindicatele muncitorești vor plăti o cotizațiune de 50 lei. Fondurile se vor mai aduna prin serbări și donațiuni.

Art. 38., Singurul în drept de a cumpăra, a vinde și a reprezenta în justiție C.N. este C.E. prin prezidenta C.N.F.R., care, cu aprobarea acestui comitet, poate da procură prezidentelor secțiunilor locale.

CAPITOLUL VI

Sectii locale

Art. 39., C.N.F.R. pentru a propaga ideea și a îndeplini scopul urmărit de acest consiliu, va înființa prin membre a C.N.F.R. care vor avea delegația de la Comitetul Executiv, secții locale în fiecare capitală de județ.

Art. 40., Secția locală va reprezenta federația a minimum patru societăți culturale sau de binefacere din județul respectiv, cu un număr de cel puțin 20 membri și 2 ani de activitate, afiliate toate la C.N.F.R.

Art. 41., Secțiile locale sunt obligate a se conforma în totul statutului C.N.F.R., precum și acesta se conformează statutelor C.I.F.

Art. 42., Comisiile locale se vor compune, dintr-o prezidentă cu titlul de viceprezidentă ex-officio în Comitetul Executiv, una sau două secretare, cenzone, prezidentele societăților aflate sau delegatele lor.

Organele conducătoare ale secțiilor locale sunt alese de secția respectivă.

C.L. își vor împărți activitatea pe comisiuni, care vor lucra de comun acord cu prezidente comisiilor permanente prin prezidenta sau secretara lor. Secția locală își adună fonduri prin cotizații de la societățile și membrele afiliate, cât și prin donațiuni. Prezidenta fiecărei secții locale va prezenta la Adunarea Generală un raport asupra situației morale și financiare a secției ce conduce.

Fiecare C.L. va contribui cu 20% din fondurile adunate la cheltuielile generale a C.N.F.R., ca de pildă raporturile cu C.I.F., trimiterea delegatelor în străinătate sau alte nevoi.

Această constituție a C.N.F.R., a fost aprobată prin Adunarea Generală din 8 iunie 1922.

Statutul Consiliului National al Femeilor Române,
Tipografia Curtji Regale F. Gobl și fiii, București, 1922, pp. 3-11.

[Cuvântarea Dr. Elena Manicatide-Venert¹]

Onor adunare,

încep prin a vă exprima mulțumirile noastre pentru modul cum ați răspuns la apelul ce vi l-am făcut, venind în număr atât de mare la această întrunire. Suntem fericite că avem printre noi și reprezentantele diferitelor cercuri feministe din provincie.

Doamnelor și domnilor, întrunirea de astăzi are nu numai pentru noi, femeile, dar și din punctul de vedere al interesului general o mare însemnătate. Întruniri feministe s-au mai ținut, fie de societăți separate, fie de toate societățile feministe întrunite, în scop de propagandă. Cu acel prilej ne-am exprimat dezideratele noastre și bărbați distinși, oameni politici de frunte, profesori universitari, cu o argumentare magistrală ne-au sprijinit dreptele noastre revendicări. Exprim aici mulțumirile noastre acestor oameni luminați, care ne-au dat o mână de ajutor pentru ridicarea demnității femeii. Viitorul va judeca la justa lui valoare acest gest. Întrunirea noastră de astăzi are însă o și mare însemnătate. Grație întrunirilor noastre anterioare, teoreticește foarte multă lume recunoaște că ar fi și nedrept și inutil pentru binele social ca să se mai țină femeia în starea de inferioritate în care a fost ținută până acum. Astăzi însă nu mai e chestiune de teorii, acum se trece la fapte : zilele acestea se va vota în parlament partea aceea din constituție care privește soarta femeilor.

Întrunirea de astăzi, domnilor și doamnelor, are de scop să mai convingă pe aceia dintre domnii parlamentari care încă nu sunt în-destul de convingși, că s-ar face o greșeală dacă nu s-ar da drepturile integrale, civile și politice, femeilor române.

-
1. **Elena Manicatide-Venert** (1875-?), prima femeie docent în medicină la București (1914); autoare de cursuri universitare, de studii de igienă socială, de ginecologie etc., una din protagonistele mișcării de emancipare a femeilor din România, membră în comitetele de direcție ale unor importante organizații de femei ca societatea **Sprijinul, Consiliul National al Femeilor Române**, societatea **Amicilor tinerelor fete**.

Cât timp acest drept nu fusese dat în nici o țară, era un rău general, era o nedreptate observată de mai toți oamenii mai cugetători și mai puțini egoiști, dar astăzi, când o foarte mare parte din țări au acordat drepturile politice și civile femeii, chestiunea se schimbă; acum este absolut necesar să avem și noi drepturi date femeii aiurea, pentru că altfel s-ar strica echilibrul, și țara noastră se va resimți de un mare număr de energii care se pierd pentru binele social. (Aplauze)

Voi spune, cu senatorul Merlin de la Paris: feminismul astăzi nu mai este o teză filozofică și socială sau o teză de partid politic, este o cauză națională. (Aplauze)

Feminismul este o necesitate a țării, o doctrină, care va asigura pe lângă alte bunuri, triumful păcii așa de necesar tuturor țărilor.

Astfel fiind, dreptul acesta, s-a acordat în foarte multe țări: în Anglia și țările care depind de dânsa: Canada, Africa Engleză și Australia; drepturi s-au dat femeilor în Islanda, în Irlanda, în Germania și Olanda; în Belgia și Serbia s-au dat femeilor în țările dimprejurul nostru: în Ungaria, Austria, Polonia, Cehoslovacia; s-au dat în Lituania, Letonia, Estonia, Rusia, Ucraina, s-au dat, domnilor și doamnelor, până și în Crimeea, locuită de musulmani. Aci multe femei au putut pătrunde în dietă și chiar și vicepreședinția dietei o are, în această țară musulmană în majoritate, o femeie; s-au acordat drepturile femeii în mai multe țări mai îndepărtate de noi, ca India meridională, Noua Zeelandă, Transvaal; în Palestina s-au dat drepturi integrale tuturor femeilor. Până și chinezii au dat drepturi femeilor în statul lor Canton.

În Statele Unite era și de așteptat ca drepturi să fie date femeilor în toate țărișoarele din care se compune marea republică federativă. Ceea ce este interesant însă de notat aci este că țările de sud ale Statelor Unite care au acordat mai târziu drepturile femeilor sunt cele care s-au opus și când a fost chestiunea desființării sclaviei negrilor. Sperăm că românii noștrii vor semăna mai mult cu americanii din Statele de nord ale Americii, iar nu cu cei din sudul Statelor Unite care au ținut la sclavia negrilor și a femeilor. (Aplauze prelungite)

Femeia a evoluat foarte repede, nu însă fără dificultăți.

În 1875, când, pentru a lua doctoratul în medicină s-a prezentat la facultatea de medicină din Paris prima femeie, în comisiune era profesorul Laugier. Sărmana candidată își trecuse toate examenele, își lucrase teza. Venind în fața Doctorului Laugier, acesta îi rupse teza, și el președintele comisiunii, a declarat atunci: că femeia nu trebuie să aspire să devină medic. Curând după aceea, prin

perseverență și muncă femeia a pătruns în facultatea de medicină și trebuie să avem mândria de a putea spune că printre primele femei care au obținut titlul de doctor în medicină din Paris a fost o româncă, Maria Cuțarida Crătunescu. (Aplauze)

Ea ne-a deschis calea, nu cu ușurință, prin mărcinii neîncrederii și a prejudecăților și noi am găsit calea bătătorită grație ei.

În privința situațiunii femeii de acum vă voi cita cuvintele președintelui Republicii franceze d-l R. Poincaré, care într-o întrunire feministă, la Trocadéro a spus următoarele cuvinte: ar fi să insultăm femeia spunând că e inaptă pentru exercitarea unui drept pe care în toate țările civilizate îl exercitează cu mult zel, cu mult tact și cu multă prevedere patriotică. D-l Poincaré amintește apoi cum după război s-a dus în multe comune și a găsit primari-femei și aceste primărese erau lăudate de cetățeni bărbați pentru marea lor abnegațiune și noblețe sufletească. Aceste femei, care în timpul războiului au fost luate ostatic, care au servit sub foc ca infirmiere, care pe lângă că au păzit căminul au lucrat pământul înlocuind în toate pe soții lor, au fost chemate în ateliere, în locul soților și fraților lor, aceste femei, se întrebă președintele republicii franceze, n-au căpătat prin atitudinea lor drepturi de cetățence? D-l Poincaré termină cu aceste cuvinte : ar fi nedrept să nu lăsăm să conlucreze cu noi marea lor inimă așa de nobil legată de înălțarea patriei. (Aplauze)

Aceasta se petrece în Franța. Dar dacă ne aruncăm privirile la femeia română, nu s-a ținut ea la înălțimea vremurilor? Dacă luăm toate straturile sociale, n-a evoluat destul femeia română ca să aibă drepturile pe care femeia în alte țări le-a dobândit? Dacă începem cu țărâna română, ea care altădată vedea numai de căminul ei, acum nevoia o împinge, fără să lase nici copiii, nici grija mâncării, nici a îmbrăcăminții copiilor, să se ducă cu soțul ei, să ia taurul de coarnele plugului, să lucreze la câmp, la treierat, la secerat și cărat. Apoi întrucât această femeie, țărâna română, este inferioară soțului ei?

Am citit un articol al unui răuvoitor care spunea: dar țărâna nu cere să voteze! A întreat-o cineva domnilor și doamnelor? Noi care ne-am apropiat de ea și am întreat-o, am văzut că înțelege perfect dreptul ei și avem liste lungi iscălite de aceste țărânci cu foarte mult bun simț.

Alte femei, tot din cauza nevoilor economice, ca să-și poată hrăni copiii, au pornit în ateliere unde lucrează alături cu bărbații și totuși - aci o nouă nedreptate -, de multe ori vezi lucrul luat cu bucata plătit mai puțin când e făcut de femeie numai și numai pentru că este de femeie.

în comerț vedem femeia lucrând, conducând case mari de comerț; mai departe vedem femei în număr foarte mare funcționare și aci, iarăși o nedreptate: n-au voie să înainteze dincolo de oarecare grad ierarhic numai pentru că sunt femei, fără să se fi făcut vre-o selecțiune, să se vadă dacă unele nu ar fi meritat să avanseze la fel ca bărbații; prin simplul fapt că e femeie li se închide posibilitatea de înaintare.

Avem femei în țara noastră profesioniste, profesoare devotate care îngrijesc de copiii de la cei mai mici până la cei mai mari, avem chiar profesoare de universitate. Un decan al facultății noastre de medicină a spus unei femei docentă în medicină: dacă ai clientelă, mulțumește-te; aici, femeie fiind, nu te poți gândi mai departe. Femeia a pătruns totuși în universitate și ca profesoară. Avem la Iași femei la facultatea de matematică, și la facultatea de medicină. Avem apoi femei farmacistice, și de curând avocate, cu toate drepturile. Aceste femei avocate cu râvnă au pornit la lucru și niciuna nu se plânge că este ceva nepotrivit sau că e prea grea profesiunea pentru dânsa.

În Franța clericalismul poate fi o cauză care a întârziat acordarea drepturilor politice femeii, dar la noi n-avem această piedică și sperăm că o să putem obține mai curând ca în Franța drepturile noastre complete.

Am fost întrebate: ce vom face cu voturile noastre? Vom lupta împotriva corupțiunii care a ajuns îngrozitoare la noi în țară. (Aplauze îndelung prelungite) Vom lupta contra flagelelor sociale: alcoolismul, tuberculoza, pelagra de la sate și boalele venerice care ne degenerază și ne distrug neamul. (Aplauze prelungite)

Vom lupta în contra depopulațiunii, protejând femeia și copiii; vom îngriji de familiile cu copii numeroși, vom lupta în contra scumpirii traiului, vom căuta, prin spiritul nostru de gospodărie exercitat de atâta vreme, să ne ocupăm de gospodăria orașelor, de întreținerea și curățenia lor. (Aplauze prelungite) În sfârșit vom lupta ca să ne scăpăm copiii, soții și țara de marea nenorocire a tuturor țărilor, de război. (Aplauze mult prelungite)

Vă rog să-mi îngăduiți, înainte de-a încheia, să repet cugetările numai a trei persoane care au judecat foarte drept în diferite epoci chestiunea noastră feministă. Încep cu Plutarc care a spus: „trebuie să înceteze inegalitatea sexelor; pretinsa inferioritate a femeii derivă numai din moravurile bărbaților”. (Aplauze prelungite)

Trec la Victor Hugo, mult mai aproape de noi, care a spus: „femeia nu votează, femeia nu contează; avem cetățeni, dar n-avem cetățene; aceasta este o stare de violență care trebuie să înceteze”. (Aplauze)

în sfârșit țin să vă mai amintesc cuvintele marelui nostru cugetător român, mult iubitul nostru poet Vlahuță, care, cu puține zile înainte de a ne părăsi pentru totdeauna, a scris un articol în *Dacia* pe care nu-l vom uita niciodată și în care spunea fraza următoare: „A fi nesocotită femeia ca om cugetător, nu face cinste vremurilor trecute și ne-ar fi rușine să spunem că am trăit în acest timp dacă nu am recunoaște-o nici acum”. (Aplauze)

Termin, domnilor și doamnelor, spunându-vă încă o dată că sperăm mult să obținem toate aceste drepturi în timpul acesta de progres general și credem că parlamentul român nu va nesocoti atâtea energii, care se pun în serviciul îmbunătățirilor sociale, prin munca și sufletul lor, când e atâta nevoie de muncă și patriotism adevărat pentru ridicarea scumpei noastre țări.

Și afirmăm încă o dată că nu luptăm numai pentru ridicarea demnității femeii, ci luptăm în prima linie pentru ridicarea patriei și a omenirii. (Aplauze prelungite)

Întrunirea femeilor române pentru revendicarea drepturilor civile și politice, ținută la 4 martie 1923 la Teatrul „Regina Maria”, Societățile feministe române unite, Tipografia „Cultura”, București, 1923, pp. 1-6¹.

1. Vezi în același volum și cuvântările rostite de Alexandrina Gr. Cantacuzino, Elena C. Meissner, Maria M. Pop ș.a.

Drepturile femeii în constituția viitoare

Situația femeii în familie și în societate este problema cea mai gravă care se oferă meditației sociologului modern, iar dezlegarea care se va da acestei probleme - după mărturia acestor sociologi înșiși - va influența, mai mult ca orice alte cauze, asupra morăvurilor și progresului oricărei națiuni.

Drepturile femeii sunt de mult clasate de sociologi între punctele cardinale de înrâurire a vieții naționale și de stat a popoarelor, de aceea au și fost înscrise în constituțiile aproape a[le] tuturor popoarelor.

Aceste drepturi vor trebui înscrise și în constituția noastră românească și fără constrângere sau vreo influență din afară, ci printr-o pornire spontană și unanimă a tuturor aceluia care vor putea avea viziunea României de mâine, care vor putea trăi azi acea viziune.

Fiind vorba de drepturile ce se vor înscrie în constituție pentru femeie, ne vom ocupa în primul rând de acel drept generator care condiționează pe altele, *de dreptul de vot*, sau dreptul motor, prin care se traduc în fapt toate revendicările feministe.

Principiul introducerii dreptului de vot al femeii în Constituția Românească nu se pune în discuție astăzi pentru prima oară.

Această problemă, care azi și mai ales astăzi - și veți vedea pentru ce a devenit pentru noi Români o urgentă necesitate națională, - a fost pusă încă de la 1866, odată cu alcătuirea primei Constituții române, iar cel care a deschis discuția întâia oară a fost Eliade Rădulescu¹.

Discuțiunea s-a făcut cu prilejul dezbaterilor asupra votului universal sau votului restrâns ce urma să se introducă în Constituție. Cezar Boliac susținea votul universal în accepțiunea lui cea mai adevărată, fără *deosebire de clasă, avere* sau sex. Eliade Rădulescu, democratul de la 1848, combate cu totă energia concepția lui Boliac,

1. Vezi I. Heliade Rădulescu, *Vot și Răsvot*, ediția a IV-a, p. 17; *Problema feminismului*, de Calypso Botez, Arhiva pt. Știința și Reforma socială, anul II, nr. 1, 1920.

în care vede o *exagerație* primejdioasă, în orice caz o *utopie*, pe care o numește boliaclâc.

Eliade susține votul universal restrictiv, cu excluderea copiilor, junilor minori, a femeilor, a smintiților, a criminalilor, cum și a veneticilor și a străinilor.

Acesta e votul care a fost admis atunci și pe acesta îl avem și astăzi.

Pe măsură în care mecanismul statului românesc se complică, iar viața socială română tinde să ia cât mai mult factura centrelor mari europene, feminismul trebuia să-și facă loc, să se accentueze și la noi, și nu ca o modă, ci chiar ca o formă nouă, care se impune cu necesitate vieții femeii de către nevoile timpului.

La 1866 se formează o **Ligă a femeii române**, care trebuia să lupte pentru obținerea drepturilor necesare femeii în lupta economică. La 1895 această Ligă a prezentat parlamentului o petiție pentru drepturi și pentru a legifera recunoașterea paternității¹.

Cum era de prevăzut, parlamentul a respins cererea. De atunci mișcarea se înfiripează din ce în ce mai mult. Importante sunt memoriile adresate parlamentului din 1917 și guvernului din 1918, în numele tuturor femeilor române aflătoare în Moldova în timpul refugiului. Aceste memorii provoacă proiectul din inițiativa parlamentară, redactat și depus de C. Nacu, membru al majorității, în Senat, prin care se acordau drepturi civile integrale femeilor. Proiectul - din cauza împrejurărilor grave prin care trecea țara atunci - nu s-a luat însă în considerare.

În 1919, din inițiativa guvernului Vaida, o comisiune parlamentară din sânul Adunării Constituante de atunci a întocmit un proiect de lege electorală, în care s-au prevăzut și drepturi de vot pentru femei. Acea Adunare însă a fost dizolvată și proiectul a rămas nevotat.

În același an 1919 însă, tot de guvernul Vaida, femeile au fost admise ca membre în Comisiunile interimare, printr-un decret-lege din 22 mai.

De atunci nu s-a mai discutat de la tribuna parlamentului nostru chestia drepturilor femeii, până în sesiunea parlamentară din iulie 1921, când s-a luat în discuție reforma administrativă adusă de fostul guvern Averescu.

Proiectul prevedea - de acord cu decretul-lege citat - drept de vot pentru femei la comună, iar câțiva parlamentari - pentru a fi consecvenți - au cerut acest drept și la județ.

1. Vezi *Problema feminismului*.

2. Am urmărit dezbaterile parlamentare și, lăsând la o parte aprecierile răuvoitoare, pe care unii parlamentari le-au făcut la adresa tuturor femeilor române cu acea ocaziune, mă opresc la concepțiile psihologice și sociologice pe care le-am desprins din acele dezbateri, în jurul noțiunilor de *Stat*, *Națiune Politică*, *Vot și Democrație*, noțiuni de al căror înțeles logic atârnă rezolvarea problemei noastre.

În aceste dezbateri¹, unul dintre d-nii senatori, combătând principiul dreptului de vot al femeii la comună, ne spune că este contra lui pentru că, dacă „este adevărat că trebuie să ne interesăm de viața *Statului*, nu-i mai puțin adevărat că trebuie să ne interesăm și de aceea a *națiunii*”, și după cum *comuna* „este baza *Statului*, *femeia* este baza *națiunii*”. Femeia nu trebuie deci să voteze la comună, căci ar intra în politică, și atunci? Atunci copiii noștri ar fi „lipsiți de educație cetățenească”. „Femeia trebuie înainte de toate să se îngrijească de copii, pe care să-i facă buni cetățeni.”

Din aceste spuse trebuie să scoatem o primă constatare de mare importanță pentru noi femeile, deoarece în baza ei Senatul ne-a refuzat dreptul de vot la județ - și ni l-ar mai putea refuza - și anume că Statul și Națiunea se exclud unul pe altul și că femeia trebuie să dea lecțiuni de bună cetățenie copiilor ei, dar pentru aceasta - tocmai pentru aceasta - ea nu trebuie să fie cetățean.

Dar, un alt domn senator urmează astfel: „în materia aceasta, dreptul de vot, nu se discută așa cum vreți d-voastră... Aceasta este o chestie de inimă... e vorba să târâm femeile noastre din sanctuarul familiei în viața publică. Lăsați soțiile noastre acasă, nu le vârați în *cloaca politică*”.

Iată o a doua concluzie : *votul e o chestiune de inimă*, iar *politica* înseamnă certurile, intrigile, chestiile personale sau afacerile mari și mici - *cloaca*, cum o numește d-l senator.

Evident, că cu asemenea concepție, Senatul nu putea decât să încheie în mod tragic.

„Nu fac o declarație, continuă acest senator; aș plânge, dacă aș putea, și nu de ciuda bucuriei unora, care nu știu de ce se bucură, ci de jalea pe care o îndur în inima mea etc.”

Am știut în totdeauna că plânsul e al copiilor sau al tinereții prea fragede.

Faza frazelor sentimentale este epoca cu care începe mai ales o chestiune de ordin social.

1. *Monitorul Oficial*, 14 iulie 1921.

Problema drepturilor femeii, sub forma aceasta pasională, a încetat de mult pentru lumea civilizată, ea a intrat în domeniul cugetării luminate și reci, care-și scrutează concluziile prin experiențe îndelungate, prin probe concrete, puternice. Concluziile acestea stau astăzi în domeniul adevărurilor științifice, care exclud și răsul și plânsul, după cum exclud orice invective.

Aceste dezbateri ale Senatului ne-au pus încă odată în fața eternului conflict dintre pasiune și cugetare, dintre tradiție și progres.

Deținătorii tradiției, pasionalii, pentru care judecata se traduce numai prin sentiment - și sentimentul a cules oricând și oriunde cel mai mare număr de aderenți - au căutat să documenteze nevoia de a se respecta starea actuală de lucruri, ca o moștenire sfântă a trecutului. Ei au uitat însă, că nimic nu-i imutabil și că legea vieții este schimbarea veșnică și dacă va trebui să păstrăm trecutul amintirea aceea caldă, pioasă ca pentru tot ce păstrează în sine o parte din noi înșine, nu trebuie să uităm, că a trăi numai în tradiție înseamnă a îmbrăca haina dăunătoare a *prejudecăților* și că legea de viață a fiecăruia este „*de a trăi cu timpul său*”.

Cu această concepție, chestiunea drepturilor femeii trebuia să-și croiască drumul firesc în viața tuturor popoarelor; și în adevăr și l-a croit.

Pe măsura în care femeia lua parte la munca comună și devenea mai indispensabilă acestei munci, se năștea pentru ea nevoia de a lua toate măsurile ca munca să și-o poată face în condițiile cele mai prielnice, iar, pe de altă parte, să poată controla ce se face cu produsul muncii ei. Se năștea pentru ea prin urmare nevoia dreptului de a avea și ea legi care să-i ocrotească deopotrivă munca și să o pregătească pentru ea.

Acest lucru nu l-a putut realiza femeia decât acolo unde a putut participa chiar la facerea legilor și din acel moment.

Legile se fac în Parlament și aci se intră prin vot.

Dreptul de vot prin urmare dă femeii puțința de a-și face sau dicta legile de care are nevoie.

Reprezintă acest vot o *chestiune de inimă*, cum l-a definit în Senatul român? Pentru femeie ca și pentru bărbat, votul reprezintă desigur dreptul de a-și da un consimțământ, de a-și exprima o părere, o convingere asupra necesității unei legi, a valorii ei, sau a creierii unei legi noi, păreri izvorâte pentru femeie, ca și pentru bărbat dintr-o îndelungă experiență și o îndelungă pătimire alături de tovarășii ei de muncă.

O lege iese astfel din experiența, din conlucrarea tuturor - votul este astfel o *funcțiune socială, de solidarizare a membrilor sociali*.

Firește, atâta vreme cât popoarele au trăit sub concepția că statul trebuie să fie „o turmă și un păstor”, „Statul” a fost noțiunea despotică, autoritatea străină de masa națiunii și impusă națiunii ca unei turme cuvântătoare.

Într-o asemenea formațiune de viață nu puteau să existe păreri nici personale, nici colective - nu exista *opinia publică*. Nu exista nici un organ de manifestare a acestor păreri. *Drept de vot* nu era la aceste formațiuni despotice. Nici bărbații nu erau întrebați, dar încă femeile.

Cu destrămarea epocilor despotice, apare *epoca de conlucrare liberă și coordonată*, care aduce o unire strânsă a forțelor productive. Oamenii înțeleg să se consulte și să fie consultați. Acestea sunt formațiunile democratice, care înțeleg să muncescă, să gândească, să trăiască așa cum le convine, cum vor ei toți laolaltă în mod solidar.

Autoritatea de care vor asculta aceste democrații, își vor impune-o ele *înșile*. Prin urmare, *Statul* acestor națiuni democratice va fi o emanațiune a *națiunii însăși*. Cine e în națiune, trebuie să fie și în Stat.

Nu se mai poate concepe un Stat suprapus și străin națiunii, după cum nu se mai poate concepe un ins în masa națiunii democratice, care să nu aibă părerea, să nu și-o dea, asupra nevoilor comune.

Votul universal este organul suprem de exprimare a acestei păreri și a acestei voinți a națiunii; el reprezintă funcțiunea de solidarizare socială a tuturor indivizilor care formează masa socială.

Atunci democrația va fi complectă, adevărată, când vor vota toți indivizii ce compun masa socială.

Astăzi, când la fiecare pas ni se vorbește de democrație, când toți legiuitorii își motivează schimbările în mecanismul statului în numele principiilor de solidaritate socială, de prevedere socială, de largă democrație, de națiune democrată, cred că e firesc să ne întrebăm, ce fel de solidaritate națională sau umană poate fi aceea, în care o parte imensă din ființele care contribuiesc în măsură egală la binele societății, la progresul națiunii, rămâne neconsultată și i se impune hotărârile unei singure părți ?

Ce fel de vot universal, ce fel de democrație poate fi aceea, în care femeile - jumătate din forțele de producere ale națiunii - nu sunt socotite ?

Excluderea femeii de la vot, însemnează o sumă de indivizi cărora legile li se impun fără a fi întrebați, însemnează că dreptul de vot rămâne tot un privilegiu al câtorva, *privilegiu de sex*, care, ca orice privilegiu, nu are ce căuta decât în societățile despotice.

Astfel, ceea ce trăim noi sub denumirea de democrație, de solidaritate socială, este o falsificare a adevăratei democrații, a adevăratei solidarități.

„Dumnezeu a creat pe toți oamenii deopotrivă”, a spus proclamația către popoarele americane, când au fost chemate să-și dea o constituție, prima Constituție, aceea a Statelor Unite, cea mai mare democrație din lume¹.

Pe acest principiu de egalitate s-a dat dreptul de vot fiecărui american și Statele Unite au devenit astăzi cel mai puternic stat din lume.

Sub influența acestui principiu de justiție immanentă, privilegiul de sex, dreptul de vot numai pentru bărbați, a fost abolit pe rând în toate Statele așezate pe baze adevărat democratice.

3. Astăzi avem femeia cu drept de vot deplin, sau cu principiul acestui drept, drept de vot local, comunal sau în consilii locale, în Anglia, Norvegia, Suedia, Finlanda, Danemarca, Islanda, Ungaria, Austria, Germania, Rusia, Polonia, Serbia, Olanda, Belgia; apoi în coloniile engleze cu *self government*, Noua Zeelandă, Australia, Canada, Queensland, Tasmania, în Statele-Unite ale Americii de Nord, unde în urma amendamentului 19 din Constituția americană din 1920, determinat de faptul că trei sferturi din Statele Uniunii americane dăduse individual dreptul de vot femeilor, sufragiul universal pentru femei s-a aplicat în toate statele (48) care alcătuiesc Statele-Unite ale Americii de Nord.

În Europa, femeile, în afară de Anglia, au votat pentru Constituante, în Austria, Polonia, Ungaria, iar Germania, - atât de refractară feminismului altădată - a trimis, din primul moment, 36 de deputate în Constituanta de la Weimar.

Poporul german, pentru care vorba și fapta n-au fost niciodată două lucruri diferite, și-a dat în 1920 o Constituție, care este un monument de umanitate și de prevedere socială. În ce privește femeia germană, ea ocupă în viața poporului, locul care i se cuvine atât prin dreptul ei de om, cât și prin măsura în care s-a făcut indispensabilă progresului social.

Astfel, prin art. 17, această Constituție² decretează următoarele: „Fiecare fără trebuie să aibă o constituție de stat liber. Reprezentanții poporului trebuie aleși prin sufragiu universal egal, direct și secret de către toți germanii imperiului - *bărbați și femei*”. - De asemenea în art. 109: „Toți germanii sunt egali înaintea legii; *bărbați și femei* au în principiu aceleași datorii civice... toate privilegiile

1. Dr. Adolf Rein, *Die Verfassung der Vereinigten Staaten von Amerika*.

2. Joseph Dubois, *La Constitution de l'Empire Allemand du 11 août 1919*.

sau *incapacitățile de naștere... încetează*". Deci și incapacitatea juridică și politică a femeii.

În această ordine de idei, art. 119 dispune: „Căsătoria este fundamentul vieții de familie, al conservării și al creșterii națiunii... ea e fondată pe *egalitatea juridică* a ambilor soți".

Minunat în umanitatea lui largă este art. 121 care prescrie: „Legislația trebuie să asigure copiilor ilegitiimi aceleași condiții de dezvoltare corporală, morală și socială ca și copiilor legitimi"; iar art. 128 prevede, că „toți cetățenii, *fără deosebire*, sunt admiși la treburile publice. *Orice dispoziție excepțională, care exclude pe femei de la funcțiunile publice, este anulată*".

Iată, dar, cum Germania, care nu permitea femeii să se ocupe decât de copii, bucătărie și biserică, această țară de atât de înrădăcinate tradiții, face loc democrației celei mai reale, umanitarismului celui mai larg, tratând în Constituția ei deopotrivă pe orice făptură germană, „en *tant qu'etre humain*".

Și Constituția germană nu e făcută pentru a nu fi aplicată. Ea este cartea sfântă, evanghelia fiecărui german; de aceea art. 148 din Constituție prescrie: „fiecare școlar primește la sfârșitul școlărității lui un exemplar din Constituție".

Astfel înțeleg germanii să formeze din copiii lor adevărați cetățeni, făcând pe mamele lor cetățene responsabile și apoi completând prin școală educația cetățenească.

În *Austria*¹, același lucru. Art. 8 din Constituția Austriacă scrie: „toate drepturile politice anterioare sunt abrogate", iar art. 9: „alegera se va face prin votul egal, direct și secret al tuturor locuitorilor statului, *fără deosebire de sex*". În Constituția *cehoslovacă*, art. 9 prescrie: „toți locuitorii Republicii Cehoslovace *fără deosebire de sex...* au dreptul de a lua parte la alegerile pentru Camera"; iar în art. 10 se prevede că „este eligibil pentru Camera deputaților orice cetățean al Republicii Cehoslovace - *fără deosebire de sex*²".

În *Rusia*, Constituția sovietică care, în numele democrației, a întrupat cea mai reacționară, mai arbitrară formație socială, are totuși pentru femeie aceeași solitudine, o primește în cetate ca parte egală. „Sunt electori și eligibili soviete.. *cetățeni de ambele sexe...* care au atins vârsta de 18 ani, în momentul alegerilor (art. 64. Dreptul electoral³). În ce privește munca obligatorie, această

1. Dr. Hans Kalsen, *Die Verfassungsgesetze der Republik Deutschösterreich*.

2. J. Hoetzl și V. Ioachim, *La Constitution de la Republique Tchecoslovaque*.

3. Raoul Labry, *Une législation communiste*, p. 1.

Constituție admite ca femeile burgheze, după oarecare norme să poată răspunde în bani obligația de a munci (art. 3)¹. De asemenea, acordă oarecare protecție femeilor însărcinate, cu începerea din a 5-a lună, în ce privește alocarea porției de hrană, dându-le dreptul la o porție de categoria I-a².

În *Anglia*³, cu toată aparența democratică a acestei țări, a fost puternic regimul oligarhic până aproape de noi; totuși femeile obțin dreptul de vot deplin în februarie 1918, după lupte extraordinar de înverșunate și de lungi.

Cred interesant să amintim că în majoritatea parlamentară care a votat această egalizare, au fost și Bonar Law, Balfour, Churchill - apoi Lloyd George și Asquith, care au fost de atâtea ori victimele sufragetelor.

Lordul Asquith, care timp de 25 de ani fusese un adversar hotărât al dreptului de vot pentru femei, s-a lăsat și el învins, declarând următoarele:

„Opunerea mea la sufragiul femeii a fost bazată exclusiv pe motive de oportunitate politică. Am spus acum câțiva ani: să-și facă femeile singure dovada meritelor lor. Ei bine au făcut-o *în timpul acestui război*”.

Mulți au fost care au votat pentru drepturile femeii în vederea activității ei din război.

Arhiepiscopul de Canterbury însă n-a înțeles să rezolve chestiunea aceasta numai pe o chestie de fapt momentană, ci pe baza activității considerabile pe care femeia engleză a avut-o în complexul vieții naționale.

Cred că adevărul stă mai ales în aceste ultime afirmațiuni; femeia a meritat drepturile pentru serviciile pe care le-a adus în viața socială a națiunilor.

Cu mult înainte de război femeile făcuse[ră] dovada importanței lor pentru progresul vieții naționale și de stat.

Pe baza unei asemenea activități sociale, femeile au obținut dreptul de vot în multe țări cu mult înainte de război.

Astfel l-au obținut americanele în anumite state între care *Wioming* - din Uniunea americană; în *Danemarca*, prin Constituția din 1915; în Finlanda, se cunoaște campania femeilor în lupta de rezistență față de Rusia țaristă din 1905. Grație opoziției femeilor

1. *Idem*, p. 56.

2. *Idem*, p. 412.

3. Joseph Barthélemy, *Le vote des femmes*, Félix Alcan, Paris, 1920.

finlandeze, Finlanda a obținut atunci autonomia. De aceea, în 1906 aceste femei obțin dreptul de vot.

În *Norvegia*¹, femeile votează pentru prima oară la alegerile din 1909, iar în 1916, Storting-ul adoptă un amendament la Constituție prin care femeile pot deveni membre ale guvernului.

Ca și în țările scandinave și pentru motive străine războiului, femeia a obținut drept de vot în coloniile engleze cu selfgovernment.

Foloasele pe care le-au adus aceste femei prin intrarea lor în viața publică, au făcut ca Senatul Australian² să voteze următoarea rezoluție propusă de senatorul Ral din Noua Galie de Sud:

Art. I. „Senatul și Camera reprezentanților consideră că extinderea sufragiului la femeile australiene pentru parlamentele statelor și pentru parlamentul federal, a produs rezultatele cele mai bine-făcătoare. El a adus mai bune moravuri electorale și în ultimele alegeri federale votul femeilor a crescut în proporție mai considerabilă decât al bărbaților. El a dat o mai mare importanță legislației la femei și la copii, cu toate că femeile nu s-au dezinteresat de alte chestiuni cu caracter mai grav. În chestiunile de apărare națională și de imperiu, ele au arătat aceeași vedere clară, același discernământ ca și bărbații. Deoarece reforma n-a produs decât bine, cu toate profețiile cele mai pesimiste, insistăm respectuos pe lângă toate națiunile care au regim reprezentativ, ca să acorde și ele drept de vot femeilor”.

4. Față de aceste dovezi despre valoarea muncii femeii în viața publică, partizanii feminismului, în țările cu sufragiu restrâns sau fără sufragiu, se solidarizează din ce în ce mai puternic.

Alături de energiile feminine, bărbați din cei mai luminați au făcut zid în jurul acestei chestiuni.

Astfel în Franța, din 1911 s-a format o „**Ligă a alegătorilor pentru sufragiul femeilor**”. Tot ce e mai strălucit în Franța ca cugetare și cultură figurează în comitetul acestei ligi³. Liga aceasta s-a afiliat imediat la Liga internațională a bărbaților pentru votul femeii.

Astfel de ligi s-au mai făcut și în alte țări paralel cu comitetele parlamentare pentru votul femeii, care s-au format în Franța, Olanda, Ungaria etc.

1. J. Barthélemy, *op.cit.*, p. 165; *Temps*, 7 iunie 1917; *Times*, 24 septembrie 1917.
2. *Manchester Guardian*, 10 iunie, 1911; J. Barthélemy, *op.cit.*, p. 330.
3. Ch. Benoist, P. Deschanel, Jaurès, Buisson, J. Godard, Louis Morin, Sembat, Alb. Thomas, Viviani, Doizy, de Constant, Gérente, Arm. Gautiers, Gide, Tissier, Wahl, Ambr. Colin, Basch, Fabry etc.

O dată cu aceste coaliții ale bărbaților, femeile s-au solidarizat și ele pentru revendicarea drepturilor lor și pentru a interveni ori unde aceste drepturi sunt nesocotite.

Astfel, pe lângă „**Asociația internațională a femeilor pentru dreptul de vot**”, încă din 1908, la marea expoziție de la Chicago, femeile americane au pus bazele unui **Consiliu internațional al femeilor**, în care trebuiau să fie reprezentate Consiliile Naționale ale femeilor tuturor națiunilor, formate din societățile feministe sau feminine din fiecare țară. Principiul fundamental, regula de conduită a acestui Consiliu internațional este „regula de aur”, „fă altuia ceea ce vrei să ți se facă ție”, la care au aderat până acum 32 milioane de femei din lumea întreagă¹; la acest consiliu am aderat și noi, româncele, care ne-am constituit Consiliul nostru național al femeilor abia din iunie 1921, cu un bogat program de activitate.

Grație intervenției acestui Consiliu internațional pe lângă Conferința păcii în 1918, femeile au fost admise în Societatea Națiunilor, iar noi românii am putut delega pe Elena Văcărescu care ne-a reprezentat cu atâta strălucire.

Azi când femeile se mișcă pretutindeni, în Japonia, India, Persia, China², se cuvine să ne întrebăm, care e situația femeii române?

Ea desfășură o activitate formidabilă, fie pe tărâmul muncii agricole, industriale sau chiar comerciale, fie pe terenul cultural, ca și femeile țărilor de care ne-am ocupat până în prezent.

În ce privește activitatea socială, inițiativa privată este datorită exclusiv femeii. Astfel, în domeniul asistenței, grație femeii au luat naștere toate societățile de ajutor mutual de maternitate pentru nașteri, școli pentru infirmiere, azile pentru orfani, pentru bătrâni etc.

De curând femeile grupate în cerc de gospodine, recunoscut prin lege ca persoană morală, au înființat și înființează pretutindeni dispensarii pentru copiii mici, școli de țesătorie, cooperative de consum, lucru la domiciliu; școlile întreținute din inițiativa privată a femeilor, ca licee de fete, școli profesionale, care au luat ființă înaintea școlilor similare ale statului, apoi școli primare, grădini de copii, școala de secretare a consiliului național etc., dau rezultate fără de care statul ar rămâne dezarmat.

-
1. Vezi dezbaterile *Congresului internațional feminin ouvrier*, ținut la Geneva în octombrie 1921.
 2. Vezi dezbaterile *Congresului internațional feminin ouvrier*, Geneva, ședința din 26 octombrie 1921, cuvântarea delegației Chinei.

De asemenea, au început o largă mișcare pentru crearea de cămine necesare fetelor și băieților lipsiți de protecție ; au instituit cursuri și distracții pentru a da o nouă îndrumare morală tinerimii; o largă campanie au început femeile pentru răspândirea educației în masa tinerelor lucrătoare de ateliere prin șezători, excursiuni etc.

Grija cu care femeia română a îmbrățișat chestiunea minorelor vagabonde, a copiilor abandonati, grija pentru minorii condamnați și puși în aresturi cu criminalii de rând, într-un cuvânt toată solici-tudinea umanitară de care societatea românească fără inițiativa privată a femeii ar fi complet lipsită, ne dă măsura covârșitorului ei rol social.

Deopotrivă cu cele din regat, femeia din Ardeal, în cursul veacurilor, alături de biserică, a întreținut singură școala și sufletul neamului.

Toată această activitate uriașă, femeia română a desfășurat-o peste cadrul legilor - ba adesea legile îi stau împotriva, ca în cazul minorelor vagabonde.

Femeia nu va putea atinge maximum de expansiune în această direcție de activitate, decât când va fi chemată prin lege la viața publică, lege de cetățenie deplină, *de vot integral*, care trebuie să se înscrie în Constituție.

Cunoaștem cu toții întâmpinările care s-au opus acestei reforme, la noi, ca pretutindeni.

Se distruge căminul, se distruge familia.

Nu, d-lor, nu se distruge nimic.

Mai întâi, prin viață publică nu trebuie să mai înțelegem înde-letnicirea agentului electoral, care își pierde tot timpul în afară de cămin, sub cuvânt că face politică.

Politica noastră va fi înțelegerea exactă a nevoilor interne sau externe ale poporului și această înțelegere o vom căpăta singure și direct în aplicările vieții de toate zilele, în cămin, atelier sau biurou, oriunde are omul de lucru, nu în cluburi.

Politica aceasta e a fiecărui cetățean.

În al doilea rând, căminul nu mai poate fi conceput azi ca în vremile de poezie bătrână, când bărbatul vâna, iar femeia gătea vânatul pentru hrană și familia era satisfăcută.

Familia trebuie să sufere și ea schimbările pe care legile evoluției le impun oricărui organism viu.

Cămin - înainte de orice - înseamnă o *solidaritate materială și o solidaritate morală*. Se unesc două forțe pentru a învinge mai ușor în viață.

Pentru solidaritate materială, femeia nu putea părăsi o clipă căminul, atunci când trebuia să producă cu mâinile ei toate cele necesare pentru întreținerea familiei.

Astăzi, uzinele, fabricile, mașinile dispensează pe femeie de această muncă.

Ele oferă gospodinei de-a gata tot felul de produse și mai ieftine și mai bine făcute. Timpul cât i-ar fi trebuit să lucreze obiecte, îi rămâne liber.

Singura grijă a femeii de astăzi, e mai ales *cu ce* să-și procure aceste produse. Chiar și instrucțiunea necesară copiilor, i-o dă de asemenea statul, prin școlile publice. Cu ce să întreție copiii la școală, de unde taxe ?

În ce privește solidaritatea morală, legăturile sufletești și autoritatea pe care membrii familiei o exercită unii asupra altora, trebuie să recunoaștem, că astăzi când a încetat regimul ascultării oarbe, în epoca aceasta de criticism acut, femeia nu va mai fi, nu mai poate fi ascultată îndeajuns chiar de proprii ei copii. Subordonarea ei legală atrage subordonarea ei morală și față de aceștia.

Povețele se impun când vin de la mai mari sau de la egali. Această superioritate, în familie o are tatăl, iar în lipsa lui, copiii, care rămân stăpâni ai căminului prin drept de moștenire. Așa hotărâsc legile și copiii află, învață aceasta de timpuriu și mama nu mai poate avea autoritatea care i se cere.

Trebuie să i se dea femeii - prin aceeași Constituție - un rost de importanță egală în viața de familie, pentru ca autoritatea ei să fie precumpănitoare în legăturile morale ce vor uni pe membrii familiei, iar aceasta nu se poate realiza decât asigurându-i prin Constituție deplinătatea drepturilor civile.

Astăzi, femeia subordonată în familie mai este numai în societățile inferioare sau la popoarele în decadență, de pildă, popoarele musulmane. 250 milioane musulmani sunt astăzi sub stăpânire creștină, și aceasta din cauza decadenței familiei, adusă de starea de decadență a femeii.

„Pretutindeni însă, ne spune d-l senator Alexandresco, unde constituțiile au asigurat femeii capacitatea și demnitatea morală, s-au văzut înflorind ca pe un pământ roditor virtuțile casnice și virtuțile cetățenești, libertățile omului privat și libertatea cetățeanului.”¹

1. *Monitorul Oficial*, 10 iulie 1921.

Revenind acum la dreptul de vot, observăm că ceea ce face pe femeie să iasă din cămin nu este votul; ea iese și astăzi, când n-are aceste drepturi și va ieși din ce în ce mai mult, oricât am dori s-o ținem înăuntru.

Ceea ce o determină să iasă din cămin sunt cauzele economice, în primul loc și apoi solicitările vieții sociale, care are nevoie de munca specială a femeii.

Nu toate femeile pot avea sau întemeia un cămin. Viața, mai ales în centrele cu civilizație veche, este așa de complicată și costisitoare, încât un mariaj este un eveniment din ce în ce mai problematic.

Femeile nemăritate se numără cu miile.

Toate aceste femei care nu se pot mărita, cum și femeile măritate ai căror bărbați nu pot face față nevoilor căminului, trebuie să iasă din cămin, să muncească, ca să câștige și ele alături de bărbat.

Ziarul *Corespondenzblatt* al sindicatelor germane, din iunie 1917, demonstrează că femeia este din ce în ce mai ocupată în industrie, că numărul lor crește mai repede decât al bărbaților și că între ele, femeile măritate cresc în proporție din ce în ce mai mare.

Astfel, între 1895-1907 numărul salariatelor celibatate a crescut cu 56,2%, numărul salariatelor măritate a crescut tot cu 56,2%, iar al salariatelor văduve sau al divorțatelor cu 3,2%.

În 1907, din 100 lucrătoare 18,4% sunt măritate și această proporție crește foarte repede; în scurt, 2/3 din populația feminină germană își câștigă viața. Ne închipuim ce trebuie să fie acum, după război!

În Austria e același lucru. Recensământul din 1911 arată că jumătate din femeile austriece au ocupații profesionale și totuși Viena număra atunci 1000 de femei cu studii complete de filozofie și litere, care erau în deplină mizerie.

În Franța aproape s-a dublat populația lucrătoarelor în timp de 40 de ani. Pe când numărul lucrătorilor crește cu 2 jum. milioane, sau 24%, al lucrătoarelor crește cu 3 milioane, sau 65%.

La 1866, erau 4 jum. milioane de lucrătoare, în 1912 sunt 7 jum. milioane.

În Statele Unite, în 1910 erau 8 milioane de lucrătoare, iar în Anglia numărul lor este de 2 ori mai mare decât toată populația Irlandei.

Și alături de lucrătoare trebuie să mai socotim pe fetele burgheze, care caută să-și asigure o situație independentă pentru cazul când nu s-ar mărita, sau pentru ca situația creată să le țină loc de zestre.

în ce ne privește pe noi româncele, proporțiile sunt aceleași. Fără a da cifre exacte, de oarece ne lipsesc statisticile, priviți uzinele, atelierelor, biourourile, comptuarele, priviți învățământul, școalele de fete, care nu mai ajung pentru atâtea candidate la carieră, spre a vă convinge de acest adevăr.

Dar, sunt motive care obligă chiar pe femeia ce are un cămin, pe femeia bogată, să iasă din cămin și să se intereseze de trebile publice.

Statul ne dă școli pentru copiii noștri, dar orice mamă trebuie să se intereseze de igiena școlii, de calitatea învățământului ce se dă copiilor ei în aceste școli publice; orice gospodină trebuie să se preocupe, în interesul propriei ei gospodării, de igiena orașului, de prețurile și de calitatea alimentelor de pe piață, deci de problema aprovizionării generale etc.

Iată pe femeie interesându-se de chestiuni de dincolo de cămin și prin aceasta îmbracă calitatea de cetățean.

E atât de firesc acest interes al femeii gospodine pentru trebile acesteia publice, încât parcă căminul se deschide de la sine spre a o avânta în activitatea din afară.

Astăzi însă femeia nu poate exercita această activitate, pentru că legile țării nu-i dau încă acest drept. Iată de ce cerem noi astăzi *înscrisura de drepturi egale civile și politice în Constituția țării*.

Și le cerem înscrisă în Constituție, pentru a nu mai fi expuse nici unei interpretări sau tentative de interpretare în dauna noastră, cum am suferit prin Constituția actuală.

„Toți românii sunt egali înaintea legii”, zice art. 1 din Constituția românească. D-voastră știți că româncea e în afară de lege împotriva acestui articol.

Constituția geneveză, de asemenea, dă drept de vot tuturor cetățenilor genevezi. Ea trece între cetățeni și pe „femeia sau văduva unui genevez”.

Totuși, femeile n-au drept de vot, pentru că în acea Constituție nu stă scrisă formula „fără deosebire de sex” și sexul interesat a interpretat, că nu poate fi vorba de femei.

Pretutindeni unde femeia ia parte la viața generală, votul i-a deschis puncte noi de vedere, i-a lărgit judecate și perspectivele de viață.

Gândiți-vă ce interesantă este convorbirea unei astfel de femei-cetățean, a unei americane, a unei engleze, norvegiene etc.

Un american alegător spunea că preferă să vorbească înaintea a 500 bărbați, care au drept de vot, decât a 5000 de femei fără acest drept.

Viața civică a format personalitatea femeii, înălțându-i caracterul. Pentru români, dreptul de vot mai prezintă interes și din punctul de vedere al unității noastre naționale.

Suntem în preajma unificării legislației.

Noi, româncele din Regatul vechi, prin Codul Napoleon, care ne cârmuește, suntem clasate așa cum a hotărât Eliade Rădulescu la 1866, între copii, minori, nebuni și idioți. Nu ne putem administra bunurile, nu putem face nici un act fără autorizația bărbatului, nu ne putem crește copiii cum vrem, nu putem dispune de nici un lucru din casa noastră după voie, căci legea presupune că în casa unde este un bărbat, totul este al lui. într-un cuvânt femeia se mișcă numai după bagheta magică a autorității maritale.

Această situație nu există pentru femeile din Ardeal, nici pentru basarabence, unde atât codul austriac, cât și vechile noastre coduri și Basilicalele care sunt încă în vigoare acolo, le dă o libertate aproape deplină în ce privește drepturile civice.

Ce se va face acum la unificare ? Se vor menține principiile reacționare din Codul Napoleon? Este o imposibilitate *morală*. Osebit de aceasta, Adunarea de la Alba-Iulia din noiembrie 1918 a înscris pentru femeile ardeleni omagiul acordării drepturilor depline civile și politice.

Partidul Național ardelean menține și azi în programul său acest principiu al drepturilor depline pentru femei.

Femeile basarabence de asemenea au venit la noi ca cetățene depline și cel întâi vot, prin cea întâi femeie româncă deputat în Basarabia, a fost pentru unirea cu patria veche.

Și patria veche i-a știrbit această podoabă.

Ce va face Constituția viitoare ?

Partidele noi, în general, toate au înscris în programele lor dreptul de vot pentru femei. Anteproiectul de Constituție al partidului liberal, aflat la guvern, prevede posibilitatea acordării integrale a drepturilor politice femeilor, prin o lege specială (art. 160). Mai proclamă deplină egalitate a drepturilor civile pentru ambele sexe (art. 147).

Noi, femeile, avem speranța că partidele politice, din care unele mai șovăiesc în parte, în momentul hotărâtor vor ști să cadă de acord, spre a consfinți aceste drepturi în viitoarea Constituție, înscriindu-le în Constituția țării.

De altfel nu este în interesul nimănui ca femeile, din oportunitate politică, să fie împinse a înclina mai mult spre unele partide decât spre altele, și aceasta s-ar putea întâmpla ușor, dacă partidele istorice ar persista în a refuza femeilor drepturile.

în multe părți ale lumii, emanciparea politică a femeii a fost câteodată smulsă printr-un eveniment grav, care a produs o zguduire puternică, din care a urmat apoi o nouă vitalitate în viața națională.

Astfel, reforma sufragistă în *Finlanda* a urmat imediat după marea luptă pentru libertate în contra Rusiei țariste ; în *Norvegia* (1907) sufragiul femeilor a urmat după secesiunea cu Suedia; în Australia, a fost unul din primele acte importante a doua zi după Constituția Commonwealthului.

Iar când Bismarck a voit să asigure unitatea Germaniei, a hotărât ca Reichstag-ul imperiului să fie ales prin vot universal.

„Votul universal trebuia să creieze sufletul Germaniei.” (Barthélemy, *op.cit.*).

Sunt țări, care în momente de criză și-au dat seama, că era bine să se dea femeilor un interes și răspunderi în guvernul patriei¹, pentru a cimentea astfel *unitatea patriotică*. Este cazul Germaniei, al Austriei, a doua zi după revoluția de la 1918, al Poloniei în momentul reconstituirii.

Noi românii nu suntem astăzi în momente mai puțin grave și mai puțin hotărâtoare.

De aceea cred, că trebuie să încetăm o dată pentru totdeauna de a mai privi femeia numai ca pe un obiect de interior și s-o apreciem numai sub raportul frumuseții din afară, ținând-o departe și străină de interesul și răspunderea pentru mersul patriei.

5. De câte ori mă gândesc la învelișul, la frumusețea aceasta externă, pe care toți o cântă, pentru ca, apoi, s-o blesteme, nu pot să nu-mi aduc aminte de mărețea epopee a celui mai minunat popor: grecii. Nu pot să nu-mi aduc aminte de *Iliada*, de povestea bătrână a Troiei. Se spune acolo, că Zeița frumuseții, Venus, prin frumusețea Elenei, a aprins cel mai zguduitor război de pe pământ, războiul Troiei, dar că Pallas-Atena, zeița înțelepciunii, prin istețimea lui Ullysse, a făcut să triumfe Menelau, care a șters Troia de pe fața pământului și a forțat frumusețea neînțeleaptă, pe Elena, să se întoarcă umilită în vechea patrie.

E timpul să punem mai mare preț pe înțelepciune, deci pe frumusețea lăuntrică a femeii, care este imensă, și s-o folosim spre binele general.

„Sufragiul femeii, a zis lordul Haldane, când a votat pentru drepturile femeii în parlamentul englez², nu-i decât o parte din

1. Joseph Barthélemy, *op.cit.*, p. 455.

2. Joseph Barthélemy, *op.cit.*, p. 292. (Toate trimiterile aparțin autoarei.)

vasta mișcare, pe care nici nu putem gândi să o oprim, pe care nici nu putem să o oprim, după cum nu ne putem gândi să oprim valurile Atlanticului."

Noi, femeile române, nu putem opri ca vuietul acestui ocean să nu ajungă și până la noi.

De aceea, cerem astăzi legiuitorului român să înscrie în Constituția, ce va da țării, *drepturi integrale pentru femei*, pentru ca și viața noastră națională să poată lua avântul măreț al democrațiilor egalitare.

Calypso Corneliu Botez

„Drepturile femeii în constituția viitoare”, în volumul **Noua constituție a României. 23 de prelegeri publice organizate de Institutul Social Român**, Tipografia Cultura Națională, București, 1923, pp. 75-87.

Dreptatea cauzei feministe [fragmente]

1. [...] Dar să zicem că femeia e inferioară bărbatului din punct de vedere intelectual. Aceasta n-ar fi un motiv să nu i se acorde dreptul de vot. Spiritul vremii nu mai ține azi samă de argumentul inferiorității, dovadă că azi, când democrația a triumfat, se tinde la egalizarea în drepturi politice a celui slab cu cel tare, a celui bogat cu cel sărac, căci s-a acordat votul universal.

a) Din cauza inferiorității intelectuale a femeii, zic antagoniștii noștri, ea n-a produs nimic în știință, în artă, în literatură.

La aceasta răspundem: inferioritatea intelectuală a femeii atunci va fi probată, când fiind pusă în condițiuni egale de cultură și de instrucțiune, ea nu va fi produs nimic, sau va fi produs mediocru și aceasta nu numai într-o generație, ci într-o serie de generații, de cultură serioasă.

În adevăr ce mijloace a avut femeia să se cultive? De când sunt școli pentru ea? Ce s-a făcut pentru instrucția femeii în raport cu ceea ce s-a făcut pentru aceea a bărbatului? De când a pătruns femeia în universități? Cariere științifice, ea n-a avut. A lucrat doar ca diletantă. Fiecare știm că nu mai departe decât la Iași, pentru fete avem un singur externat secundar față de 2 licee și 2 gimnazii pentru băieți. Și dacă nu se găseau femei superioare ca Emilia Humpel, născută Maiorescu, care să creieze un curs de bacalaureat în 1880 și să dea Moldovei și țării întregi o pleiadă de femei de valoare, apoi Externatul secundar de abia după 28 de ani, cam pe la 1907, a fost transformat în școală secundară de gr. II, care a dat apoi primele serii de absolvente de liceu.

Același lucru s-a petrecut în toate țările, mentalitatea fiind aceeași. În Germania, numai de 15 ani a fost admisă femeia la universitate.

b) Dintre femei n-a ieșit nici un geniu, zic adversarii noștri. Nici o femeie n-a fost Homer, n-a fost Aristotel, n-a fost Kant. E adevărat.

Dar un geniu e o apariție rară. Din mii și mii de savanți mai mult sau mai puțin talentați, *unul* singur e geniu. E greu ca printre *câteva* femei savante să se găsească un geniu.

Dar femeile după cum am spus n-au fost puse în condițiuni prielnice. Iar de câte ori au venit în contact cu oameni de știință și au fost puse în posibilitatea să facă știință, s-au simțit atrase de studii, au luat în serios și au produs. [..]

O altă obiecțiune *foarte serioasă* ce ni se aduce e următoarea:

2. *Principiul diviziunii muncii*, zic antagoniștii noștri, absolut necesar progresului unei societăți, cere ca femeile să se ocupe în casă, iar bărbatul în afară. Pentru îndeplinirea ocupațiilor casnice destinate femeii, zic ei, n-are nevoie de drept de vot. Acesta rămâne un drept exclusiv al bărbatului, căci dacă și femeile ar avea drepturi civile și politice, ar trebui să părăsească și căminul și familia, care sunt baza societății noastre. Căminul și familia ar suferi, deci s-ar putea chiar să fie compromise.

Această obiecțiune ne pare foarte îngrijitoare și ne pune pe gânduri. Căminul și familia sunt scumpe inimilor noastre. Noi, femeile le-am creat și noi să le distrugem ?

Să examinăm noua obiecțiune cu multă atențiune. Demult femeia, din cauza condițiilor economice ale familiei, s-a văzut nevoită să-și părăsească căminul și să se ducă în afară spre a spori prin muncă venitul casei. Ceea ce câștigă bărbatul nu mai ajunge.

Apărând marea industrie și dezvoltându-se neconținut fabricile, femeia a văzut că orice metru de pânză, de stofă, orice lumânare te costă mai scump în osteneală, timp și material făcut în casă decât cumpărat gata din târg. Dar pentru a-l cumpăra mai ieftin, trebuie bani pe care cum știm, numai singur bărbatul nu-i poate câștiga. Din cauze ca acestea bărbatul se însoară mai bucuros c-o fată care are zestre sau carieră, decât [cu] una care are toate celelalte însușiri din lume, dar n-are venit - și nu e de mirare.

Iată dar femeia nevoită să meargă după priceperea și pregătirea ei, care în fabrici, care în comerț, care în birouri, în diferite slujbe, în învățământ etc., în orice caz *afară de cămin*.

Ce devin în acest caz copiii, casa ? Adversarii dreptului de vot, nu se întreabă ? Nu. Vedeți, casa, căminul se risipesc numai când femeia iese să voteze la 3-4 ani odată, iar când lipsește toată ziua fiind dusă la muncă, adversarii noștri nu se alarmează că ar suferi căminul. Nici chiar când pierd bani împreună la partidele de cărți tot nu suferă căminul ! Dar se distruge desigur dacă femeia lipsește de-acasă ca să voteze !

Dar lipsind femeia din casă pentru ocupația ce are în fabrici, în comerț, în școală, se pierd copiii, se pierde casa?...

Nu. Există un instinct de conservare al familiei, al societății, după cum există un instinct de conservare al omului și al animalului inferior. Acest instinct învață pe om, învață familia, *ce să facă*, ca să nu piară și anume o învață să-și asocieze pe cineva în caz de nevoie la munca din cămin, să-și creeze case, dispensarii, societăți pentru lehuze, maternități, grădini pentru copii etc.

În același timp fabricile creează tot ce trebuie pentru casă: haine, albituri, pânzeturi, pâine și chiar unele alimente. Astfel *familia nu pierde, ci se adaptează noilor nevoi, se transformă numai* pe nesimțite, trecând din fază în fază, încât fără să știm cum ne-am trezit de la forma matriarcatului de ex., pe care strămoșii noștri o credeau veșnică, la forma de azi a familiei, care nu se aseamănă cu cea dintâi, cum nu seamănă un trandafir frumos cu o rădăcină de măcieș din care a provenit.

Ce credem noi oare, că *numai* forma de azi a familiei va rămâne veșnică? O nu, se va transforma și ea ca tot ce e în lume și va deveni mai perfectă conform legii progresului.

Nu-și va părăsi femeia casa și copiii din cauza dreptului de vot, după cum nici bărbații nu-și părăsesc ocupația, meseria, ca să-și exercite acest drept cetățenesc. Nu-și părăsește cizmarul lucrul ghetelor, negustorul comerțul, nici muncitorul ogorul pentru că votează.

În afară de aceasta, *istoria căminului* mai are și alt cântec. Femei sunt mai multe decât bărbați. Prin forța lucrurilor deci o bună parte din ele nu se pot mărita. Numai în România sunt ca la 1 milion de femei mai multe decât bărbați. Cel puțin deci un milion de femei nu pot avea cămin. Dar chiar cele care se mărită știu că un cămin *costă bani* și bani mulți, care nu pot fi procurați decât de zestre mari sau de câștiguri mari. Iată dar că și femeia celibatară și cealaltă, dacă nu are zestre, trebuie să câștige ceva pentru trai, prin muncă în afară de casă și să părăsească căminul. Rezultă deci că nevoia de a trăi, condițiunile economice scot femeia afară din casă, iar nu mișcarea feministă, nici dreptul de vot. Căci *pentru vot* e destul să iasă cineva din casă de 2-3 ori la 3-4 ani odată când sunt alegeri, iar pentru câștigul necesar casei e obligată să iasă mereu în fiecare zi la ore fixe, după ocupația sau slujba, ce are. Iată dar că femeia fără *drepturi politice* a ieșit din casă la muncă și înapoi nu se mai întoarce, după cum în evoluție nimic nu se mai întoarce la punctul de unde a plecat.

Constatăm însă, că dragostea de cămin ce se tot invoacă ca pretext al refuzării drepturilor, ce ni se cuvin, nu e sinceră. De-ar fi sinceră, conducătorii noștri ar acorda aceste drepturi femeilor celibatate, care nu pot avea cămin și familie cum înainte vreme din motive de grijă pentru cămin profesoarele germane n-aveau voie să se mărite. Ele trebuiau să aleagă între școală și familie. A trecut însă și această restricție...

Mai observăm încă cu această ocazie, că numai când a fost vorba de dreptul de vot - pe care fiii și soții noștri vor să-l țină cu amândouă mâinile numai pentru ei - s-a ridicat obiecțiunea diviziunii muncii, iar când a fost vorba de muncă pentru câștig, munca câmpului în arșița soarelui, unde femeia lucrează tot atât, dacă nu mai mult decât bărbatul, munca ucigătoare din fabrici, din ateliere, cine a mai invocat motivul diviziunii muncii? S-au lăsat femeile la munca istovitoare din fabricile de sticlării, care prin ingredientele chimice ce întrebuințează, atacă sistemul lor osos astfel, încât nu-și pot în momentul nașterii pune copiii pe lume decât cu prețul celor mai atroce dureri, celor mai grozave operații și de cele mai multe ori cu moartea. Invocat-a cineva principiul diviziunii muncii în aceste împrejurări?

Ridicatu-s-a cineva să zică: destul, ne mor mamele, ne rămân copiii fără ele. Să aplicăm principiul diviziunii muncii: eliminând femeile din aceste fabrici. Dar capitaliștii, conducători ai lumii au exploatat munca femeii pentru îmbogățirea câtorva, iar azi când e vorba de dreptul de vot ni se invoacă diviziunea muncii ca armă contra noastră!

Și, nu va mai exista diviziunea muncii? Ba da. Diviziunea de muncă va exista, dar nu se va mai aplica pe sexe, ci pe aptitudini și capacități și nimic nu va mai lipsi pe o ființă umană de dreptul sfânt de a-și alege munca și ocupația după aplicațiunea sa.

Interesul societății este, ca funcțiunile ei să fie îndeplinite de forțele cele mai bune și mai potrivite, indiferent dacă acele forțe vor fi bărbați sau femei.

Dar știm că încă ni se va obiecta: Dv. nu vreți să votați numai. Voiți să vă alegeți deputate, senatorese, să stați cu lunile la București, tot timpul sesiunii parlamentare, în timp ce casa rămâne și copiii de asemenea. Da, voim să fim alese în parlament. Dar câte vom fi alese. Din vre-o 10 milioane de femei, câte sunt în România mare, vor fi alese câteva.

Și aș putea garanta cu cifre că astăzi când femeile n-au acest drept, mai multe din ele, își părăsesc casa, ca să stea cu părinții lor

deputați sau senatori în Capitală, decât câte femei vor fi alese deputate sau senatoarese.

Cum vedem, cad principalele obiecțiuni împotriva drepturilor politice integrale revendicate de femei.

Se mai aduc și alte obiecțiuni, însă de mai mică însemnătate; iată câteva din ele:

a) Idealul femeii *ar trebui* să fie să placă, iar femeia cu drepturi politice nu va putea plăcea. Acest ideal cade azi în domeniul trecutului. Cum am spus mai sus, rare sunt căsătoriile, care se mulțumesc numai cu idealul de a plăcea. A plăcea nu mai poate azi fi singurul mijloc cinstit de trai pentru femei. E necesar ca *înainte de orice*, fiecare fată să-și asigure traiul prin muncă independentă, căci a plăcea nu mai poate fi pentru dânsa obiectivul unic al vieții. Căsătoria nu e romantică, ci juridică.

b) Femeile, din cauza exercițiului dreptului de vot, își vor pierde *drăgălășia, grația, bunătatea, farmecul, feminitatea*. Obiecțiunea aceasta ni se pare lipsită cu totul de seriozitate. Dar de ce nu-și pierd aceste însușiri femeile, care lucrează toată ziua în arșița soarelui, în fabrici, în ateliere, în laboratorii, în spitale? Poate că susținătorii acestei idei își amintesc de timpul când femeile exagărau simplitatea îmbrăcăminteii, imitând îmbrăcăminteaa bărbaților, tunzându-și părul etc. Dar obiceiul acesta a dispărut. Să nu aibă nimeni nici o grijă. Să privească în juru-i și să vadă marea masă a funcționarelor, a lucrătoarelor, a comerciantelor. Și-a pierdut vreuna din grațiile, din farmecele ce-a avut în trecut ?

c) *Dreptul de vot va fi un motiv mai mult de ceartă între soți*. În practică însă vedem contrariul. Iubirea și interesele ce leagă pe soți, face ca ei *în genere* să fie de aceeași părere politică.

În adevăr vedem, că soțiile liberalilor țin cu liberalii, ale conservatorilor țin cu conservatorii, ale țărăniștilor cu țărăniștii etc. Puține excepții se vor găsi la această regulă.

Credem însă, că o cultură egală și solidă vor deprinde pe soți să-și respecte ideile unul altuia, cum se cuvine între oamenii civilizați, dovadă: familia franceză în timpul războiului.

În fine se ceartă oamenii câteodată, dacă trăiesc împreună. Se ceartă chiar și mama cu fiul ei. Dar câte nu sunt motivele pentru care se ceartă soții și fără dreptul de vot ?

d) Femeile sunt *pasionate*. Din această cauză spiritul lor de dreptate va fi falsificat de simpatii și antipatii. La această obiecțiune câte nu

putem răspunde! Dar bărbații nu au spiritul de dreptate falsificat de interesele personale, de interese de partid? Nu aruncă ei pe stradă în toiul iernii funcționari vechi cu o casă de copii numai spre a face loc unui partizan politic? Nu desființează posturi numai pentru a scăpa de un adversar incomod? De ani de zile privim alegeri diferite ce se desfășoară sub ochii noștri! Există mijloace mai abuzive, mai nedrepte, mai revoltătoare din punct de vedere moral, care să nu fi fost întrebuițate și ordonate de oameni de mâna întâi?

Nu sunt bărbații pasionați? Să ne aruncăm ochii în jurul nostru. E nevoie oare să mai număr protecții, favoruri, nedreptăți strigătoare la cer și chiar crime săvârșite de bărbați în viața publică numai din cauza pasiunilor lor.

Este acesta un motiv oare să li se suprimе drepturile politice în societatea noastră?

Părerea mea însă este, că avem și noi femeile scăderi morale numeroase, au și bărbații pe ale lor. Datoria noastră a tuturor va fi ca printr-o conlucrare comună, prin o educație serioasă și severă în familie să ne îndreptăm unii pe alții, să ne creștem copiii în exemple bune și în practica faptelor morale și să nu ne mai incriminăm unii pe alții.

e) *Femeile nu sunt încă mature, nu-s destul de pregătite, de luminate* spre a exercita dreptul de vot. Da, așa este. Dar nu se pot pregăti, până nu vor avea putință să exercite aceste drepturi. Cum poate cineva înota fără să fi fost de mai multe ori în apă. Cum poate cânta la piano sau flaut fără exerciții. Același lucru se întâmplă și cu dreptul de vot. Să-l avem și ne vom pregăti exercitându-l, după cum și bărbații se pregătesc azi în majoritatea lor exercitând votul universal.

Observăm însă, că [în] familiile în care bărbații au frumosul obicei de a vorbi cu soțiile lor tot ce fac și lucrează, care le pun în curent și cu viața politică, femeia va fi mai bine pregătită decât acolo unde se petrece contrariul.

Aș adăoga la cele de mai sus că femeile în genere au o *putere de adaptare* mai mare decât bărbatul, la o situație nouă. Din cauza stării ei de apăsare și robie, în care a fost ținută mii și mii de ani, i-a trebuit sau să se acomodeze cu situația ei, sau să piară. Lupta ea cu încetul, mai cu șiretlic ca să scape de bătaie, de vindere, de ucidere, dar se adapta mai întâi. Aceste împrejurări i-au creat aptitudini ca cele de mai sus, pe care bărbatul stăpân absolut pe voința lui, n-a avut nevoie să și le formeze.

f) Femeile nu *fac armată*, nu fac războiul, mai susțin unii și pentru acest motiv, ele nu trebuie să capete niciodată drepturile

politice. Dar bine, atunci toți scutiții de armată, toți ambuscații din timpul războiului, cu pieptul plin de decorații, pentru ce n-au pierdut dreptul de vot ?

Dar femeile au maternitatea. Acesta e războiul lor. Sunt unele din ele care în timpul căsătoriei fac acest război de 17-18 ori. Și câte nu cad pierzându-și viața! Câte nu rămân bolnave pe toată viața ca și invalizii de război! Dacă s-ar face o statistică pe o unitate de timp, pe decenii de ex., sau sferturi de veac, nu știu dacă nu s-ar putea număra mai multe femei scoase din rânduri din cauza maternității, decât bărbați din cauza războiului. Afară de aceasta, în timpul războiului, femeile au muncit, au înlocuit pe bărbați la cămin, la munca câmpului, în slujbele rămase disponibile prin plecarea lor și neocupate de ambuscați, în spitale îndărătul frontului, și-au expus viața în mijlocul epidemiilor, și numărul victimelor femei e atât de mare, încât face dovadă evidentă de participarea lor și la război.

S-ar mai putea găsi și alte obiecțiuni, dar de mai mică importanță. Cele expuse până aici am văzut că nu mai pot avea efect din fericire.

Cei mai străluciți bărbați de stat s-au pronunțat în toate țările, ca și la noi, pentru principiul acordării de drepturi politice femeilor. Ei diferă în păreri numai în ce privește modalitatea și timpul acestei acordări și tot amână îndepărtând termenul fatal. Rar se găsește câte unul care să se pronunțe categoric contrar.

Ba chiar la 1 decembrie 1918, când s-a încheiat actul unirii Transilvaniei cu vechiul regat, art. 2 prevedea acordarea dreptului de vot tuturor cetățenilor României mari fără deosebire de sex.

Era o garanție sigură - credeam noi - că de astă dată vom deveni cetățence. S-a revenit însă în Consiliul din Sibiu în vara anului 1919.

Cauza nu poate fi alta decât că, cercurile conducătoare nu-s mulțumite de rezultatul votului universal acordat tuturor bărbaților și se tem să-l dea așa curând și tuturor femeilor, neștiind la ce surprize se pot aștepta în alegeri cu atâtea voturi nesigure. E o chestiune de amânare numai.

În adevăr vedem că mai toate partidele au înscris dreptul de vot pentru femei și că noua constituție prevede la art. 6, alin.1 următoarele :

„Legi speciale, votate cu majoritatea de două treimi, vor determina condițiunile sub care femeile pot avea exercițiul drepturilor politice.

Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe”.

Iar mai departe la capitolul V:

Despre Instituțiunile județene și comunale art. 8, alin. 2.

„Membrii consiliilor județene și comunale sunt aleși de către cetățenii români prin votul universal, egal, direct, secret, obligator și cu reprezentarea minorității, după formele prevăzute de lege. La aceștia se vor putea adăuga prin lege și membri de drept și membri cooptați. Între membrii cooptați pot fi și femei majore.”

Noi așteptăm și cerem acest drept *nu ca un scop*, ci ca *un mijloc*, pentru că voim ca prin ajutorul lui să dobândim legi de protecțiune pentru femei, pentru interesul matern, pentru copii. Dar mai presus de orice susținem cu tărie, că societatea are nevoie și de participarea femeii la viața de stat, la conducerea țării, la făurirea legilor. Societatea are nevoie ca toți membrii ei, bărbați și femei, să facă maximul de eforturi pentru îmbunătățirea organizării ei.

E insuficientă azi numai energia bărbaților - care în trecut fie zis, vedem la ce haos au condus omenirea - se cer și energiile femeilor. Un exemplu:

Când într-o gospodărie moare soțul, femeia mai totdeauna poate duce casa și copiii mai departe fără să se cunoască prea mult lipsa bărbatului. Dacă moare însă femeia, rareori se mai alege ceva de casă.

Același lucru și cu gospodăriile publice. Lipsa femeii se simte atât în administrațiile comunale, cât și ale statului.

„Dacă de la început nu se făcea greșeala de a se lăsa la o parte în întineric mai bine de jumătate din omenire reprezentată prin femei - zice Stuart Mill - societatea omenească ar fi dispus de *totalitatea energiilor sale* și ar fi fost mult mai înaintată în civilizație”.

În adevăr ne dăm samă de câte talente, câte genii s-ar fi dezvoltat, câte descoperiri și câte aplicațiuni științifice *în plus* s-ar fi produs din eforturile comune ale tuturor, bărbați și femei ?

S-a lipsit omenirea de jumătate din puteri, de jumătate din eforturile de producție.

Dar timpul repară nedreptățile, nu însă și ceea ce-a pierdut omenirea.

Azi femeile reușesc să capete acces în toate instituțiile de cultură și în toate carierele. Le-a rămas cariera de magistrat și încă câteva, care le vor veni odată cu dreptul de vot.

Odată drepturile obținute vor putea intra în parlament, în ministere, în fine oriunde capacitatea lor le va impune.

Dar cine va conduce țările atunci ?

Vor conduce reprezentanții și *reprezentantele* națiunilor.

Va conduce poporul prin aleșii săi, poporul care trebuie să se pregătească pentru aceasta, poporul cu toate clasele lui sociale, sau mai bine zis fără deosebire de clase sociale, fără deosebire de avere,

fără deosebire de sex: bărbați și femei, dar numai aceia care se vor distinge *prin inteligență, pricepere, cultură, cinste și caracter*, care vor înțelege mai bine interesul obștesc și care vor munci cu mai mult devotament.

Aceștia vor conduce.

Înainte de a termina e bine să ne punem întrebările:

- 1) Ce înseamnă feminism ?
- 2) De ce mișcarea feministă n-a fost simpatizată?

1. *Feminismul în înțeles mai restrâns înseamnă acea mișcare prin care femeia cere înălțarea prin cultură, prin formarea personalității și a conștiinței ei, prin afirmarea individualității ei. Sau Feminism în înțeles mai larg înseamnă acea mișcare socială, prin care femeile cer să participe la viața de stat, la viața socială prin exercițiul drepturilor politice integrale, precum și la toate îndatoririle și drepturile, ce decurg de aci.*

2. De ce n-a fost primită cu simpatie mișcarea feministă? De ce?

Fiindcă feminismul este o idee nouă, care deși se dezvoltă treptat, totuși revoluționează o stare de lucruri, care durează de mii de ani. Bărbații și femeile împreună nu simpatizează mișcarea feministă, fiindcă nu cunosc chestia îndeajuns și nu-și pot emancipa mintea așa deodată de o idee cristalizată și anchilozată în sistemul lor nervos timp de mii de veacuri.

Bărbații în parte mai au motivul - foarte serios de altfel - să nu simpatizeze acest fenomen social, fiindcă le vine greu să împartă cu alții niște privilegii pe care și le-au însușit prin forță de atâta vreme.

Dar femeile, nu e extraordinar, ca tocmai ele să boicoteze o mișcare menită să le ridice, să le înalțe ?

E curios faptul, dar așa e. Și nu e un fapt nou în istoria omenirii. Nici robii n-au dorit și n-au cerut dezrobirea. Ba unii chiar erau nemulțumiți, când au fost dezrobiți, căci nu știau ce să facă cu libertatea.

Femeile, nu numai că în majoritatea lor nu cunosc chestiunea, dar văzând că ideea nu e simpatizată de toată lumea, ba chiar că a fost multă vreme ridiculizată, fără cunoștința ideii în sine, fără convingerea necesară, care să le susțină și să le dea curaj nu vor să-și strice reputația pe această temă!

Aceasta nu le va împiedeca - suntem sigure - că atunci, când vom căpăta drepturi politice, *acestea care se tem astăzi să se afișeze ca feministe să nu fie cel dintâi, care să iasă în primele rânduri, înaintea luptătoarelor de azi și prin protecțiile de care vor dispune, să profite cele dintâi de revendicările pe care le-au combătut.*

în ceea ce ne privește, având convingerea că ne-am bucurat în viață de o situație mai bună intelectuală și socială pe urma luptelor duse de înaintașele noastre, socotim că ne îndeplinim o datorie de pietate față de trecut și o datorie morală față de viitor luptând, pentru ca noile generațiuni să se poată bucura în întregime, de aceleași drepturi în stat, egale pentru femei ca și pentru bărbați.

Gândindu-mă la femeie, îmi vin în minte și următoarele reflexiuni:

Toată educațiunea în primii ani ai omului e făcută de femeie. Când deschide pruncul ochii, pe cine vede zâmbind? Când e bolnav copilul, pe cine zărește plângând? De cine e mai legat omul la orice vârstă? În ceasuri de durere sau de sfâșiere sufletească, ce cuvânt pronunță orice nenorocit? *Mamă și veșnic mamă*. Și ca răsplată pentru tot sprijinul pe care *mama, femeia*, îi dă omului în toate vârstele, pentru toate mângâierile ce i le aduce în viață, el o consideră minoră și o ține față de lege în rândul minorilor și interzișilor!

Dar în afară de această considerațiune, femeile sunt azi o forță extraordinară în omenire, *prin numărul lor, prin munca lor*.

Închipuiți-vă - să zicem prin imposibil - că toate femeile muncitoare de toate categoriile s-ar pune în grevă. Credeți c-ar fi o glumă pentru omenire?

Dar ar înceta activitatea în atâtea fabrici, atâtea case de comerț, birouri, poștă, telegraf, infirmerii, spitale, grădini de copii, școli etc.

Și când în afară de rolul din familie în care nimeni pe lume nu ne poate înlocui, rol pe care cu drag îl vom îndeplini totdeauna, căci nimic nu ne va putea smulge din suflet dragostea de casă și de copil, zic, când afară de rolul scump din familie, am devenit prin munca noastră o asemenea forță în omenire, nu e nedrept să ni se refuze în stat drepturi pe care soții și fiii noștri le-au avut totdeauna?

*Elena C. Meissner*¹

Dreptatea cauzei feministe. Asociația pentru emanciparea civilă și politică a femeilor române, Atelierele grafice „Lumina Moldovei”, Iași, 1923, pp. 18-19, 23-24.

-
1. **Elena C. Meissner** (1866-1939), licențiată în litere; profesoară, publicistă, membră fondatoare a **Asociației pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor Române**; reprezentanta României la diferite manifestări feministe internaționale. Opera: **Dreptatea cauzei feministe** (1923), **Impresiuni și reflexiuni** (1923), **Extensiunea activității femeii în afară de casă** (1924), **Câteva cuvinte în chestiunea alcoolismului** (1924); numeroase colaborări în presa feministă interbelică.

Rostul femeii în viața socială și politică. Conferință ținută de Alexandrina Cantacuzino¹

la Asociația feministă, în Galați, în ziua
de 6 aprilie 1924

Doamnelor și Domnilor,

Viu cu oarecare sfială să vă vorbesc despre noi, femeile; căci o zicătoare ne învață că de anumite lucruri nu trebuie să te apropii și desigur că sufletul femeii este atât de gingaș și de complicat, încât cu greu poate fi pătruns; dar totuși fie ne îngăduit a ne cunoaște mai bine și a pricepe mai ușor evoluțiunea feminină în lumea întregă după război. Este drept că cataclismul fără pereche, pe care l-am trăit, nu numai că a închis pentru totdeauna un mare capitol de istorie, dar a deschis altul și mai mare.

-
1. **Alexandrina Gr. Cantacuzino** (1881- ?), principesă, publicistă, oratoare excelentă, personalitate proeminentă a feminismului românesc și internațional; în 1910 se află printre fondatoarele **Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române**, devenind ulterior președinta acesteia; în anii primului război mondial, organizează în colaborare cu Crucea Roșie cel mai mare spital pentru îngrijirea răniților în Capitala aflată sub ocupație germană; se găsește în fruntea acțiunilor de sprijinire a familiilor celor mobilizați; împreună cu Calypso C. Botez, Elena M. Meissner, Cornelia Emilian și alte feministe pune bazele **Consiliului Național al Femeilor Române** (1921); la **Congresul pentru sufragiul feminin** de la Roma, în 1923, întemeiază **Mica Înțelegere Feminină** (Cehoslovacia, Grecia, Iugoslavia, Polonia, România) și este aleasă curând președinta noului for internațional; din inițiativa ei a fost ridicat, la Mărășești, **Mausoleul „Biserica Neamului”** (1924); în 1925, la **Congresul feminin de la Washington**, este aleasă vicepreședinta **Consiliului Internațional al Femeilor**; în 1925 convoacă la București **prima întrunire a asociațiilor femeilor minoritare din România**; în 1928 întemeiază **Casa Femeii** la București; în 1929 creează **Gruparea Națională a Femeilor Române** și organul ei, **„Graiul Femeii”**; prezență activă în dezbaterile Secției feminine a Institutului Social Român; inițiatorea organizării unor colonii internaționale de vacanță sub egida Societății Națiunilor; președinta de onoare a mai multor asociații și reuniuni de femei; consilier municipal.

Ieri, ideea națională în lumea întreagă zguduia conștiințele; astăzi, problemele sociale și economice sunt singurele care mișcă omenirea. O umanitate nouă s-a născut al cărei principiu de viață este solidaritatea; nimeni nu mai poate trăi astăzi în tihnă pentru el sau ai săi, nu e de ajuns a-ți face datoriile obișnuite casnice, familiare: ești silit a trăi pentru obște, a împărtăși suferințele și, grijile ei. Faci parte din marea familie a neamurilor și nu te poți sustrage de la răspunderile ce-ți revin. Viața civică se ridică în fine la adevărata ei treaptă și ia loc alături de viața familiară, impunând tuturor ființelor omenești munca pentru colectivitate. Ei bine, Doamnelor și Domnilor, această prefacere uriașă, care aruncă în luptele mari ale vieții și pe femei, această prefacere este ea bine-venită, sau nu? Poate ea să zdruncine temelia familiei, care este, într-o societate bine alcătuită, însăși temelia statului? Oare criza morală prin care trecem și slăbirea legăturilor familiare își au ele obârșia în preocupările mari obștești ale femeilor noastre ?

Din această pricină, merg toate în viața socială din ce în ce mai rău ? De aceea vedem zilnic scăderi așa de dureroase în jurul nostru ? Din vina femeilor, este această răsturnare grozavă a tuturor valorilor ? Din pricina femeii, pătura conducătoare este lipsită de voință și de idealism și este cuprinsă de sus până jos de un mercantilism dureros și îngrozitor ? Din vina femeilor, epopeea fără seamăn trăită de noi toți se sfârșește în această lăncezeală colectivă, care amenință să surpe edificiul ridicat prin jertfele nemăsurate ale atâtor suflete de elită ? Nimeni, cred, nu ar cuteza să aducă o asemenea învinuire, dar totuși am primi-o pătrunse de ideea că femeia este sufletul, care ține încheșat în jurul ei toată suflarea unui neam. Ce s-a făcut însă pentru a da acestei femei simțul înalt al răspunderii ce i se cuvine ? Păstrat-a ea, prin instinct și prin puterea neșovăitoare a sufletului ei, toate datinile strămoșești, fără concursul și ajutorul nimănu, decât prin crezul puternic în Biserica străbună, care a fost singura ei călăuză? în anii din urmă, când ieșea din cuibul părintesc, ce educațiune a sufletului găsea în căsnicie ? Ce sprijin într-adevăr a dat soțul, capul familiei, acestei copile, intrate fără experiență în viață? Din vina D-voastră, Domnilor, să nu ne-o ascundem, multe femei au părăsit căminul lor; din vina noastră a tuturor, virtuțile, care trebuie să fie podoaba ei, au scăzut; am lăsat ușa deschisă și străinismul rău sfătuitor a intrat pe furiș și a atins și sufletul gingaș al femeii, târând-o în afară de cămin la petreceri fără rost, pentru că nu avea hrana sufletească, de care astăzi nu se poate lipsi nici o ființă omenească.

Dacă criza intensă prin care trecem și care atinge tot cuprinsul vieții noastre naționale, are ca substrat o slăbire a familiei, avem datoria tocmai pentru întărirea acestei vieți familiare, să dăm femeii preocupări mai înalte, să o chemăm să împartă toate răspunderile, să renunțăm la *femeia-păpușă*, la femeia obiect de lux, la femeia eternul copil, care crede că poate trăi numai din munca bărbatului, la femeia minoră, care nu-și dă seama bine de nevoile reale ale vieții. Această concepție a Evului Mediu a fost îngropată o dată cu toate prejudecățile sociale și politice sub potopul, ce s-a dezlănțuit pe pământ acum 4 ani de zile. Astăzi un instinct de conservare ne impune să organizăm noile forțe ce se ridică; o agitație surdă se simte din toate părțile, noi puteri se alcătuiesc, chemând la muncă, la lupta, la biruința ideilor umane, tot ce viețuiește pe pământ. Lumea cere sfărâmarea ultimelor lanțuri de robie seculară, de care nu vrea nimeni să mai audă vorbind. Astăzi altare noi se ridică în care adevărul și dreptatea vor fi în fine sfințite. Femeia, mama, soția e chemată a fi primul slujitor al acestor temple, în care credința curată, năzuința către mai bine, ajutorarea celor în nevoi vor fi cu cucernicie slăvite.

O astfel de femeie va fi adevărata tovarășă a vieții, o astfel de femeie legănată cu dorul de muncă, crescută în cunoștința exactă a nevoilor reale ale neamului și ale țării, o astfel de femeie, care de mică va lua contact cu toate suferințele vieții și cu tot ce le poate alina, o atare femeie va trăi pentru sufletul său și pentru al acelora din jurul ei; ea va fi prietena adevărată a soțului și a fiilor săi; deasupra legăturilor de sânge vor fi legăturile mult mai mari, mult mai puternice, mult mai sfinte, acelea ale sufletelor.

Câte pilde avem sub ochii noștri de asemenea vieți, care ridică pe om deasupra materiei, îl cinstesc pe el și pe omenire. D-na Curie, admirabila tovarășă a marelui savant și o podoabă a științei franceze, nu a împărtășit ea cu soțul ei în vremuri de prejudecăți, mai mari ca cele de astăzi, toate greutatețile cercetărilor științifice, ajutându-l la descoperirea menită să salveze umanitatea, urmărind și astăzi munca glorioasă, ce au început împreună? D-na Pasteur nu împărtășea de asemenea cu marele ei soț toată munca grea în laborator, și aceasta a împiedicat-o oare să fie cea mai duiosă dintre mame? Viața casnică a marelui Pasteur a fost o pildă vie de ceea ce trebuie să fie o adevărată familie, adică o tovarășie între două ființe, care își unesc toate comorile sufletești și împreună le închină țării și binelui obștesc, crescând noile vlăstare în aceeași concepție și transmitându-le astfel, din generație în generație, calitățile specifice ale unui neam, datinele, crezurile și năzuințele lui.

Nu respingeți, Domnilor, prinosul atâtor suflete curate, neprihănite, care cer dreptul la viață; nu vă temeți decât de desfrâul necugetat, de lipsa de idealitate și de petrecerile înstrăinaților, care ne rătăcesc mințile și inima; nu vă momiți cu prejudecăți fără rost.

Dacă ați fi fost la Roma, la marele Congres al *Alianței pentru Sufragiu* [mai, 1923] ați fi simțit că universul în vecinica lui prefăcere nu se poate înlănțui. Ați fi văzut femei venite din toate colțurile pământului, unele de peste munți, altele de peste mări, pentru a mărturisi, în fața lumii întregi credința lor nestrămutată în noua concepție de viață, pe care ele, ținute veacuri de-a rândul departe de orice patimi, cu spiritul lor senin, vor să o introducă în viața socială și politică. 1800 delegate, reprezentând 45 de state, au luat parte la acest congres uriaș, 100 de ziaristi transmiteau în toate limbile, tuturor ziarelor de pe pământ, hotărârile luate; 45 de dactilografe transcriau cuvântările ținute, vreo 20 de interprete le traduceau în englezește, franțuzește și italienește. Și ceea ce era într-adevăr impunător, era să vezi femei de toate neamurile, de toate crezurile, reprezentante ale atâtor civilizații diferite, unele mai înaintate în cultură, altele semiculte, care, toate într-un glas și o simțire, căutau cu o lealitate și cu o înălțare sufletească deosebită, să facă să triumfe idealul de înfrățire al omenirii și au dat astfel lumii cea mai grandioasă manifestație de solidaritate umană și socială. S-au luat în discuțiune chestiunile cele mai importante, și s-au dezbătut cu o competență și o seriozitate, care te făceau să te gândești la marile servicii pe care aceste femei le-ar aduce statelor, dacă unele din ele n-ar fi împiedicate de a lua parte la viața publică.

Organizarea muncii, ocrotirea femeii și a copilului muncitor, unitatea de morală cu tot complexul chestiunilor ce cuprinde, naționalizarea femeii măritate, protecția copilului legitim și ilegitim, toate aceste chestiuni au fost cercetate deaproape și hotărârile luate dovedesc maturitatea socială și politică a femeii și sunt cel mai bun răspuns dat defăimătorilor ei.

Însă, ceea ce se desprinde mai ales de la acest congres, este faptul că țările, care au priceput din vreme importanța acestei evoluțiuni, și-au asigurat loc de frunte în această mișcare. Astfel Anglia și America stau în cap, în jurul lor roiesc toate statele: Danemarca, Suedia, Norvegia, Olanda, Germania; nu mai vorbesc de țările îndepărtate ca: China, Japonia, Australia, Siamul etc. Toate primesc directivele de la femeile anglo-americane, încât Anglia și America prin femei vor stăpâni în viitor jumătate din conștiințele omenesti, prin ele opinia publică mondială și vor avea deci cuvântul hotărâtor în toate chestiunile sociale, economice și politice.

Latinitatea, care a fost în capul tuturor mișcărilor, iese de rândul acesta învinsă. Țări mari ca Franța și Italia, pentru că nu au priceput din vreme importanța acestei evoluții, nu au astăzi elemente destul de bine pregătite pentru a le opune anglosaxonelor și pentru a le cuceri locul de frunte, la care au drept. Acest lucru trebuie să ne dea mult de gândit. Noi, urmașii latinilor, chemați a cârmui aci în orientul european, putem noi oare să rămânem indiferenți în fața acestor mișcări, care pot oricând atinge interese vitale pentru țară? Mânate de această înaltă preocupare, am căutat să stabilim legături între noi și femeile din țările ce ne înconjoară și ale căror interese se identifică în parte cu interesele noastre; am avut norocul de a stabili o înțelegere deplină între noi și distinsele reprezentante ale Cehoslovaciei, Poloniei și Jugoslaviei, și am crezut nimerit și cuminte să atragem în jurul nostru și pe delegatele Bulgariei și ale Greciei. Această înțelegere a luat denumirea de „*Mica înțelegere Feminină*”, având ca scop strângerea legăturilor între noi, o unitate de muncă, în chestiunile de asistență socială, de igienă, de ocrotire a femeii și a copilului, pentru dobândirea tuturor drepturilor civile și politice, dar mai ales susținerea reciprocă în marele congrese internaționale ale intereselor țărilor noastre. Astfel dacă s-ar mai discuta chestiunea minorităților, cum s-a mai făcut, nu am fi singure pentru a apăra punctul de vedere românesc. Împreună cu noi s-ar ridica reprezentantele a cinci state, care ar uni glasul lor cu al nostru și ar face să triumfe drepturile imprescriptibile ale României, drepturi câștigate prin veacuri de lupte și de suferințe și prin sângele a opt sute de mii de români. Dacă din punct de vedere militar războiul este lichidat, din punct de vedere social, politic și economic, lupta este în toi. De aceea avem datoria imperioasă de a câștiga țării noastre toate simpatiile, toate prietenii pentru a o apăra oricând cum se cuvine peste hotare. Credem deci că am slujit cu credință înaltele interese ale neamului, înjghebând această înțelegere; care va fi o puternică unealtă de apărare pentru țară în serviciul oricărui guvern.

Mica înțelegere Feminină, abia înjghebată, a dat roadele așteptate. Până acum țările mici nu aveau nici un loc în biroul Alianței; trăgând la sorți între noi, norocul a desemnat pe distinsa reprezentantă a Greciei, D-na Avra Teodoropol, de a reprezenta deopotrivă toate țările noastre, iar României, care luase inițiativa acestei înțelegeri, i s-a făcut deosebita cinste de a conduce lucrările. Mie personal, delegată a României și a Consiliului Național al Femeilor Române, mi s-a făcut marea onoare de a mă alege, în unanimitate,

prezidenta Miciei înțelegeri Feminine pentru doi ani, având ca secretară generală, aleasă tot în unanimitate, pe D-ra Ecaterina Cerkez, secretara generală a Consiliului Național al Femeilor Române; vice prezidentă a fost aleasă D-ra Dr. Tylitcka, delegata Poloniei și membră în Consiliul municipal din Varșovia.

Opera începută la Roma și-a găsit consfințirea în conferința ce s-a ținut la București, în zilele de 2-6 noiembrie 1923, când delegatele tuturor statelor, care compun noua înjghebare alcătuită de noi, au venit în București să ia parte la prima întrunire a Miciei înțelegeri. Personalități de seamă ca D-na deputat Purkinova din Praga, D-na consilieră municipală Plaminkova din Consiliul municipal din Praga, D-na Samarova, directoarea ziarului *Snova Praga*, D-na Tylitcka, președinta Consiliului municipal din Varșovia, D-na Vanereska, membră în asociația feministă din Varșovia, D-na Avra Teodoropol, membră la Institutul de Economie politică din Atena, D-nele Corilos și Ioanidis, ziariste, D-na Petcovici și Atanasovici, reprezentând operele culturale și sociale din Jugoslavia, nu au prețuit să vie să ia contact cu noi și să înființeze prima asociațiune din estul și orientul european. Aceasta are ca menire strângerea legăturilor între noi, o apropiere culturală și mai ales stabilirea programului de acțiune socială, care să ne permită atât în țările noastre, cât și în marile congrese europene de a lupta pentru anumite principii de asistență și dreptate socială, principii care vor fi în viitor temelia însăși a noilor organizații de stat. Avem mulțumirea că această primă conferință, în care s-au votat statutele definitive ale Miciei înțelegeri, în care am luat cunoștință unele și altele de situațiunea culturală, socială și sanitară a femeilor și a copiilor, a dat roadele așteptate, punând definitiv temelia unei colaborări frățești și totodată, din punct de vedere național românesc, stabilind legături statornice între țara noastră și personalitățile feminine din acele țări, care astăzi, cunoscându-ne mai bine, vor fi atâtea propagandiste în folosul României.

Vizita D-nei Avril de Sainte Croix, vice prezidenta Consiliului Internațional, prezidenta Consiliului Național Francez și membră la Liga Națiunilor, a fost deasemeni rezultatul muncii neobosite a Consiliului Național al Femeilor Române, care nu a șovăit a face sacrificii pentru a pune într-o lumină vie activitatea femeii române, pe toate terenurile și a-i asigura tot sprijinul în marile asociațiuni feministe de peste hotare. Ideea călăuzitoare, ce ne-a condus, a fost să nu lăsăm România izolată, să nu lăsăm ca astăzi, când se plămădește o nouă conștiință, când femeile sunt cârmuitoarele acestei

mari mișcări, care strânge, în jurul unui steag și al unei mari idei de dreptate, milioane de ființe, România să rămână în afară, lăsând pe vrăjmașii ei să ia parte la ridicarea cetăților, care vor fi titlul de onoare al societăților de mâine. Am servit deci cu sârguință interesele naționale, reținând României loc de frunte în această mișcare mondială.

Consiliul Național al Femeilor Române, după un an și jumătate de la înființarea lui își îndreptățește menirea prin munca uriașă ce a desfășurat și prin încrederea ce a câștigat-o la marile asociațiuni internaționale.

Rămâne acum ca femeile române din toate treptele sociale, din toate colțurile țării să priceapă bine că astăzi a fi abstenteiste de la muncă, de la solidaritatea obștească, socială și politică este o sinucidere morală, pentru ele și pentru țară. Iar părinții, soții și frații noștri, să fie cei care să ne ajute, care să ne îndrumeze, care să ne silească să ne înhăămăm la muncă, pregătind astfel din vreme noua armată, chemată să ducă România la noi izbânde pe terenul luptelor de idei, ce se încing. Prin asemenea muncă, femeia nu-și va pierde nimic din farmecul ei; dimpotrivă va câștiga respectul tuturor. La lozinca învechită că Biserica, copiii și gospodăria alcătuiesc paradisul femeii, adăogăm acum cuvântul *Patrie*, pe care nici o putere nu ne va împiedica să o slujim cu toată cucernicia unor suflete credincioase. Aceasta trebuie să fie noul ideal al femeii române.

Alexandrina Gr. Cantacuzino
Cincisprezece ani de muncă socială și culturală.
Discursuri, conferințe, scrisori, Tipografia
Românească, București, 1928, pp. 163-169.

**Raport al Comisiunii juridice de pe lângă
Consiliul Național al Femeilor Române,
pentru punerea în concordanță a Codului
Civil român cu noua Constituție, cu privire
la condiția juridică a femeii în raporturile
dintre soți, de familie și patrimoniale**

D-nelor și D-ilor,

Noile curente sociale care au scos în lumină importanța femeii ca factor social, au avut o influență determinantă asupra concepțiilor legislative de pretutindeni.

În mare parte din state, și mai ales din constituțiile de după război, femeia a fost primită ca colaboratoare egal îndreptățită cu bărbatul, la viața de familie și socială.

Mișcarea femeii române pentru atingerea aceleiași ținte, a înregistrat tot în acest din urmă timp un însemnat succes, întrucât legiuitorul constituant din 1923 a înscris în noua Constituție, într-o formă destul de pozitivă, principiul deplinei egalități civile a femeii cu bărbatul, fără să fi uitat cu desăvârșire chiar principiul drepturilor politice.

Art. 6 din Constituția nouă se exprimă, în ce privește drepturile civile:

„Drepturile civile ale femeilor se vor stabili pe baza deplinei egalități a celor două sexe”.

În legătură cu acest articol, art. 137 din aceeași Constituție, prevede însă că:

„Se vor revizui toate codicele și legile existente în diferitele părți ale statului român, spre a se pune în armonie cu Constituția de față și a asigura unitatea legislativă”.

„Până atunci ele rămân în vigoare”.

Se împlinește aproape un an de la votarea acestor dispozițiuni constituționale. Diverse comisii s-au întocmit la Ministerul de

Justiție pentru revizuirea codurilor. Se pare însă că nimeni nu s-a gândit să pună în concordanță noua legiuire cu prevederile art. 6 din Constituție, deoarece, până în prezent, nici o femeie sau vreo grupare de femei n-a fost consultată asupra felului cum s-ar putea traduce în fapt principiul pus de noua Constituție în acest art. 6.

Avem știință că în comisiunea pentru reforma codului civil, instituită la Ministerul de Justiție, d-l profesor D. Alexandresco a alcătuit un ante-proiect de reformă.

Nu știm însă, după aproape un an, ca acel ante-proiect să se fi luat în cercetare și nici vre-o altă lucrare în acest sens nu știm să se fi elaborat.

În asemenea condițiuni și în preajma unificării legislației noastre conform noii Constituții, Consiliul N.F.R., *care urmărește întreaga realizare a aspirațiilor femeii române în ce privește viața ei ca factor hotărâtor în familie sau în viața socială*, și-a propus a alcătui un ante-proiect în care să se prevadă, în concordanță cu Constituția, dispozițiile pozitive de lege, care să traducă în fapt principiul constituțional.

Ceea ce ne va fixa atențiunea de la început în ante-proiectul nostru, va fi situația juridică a femeii măritate, femeia ca soție și ca mamă, pentru că, pe aceasta, în primul rând legiuirea actuală o lipsește de cele mai capitale drepturi de care are nevoie în familie și societate.

Codul civil actual nu mai poate dăinui. Dispozițiile lui injuste și vexatorii trebuiesc suprimate.

Modificările ce propunem a se aduce dispozițiilor acestui cod, în ce privește egalitatea drepturilor civile ale femeii, se referă:

1. La naționalitatea femeii măritate (art. 19);
2. La consimțământul și opoziția părinților relativ la administrarea averii la căsătorie, la creșterea și profesiunea copiilor (art. 131 și 154 cod. civ., art. 10 cod. com ; art. 185 și urm., art. 343 și urm. cod. civ.);
3. Dispozițiunile relative la legitimarea copiilor și căutarea paternității (art. 304 și 307 cod. civ.) cum și cele relative la emanciparea lor (art. 422);
4. Dispozițiile relative la aservirea morală a femeii prin căsătorie (art. 195 și 196, 95 cod. civ., acesta din urmă relativ la domiciliul femeii măritate);
5. Incapacitatea femeii măritate de a sta în justiție și contracta sau de a face comerț fără consimțământul soțului (art. 198 - 205 cod. civ.; art. 624 și urm. pr. civilă; art. 15 cod. com.);

6. Știrbirea autorității femeii măritate în exercițiul puterii părintești (art. 327-337 cod. civ.);
7. Dreptul de tutelă al mamei în căsătorie, ca văduvă sau ca recăsătorită (art. 343, 345, 347-348, 353 și 383 cod. civ.);
8. Dreptul de moștenire al femeii văduve (art. 684 cod. civ.);
9. Actele juridice între soți, în timpul căsătoriei (art. 936-941, 1307 cod. civil);
10. Incapacitatea femeii rezultând din regimul dotal (art. 1233 și urm. cod. civ.);
11. Rezolvarea chestiunii celui mai potrivit regim matrimonial între soți și a donațiunilor prin contractul de căsătorie (art. 932-935' cod. civ.);
Regimul dotal cuprinde în sine o vădită atingere a dreptului de folosință al femeii asupra veniturilor dotei sale și în unele cazuri transformă pe bărbat în chiar proprietarul bunurilor ei cu prerogative extraordinare pentru el, cum e în cazul de divorț aceea de a nu restitui dota decât după un an de la desfacerea căsătoriei (art. 1273 cod. civ.);
12. Capitulul relativ la despărțenie, încă va trebui revizuit (art. 194-285 cod. civ.).

Din cercetările codurilor mai noi aplicate în Europa, credem că codul civil elvețian, aplicat abia din 1912, ar putea fi consultat cu folos pentru anumite dispozițiuni din ante-proiectul nostru, pentru că în direcția ce urmărim, acest cod pare a fi atins un maximum de revendicări, care asigură femeii exercițiul independenței și a demnității persoanei ei pe care nu-l întrec decât popoarele, care acordă drepturi integrale pentru femei.

L. Bridel, profesor de drept la universitatea din Tokio, în lucrarea comparativă asupra „Codului civil elvețian și codului civil francez” - încheie cu următoarea judicioasă reflecție:

„Condițiunea, bună sau rea, care se face femeii prin moravuri și prin lege, este considerată cu drept de cuvânt ca criteriul cel mai exact al gradului de civilizație reală a unei țări”.

„Juriștilor, adaogă Bridel, le revine marea și frumoasa sarcină de a lucra la reforma legilor pentru femeie și drepturile ei, pentru aceea în brațele căreia copilul soarbe tinerețea, iar bărbatul bucuria de trăi!”.

Iată, d-lor juriști, pentru ce am apelat cu atâta căldură la concursul d-voastră.

Prezența d-voastră în mijlocul nostru pentru a colabora la pregătirea unei vieți noi femeii române, ne vădește că avem cu toții

aceeași înaltă înțelegere a vieții în sine, ca și a vieții naționale, și de aceea cu toată speranța ce-și pune în colaborarea d-voastră atât de luminată, Consiliul Național vă aduce mulțumirile cele mai recunoscătoare.

Calypso Corneliu Botez,

Președintă a Consiliului Național al Femeilor Române
29 decembrie 1923

Drepturile femeii în viitorul cod civil. Studii,

comunicări și propuneri în vederea reformei,

Consiliul Național al Femeilor Române, Comisiunea legislativă,
Tipografia „Curierul judiciar”, București, 1924, pp. 5-8.

Propuneri de modificare la proiectul Legii Văitoianu de unificare administrativă [...]

RAPORT

1. Cerem ca femeile să fie eligibile și alegătoare în comunele urbane și comunale cu singura restricție să fie știutoare de carte.

În vremurile de democrație în care trăim, nu se poate să se facă categorii de privilegiați printre membrii aceluiași consiliu, unii să înfrunte voința alegătorilor și alții să fie cooptați, adică să fie numiți de cei dintâi, bineînțeles prin îngăduința puterii executive de stat. Membrii cooptați pot fi printre specialiștii tehnicieni, reprezentanții bisericii, ai școlii, care prin îndeletnicirile lor nu pot lua parte la campaniile electorale. Femeile nu trebuie să fie cooptate, căci ele urmează să ia contact cu mulțimea și să caute a o cunoaște și a-i pricepe nevoile; altfel am falsifica mecanismul constituțional care nu poate admite deosebiri între cetățenii mandatați ai poporului.

Constituția spune că drepturile femeilor se vor rezolva printr-o lege specială votată cu două treimi. Or, prin această lege administrativă se recunosc [sic!] drepturile femeilor, însă nu după prevederile constituționale, ci după bunul plac sub formula cooptării, ceea ce ar fi în contradicție cu principiile și spiritul Constituției. Proiectul Văitoianu cuprinde lipsuri foarte mari în ceea ce privește igiena și sănătatea publică, este chiar dureros că nu se prevede un capitol în care această chestiune primordială să fie rezolvată. De asemenea tot ce se referă la existență este lăsat în voia unor regulamente ulterioare. Astăzi asistența socială este împărțită sub ocrotirea atâtor autorități de stat, încât nimeni nu știe la cine să facă apel. Această confuzie de atribuțiuni mai are cusurul că este extrem de costisitoare, fiecare autoritate având pentru aceleași instituțiuni inspectori care controlând pe rând pot fi de păreri deosebite în ordinele ce dau conducătorilor acestor așezăminte.

- Cerem ca legea comunală să prevadă la capitolul sanitar regimul aboliționist, tratamentul obligator al bolilor sociale fără deosebire

de sex, declararea obligatorie a acestor boli și sancțiuni severe pentru propagatorii lor.

2. Cerem totodată ca poliția de moravuri să fie reorganizată în sensul regimului aboliționist, d-ne doctorițe și membre ale opozițiilor sociale având a supraveghea mai ales tineretul și minorii de ambele sexe.

3. Cerem măsuri de prevedere socială pentru ajutorarea din vreme a tineretului, ca el să fie salvat fizicește și moralicește și pedepse severe pentru mijlocitorii și exploatații lor.

O nouă lege comunală care nu ar cuprinde toate aceste chestiuni capitale nu ar corespunde evoluției vremurilor și cerințelor societății moderne.

Alexandrina Gr. Cantacuzino

Drepturile femeii în viitorul cod civil. Studii, comunicări și propuneri în vederea reformei. Consiliul Național al Femeilor Române. Comisiunea legislativă, Tipografia „Curierul judiciar”, București, 1924, pp. 181-182.

**Comunicare făcută la Institutul Social
Român asupra scopului întrunirii ținute
la București, în ziua de 25 octombrie 1925,
de către Consiliul National al Femeilor**

**Române cu Asociațiunile feminine
minoritare, 25 noiembrie 1925**

Chestiunea minorităților are 2 laturi: una, care privește importante interese de stat; alta izvorâtă din adâncul conștiințelor dornice de dreptate.

Veacul al XX-lea este caracterizat prin redeșteptarea sentimentului de naționalitate. Atunci a început în lumea întreagă o mișcare tinzând la liberarea neamurilor, de veacuri asuprite, la închegarea lor în alcătuirii autonome; în fine la recunoașterea principiului de auto-determinare al naționalităților, ceea ce a adus prăbușirea mării împărății Austro-Ungare și războiul mondial, care va purta în istorie mândrul titlu de *războiul naționalităților*. Atunci, în ceasul de cumplită durere, de năruire a lumii vechi și a unei întregi concepții sociale și politice, s-a strecurat în minți și în suflete credința nevoii unui echilibru statornic de dreptate a unei noi evanghelii, care să arate că adevărul nu trebuie să se sprijine pe forță, ci pe dreptate și că de această dreptate, trebuie să se împărtășească toți fiii pământului, fără deosebire de religie sau naționalitate. Uriașul război; croind noi hotare și o nouă alcătuire a omenirii, nu a putut să nu creeze și situațiuni foarte gingașe pentru milioanele de suflete, care dintr-o zi pe alta s-au găsit fără patrie, sau mai bine zis *cu altă patrie, alte tradiții, alte crezuri, alte obiceiuri*. Sunt astăzi în Europa circa 30 milioane de ființe care se găsesc astfel dezrădăcinate de tulpina lor. Tratatetele de pace însă, prin îngrijirea marelui Wilson, au căutat să ocrotească pe acei destul de greu încercați, prin faptul că erau smulși dela patria lor și să le asigure libera lor dezvoltare socială, culturală și religioasă. Astfel a luat naștere pentru prima dată,

oficiala recunoaștere a dreptului minorităților din însuși principiul naționalităților și *ca rezultat firesc al marelui război de neatarnare al naționalităților*.

Pentru respectarea tratatelor, întărirea lor și asigurarea păcii, a luat naștere Liga Națiunilor, care reprezintă primul pas al omenirii spre o nouă evoluție, spre o mai înaltă concepție politică, spre o apropiere sufletească a tuturor fiilor pământului.

Liga Națiunilor s-a găsit dela înființare, în fața delicatei probleme a minorităților, a cărei complexitate îi îngreuiază dezlegarea, căci atinge deopotrivă chestiuni de ordin sociologic, politic și sentimental. Totuși n-a încetat, prin studierea amănunțită a situației la fața locului în diferite state și prin anchete, să caute a liniști patimile. Ea a obținut o oarecare destindere între germani și polonezi la Danțig, între jugoslavi și bulgari în Macedonia. Însă, înrâurirea Ligii Națiunilor nu-și poate da roadele cuvenite, câtă vreme problema minorităților este privită numai ca o chestiune orientală în sarcina noilor și tinerelor state ieșite mărite din război ca: Polonia, Cehoslovacia, Jugoslavia, Estonia, Grecia, România și *nu privește câtuși de puțin statele mari occidentale ca: Franța, Anglia, Italia, America* etc. în asemenea condițiuni dela început se păcătuiește slăbind principiul, care nu mai poate avea puterea unei dogme recunoscute de toți și se stabilesc două legislații: una pentru cei mici, cărora li se impun anumite datorii și alta pentru cei tari care, ca în trecut, pot face ce vor fără a da socoteală nimănui de faptele lor. Aceasta a dat naștere la un curent iredentist foarte pronunțat care, sub scutul ideilor de dreptate, *caută a transforma problema minorităților într-o armă de agitație prevestitoare de furtuni*. Cum așa de bine o spunea astă vară, în ședința plenară a Ligii Națiunilor delegatul Estoniei:

„De ce unor țări li se impun anumite măsuri de protecție a minorităților de care altele sunt scutite ?”.

Dacă toate țările ar introduce aceeași legislație pentru minorități, această legiuire internațională ar căpăta o putere morală de care nimeni nu ar îndrăzni să se atingă, ar avea atunci înțelesul unei mari opere de dreptate și n-ar mai sluji politicianilor ca armă de excitare, de ațâțare a unora în contra altora; minoritățile n-ar mai fi centre oculte de nemulțumire și de ură.

Totdeodată se impune ca, pe lângă recunoașterea drepturilor minorităților, să se stabilească și datoriile lor față de noile patrii, datorii care, dacă le vor călca, vor pierde sprijinul Ligii Națiunilor. Țările membre ale Ligii, care înțeleg să beneficieze de sprijinul

reciproc, intelectual, moral, social și politic al altor state, trebuie să știe că uneltirile oculte, ațâțările la ura semănătoare de războaie impun sancțiuni, care le expun la eliminarea lor din Asociația Ligii.

Tocmai pentru că ne dăm bine seama de importanța dezvoltării minorităților într-un stat, mai ales într-un stat tânăr, dornic de a întări viața lui lăuntrică, de aceea am făcut în numele „Consiliului Național al Femeilor Române” un apel către Asociațiile feminine minoritare crezând că noi, femeile, suntem mai ales chemate a fi elementul de închegare, de înfrățire, de apropiere sufletească, căci noi suntem sufletul familiei și deci cele îndruidite a cimentea marea familiei de toate neamurile și de toate legile pe care ursita soartei o face să conviețuiască cu noi.

Chemarea noastră a corespuns unei vădite necesități și de aceea a avut un răsunset așa de mare, și aci, și peste hotare. În aceeași vreme Liga Națiunilor prin președintele ei, Domnul Dandurand, dădea primul avertisment aceluia care caută a face din această problemă de frăție și dreptate o armă de luptă, stabilind, prin cuvântarea sa de închidere a sesiunii Ligii de astă toamnă, drepturile, dar și *datoriile minorităților*. Totodată s-a întrunit la Geneva Congresul Internațional al minorităților, la care au luat parte delegați ai minorităților din 14 state ale lumii, reprezentând 30 grupuri și 12 naționalități. Am avut mulțumirea să vedem că nu s-a căutat prin această întrunire o asmuțire de patimi, ci din contră, în convocarea însăși, se spunea că trebuie căutată dezvoltarea minorităților în cadrul legilor statelor. Iar în hotărârile luate s-a cerut, pentru întărirea păcii și a bunei înțelegeri, ca Liga Națiunilor, conform tratatelor, să ia în mână chestia minorităților și să găsească calea spre o deplină înțelegere.

Noi, deci, căutând o apropiere cu asociațiunile feminine minoritare din țara noastră, eram în deplin acord cu opinia publică și cu sentimentul general. Însă, noi credem că dezlegarea chestiunii minoritare și înțelegerea, ce trebuie să urmeze, nu pot fi temeinice, *decât dacă sunt ratificate de conștiința publică în fiecare stat*, iar nu prin intervenția străinătății, totdeauna jignitoare și nefolositoare, deoarece lucrează în necunoștința împrejurărilor atât de diferite dela un popor la altul. De aceea socotim că, numai calea aleasă de noi este cea mai prielnică, dând puțința ca o dreaptă judecată să se strecoare încetul cu încetul în sufletele noastre, a[le] majorității și a[le] minorității cetățenilor, și *astfel să ajungem prin noi înșine la apropierea mult dorită*.

Înaintea întrunirii a urmat o lungă corespondență între noi și asociațiunile feminine minoritare și am avut mulțumirea să le putem

convinge ca întrunirea să se ție în capitala țării, căci numai așa putea avea răsunetul cuvenit, iar doamnele delegate puteau face cunoștință cu dezvoltarea noastră socială, cu operele noastre de asistență, cu complexul concepțiilor românești, pentru ca, la rândul lor, să-și dea seama de viața, de țelurile și de năzuințele noastre.

Au luat parte la întrunire [25 octombrie 1925, București] 70 de delegate, reprezentând vreo 300 de societăți feminine minoritare de asistență socială din Transilvania, Banat, Bucovina. Nu putem ascunde îngrijorarea ce ne cuprinsese în ajun, căci nu era ușor a lua răspunderea unei asemenea întruniri în starea actuală, în mijlocul atâtor agenți, care caută numai a semăna vrajbă. Însă, din prima clipă, și unele și altele, dorind cu lealitate numai adevăr și dreptate, am găsit puțința să înlăturăm jignirile, care ar fi stânjenit orice activitate.

Plângeri au fost multe și felurite, dar pentru aceasta ne întruni- serăm. Dacă însă nu se vor putea soluționa toate cererile, unele trebuie să capete imediat dezlegare; în orice caz s-a dovedit că neînțelegerile pot fi înlăturate.

Din toate plângerile reiese că delegatele nu ne cunosc și nu cunosc îndeajuns aplicarea legilor în vechiul regat. De pildă: Legea exproprierilor o privesc ca făcută numai pentru a-i despuia pe ei sau așezămintele lor și nu știu că spitalele noastre, înzestrate cu averi de milioane prin donațiuni, făcute de marile noastre familii boie- rești, au fost expropriate în așa fel, încât voința testatorilor a fost călcată, ne mai fiind asistența gratuită cum o rânduise ei, ci numai cu plată destul de mare.

Sunt alte plângeri, care privesc lipsa de bună și cinstită admi- nistrație, de care suferă țara întreagă. Rechizițiile de locuințe, ce se mențin sunt spre dauna morală a țării întregi și în această privință trebuie să avem bărbăția să ne ridicăm cu hotărâre, arătând că nu înțelegem ca, 8 ani după război, să menținem legiului *exceptionale*. Este nevoie să ne pregătim a intra în starea normală și ca atare trebuie să luăm măsurile cuvenite, ca cel mult peste doi ani să încetăm cu arbitrarul și favoritismul. Până atunci, până ce statul va putea chibzui locuințele necesare funcționarilor săi, va trebui să se plătească pentru imobilele rechiziționate *de 3 ori valoarea chiriei*, iar această chirie va fi stabilită după regiuni, în așa fel, încât acela, a cărui locuință este rechiziționată, să aibă o despăgubire materială pentru neplăcerea de a vedea cu sila la căminul său niște străini. Statul ar contribui cu o sumă suplimentară, peste chiria ce plătesc funcționarii locuind în case rechiziționate.

De asemeni în chestiunile examenelor de bacalaureat sau altele, cred că s-ar fi putut, menținând orânduirea noastră școlară, proceda cu mai multă blândețe cu candidații minoritari, căci o veche zicătoare spune că, numai cu miere se pot câștiga și viețuitoarele și oamenii. Trebuie să ne dăm seama că nu se impune cu pumnul o limbă, o credință, un fel de a cugeta. Din greșelile săvârșite veacuri de-a rândul de maghiari în contra noastră, trebuie să tragem o învățatură căutând a găsi drumul inimilor printr-o înaltă concepție umană de dreptate și de pricepere a tuturor prejudecăților, tradițiilor, durerilor. Această înțelegere să ne ridice la adevărata politică înțeleaptă, care va scuti țara de zguduirile interne și externe.

Sunt alte chestiuni mărunte, ca taxele percepute de stat asupra serbărilor date pentru operele de asistență, care s-ar putea ușor soluționa. În fine este chestiunea limbii oficiale, *asupra căreia nu poate fi discuție și pe care nimeni cu judecată, aci și în străinătate, nu o poate admite.*

Rezultatul îmbucurător al acestei întruniri se desprinde din cuvintele Prezidentei delegațiunii maghiare, Contesa Paula Bethlen, o ferventă patriotă maghiară, care totuși a priceput că a trecut vremea izolării, a boicotării, a uneltirilor oculte. Venind la noi, văzând organizațiile noastre de asistență, văzând munca femeii române în toate direcțiile, vizitând Societatea de ocrotire a sugacilor, Leagănul Sf. Ecaterina, grădinile de copii ale Societății Ortodoxe, căminul orfanelor din atelierile Țesătoarei, a tineretului dornic de învățatură la școala de secretare, de sub direcțiunea D-nei Botez, și căminul studentelor Spiru Haret, de sub prezidenția D-nei General Averescu, văzând minunata alcătuire de sprijinire socială și morală a Asociațiunii creștine, de sub conducerea D-nei Maria Filipescu, i-am smuls contesei Bethlen un strigăt de admirație, când ne-a spus: „Nu vă cunoșteam, judecam rău poporul român; ne-am înșelat, avem multe de învățat, dela D-voastră”.

Așa încetul cu încetul, adevărul își face drum. Am câștigat stima unei adversare, care a primit, deschizându-și ochii, a fi tovarășa noastră de muncă.

De la ele, de la delegatele Asociațiunilor feminine maghiare, de la acelea, care păreau cele mai înverșunate, a venit propunerea unei colaborări cu noi, fapt de o însemnătate care nu va scăpa nimănui: căci, de aci înainte, la noi vor veni întâi plângerile minoritarilor.

Vom căuta, luând cunoștință de ele și cercetându-le de aproape, să vedem în ce măsură pot fi satisfăcute; iar străinii nu vor mai avea a se amesteca așa de ușor în treburile noastre.

Ca încheiere, pentru a lumina conștiința D-voastră, D-lor membrii ai Institutului Social, asupra părerii pe care o au astăzi, despre femeia română și munca românească, reprezentantele autorizate ale Societăților feminine minoritare, să-mi permiteți să vă citesc un pasagiu din scrisoarea de mulțumire a Baroanei Huszâr, căci este un omagiu adus tuturor femeilor noastre și ca atare, mai ales Domniilor Voastre, Doamnelor, care sintetizați așa de bine munca științifică, literară, sociologică a femeii române, mânăată în cercetările ei numai de iubirea de patrie și de neam.

Budila, 29 X 1925

Scumpă Principesă,

Mulțumim pentru amabilitatea D-v., pentru tactul și toată bună-voința cu care toate doamnele au căutat să ușureze munca noastră și mai ales mulțumim D-v., Principesă, căci arătându-ne opera femeilor române și dându-ne ocaziunea de a vorbi cu fiecare în parte, ne-am făcut o părere dreaptă despre activitatea energică și minunată a femeii române.

În speranța că vom lucra încă mult timp împreună, vă rog a primi expresiunea sincerei noastre recunoștințe.

(ss) POLYXENE HUSZÂR NEMES

Cu aceste cuvinte - fie ne îngăduiți a cere sprijinul D-lor membrii ai Institutului Social pentru o serie de conferințe în limbile germană și maghiară pe care cred că ar fi folositor să le ținem în Ardeal, Banat și Bucovina; pentru a populariza arta, literatura, știința, întregul suflet al poporului nostru și a face cunoscut adevărata noastră concepție de stat. Aceasta pentru a înlătura propaganda ce se face de agenții de peste hotare, care doresc a menține în masele populare minoritare idei greșite despre noi.

Mulțumesc pentru cinstea de a fi fost aleasă pentru a face cunoscut aci fericita activitate a „Consiliului Național al Femeilor Române” ca o pildă de ce poate o alcătuire feminină, conștientă de datoriile și de menirea ei.

Alexandrina Gr. Cantacuzino

Cincisprezece ani de muncă socială și culturală.

Discursuri, conferințe, scrisori, Tipografia

Românească, București, 1928, pp. 197-203.

Conferința ținută de Alexandrina

Gr. Cantacuzino la Fundația Carol,

la 31 ianuarie 1926, asupra lucrărilor
Conferinței Miciei Înțelegeri Feminine,
întrunite la Atena, 6-13 decembrie 1925

Doamnelor și Domnilor,

În expunerea ce fac, voi atinge chestiuni diferite, care par că nu au nici o legătură între ele; totuși ele fac parte dintr-o serie de impresii care se înlănțuiesc tocmai așa cum le-am cules și noi în neuitata călătorie ce am făcut.

Scopul acestei călătorii era de a lua parte la a 3-a Conferință a Miciei Înțelegeri Feminine și de a avea un schimb de vederi cu tovarășele noastre jugoslave, cehoslovace, poloneze și grece. Primirea ce ni s-a făcut, de însuși guvernul elen, a întrecut orice așteptare. De rândul acesta, importanța operei noastre în serviciul Păcii a fost oficial recunoscută de autoritățile de stat, care nu mai erau reprezentate ca în trecut prin individualități răzlețe la întrunirile noastre. De data aceasta, însuși guvernul elen și orașul Atena ne priveau ca oaspetele lor, arătând prin glasul autorizat al Primarului Atenei, însemnătatea acestei conferințe, menită a înfăptui o apropiere sufletească între popoarele din Sudul Europei.

Întreaga presă, fără deosebire de partid, ne-a salutat în mod entuziast, urmărind zilnic lucrările noastre, care erau dezbătute cu multă aprindere în ziare și în toate localurile publice.

Într-adevăr, lucrările conferinței înseamnă un pas înainte în apărarea demnității familiale. *Ele dau mamei locul ce i se cuvine la căminul său; ele cer, de asemeni, ca munca femeii să fie prețuită la fel ca a bărbatului.* Veți putea judeca, prin rezoluțiile votate, însemnătatea chestiunilor dezbătute.

Ordinea de zi cuprindea:

Discuții asupra *Codului Matrimonial*, raportor fiind Doamna Tyliska, reprezentanta Poloniei.

Statutul funcționarelor, raportor fiind D-na Plaminkova din Cehoslovacia.

Dezvoltarea economică în diferitele țări din Mica înțelegere Feminină, raportor fiind D-ra Odobescu.

Situațiunea minorităților în țările respective, raportor fiind D-na Purkynova, delegata Cehoslovaciei.

Discuțiunile au fost foarte vii la *Codul Matrimonial* și la *Minorități*. S-au luat următoarele hotărâri: În chestiunea Codului matrimonial am cerut:

1. *Egalitate de drepturi între soți*: Căsătoria fiind o unire făcută prin bună învoire, fiecare trebuie să rămână stăpân pe persoana sa, pe averea sa, pe salariul său; dota trebuie să fie înlăturată.

Părinții trebuie să aibă drepturi egale în atribuțiunile lor față de copii; având și unul și altul aceleași răspunderi, ei sunt datori să contribuie materialicește și moralicește la bunul mers al familiei.

2. Munca, pe care femeia o depune în gospodărie, trebuie să fie socotită ca o profesiune și deci prețuită ca un venit adus în casă alături de averea sa și de salariul său, dacă acestea există. Această profesiune îi dă dreptul la o parte din venitul soțului, pentru nevoile ei personale.

3. Ca tutore al copiilor să fie numit de drept acela din cei doi soți, care rămâne în viață. Dacă unul dintre dânzii, prin defectele sale morale sau fizice, nu poate să-și îndeplinească mandatul, atunci celălalt soț va primi de la tribunal însărcinarea de a-l înlocui în dreptul de tutelă asupra copiilor.

4. Certificatul medical privitor la sănătate trebuie să fie obligator pentru ambii soți, înainte de a contracta căsătoria.

5. Căsătoria civilă, în țările unde nu există, trebuie, introdusă numaidecât, ca un drept primordial de validitatea căsătoriei.

Această rezoluție nu poate decât să contribuie la întărirea morală și la demnitatea femeii.

A 2-a chestiune, la ordinea zilei, privea situațiunea funcționarelor în diferitele țări. Raportor a fost prietena și colega noastră D-na Plaminkova, astăzi senator în senatul cehoslovac. D-sa a făcut o lucrare foarte documentată și după lungi discuțiuni s-a ajuns la următoarele hotărâri:

1. a) Femeia să fie primită, la aceleași slujbe, cu aceleași drepturi de salariu și de înaintare ca și bărbații.

b) Indemnizațiile de familie și de scumpetea vieții să fie aceleași pentru funcționarii căsătoriți de ambele sexe, având dreptul ambii soți a primi indemnizația, dacă sunt funcționari.

2. a) Femeia funcționară și muncitoare, însărcinată, trebuie să obțină un concediu de 6 săptămâni înaintea nașterii și de 6 săptămâni după; aceste săptămâni îi vor fi plătite, fără ca ea să plătească pe locțiitorul său.

b) Funcționara mamă, care-și alăptează singură pruncul, să aibă dreptul la trei întreruperi în munca zilnică (de câte 1/2 oră fiecare) pentru alăptare.

c) Căsătoria nu trebuie să împiedice pe femeie în cariera sa, iar legea trebuie să dea aceleași drepturi la slujbele statului, femeilor căsătorite sau nu, ca și bărbaților.

Faptul de a avea un copil legitim sau nelegitim nu trebuie să fie o piedică în cariera sa.

3. În caz de moarte a părinților, pensia să fie dată copilului legitim sau nelegitim.

4. Funcționarul de ambele sexe trebuie să se bucure de o pensie, la bătrânețe, precum și de o indemnizație în caz de accident.

5. Statul și comunele, prin organizații particulare, trebuie să înlesnească distracțiile particulare pentru funcționare.

6. a) Asociațiunile feministe trebuie să facă tot ce le stă în putință, pentru a contribui la organizarea sindicală a funcționarelor.

b) Deasemeni, asociațiile feministe trebuie să ajute la întemeierea a tot felul de cooperative pentru îmbunătățirea stării economice a funcționarelor.

7. Să se înlesnească învățământul complementar profesional pentru funcționarii de ambele sexe.

Cum vedeți, s-a avut în vedere întreaga problemă a ocrotirii femeii funcționare și a funcționarelor în genere ; pentru prima dată se ia în acest fel apărarea intereselor celei mai importante asociațiuni de cetățeni, care reprezintă, prin munca lor devotată și înțeleaptă, chezașia însăși a propășirii statelor.

Rezoluția a 3-a privește chestiunile economice, pe care le-a expus D-ra Elena Odobescu. Am datoria să vă fac cunoscut că raportul D-sale a făcut senzație și ne-a atras comentarii foarte elogioase în toate cercurile politice și diplomatice. Dezbaterile s-au rezumat în următoarea hotărâre :

Nevoia unei uniri de acțiune economică între țările ce compun Mica înțelegere Feminină pentru a propăvădui alcătuirea secțiunii economice a Micii înțelegeri, deoarece astăzi apropierea între popoare nu se pot menține, decât dacă au un temei comun de muncă și de interese.

În fine, în chestiunea de căpetenie a minorităților s-a luat o hotărâre, care este menită a clarifica în conștiința publică internațională o situațiune îndeosebi de nedreaptă. Cu privire la această gingașă problemă, lumea deosebea două categorii: Țările mari fără obligațiuni față de minorități și cele mai tinere cu datorii speciale față de aceleași minorități; adică, în loc ca după război noua concepție de drept să fie aceeași pentru toate statele și astfel să devie o dogmă individuală și colectivă, ea a rămas o Evanghelie impusă după nevoie unora numai și a dat naștere în acest fel unui joc periculos în contradicție cu însuși principiul de solidaritate frățască a tuturor popoarelor, din care a luat ființă Liga Națiunilor. Rezoluția votată este următoarea: o voi citi în limba franceză așa cum a fost redactată, pentru a nu da naștere la vre-o interpretare greșită.

„La Conference de la Petite Entente des Femmes, considérant que la question des minorités constitue une des causes les plus graves de divergence entre les nations, que d'autre part, selon les résolutions récentes de la Société des Nations, le problème des minorités ne concerne directement que l'administration intérieure des Etats, émet le vœu que les gouvernements de leur plein gré assurent aux minorités un régime garantissant leur libre développement, prévenant ainsi toute intervention susceptible de compromettre la paix ou la bonne entente entre les nations, la paix étant basée sur le respect du droit d'autrui.

2. Les femmes des pays de la Petite Entente des Femmes veilleront de toutes leurs forces à ce qu'aucune entrave ne soit apportée au développement intellectuel et économique des minorités, dans les limites du principe posé par la Société des Nations, d'après lequel les minoritaires doivent se considérer comme les sujets loyaux des Etats auxquels ils appartiennent.

3. a) Il faut que le pacte garantissant le droit des minorités soit le même pour tous les pays membres de la Société des Nations.

b) que tous les Etats, sans exception, se soumettent aux mêmes obligations vis-à-vis des minorités.

c) que les devoirs des minorités vis-à-vis de l'Etat auquel elles appartiennent, soient bien fixés, afin d'éviter de nouveaux malentendus".

Am primit pentru această rezoluție adeziunile a mai multor Consilii Naționale, dintre care acele din Estonia, Brazilia, Argentina, Danemarca, care au găsit punctul nostru de vedere îndreptățit.

Cum vedeți s-a muncit cu folos în diferite direcțiuni și prezidentecele celor două mari asociațiuni internaționale : Doamna Corbett Ashby, prezidenta Sufragiului și Lady Aberdeen, prezidenta Consiliului Internațional al Femeilor, ne-au felicitat pentru munca depusă. Pentru viitoarea întrunire, care se va ține la Praga, s-a hotărât să ne ocupăm mai ales de chestiunile educative și culturale, organizând și o expoziție de lucrările săvârșite în școlile primare și secundare din țările noastre.

Nu pot încheia raportul asupra conferinței de la Atena, fără a vorbi de expoziția de pictură feminină, care a fost o minunată manifestare de artă, în care România, grație distinselor artiste femei, a cucerit primul loc.

Am plecat cu 40 pânze alese, ale pictorelor române.

Vă închipuiți că n-a fost ușor a lua o asemenea răspundere: totuși nu pot decât să mulțumesc D-rei Elena Odobescu și D-nei Stork, care m-au ajutat a lua această grea sarcină, căci într-adevăr nimic nu putea sluji mai mult propagandei naționale peste hotare, decât, operele noastre de artă, care ne înfățișează ca un popor cu calități alese.

Ministrul francez, contele de Chambrun ne-a spus: „Cunoșteam româncele, nu însă pe această latură, care mă face să le stimez și să le admir și mai mult".

Omagiul nostru recunoscător se îndreaptă către distinselor doamne care au cucerit prin arta lor un loc de cinste României. [...]

Alexandrina Gr. Cantacuzino

Cincisprezece ani de muncă socială și culturală.

Discursuri, conferințe, articole, scrisori,

ed.cit., pp. 204-208.

Activitatea Uniunii Femeilor Române în România Mare [1921-1928]

Întregirea neamului și înfăptuirea idealului național, implica datoria refacerii și realizării tuturor proiectelor și scopurilor ce le urmărea Uniunea femeilor române din Ardeal, Banat, Maramureș și Crișana.

Astfel, președinta Maria Baiulescu realizează înfăptuirea casei milostivirii la Brașov, creând Orfelinatul Uniunii fem. rom., a cărui menire se schimba, trebuind să ocrotească orfanele de război, după exemplul de odinioară dat de înfăptuitoarele Reuniunii fem. rom. din Brașov, în anul 1850 după războiul civil din anul 1848.

Din nou se strânsură rândurile Federației în anul 1921, când fu convocat al 3-lea Congres al Uniunii la Arad, la invitarea președintei din acest oraș, d-na Eugenia Cicio Pop.

Congresul acesta glorifică pe Maj. Lor Regele Ferdinand și Regina Maria, glorifică noua Patrie a țării întregite România-Mare. Este revederea cea mai duioasă a Societăților federate și președinta comunică, că Maj. Sa Regina Maria, a binevoit să acorde cinstea Uniunii fem. rom. primind Patronajul său. Se pregătesc statutele potrivite noilor împrejurări și se numește d-na Catinca Bârsean din Sibiu, vicepreședintă a Uniunii.

Tot cu această ocaziune, se proclamă domnii Ștefan Cicio Pop și Vasile Goldiș, membrii de onoare ai Uniunii.

În acest Congres se propune, că Comitetul Central să fie constituit din toate prezidente reuniunilor federate, care să se întrunească într-o ședință premergătoare spre a discuta și propune în înțelegere comună, toate punctele de activitate ce interesează Congresul.

Ca Comitet de direcție se va forma în sensul statutelor modificate, un comitet de direcție, format din birou, din vicepreședinte și din președintele locale ale Comitetului central.

La acest Congres au luat parte reprezentante: din Muntenia d-na Alexandrina Cantacuzino, d-na Maria M. Pop, în numele

Asociației feminine din Oltenia, d-na Pilat în numele Ligii naționale române, d-na Elena Meissner, în numele Moldovei, d-na Grigoriu în numele Bucovinei.

D-na Elena Meissner a ținut o interesantă conferință, făcând istoricul problemei feministe. D-na Sanda Matei ține o conferință despre rolul femeii în familie, cu subiect religios.

În anul 1923, se ține al IV-lea Congres la Alba-Iulia, la invitația Societății fem. rom. din Alba-Iulia, care serbează 10 ani dela înfiptuire, sub prezidiul d-nei Silvia Stoica.

Majestatea Sa Regina Maria, împreună cu Alteța Sa Regală Principesa Elena, iau parte la Congres, în cel mai mare entuziasm al femeilor române din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș; manifestare ce femeile române din aceste ținuturi o aduceau M. M. L. L. în urma încoronării.

Cu această ocazie Uniunea a fost numită persoană morală și juridică de d-l Ministru al Sănătății, G. Mârzescu, care a asistat la acest Congres.

Dezvoltarea Uniunii ia din ce în ce mai mare avânt, se discută însemnate probleme pentru apărarea tinerimii și evoluarea la drepturile feminine.

Congresul al V-lea din anul 1924 s-a ținut la Baia-Mare primind invitația prezidentei Reuniunii, d-na Marta Iepure. Acest Congres este de mare importanță deoarece surorile Moldovei în frunte cu prezidenta Societăților feminine și feministe din Iași, d-na Elena Meissner întind mâna frățescă surorilor ardelene, aderând la Federația Uniunii F.R., ca și surorile Bucovinei ce aderă cu Societatea Doamnelor Române din Bucovina, în frunte cu prezidenta d-na Popovici-Logotteti.

Congresul este salutat de aceste doamne. D-na principesă Olga Sturdza înfățișează într-o cuvântare înălțătoare rolul ce l-a avut femeia română în toată viața neamului, alăturându-se cu drag la Uniune, care este opera cea mai desăvârșită de contopire sufletească. D-na Claudia Nastasi vorbește în numele Bucovinei.

La ordinea zilei fiind modificarea statutelor în unele puncte cerute de Ministerul Ocrotirilor Sociale, prezidenta comunică că statutele fiind discutate de toate congresistele în ședința preparatoare, se prezintă numai spre aprobarea Onor. Congres. Statutele modificate se aprobă, adoptând și lupta, pentru emanciparea civilă și politică a fem. rom.

Se aduce la cunoștință demersul făcut de către prezidenta și viceprezidenta d-na Bârsean la Minister, ca femeile din Ardeal și

fostele provincii robite, să nu fie știrbite în drepturile lor civile, pe care le aveau sub vechea stăpânire.

La punctul statutelor „Susținerea orfelinatului” creat în Brașov se aduce la cunoștință, că adăpostește și crește 63 orfane de război cu ajutorul subvenției Soc. Ocrotirea Orf. din război, rămânând astfel un monument viu al stăruinței feminine din Ardeal.

La al VI-lea Congres ținut la Timișoara în anul 1925, Uniunea fiind invitată de prezidenta Reuniunii d-na Alexandrina Vidrighin, aderează și societățile din Muntenia și astfel Federația noastră devine: *Uniunea Femeilor Române din România Mare*, reprezentând interesele tuturor centrelor românești.

Numărul vicepreședintelor se sporește, fiind numite d-nele Olga Sturza și Elena Meissner pentru Moldova, Elena Popovici-Logothetti pentru Bucovina, Eugenia de Reuss-Ianculescu, Micaela Catargi și Izabela Sadoveanu pentru Muntenia.

D-na Meissner prezintă un memoriu prin care se mulțumește guvernului din 1923 și Corpurilor Legiuitoare, pentru începutul de dreptate înscris în Constituția din 1923, prin acordarea drepturilor femeilor, art. 6, cerând în același timp, ca să se voteze proiectul de Lege, prin care acest articol să ia ființă reală. Acest memoriu a fost aprobat cu unanimitate și semnat în numele celor 100 societăți federate.

La acest Congres s-au ținut și trei conferințe interesante: D-na Micaela Catargi despre „Principiile care au prezidat la înființarea Societății Națiunilor”, d-na Izabela Sadoveanu despre „Impresiuni dela ședințele Ligii Națiunilor” și d-na Dr. Henrieta Gavrilescu despre „Rolul femeilor minoritare în Patrie”.

Congresul viitor se fixează la Brașov, la invitarea Reuniunii Fem. Rom. din Brașov, care împlinește 75 de ani de existență.

Al VII-lea Congres s-a ținut la Brașov în anul 1926. Jubileul R.F.R. din Brașov, s-a serbat cu mare însuflețire, fiind onorat de participarea M.S. Regina Maria, Înalta patroană, împreună cu A.S.R. Principesa Ileana.

Atât de înălțătoare a fost această ședință festivă, la care au participat femeile române din toate unghiurile țării, încât va rămânea neuitată, tuturor celor ce au avut parte să asiste.

Din rapoartele despre activitatea Societăților federate se constată interesul pentru diferite probleme feminine ca: *Chestiunea salari-zării femeii; Traficul de femei și copii; Condițiunile de muncă pentru femei și copii; Igiena condițiilor de muncă; Adăpostirea fetelor tinere,*

ce sosesc la orașe pentru a fi ferite de ispitele vremurilor. Congresul îndeamnă Reuniunile la realizarea cât mai completă a acestor probleme.

S-a ținut și o conferință a D-nei Maria Pop, din Craiova, despre „Emanciparea femeilor și revendicările feminine”.

Cel din urmă congres al VIII-lea s-a ținut în anul 1928 la Cernăuți, U.F.R. fiind invitată de Societatea Doamnelor Române din Bucovina, prin Președinta sa D-na Elena Popovici-Logothetti. Acest congres a avut o mare importanță prin desfășurarea însemnatelor probleme, care au fost discutate, și anume : „*Protecțiunea familiei țărănești*” ; „*Lupta contra imoralității*”; „*Lupta contra plăgilor sociale*”; „*Protecția copilului*” ; „*Idealul păcii în legătură cu Societatea Națiunilor*”.

Fiind aproape din toate provinciile societăți federate, se numesc vicepreședinte: D-na Alexandrina Vidrighin, pentru Banat, D-na Maria M. Pop, pentru Oltenia și D-na Niță, pentru Basarabia, în scopul ca lucrările să se poată încredința pe regiuni spre realizare.

Ce roade a adus această Federație ?

Afirmarea femeilor române din Ardeal, în primul rând, care au intrat deplin organizate în Marea Românie, aducând întreg aportul lor de muncă și de devotament Patriei Mame, prin care s-a putut realiza unirea și contopirea sufletească a femeilor române din toate provinciile Marii Românie, ce cuprinde astăzi 100 de societăți înfrățite.

*Anuarul Uniunii Femeilor Române din România-Mare
Al șaptesprezecelea an de la întemeiere, 1913-1930,
septembrie, 1930, pp. 5-7.*

Rapport du Conseil National des Femmes Roumaines sur l'activité des 5 dernières années, 1925-1930

Le Conseil National des Femmes Roumaines s'est constitué le 4 Juillet 1921 et a obtenu aussitôt son affiliation au Conseil International des Femmes qui est la plus ancienne des grandes Associations féministes internationales et compte 40 pays adhérents représentant 40 millions de membres.

Son but est d'établir un lien permanent entre les associations de femmes de tous les pays, de leur fournir les moyens de poursuivre en commun l'amélioration matérielle et morale du sort de la femme et de travailler par l'union des femmes à l'établissement de la paix entre les nations.

Le Conseil National des Femmes Roumaines compte actuellement 32 sociétés affiliées et 4 filiales en province. Il a constitué toutes ses sections qui travaillent en liaison suivie avec les commissions permanentes du Conseil International des Femmes.

Depuis le Congrès de Washington, nous pouvons dire en toute sincérité que le féminisme a fait en Roumanie des progrès plus rapides que nous n'aurions jamais osé l'espérer et le C.N. peut se féliciter d'avoir largement contribué à influencer, en faveur de la femme, l'opinion publique. Il y est arrivé, en réalisant par ses diverses sections et en collaboration avec ses sociétés affiliées une œuvre constructive qui ne pouvait manquer d'impressionner nos adversaires eux-mêmes.

Le droit de SUFFRAGE à la commune et au département a été le juste couronnement de nos efforts et nous nous présenterons dans le courant même de ce mois aux premières élections. Le droit de vote et d'élection n'a cependant été accordé qu'à des catégories très restreintes de femmes.

Ont le droit d'élire et d'être élues les femmes qui en plus des conditions générales prévues par la loi remplissent une des conditions suivantes:

1. Etre titulaire d'un diplôme du cours élémentaire secondaire, normal ou professionnel;
2. Etre fonctionnaire de l'Etat, du département ou de la commune;
3. Etre veuve de guerre;
4. Etre décorée pour l'activité en temps de guerre ;
5. Faire partie, au moment de la promulgation de la loi, du Comité de direction d'une œuvre sociale reconnue personne juridique.

A la suite de l'obtention de nos droits d'électrices, certaines de nos membres ont cru bien faire en s'inscrivant dans les partis politiques existants, mais la majorité s'est groupée autour de la Princesse Cantacuzène, qui a formé „Le Groupe des Femmes Roumaines", ayant pour doctrine de ne pas s'inscrire dans les partis politiques jusqu'au jour où nous aurons obtenu les droits politiques intégraux, afin de conserver ainsi une plus grande liberté d'action et de lutter en même temps pour soustraire l'administration municipale et départementale à la tyrannie des clubs politiques. „Le Groupe des Femmes Roumaines" se réserve de collaborer indistinctement avec tous les partis qui admettront son point de vue.

LA SECTION DE LA „PRESSE, ARTS ET LETTRES" a continué de collaborer avec les grands quotidiens qui nous offrent toujours une large hospitalité pour nos articles. Nous avons été à même cependant de livrer à la publicité cette année le premier bulletin du C.N.F.R. Afin de faire connaître l'ensemble de notre activité, nous avons organisé un cycle de conférences en Transylvanie (Turda et Clouj) sur l'activité de la femme. Nous avons également collaboré avec les Athénées populaires de la banlieue et nos membres ont tenu de nombreuses conférences sur les sujets les plus variés ; nous y avons organisé des concerts populaires, accompagnés de courtes explications, illustrant ainsi une succincte histoire de la musique, activité que nous avons pu continuer avec plus de facilité, lorsque nous avons *élevé LA MAISON DE LA FEMME*, constituée en Section nouvelle du C.N.F.R. sous la présidence de la Princesse Cantacuzène. C'est l'œuvre capitale réalisée pendant cette période quinquennale.

Inaugurée le 2 décembre 1928, la Maison de la Femme comprend différents services, à savoir :

1. La salle de fêtes et conférences.
2. La bibliothèque.
3. Le restaurant pour la classe moyenne où l'on a servi du 15 Novembre 1928 au 15 Juin 1929: 81.982 clients, à raison de 4 à 8 fr. français par repas.
4. La cantine des ouvriers et des pauvres; où l'on a servi en 2 mois 2.712 repas à 1.05 fr. le repas.
5. L'assistance médicale (gratuite).
6. L'assistance juridique (gratuite).
7. L'école d'auxiliaires sociales.
8. Le siège du C.N.F.R.

La Maison de la Femme a été un centre d'activité culturelle et sociale. On y a tenu un cycle de conférences sur „La Famille". Le Colonel Raja, Balsadur Sing y a parlé au nom de l'Humanistic Club dont il est le président. M-me Camille Drevet, membre de la „Ligue pour la Paix et la Liberté", a tenu une conférence remarquable sur la Chine. Les fêtes de bienfaisance, les conférences, les concerts, se sont succédés sans interruption et nous avons organisé aussi une remarquable exposition de tapis roumains pour encourager cette industrie nationale.

Le Dr. René Sand, conseiller technique auprès des Ligues de la Croix Rouge, a tenu également un cycle de conférences sur le Service Social afin d'éveiller l'intérêt public pour *L'ECOLE D'AUXILIAIRES SOCIALES* que nous avons été à même d'inaugurer cette année et qui promet de donner de bons résultats. Les cours auxquels se sont consacrés les meilleurs professeurs spécialistes, presque tous universitaires, sont suivis par 20 jeunes filles dont 8 sont internes à la Maison de la Femme.

LA SECTION DE LA PAIX a organisé trois années de suite des concours interscolaires auxquels ont pris part les jeunes gens et les jeunes filles de la dernière classe de lycées ou d'écoles normales. Les sujets des concours ont visé la Société des Nations et le problème des minorités. Les cinq lauréats de chaque concours ont reçu pour prix un voyage à Genève où ils ont suivi les cours d'été de la Société des Nations. Ces concours ont éveillé un immense intérêt pour la Société des Nations et nous ont révélé la mentalité des jeunes générations.

Pour augmenter le bénéfice moral de ce voyage à Genève, 30 professeurs se sont adjoints à l'excursion organisée pour les lauréats et ont suivi également les cours d'été de Genève. A cette occasion, nous

avons amené aussi un groupe d'élèves de diverses écoles qui ont fait connaître nos costumes et nos danses dans ce grand centre international qui'est devenue la Suisse.

En Octobre 1929 ayant eu lieu à Athènes le congrès international pour la paix, le C.N.F.R. a invité le président, Mr. Fontaine, et quelques-uns des membres du Congrès, à Bucarest où ils ont pu faire une active et précieuse propagande. Dans le courant de cette année, M-me Emilian, présidente de la Section de la Paix du C.N.F.R. a fondé à Bucarest une filiale de la „Ligue pour la Paix et la Liberté”.

LA SECTION DES LOIS suit anxieusement le projet de loi déposé par l'actuel Ministre de la Justice, contenant l'abrogation complète de l'incapacité civile de la femme mariée. M-me Cantacuzène, Botez, Ghelmegeanu et Negruzzi ont participé avec voix consultative aux travaux du Conseil Législatif qui a préparé le dit projet de loi.

Pour le moment on a déjà voté la loi sur les contrats de travail, autorisant la femme mariée à conclure n'importe quel contrat de ce genre sans autorisation maritale.

LA SECTION D'UNITE DE LA MORALE a entrepris une sérieuse enquête sur la traite des femmes à Constantza et a obtenu comme résultat une réorganisation de la police des mœurs dans les ports et sur les bateaux, comportant de sévères pénalités contre les profiteurs. L'œuvre du C.N.F.R. a trouvé une heureuse collaboration dans ses deux sociétés affiliées „Les Amies de la Jeune Fille” et „Le Foyer des Etrangères”, qui ont déployé une activité des plus précieuses.

„Les Amies de la jeune fille”, sous la présidence de M-me Hurmuzesco ont fondé:

1. Un bureau d'informations et de surveillance, situé sur le perron même de la gare.
2. Un foyer établi près de la gare principale afin d'offrir un abri aux jeunes filles qui se trouvent désorientées à leur arrivée à Bucarest.
3. Un bureau de placement, situé dans le même local.

L'œuvre a fondé des filiales à Galatz, à Brasov et à Constantza. „Le Foyer des Etrangères”, sous la présidence de M-me Ethel Pantazi, collabore intimement avec la Section d'Emigrations et d'Immigrations du C.N.F.R. et les Amies de la Jeune Fille, et accorde sa protection aux femmes intellectuelles venues chez nous pour chercher à gagner leur vie. Il a abrité depuis 1923, sans distinction de religion et de nationalité, 1.163 personnes.

LA SECTION D'EDUCATION. A la suite de la visite et des conférences de Monsieur Ferrière, directeur de la section d'„Education Nouvelle" de Genève, nous avons fondé à Bucarest une filiale qui a pu prendre part au congrès tenu à Elseneur en Août dernier.

La Section d'Education a également pris part au congrès de l'Association pédagogique tenu à Genève en Juillet dernier et a fondé à Bucarest aussitôt l'Association „Parents et Ecole" où une de nos membres, M-lle Margueritte Athanasiu, a été élue dans le Comité de Direction afin d'éveiller l'intérêt pour les problèmes pédagogiques. Un prix a été offert par le C.N.F.R. pour le meilleur ouvrage de ce genre qui apparaîtra dans le courant de l'année. A l'instar de la touchante coutume américaine, nous avons institué à Bucarest la Journée de la Mère.

Pour donner plus de retentissement parmi la jeunesse à cette initiative, nous avons également organisé des concours interscolaires dans tout le pays avec l'appui du Ministère de l'Instruction Publique, accordant 100 prix pour les meilleures compositions portant sur l'amour maternel. Toujours dans le but de développer la sensibilité de nos enfants, nous avons formé parmi eux les Ligues de bonté et à cette occasion nous avons organisé parmi les enfants des classes primaires un concours de dessin illustrant leurs compositions sur un acte de générosité.

Les universités américaines nous ont offert des bourses pour 5 jeunes filles et 5 jeunes gens qui y achèvent leurs études et l'Institut International d'Education vient également de nous offrir une bourse pour une jeune Roumaine au Centenary Collegiate Institute.

La présidente de la Section d'éducation du C.N., M-me Floru, a été appelée à faire partie de la Commission d'éducation du Ministère de l'Instruction publique.

LA SECTION D'HYGIENE a organisé à la „CASA FEMEII" (Maison de la Femme), un cabinet de consultations médicales gratuites, qui est arrivé à fonctionner quotidiennement, le matin et l'après-midi. Depuis le 3 Novembre 1928, date d'ouverture, on y a donné:

360 consultations pour maladies internes;

297 chirurgie et gynécologie;

302 mixtes (chirurgie et puériculture).

Total 959 consultations, *toutes gratuites*,

M-mes Dr. Florica Patrascano;

- Ghimpetzeanu;

- Constance Ionesco;

- Mano;
 - Mizbach;
- et les membres fondatrices,
M-mes Dr. Floru Busila;
- Manicatide-Venert;
 - Marie Razvani

se devouent journellement à cette belle œuvre.

Pour continuer notre propagande, nous avons eu le concours précieux du Dr. Reelfs, qui à maintes reprises est venu tenir des conférences qui ont eu le meilleur effet.

Bien avant que la *SECTION RURALE* du C.I.F. ne fut fondée, dès 1923 le C.N.F.R. a cru bien faire, en fondant dans notre pays, qui est essentiellement agricole, une école horticole pour jeunes filles. L'école qui dispose d'un magnifique terrain de culture aux portes de la ville, mis à la disposition par la Municipalité, a donné les meilleurs résultats.

Les élèves, au nombre de 35, sont toutes internes et exploitent seules leur petit domaine, obtenant chaque année des prix aux concours d'horticulture.

Les lauréates, après les 4 années de cours obligatoires, ont toutes été placées dans différentes entreprises privées; plusieurs d'entre elles sont rentrées dans leur famille où elles font valoir le bien paternel, constituant ainsi un foyer de civilisation et de progrès. L'école est dirigée par M-me Nanu Pascan, qui en est la fondatrice.

La Société pour l'„Education ménagère rurale", affiliée au C.N.F.R., a fondé 4 écoles dans des communes rurales afin d'élever le niveau culturel et moral de nos villages et d'en améliorer l'hygiène. Pour écouler les produits de ces écoles, la société a ouvert un restaurant économique à Bucarest.

Le XIVe-ème congrès international de l'agriculture, ayant eu lieu à Bucarest en Juin 1929, la Princesse Cantacuzène et la secrétaire générale du C.N.F.R. ont été appelées à être présidente et secrétaire de la Section féminine du congrès.

LA *SECTION DU TRAVAIL* a fondé en 1921 une école de secrétaires, qui donne une instruction pratique aux jeunes filles et jeunes femmes destinées à gagner leur vie et ayant souvent une préparation insuffisante. L'école a formé jusqu'à présent 754 élèves.

La société des fonctionnaires, affiliée au C.N.F.R. et placée sous la présidence de M-me Calypso Botez, a organisé à la Maison de la Femme un cycle de conférences sur „l'Etat et les services publics".

LA *SECTION DES MINORITES*, dont la nécessité s'est imposée chez nous, a été fondée en Août 1927. A la suite d'un chaleureux

appel adressé par la Princesse Cantacuzène aux présidentes des œuvres minoritaires de la Transylvanie, du Banat, de la Bucovine et de la Basarabie, un congrès a été convoqué à Bucarest, où nous avons pu nous connaître et nous apprécier. Depuis, les rapports entre les œuvres des dames minoritaires et les nôtres ont été des plus cordiaux et elle ont bien voulu envoyer leurs représentantes à Bucarest autant pour saluer notre chère Présidente et Lady Aberdeen et les membres du C.I.F. lors de leur visite à Bucarest, qu'à l'occasion de l'inauguration de la Maison de la Femme.

La F.I.D.A.C. [Fédération Interalliée des Anciens Combattants] dont nous avons parlé à la Section de la Paix s'efforce également par ses concours à éveiller un esprit de juste conciliation entre nos minoritaires et nous.

La Section des Minorités a un bureau permanent de liaison avec les œuvres minoritaires afin d'intervenir en leur faveur auprès des administrations auxquelles elles ont à s'adresser. Nous avons ainsi obtenu un grand nombre d'ammendaments ou de sursis surtout en ce qui concerne les questions scolaires.

LA PETITE ENTENTE DES FEMMES a été également créée chez nous, comme une section du C.N.F.R. Elle a pour but d'intensifier par les femmes les rapports entre nos pays voisins, qui ont souvent les mêmes besoins et les même conditions de vie. La P.E.F. a tenu ses conférences annuelles à Belgrade, Athènes, Prague et Varsovie. La conférence d'Athènes a été accompagnée d'une exposition de peinture des artistes femmes de nos différents pays. Elle a organisé des écharges de conférenciers. Ainsi Mr. Zakavek (Tchécoslovaquie) et Mr. Hodaci (Pologne), ont tenu des conférences à Bucarest, M-Ile C. Cerkez (de Roumanie) en a tenu une à Belgrade, le professeur G. Tașcă a été en Avril à Prague. Animées du désir continu de former les jeunes générations dans le même esprit de collaboration internationale, nous avons échangé de jeunes boursières tchécoslovaques et roumaines.

De ce rapport succinct se dégage l'activité que le C.N.F.R. a déployée depuis le dernier quinquennal et surtout les efforts que toutes les sections ont faits sur le terrain international afin de collaborer étroitement avec toutes les autres nationalités et de cimenter l'esprit de fraternité et de paix. Aujourd'hui, le C.N.F.R. jouit d'un bout à l'autre du pays d'un prestige qui lui permet d'exercer une influence des plus salutaires.

La Secrétaire Générale:

CATHERINE CERKEZ

Bulletin du Conseil National des Femmes Roumaines, 1921-1938, Rédaction „Casa Femeii”, Bucarest, 1940, pp. 1-3.

Le vote municipal pour les femmes en Roumanie

Les femmes roumaines viennent d'obtenir, après des siècles de lutte, une victoire éclatante, car elles sont les premières parmi les femmes latines qui aient obtenu le droit de vote et d'éligibilité à la Commune, à la Municipalité et au Département.

Les débats ont été longs et laborieux; depuis trois ans déjà l'activité incessante du Conseil National des Femmes Roumaines: réunions, discours, articles et la constante intervention de nos leaders: La Princesse Alexandrine Cantacuzène, M-me Calypso Botez, M-selle Catherine Cerkez et tant d'autres ont créé un grand mouvement d'opinion publique, en posant le problème de la liberation civile et politique des femmes devant la conscience du peuple roumain. Il y avait bien le village qui résistait, le paysan ne voulant pas que sa femme en sache plus long que lui et abandonne le pot au-feu, mais grâce à l'esprit clairvoyant du Président du conseil, Monsieur Maniu qui est depuis longtemps un fervent féministe, les dernières résistances ont été vaincues et le mois d'Août 1929 nous a apporté, comme don de joyeux avènement, du nouveau gouvernement, le droit de vote et d'éligibilité à la Commune, à la Municipalité et au Département suivant les conditions imposées par la loi votée le 3 Août 1929, qui à l'article 375, page 142 dit:

- Ont le droit de vote et d'éligibilité à la Commune, à la Municipalité et au Département;

- 1° Toutes les femmes de 21 ans, ayant suivi les cours de l'enseignement secondaire inférieur des écoles normales ou professionnelles.
- 2° Toutes les femmes fonctionnaires à l'Etat, à la Commune ou au Département.
- 3° Les veuves de guerre.
- 4° Celles décorées pour services exceptionnels.

- 5° Celles qui à la date de la promulgation de la présente loi conduisent des Sociétés d'assistance ou de culture, reconnues personnes morales et juridiques, ont le droit de vote et d'éligibilité à la Commune, à la Municipalité et au Département.

Nos scurs roumaines prendront part aux prochaines élections municipales qui auront lieu en automne et dans ce but elles se sont organisées en un groupe qui leur permette, étant solidaires, d'avoir une action bienfaisante dans la politique roumaine, où les luttes sont souvent si passionnées.

Quand on songe, qu'il y a 10 ans, le féminisme était inexistant en Roumanie, on ne peut qu'admirer l'effort réalisé, d'autant plus que l'on va enregistrer en automne une autre victoire tout aussi importante, par le vote de la réforme du Code Civil, qui va accorder les droits civils complets aux femmes roumaines.

C'est pour notre Conseil un gros succès, car les pays latins renonçant aussi à leurs vieux préjugés, nous voyons partout triompher l'esprit d'équité qui place enfin la femme dans son vrai rôle de citoyenne libre, servant activement à la fois la famille et la patrie.

Septembre 1929

*Bulletin du Conseil National des Femmes
Roumaines, 1921-1938, Rédaction
„Casa Femeii", Bucarest, 1940, pp. 4-5.*

Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al Grupării Femeilor Române

Am crezut de datoria noastră să vă chemăm la sfat, deoarece astăzi pentru prima oară se pune în fața noastră chestiunea participării în scurt timp a femeilor la viața obștească. Trăim un ceas istoric, când după mii de ani de muncă, de răbdare, de jertfă, aceea care a plămădit conștiința populară este în fine și ea chemată a se rosti în administrația țării. Răspunderea generației de pionieri ce o reprezentăm este mare; noi de ani de zile cerem drepturi, căutăm să așezăm femeia pe aceeași treaptă în datorii cu bărbatul, ca la valoare, la muncă egală, să avem aceeași situație. Deci a sunat ceasul să dovedim că în deșert am cerut să ni se facă dreptate și înțelegem să fim o forță reală de ordin social, economic, moral în serviciul țării. Noi nu ne ferim să spunem că nu suntem încă pregătite, că sunt probleme pe care nu le-am studiat și nu le cunoaștem îndeștul, practica vieții publice este cea mai grea, ea cere nu numai experiența oamenilor, a lucrurilor, a posibilităților, a imponderabililor, ci un înalt idealism, care să excludă arivismul feroce, materialismul ucigător de care suferim astăzi atât de mult, moralitatea în viața publică, aceasta este evanghelia pe care femeia trebuie să o aducă ca dar de bun venit. Pentru această directivă etică trebuie să fim toate solidare; nu putem să fim risipite în partide, căci acolo 5-6-10, ce vom reprezenta față de armata bărbătească mai iscusită, mai ageră, mai bine pregătită ?

Avântul nostru, gândul cel drept, voința noastră de a înfăptui binele vor rămâne fără efect și atunci rezerva sufletească ce o reprezentăm se va nărui și ea spre paguba țării întregi.

Colaborarea cu bărbații

Ni se va pune întrebarea: „Cum d-voastră ați cerut drepturi pentru a disocia munca d-v. de aceea a bărbaților ? D-voastră vreți

să fiți în afară de ei, vreți să construiți un partid a parte, căutând a mări haosul, deschizând și aci alte licitații pentru cucerirea puterii și a dregătoriiilor?"

- Nu, domnilor, cu d-voastră vrem să muncim cu d-v. să fim la orice loc de jertfă, oriunde este nevoie să ne chemați și vom răspunde cu tot avântul ființei noastre, însă înțelegem să ne păstrăm libertatea: nu vrem să fim în slujba cluburilor, nici unealta unui politicianism orb. Nu vrem să mărim armata acelor care fac din politică o profesiune rentabilă. În această ciocnire cu realitățile vieții obștești, când nu ne chemați la viața publică decât la gospodăria județelor, comunelor și încă se pare în mod censitar, ar fi o greșală mare ce am face-o în contra familiei, în contra societății, în contra statului, dacă nu ne-am strânge laolaltă, făcând zid, nu pentru a nu munci cu d-v., dar pentru a ne feri de orice mistuire morală, și pentru a vă salva însăși din păcatele ce din nenorocire de multe ori le săvârșiți sub ochii noștri îndurerați.

Partidele politice și femeile alegătoare

Ni se spune că vom avea deziluzii, că nu vom face nimic, că vom fi chiar boicotate de partidele organizate. Deziluzia este zestrea luptătorilor și ca atari nu ne vom da înapoi de la ea. Nu vom reuși în nimic? Depinde ce se cheamă reușită. De la început declar aci în numele tuturor grupurilor noastre că nu vrem nimic, nu cerem nimic individual pentru noi, ci pentru femeile și mamele române, dreptul de a sluji țara în toate direcțiile.

Dacă reușim totuși să întărim caracterele, să ne disciplinăm, opera ce am făcut, este de o pedagogie obștească care ne va asigura recunoștința generațiilor ce vor veni.

Că partidele existente ne vor boicota ?

De ce oare ar face așa ceva ?

Pentru că doresc să câștige voturile femeilor și să-și asigure o nouă clientelă electorală.

Lucrurile s-ar putea discuta în ceasul când se va da votul și eligibilitatea la parlament.

Astăzi însă când se dă cu greu abia dreptul la vot și eligibilitate la comună, chestiunea aceasta nu are rost, căci șefii tuturor partidelor sunt de acord că politica trebuie scoasă din administrație și deci a ne cere să ne înregimentăm acum în partidele politice ar fi o regretabilă contrazicere.

Se mai spune, că de ce formăm un grup tocmai în ceasul când am căpătat toate drepturile și când suntem tocmai chemate a le exercita ?

Răspundem:

Nu am căpătat încă nici un drept și nu știm în ce măsură le vom avea la comună și județ.

Dreptul de vot și eligibilitate la parlament nu-l vom avea și înțelegem să ne pregătim pentru dobândirea lui și totodată să ne organizăm ca o forță reală, iar nu individuală, fără sprijin, să ne găsim izolate în complexul partidelor și să nu putem să facem educația masei mari de femei inculte. Noi nu vrem să vedem femeia intrând în viața publică ca o forță amorfă, oarbă cum au fost și mai sunt bărbații în multe părți.

Ce se petrece în străinătate

În fine ni se spune că nicăieri femeile nu au procedat astfel și că au intrat în toate părțile în partide. Lucrurile nu s-au petrecut în toate părțile la fel. În America de pildă, există *grupul femeilor votante*, care este cea mai mare ligă din câte există: se tratează cu ele și în bună parte alegerea lui Hoowew, lor se datorește. Ele au program comun pe chestiile principiale ce privesc direcția de dat Statelor Unite; pe celelate chestii votează cu diferite partide cu care colaborează.

În Anglia femeile s-au înscris în partid, acolo, trebuie să o mărturisesc au jucat un rol șters și n-ar fi izbutit la nimic, cu toate că au avut remarcabile femei subsecretare de stat ca Lady Athal; Miss Littleton, cel mai bun cunoscător al chestiunilor muncitorești, nu ar fi, zic, ajuns la nimic, dacă Cluburile, Consiliul Național, Alianța pentru sufragiu nu ar fi liberat femeile și nu le-ar fi dat o conștiință clară a datoriilor și a drepturilor lor. Alianța pentru sufragiu a obținut ca femeile să aibă toate drepturile de vot, victoria este a acestui grup în afară de partid, iar nu a femeilor din parlamentul englez.

Doamna Rudenek, președinta Senatului austriac, aflând despre proiectul nostru de a înființa un grup al femeilor pentru pregătirea politică, îmi scrie: „Je ne puis que feliciter les femmes roumaines d'avoir compris combien notre action est minime, dans la sphère des partis; si nous n'avons pas en dehors, des forces constituées, pour assurer le triomphe de nos idées, car il existe à n'en pas douter une idéologie commune aux femmes en ce qui concerne la famille,

l'éducation, le développement social, les lois de protection de l'enfance etc.".

Când o femeie de experiența d-nei Rudenek glăsuiește astfel, putem noi să nu ținem seama de sfaturile ei luminate ? Cred că am răspuns la toate criticile aduse.

Programul Grupului feminist

Acum atingem punctul de căpetenie, programul. Avem noi dezi-derate de experiență?

Avem noi concretizate anumite concepții de realizat? Desigur că da. Intre altele multe vom cere ca asistența socială să fie complet reorganizată și de sine stătătoare.

Amestecul politicianismului până și în ocrotirea nevoilor și durerilor, îl găsim odios. Banii dați pentru cei în nevoi să fie cu sfințenie mânuiți, iar asistența prin milă să înceteze, singură asistența prin muncă să domnească, asigurând însă celor ce pot munci, câștigarea pâinii de toate zilele pe căi cinstitute. Credem de asemenea că femeia are a jertfi țării ca și bărbatul un an al vieții. Bărbatul face serviciul militar; femeia ar face și ea la sfârșitul învățământului între 15 și 17 ani la țărance și muncitoare, 20-24 ani la intelectuale, un an de pregătire practică în serviciul social și gospodăresc. Acest an de reculegere, de contact cu durerile, cu greutățile vieții, ar da tinere-tului o maturitate care l-ar feri de multe ispite, arătându-i rostul adevărat al femeii, al mamei.

Sănătatea publică va fi una din preocupările noastre. Spitalele sunt într-o stare nedemnă de un popor cu omenie, care în trecut s-a înălțat prin așezăminte deosebite ca: Eforia Spitalelor. Căutarea boalelor sociale și înființarea de numeroase dispensare și certificatul de sănătate se impun. Tot ce privește salvarea copilului, întremarea lui morală și fizică, va fi una din grijile noastre de căpetenie.

Vom stăruii pentru înființarea tribunalelor de copii, a școalelor pentru copiii moralmente abandonăți și a unui institut de studii asupra copilului român, al caracterului său specific, pe regiuni și a îngrijirii lui din toate punctele de vedere. Ne vom interesa de asemeni, de aproape de învățământul de toate gradele, cerând ca programul învățământului secundar să înceteze a face din copiii noștri mașini de înregistrare a cunoștințelor, ci spirite sintetice care să știe să desprindă partea esențială a lucrurilor.

Reorganizarea vieții studențești, dând tineretului o largă ocrotire sufletească tocmai când se aruncă în vârtejul luptelor, este o adevărată datorie pentru mamele române. Combaterea metodică a alcoolismului ne preocupă îndeosebi.

Aprovizionarea orașelor în așa fel încât să înceteze scumpirea traiului, care atinge atât de greu familiile cinstite, curățenia orașelor și înfrumusețarea lor printr-o chibzuită aplicare a urbanismului modern, se vor impune cercetărilor noastre.

Din punct de vedere economic financiar, înțelegem ca înainte de toate, corectitudinea cea mai desăvârșită să domnească în mânăuirea banului public; sancțiuni severe să fie introduse contra risipei. Răspunderea ministerială să fie pusă în aplicare în contra aceluia care nu ocrotesc averea statului. Să se puie în valoare bogățiile țării, făcând din ea grânarul mănios al Europei și un centru puternic de viață comercială.

V-am schițat pe scurt, doamnelor și domnilor, scopul urmărit, metodele de întrebuințat, înfăptuirile ale căror realizări le vom urmări cu tenacitate ; în condițiunile acestea nu ne rămâne decât să cerem tuturor surorilor noastre, tuturor oamenilor de bine să ne ajute în munca cinstită ce o întreprindem.

Principesa Alexandrina Gr. Cantacuzino

Femeile în fața dreptului de vot. Programul de luptă al Grupării Femeilor Române. Cuvântare ținută în ziua de 10 aprilie 1929 la Casa Femeii pentru constituirea Grupării Femeilor Române, Tipografia Capitalei, București, 1929.

Gruparea Națională a Femeilor Române. Statut

CAPITOLUL I

Constituirea, Scop, Mijloace de acțiune

ART. 1. - Femeile din România, fără deosebire de origine etnică și de credință religioasă, formează un grup politic cu numele de „Gruparea Națională a Femeilor Române”, cu sediul central în București și cu ramificații în toată țara.

ART. 2. - Scopul G.N.F.R. este să pregătească politicește pe femeia română, astfel ca să-și câștige egala îndreptățire politică în stat; și, prin forța politică ce o va realiza, să colaboreze la conducerea țării, din toate punctele de vedere, în aceleași condițiuni ca și bărbatul.

ART. 3. - Pentru realizarea scopului de mai sus, G.N.F.R., va organiza:

- a) O activă *propagandă orală și scrisă* în masele feminine din țară, pentru a deștepta conștiința drepturilor ce trebuie să aibă femeia din viața politică a țării și conștiința datoriilor ce izvorăsc din aceste drepturi.
Propaganda orală se va face din femeie în femeie și prin conferințe și întruniri publice parțiale și generale.
Propaganda scrisă se va face prin presă, broșuri, afișe, memorii, programe etc.
- b) Va constitui atât în Capitală, cât și în județe, *Comitete de inițiativă*, legate cu centrul pentru o cât mai energică și unitară activitate de funcționare.
- c) Va pregăti un *program politic al grupării*, care după aprobarea sa de o *adunare generală constitutivă*, va deveni *crezul grupării*.

ART. 4., *în mod principial*, fac parte de drept și de datorie din grupare, toate femeile majore de cetățenie română.

Membre *active* sunt acele care se înscriu ca membre fondatoare în organizațiile grupării, și care, luând cunoștință de programul, *statutul* și regulamentele de aplicare, se obligă a se conforma lor.

Tot asemenea și membrele aderente, care se vor înscrie ulterior constituirii grupării, cu aceleași obligațiuni.

ART. 5., *Admiterea sau respingerea în Grupare* este hotărâtă de comitetele respective (central, regional, județean și comunal), *fără motivare*, după cum se arată în prezentul statut.

ART. 6., *Fiecare membră activă* plătește obligator taxele de membră după cotele ce se vor fixa prin regulament, după aprobarea Adunărilor generale constitutive.

Comitetele comunale, rurale și urbane, pot micșora sau pot dispensa de taxe pe membrele lor active *fără mijloace*, sub rezerva aprobării acestor măsuri de către adunările lor comunale.

CAPITOLUL II

Organizarea și conducerea

ART. 7., *Baza organică a Grupării* este comuna la sat și *culoarea* la Capitală, ori *suburbia* la orașele mari.

Al doilea organ de Constituire, este *organizația județeană*, după care urmează *organizația regională* și *organizația centrală*.

ART. 8., *Organele de conducere locală* sunt: Adunarea generală și Comitetele (comunale și județene).

Pentru conducerea superioară sunt: Adunările generale, congresele și comitetele (regionale și comitetul central).

CAPITOLUL III

Compunerea și atribuțiile organelor de conducere locală

A. ORGANIZAREA COMUNALĂ

a) *Adunarea comunală*

ART. 9., Adunarea comunală o formează membrele active prezente, care răspund la convocarea președintei.

Ședința se deschide dacă iau parte cel puțin 1/3 din numărul membrilor. Contrar, adunarea comunală se va convoca din nou peste minimum 8 zile și atunci ședința se va putea ține la ora indicată, cu orice număr de membre prezente.

Adunarea comunală ascultă *darea de seamă* de activitatea comitetului comunal, dă descărcare de gestiune sa, eventual alege noul

comitet (vezi art. 10) și ia diferite hotărâri privind bunul mers al organizației. Se convoacă normal o dată pe an, iar extraordinar când este strictă nevoie.

b) *Comitetul comunal*

ART. 10., Comitetul comunal se compune din 5 membre, când organizația comunală nu e mai mare de 25 de membre; din 7 membre, când organizația comunală are până la 100 membre; și din 9 membre, când are mai mult de 100.

Acest comitet se alege de adunarea comunală din 7 în 7 ani, și nu poate ființa decât cu aprobarea comitetului județean.

Comitetul își alege din mijlocul său Președinta, o Vicepreședintă, o Secretară și o Casieră, care constituiesc biroul comunal, de asemenea pe termen de 7 ani.

ART. 11., *Atribuțiile Comitetului comunal* sunt:

- a) A desfășura o intensă propagandă pentru ideile și programul Grupării.
- b) A sprijini organizările Sociale, Economice și Culturale.
- c) A face neconținut înscrieri de membre.
- d) A reține din suma provenită din cotizații și cu orice venit $\frac{1}{3}$ pentru cheltuielile (bugetul) Comitetul comunal, iar restul de $\frac{2}{3}$ trimițându-l trimestrial Comitetului județean.

ART. 12., Toate deciziunile Adunării și ale Comitetului comunal, se trec în registrele de ședințe respective, iar copiile (cu hotărârile importante) se înaintează Comitetului județean.

ART. 13., Acolo unde nu există organizație comunală din inițiativă locală, se pot acorda *delegațiuni provizorii*. Delegațiunile se dau de Comitetul Central; eventual și de Comitetele Regionale, cu aprobarea Comitetului Central.

B. ORGANIZAREA JUDEȚEANĂ

ART. 14., Toate organizațiunile comunale rurale și urbane G.N.F.R., dintr-un județ, formează organizația județeană.

Organizația județeană cuprinde: a) Adunarea județeană; b) Comitetul județean.

a) *Adunarea județeană*

ART. 15., Adunarea județeană constă din întrunirea tuturor organizațiilor și membrilor G.N.F.R., dintr-un județ.

Ea se convoacă, normal, numai o dată pe an, spre a lua cunoștință de *darea de seamă* anuală și a da descărcare Comitetului județean de gestiunea sa. Eventual, alege noul Comitet (art. 21).

în mod excepțional, se poate convoca oricând sunt a se lua hotărâri foarte importante.

Cele prevăzute la Adunarea comunală, relativ la convocări și ședințe, se aplică și la Adunarea județeană.

ART. 16., Convocarea Adunării județene, se face de către Președinta Comitetului județean. Dânsa prezidează adunarea; iar în lipsa ei, Vicepreședinta, sau o Președintă de vârstă.

ART. 17., Atât Adunarea comunală, cât și Adunarea județeană, se pot convoca eventual și din inițiativă colectivă, cu o majoritate de 2/3 din numărul membrilor Comitetelor respective, sau 1/3 din numărul membrilor organizației.

Convocarea se face cu cel puțin 15 zile înainte, în scris.

b) *Comitetul județean*

ART. 18., Comitetul județean se compune din 9-15 membre, alese de Adunarea județeană.

ART. 19., Membrele comitetului trebuie să aibă reședința permanentă în județ, iar cel puțin 2/3 din numărul lor, să domicilieze în Capitala județului.

ART. 20., Comitetul se alege pe termen de 7 ani.

ART. 21., Dintre membrele Comitetului, se alege *Biuroul organizației județene*, compus din Președintă, Vicepreședintă, Secretară și Casiera organizației, având atribuțiunile unui Comitet de direcție și Comitet executiv, pentru îndeplinirea îndatoririlor Comitetului județean.

ART. 22., Biuroul Comitetului județean trebuie confirmat de Comitetul central.

ART. 23., Comitetul județean se convoacă, normal, odată pe lună; iar excepțional, când este nevoie.

ART. 24., *Ședințele comitetului* nu se pot deschide decât cu 1/3 din numărul membrilor comitetului; iar hotărârile se iau numai cu majoritatea membrilor prezente.

ART. 25., *Atribuțiunile Comitetului județean* sunt:

- a) Conducerea politică a organizației județene.
- b) îndeplinirea hotărârilor luate de Adunarea județeană și de comitetele regional și central.
- c) Supravegherea organizațiilor comunale.
- d) Propaganda organizației și dezvoltarea socială, culturală și economică în județ.
- e) Buna administrare a averii (fondurile) organizației, trimițând Comitetului regional sau în lipsă Comitetului central, 2/3 din venitul său.

ART. 26., Netrimiteria la timp (trimestrial) și eventual la cererea Comitetelor superioare, a cotelor respective și sumelor ce trebuie a li se trimite la termenele hotărâte, constituie motiv de dizolvare din oficiu a Comitetului în restanță.

C. ORGANIZAȚIA REGIONALĂ

ART. 27., Pentru împărțirea (descentralizarea) activității de organizare și manifestare a grupării, în sensul intensificării acestei activități, precum și pentru studiul diferitelor probleme regionale de orice fel, un număr de cel puțin 5 organizațiuni județene din același ținut, alcătuiesc o *organizație regională*. Regiunea este condusă de un *Comitet regional*, compus din 10 membre, alese de *Adunarea regională*. Primul comitet regional, poate fi desemnat de Comitetul central. Muntenia și Dobrogea intră sub administrația și conducerea directă a Comitetului central.

Sediul organizației regionale este de preferință în capitala ținutului și pe cât se poate în mijlocul regiunii.

Regiunea are autonomie administrativă. Ea dă directive politice în înțelegere cu Comitetul central, prin președinta grupării.

Detalii de funcționare a regiunilor se vor stabili prin regulamentul de aplicațiune a prezentului statut.

Regiunea trimite centrului, trimestrial, 2/3 din veniturile sale.

D. ORGANIZAȚIA CENTRALĂ

ART. 28., Organele de conducere centrală sunt:

- a) Adunarea generală și Congresul Grupării;
- b) Comitetul central.

ART. 29., Adunarea generală a Grupărei N.F.R. se convoacă numai în mod excepțional, cu caracter reprezentativ și de manifestare și se compune din *întrunirea membrilor grupării din toată țara*, la care organizațiunile județene *iau parte obligator*, prin delegațiuni anume hotărâte de centru, în ce privește numărul persoanelor fiecărei delegațiuni.

Facultativ, poate participa orice membră.

ART. 30., Adunarea generală ia titlul de *Congres*, când participă numai președintele (eventual vicepreședintele) asistate de secretarele lor.

Congresul se convoacă odată pe an, iar la nevoie și în cursul anului.

ART. 31., Atribuțiunile Congresului sunt:

- a) Ascultă darea de seamă a Comitetului central și dă descărcare Comitetului central de gestiunea sa anuală.

- b) Ia hotărâri referitoare la toate chestiunile ce privesc bunul mers al Grupării și aprobă dispozițiunile provizorii ale Comitetului central.

ART. 32., *Comitetul central* se compune din 50 de membre, alese de Congresul Grupării, din persoane aflătoare și domiciliat în Capitala țării, pentru cel puțin 3/4 din numărul membrilor comitetului.

Fac parte de drept din Comitetul central, în numărul de mai sus, Președintele Comitetelor regionale, în număr de 6.

ART. 33., Primul Comitet central este acela hotărât de Comitetul de inițiativă, care a organizat gruparea.

ART. 34., *Comitetul central alege din mijlocul său, o Președintă, care este și președinta Grupării, o Vicepreședintă, patru Secretare, două ajutoare de Secretare și o Casieră, care formează Biuroul, cu atribuțiuni de Comitet de direcție (comitet executiv).*

ART. 35., Biuroul are îndatorirea de a aduce la îndeplinire hotărârile Comitetului central și a se conforma celor prevăzute la art. 37 pentru Comitetul central. Se întrunește de Președintă oricând este nevoie.

ART. 36., Comitetul central ține ședințe, în mod normal, de patru ori pe an, iar extraordinar, numai când este strictă nevoie. Este convocat de Președinta Grupării, cu cel puțin 15 zile înainte de data ședinței.

Convocarea, atât pentru acest comitet, cât și în general pentru orice comitet, consiliu sau adunare generală (congres), va cuprinde *ordinea de zi* a ședinței și ora la care ședința va începe.

Pentru ținerea ședinței trebuie să participe cel puțin 1/3 din numărul membrilor comitetului.

ART. 37., *Atribuțiunile Comitetului central* sunt:

- a) Execută programul, statutele, regulamentele și hotărârile adunărilor generale și ale congreselor Grupării.
- b) Stabilește *doctrina* Grupării și o răspândește în toate ramificațiile Grupării.
- c) Conduce, supraveghează și controlează organizațiunile regionale, județene și comunale, întărind sau anulând hotărârile acestora, când nu sunt conforme cu statutul, regulamentul și directivele centrului.
- d) Elaborează, în înțelegere cu regiunile, proiectele de program, modificări de statute și de regulamente necesare pentru conducerea grupării.
- e) Aplanează neînțelegerile ivite în organizațiile grupării, judecând în ultimă instanță apelurile contra hotărârilor pronunțate de comitetele regionale și eventual de comitetele județene.

Când este necesar, Comitetul poate institui din mijlocul său un *jurii special*, pentru anchetarea cazurilor și darea avizului său, asupra incidentelor și neregulilor de care va fi sesizat Comitetul central.

- f) Organizează publicitatea de propagandă a grupării, *cercuri de studii*, conferințe, biblioteci populare etc.
- g) Hotărăște atitudinea grupării în alegeri și conduce acțiunea electorală corespunzătoare acestei hotărâri.

Hotărârile sunt obligatorii pentru toate membrele și toate organizațiile grupării.

ART. 38., Comitetul Central, în vederea accelerării lucrărilor, se va împărți în diferite comisii, după natura acelor lucrări și potrivit atribuțiilor sale, precum: *Comisia de organizare a Grupării, Comisia de studii și propagandă, Comisia chestiunilor sociale, Comisia economică-financiară, Comisia culturală și a publicității, Comisia politică și electorală, Comisia administrativă* etc.

Numărul membrilor în aceste comisii se hotărăște de Biourou, după caz și cantitatea lucrărilor, după urgența lor etc.

ART. 39. Rezultatul lucrărilor comisiunilor este supus Biouroului, care le prezintă, la timp, plenului Comitetului central.

Membrele unei comisii pot face parte și din altă comisie. La ședințele comisiunilor și a comitetelor, pentru a fi valabile, trebuie să ia parte cel puțin $1/3$ din numărul membrilor ce compun acea comisie sau comitet.

ART. 40., Hotărârile Comitetului central se iau cu majoritate de voturi. În caz de paritate, părerea Președintei are precădere.

În chestiuni personale, votul va fi obligator, secret (scris) pentru toate comitetele grupării.

PREȘEDINTA GRUPĂRII

ART. 41., Președinta Grupării se alege cu majoritatea de voturi, pe termen de câte 7 ani, ca și Comitetul central din care face parte.

ART. 42., Președinta Grupării conduce Comitetul central și hotărăște, de acord cu biouroul, asupra întrebunțării fondurilor grupării și asupra tuturor chestiunilor privind mersul general și atribuțiile speciale ale Comitetului central. Poate da însărcinări temporare sau permanente : membrilor grupării, pentru diferite funcțiuni privitoare la atribuțiile și actele de inițiativă și de prevedere ce-i incumbă.

ART. 43., Președinta Grupării reprezintă Gruparea față de toți, fără să aibă nevoie de mandat special; de asemenea în justiție și

față de autoritățile statului, județelor sau comunelor. Ea semnează corespondența, care va trebui să fie contrasemnată, obligator, de o secretară.

ART. 44., în caz de lipsă din țară a Președintei, atribuțiunile ei trec asupra Vicepreședintei. în lipsa și a acesteia asupra unei membre desemnată de comitet, sau, în caz urgent, direct de Președintă.

SECRETARIATUL

ART. 45., Secretariatul fiecărei organizațiuni, va funcționa permanent, păstrând arhiva, biblioteca și făcând corespondența organizației respective.

ART. 46., Secretarele organizațiilor comunale trimit la secretariatul județului, copie după procesele-verbale de ședință ale Adunărilor și Comitetului comunal.

Această dispozițiune se aplică tuturor secretariatelor față de organizația imediat superioară.

Secretarele țin registrele de membre, dosarele cererilor de înscriere ale membrilor, și toate actele și corespondența organizației respective.

ART. 47., Potrivit cerințelor serviciului, secretarele membre și casierele, pot fi ajutate cu alte membre și eventual cu funcționare profesioniste (cu plată).

E. ORGANIZAREA CAPITALEI

ART. 48., Municipiul București și după modelul său și alte municipii mari, formează o organizare aparte, cu toate că electoral ar face parte din județ.

ART. 49., Capitala se împarte în patru mari diviziuni, corespunzătoare culorilor edilitare (galben, negru, albastru și verde). Culorile, potrivit progreselor și dezvoltării organizației, se împart în câte patru *sectoare*.

ART. 50., Fiecare din aceste diviziuni sunt conduse de câte un comitet, compus din 3-5 persoane.

ART. 51., Organele de conducere ale unui municipiu sunt aceleași ca și ale județului.

Pentru municipiul București, numărul membrilor comitetului comunal este de 25-30 de membre.

Biouroul Comitetului central al Grupării este și biouroul Comitetului municipiului București, cu atribuțiuni de comitet de direcție și execuție.

Primul comitet se desemnează de Comitetul central de inițiativă.

ART. 52., Atribuțiunile Comitetului comunal al Capitalei sunt:

- a) A intensifica propaganda în favoarea grupării.
- b) A face neîncetat înscrieri de noi membre, și
- c) A ține în contact conducerea centrală cu membrele grupării, transmițând instrucțiunile și dispozițiunile ce se dau, și comunicând centrului doleanțele membrilor.

CAPITOLUL IV

Administrația. Fondurile

ART. 53., Veniturile organizațiilor comunale ale Grupării, se compun din cotizațiile membrilor, din donațiuni, subvenții, subscripțiuni ocazionale etc.

ART. 54., Din aceste fonduri, comunele contribuiesc cu o cotă proporțională la bugetul organizațiilor județene, regionale și centrale, așa după cum se stabilește în acest statut.

ART. 55., Fondurile se păstrează și se administrează de casiera organizației după dispozițiunile comitetelor respective, care răspund de buna administrare bănească a organizației; iar casiera răspunde de gestiunea sa. Gestiunile fiecărui an se termină la 31 decembrie.

Sumele mai mari decât cheltuielile curente ale unei luni și trecând de 5.000 lei peste necesarul urgent, se depun în bănci la vedere.

ART. 56., Controlul asupra administrației fondurilor se face trimestrial de o *Comisiune de control*, compusă din 3 membre, care se alege din adunările sau congresele respective (comunale, județene, regionale și centrale), odată cu comitetele de conducere și deosebit de ele.

Constatările comisiei de control se stabilesc prin încheieri de *proces-verbale*, care se supun la cunoștința comitetului respectiv, iar cu avizul acestora se înaintează Comitetului central. Acelea privitoare pe Comitetul central, se supun Congresului central.

CAPITOLUL V

Dispozițiuni generale și tranzitorii

ART. 57., Membrele, precum și organizările Grupării, care nu se supun statutelor și regulamentelor sau hotărârilor organelor conducătoare; de asemeni și acele membre care prin purtarea lor publică sau particulară, vatămă interesele sau prestigiul Grupării, vor fi excluse din organizație.

Excluderile se fac pe baza cererii scrise a cel puțin 3 membre din organizația respectivă și cu avizul unui *jurii*, numit ad-hoc, pentru

fiecare caz de Comitetul organizațiunii, care urmează a hotărî asupra cazului.

Contra excluderilor aprobate de Comitetele comunale, se apelează la Comitetul județean; iar contra acelor hotărâte de Comitetele județene, se apelează la Comitetul regional.

Excluderile hotărâte de comitetele regionale și de Biuroul Comitetului central, se apelează la Comitetul central, în ședință plenară.

ART. 58., în consiliu și adunări unde iau parte organizațiile și membrele grupării și este cazul a se face votare, fiecare organizație, independent de numărul membrilor cu care ia parte la Consiliu sau Adunare, reprezintă un singur vot, exprimat verbal sau scris, după caz, prin președinta acelei organizațiuni.

ART. 59., Dispozițiunile prezentului statut, sunt riguros obligatorii. Complectările ce ar fi nevoie a se face, sunt studiate și formulate de Comitetul central, după propunerile organizațiilor, apoi supuse aprobării Comitetului central, după care devin obligatorii, sub titlul de instrucțiuni sau dispozițiuni statutare.

Modificările ce s-ar dovedi necesare de adus acestui statut, se pot face numai din cinci în cinci ani, după propunerea Comitetului central și aprobarea Congresului Grupării, anume convocat în acest scop în ședință extraordinară.

Gruparea Națională a Femeilor Române. Statut,

Tipografia Lupta, București, 1929, pp. 3-15.

**Darea de seamă și expunerea generală
a activității Comitetului de Direcție
al Uniunii Femeilor Române
din România Mare pe anul 1929 până
la Congresul de față, septembrie 1930**

Serbăm al IX-lea Congres al Uniunii Fem. Rom. din România Mare după o activitate de 17 ani, care s-a desfășurat sub aceeași președintă, d-na Maria B. Baiulescu, ce fuse inițiatoarea și înfăptuitoarea acestei Federații, în cadrul Reuniunii Fem. Rom. din Brașov în zilele de Rusalii 1913.

Domnia-sa în acest răstimp n-a încetat să adâncească scopul, pentru care a fost creată și să lărgască sfera activității sale, judecând după toate datele, pe care avem onoare a le prezenta.

Relevăm cu deosebire faptul că Uniunea Fem. Rom. a fost înființată prin 37 de Reuniuni Federate din Transilvania și Banat; pe când astăzi încorporează peste 100 de Societăți din toate provinciile României Mari.

Ultimul Congres ținut în zilele de 8, 9 și 10 septembrie 1928 la Cernăuți a dat o eclatantă dovadă de importanța acestui areopag feminin, la care s-au discutat cele mai însemnate probleme sociale, încât toată presa a luat act și a relevat interesanta activitate a U.F.R. prin articole de seamă.

Congresul a fost primit de comitetul Soc. D-nelor române din Bucovina a cărei prezidentă era D-na Elena de Popovici-Logothetti. Toate înaltele autorități au luat parte, în frunte cu înaltul P.S. Mitropolit Nictarie, care a prezidat ședința de deschidere în sala pompoasă a Mitropoliei, fiind de față și d-l Ministru Nistor. Congresistele venite din toate părțile țării în număr considerabil au fost primite cu toată dragostea și cu tot fastul, încât și cu această ocaziune nu pregetăm a exprima recunoștința tuturor acelor care au organizat acest Congres. Din prezidiu s-[au] adresat mulțumiri comitetului Soc. Doamnelor Române din Bucovina, precum și celorlalte înalte autorități ale orașului Cernăuți.

Abia trecură însă câteva săptămâni dela acest congres, când am avut durerea a afla că vrednica prezidentă a Soc. Doamnelor române din Bucovina Elena de Popovici-Logothetti a decedat după lungi suferințe în ziua de 27 octomvrie 1928, spre durerea tuturor Societăților Federate, care au apreciat deosebit activitatea acestei matroane române, ce și-a consacrat viața pentru binele neamului, creând cu multe jertfe importantele așezăminte ale acestei Societăți pe care a condus-o până la moarte.

În numele Uniunii Fem. Rom. s-au adresat condoleanțe, iar prezidenta Uniunii a publicat în ziarul *Universul* și în alte ziare comemorări elogioase pentru mult regretata distinsă româncă, căreia și în această ședință îi consacrarăm câteva clipite de reculegere solemnă.

Uniunea F.R. a luat parte la doliul altor două matroane dispărute din mijlocul vieții românești. D-na Emilia Dr. Rațiu, cunoscuta mare româncă, soția fruntașului bărbat național Dr. I. Rațiu, pe care l-a secundat în toată activitatea sa națională, a trecut la cele eterne.

Tot asemenea femeile române au pierdut o altă matroană și distinsa româncă pe d-na Clara Maniu, mama d-lui Prim-Ministru, Iuliu Maniu.

Pe lângă telegrama de condoleanță adresată în numele Uniunii d-lui Prim Ministru, prezidenta Uniunii a publicat în ziarul *Gazeta Transilvaniei* o frumoasă comemorare sub numele „Bunica româncelor din Ardeal”.

D-l Prim-Ministru a răspuns cu mulțumiri. Mai amintim că d-na Elena Dr. Aciu, prezidenta Reuniunii F.R. din Șimlăul-Silvaniei, a publicat un frumos Anuar, în care arată și slăvește pe înfăptuitoarea și prima prezidentă a R.F.R. din Șimlău.

Congresul este rugat ca și acestor două mari matroane ale popoului nostru să le consacre câteva clipite de reculegere solemnă.

Una din cele mai importante lucrări ale Federației noastre a fost îndrumarea femeilor române față de noua lege administrativă prin care actualul Guvern a realizat una din aspirațiunile, pentru care femeile române au luptat cu puteri unite la opera de ridicare a demnității lor, acordându-li-se prin noul proiect de Lege, dreptul de vot și eligibilitate la comună și județ.

Se știe că acordarea drepturilor de participare la viața statului a fost înscrisă încă în programul dela Alba-Iulia în 1918. De atunci U.F.R. a luptat neconținut pentru realizarea acestor drepturi prin grai, prin congrese, prin memorii și adrese către toate Guvernele care s-au succedat, adoptând în statutele sale „Lupta pentru emanciparea civilă și politică a Femeilor Române”.

Prezidenta în legătură cu comitetul de direcție, precum și cu vicepreședintele Uniunii din diferitele provincii, a îndrumat prin circulare succesive Societățile Federate recomandându-le directivele necesare în scopul acesta. Astfel, inițiativa luată de d-na Alexandrina Cantacuzino de a organiza o grupare feminină politică propusă și Uniunii Fem. Rom. spre adeziune, însoțită de statutele proiectate, în care țara se înrola pe județe, nu a fost acceptată de comitetul U.F.R. fiind în absolut acord cu d-nele viceprezidente Catinca Bârseanu, Elena Pop Hossu-Longin (Ardeal), Micaela Cartagi (Muntenia), Maria Popp (Oltenia), Elena Meissner (Moldova), hotărându-se a nu adera la gruparea pur feminină, care ar fi separat în două direcțiuni familia românească.

În această ședință din 9 aprilie 1929 s-a redactat următoarea circulară către Societățile Federate :

„Avem onoare a Vă aduce la cunoștință, că comitetul de direcție al U.F.R. fiind întrunit în ziua de 9 aprilie anul curent nu aderează la noua grupare națională a femeilor române, dorind a continua independent activitatea sa națională, culturală și socială, pe drumul și în principiile de care a fost condusă această Federație, dela înființarea ei și până în timpul de față.

Societățile vor fi inițiate despre noua activitate, ce vor avea a desfășura în vederea drepturilor ce le obținem”.

În continuarea acestei activități U.F.R. a ținut o ședință cu toate Soc. Feminine din Brașov în ziua de 18 aprilie 1929, la care a participat d-na Micaela Catargi vice-prezidentă, ce a venit anume de la București.

D-sa mulțumește pentru afabilitatea și prietenia sinceră cu care este întâmpinată totdeauna la Brașov, aducând elogiile și mulțumiri d-nei Maria Baiulescu. Scopul acestei ședințe a fost să se stabilească de comun acord atitudinea pe care trebuie s-o ia Uniunea și toate Soc. Federate față de noul proiect al Legii Administrative, ce urmează a se prezenta Parlamentului și în care revendicările feminine încep a se realiza. S-au citit și discutat articolele 383 și 393 din ante-proiectul menționat, privitoare la dreptul de vot și eligibilitate. Comitetul ia următoarele hotărâri la redactarea moțiunii:

§ 1. din articolul 383 stabilește o normă prea ridicată, care este mai ales în dauna femeii din Ardeal. Dacă în vechiul regat educația a fost mai uniformă, - obiecțiunea privind acolo mai mult o chestiune de clasă, - în Ardeal se pune mai mult o chestiune de ordin național. Educația femeilor române, așa cum erau condițiunile în

trecut, nu le îngăduia să capete diplomă, pe care multe școli românești nu aveau dreptul să o elibereze.

Astfel s-ar alunga mai tot elementul românesc, în jurul căruia a rămas încheșat spiritul național înainte de unire.

Suntem deci de părere că norma stabilită pentru studii să fie IV clase primare.

§ 2. Să cuprindă și funcționarele de la instituțiile particulare.

§ 3. Să intre și femeile, care participă în mod evident prin investițiunea averii și muncii lor în conducerea uneia din zisele întreprinderi.

§ 4. Prin acest paragraf se exclud femeile măritate, acordându-se o primă femeii nemăritate, care se întreține singură putând să voteze, iar când e măritată și mamă de familie, - adică cu mai multă maturitate și experiență - să fie exclusă de la acest drept.

§ 5. Acest articol, fiind menit a aduce un omagiu și o înlesnire femeilor victime ale războiului, socotim că trebuie să cuprindă și infirmierele calificate din spitalele de război, sau care au fost rănite sau victime ale boalelor contagioase, precum și cele decorate, internate, deportate sau întemnițate în timpul războiului.

Uniunea cere, ca pentru garantarea îndeplinirii acestor drepturi, votul femeilor să fie obligatoriu. În concluzie Uniunea fiind încrezătoare în bunăvoința Guvernului, care în toate împrejurările a dovedit a lăsa cetățenilor exprimarea liberă a opiniei lor, dorind totodată că la discutarea acestor paragrafe comisia Parlamentară să binevoiască a consulta și reprezentantele feminine.

c) Moțiunea aceasta redactată de Uniune a fost adoptată și de marea întrunire feministă, ținută la București în ziua de 21 aprilie ; care a fost prezidată de D-na Maria B. Baiulescu prezidenta Uniunii.

Au fost reprezentate următoarele Societăți:

Liga pentru drepturile și datoriile fem. reprezentată prin D-na Reuss-Ianculescu, Prezid.

Consiliul național prin D-na Prezid. Calypso Botez.

Asociația feministă prin D-na Prezid. Izabela Sadoveanu.

Consiliul național prin D-na Prezid. Ghelmegeanu avocat.

Asociația Oltenia prin D-na Prezid. Maria Pop, Craiova.

Asociația București prin D-na Prezid. Hortansa Satmary.

Gruparea Femeilor prin D-na Prezid. Milena Marcovici.

Personalul sanitar titrat prin D-na Prezid. Simionescu.

Femeile țărance prin D-na Prezid. Diaconescu.

În cuvântul de deschidere, D-na Baiulescu salută obținerea acestui prim pas al demnității feminine, exprimând în numele întrunirii, actualului Guvern, în frunte cu D-l Prim Ministru Iuliu Maniu recunoștință, cu credința că femeia va colabora la întărirea și refacerea neamului și țării noastre.

D-na Baiulescu vorbește de îndelungata luptă ce a purtat-o pentru afirmarea acestor principii de egalitatea drepturilor între sexe, expunând activitatea politică în trecutul vitreg al femeilor din Ardeal, Banat și Bucovina.

Au început expunerile D-nelor în ordinea de mai sus, fiecare accentuând și punând insistență la Onor. Guvern, ca acordarea drepturilor cetățenești să se facă în mod mai larg, dacă nu s-ar putea obține chiar votul universal al femeilor. Se primește telegrafic și adeziunea Prezidentei generale a Asociației, D-na Elena Meissner, Iași.

D-na Micaela Catargi citește Moțiunea redactată la Brașov de Comitetul U.F.R. care se primește de întreaga adunare și se propune ca aceasta să fie prezentată personal de D-nele Soc. Prezente, D-lui Prim-Ministru.

Ședința se încheie cu ovațiuni și mulțumiri pentru Guvernul ce a acordat cele dintâi drepturi, în fața unui public distins și numeros, care a participat cu viu interes.

Cerându-se o audiență D-lui Prim-Ministru Maniu, delegația D-nelor condusă de D-na Maria B. Baiulescu a fost primită, predându-se Moțiunea întrunirii.

D-l Prim-Ministru a invitat în urmă reprezentantele acestor Soc. la o Ședință, ce s-a ținut la Președinție, de față fiind d-nii Miniștrii Vaida-Voievod, Mirto, și din Comisiunea Legii Administrative D-nii Stere, Boilă și Negulescu. D-nele au susținut doleanțele lor în punctele Moțiunii și s-a obținut a se da dreptul de vot și comitetelor Soc. Feminine, care au personalitate juridică. Alte avantaje nu s-au putut realiza.

d) Tot cu această ocaziune s-a discutat și chestiunea drepturilor civile, deoarece nu trebuie să se renunțe la nici unul din drepturile pe care, femeile din Ardeal le aveau înainte de război și pentru care U.F.R. luptă începând din anul 1923 să se acorde în plin și femeilor din celelate provincii ale României Mari.

În scopul acesta s-a ținut în luna iulie 1929 o consfătuire la Min. Justiției în București, fiind invitată și Prezidenta Uniunii, luând parte și D-l Ministru Iunian. S-a citit noul proiect al Legii civile pentru unificare, din care s-a constatat cu satisfacție, că nu numai

nu se vor știrbi drepturile femeilor din provinciile dezrobite, din contră, toată insistența depusă de Uniune și de Asociație în cei 10 ani din urmă, va avea rezultatul a elibera și femeile vechiului Regat de Legi care le răpeau orice independență. D-l Ministru Iunian a cerut D-nei Baiulescu Memoriul redactat de dânsa pe articoli, spre a lua cunoștință.

Tot în această ordine de idei, Asociația femeilor maghiare comunică prin D-na baroneasă Huszâr Memoriul, ce l-a prezentat Corpurilor Legiutoare, față de Legile civile, ce privesc situațiunea femeilor din provinciile alipite, colaborând cu Uniunea F.R. încă dela Congresul din Cernăuți.

D-na baroneasă Huszâr ne trimite și conferința ținută de D-na Jacobffy asupra acestui subiect la Congresul din Cluj, fiind redactată în limba franceză.

e) După votarea Legii Admin., Prezidenta U.F.R. a desfășurat o activitate intensă, stăruind pentru procurarea dreptului de obținerea votului atât în Brașov, cât și în diferite localități prin certificarea absolvării Școlii Profesionale din Brașov, precum și prin o largă corespondență cu diferite Soc. îndemnându-le a face liste cu evidența tuturor femeilor, care erau în drept de a vota. Totodată stăruiește prin circulară pentru ținerea conferințelor, ce trebuiau să inițieze D-nele în privința noii Legi. Interesul Soc. Federate s-a manifestat prin corespondență vie, în care se cereau deslușirile necesare pentru orientarea lor. Tot în scopul noii orientări, ce trebuia să fie luată de femeile române, Prezidentele Soc. Feministe au organizat o nouă întrunire în ziua de 7 ianuarie 1930 la București, luând parte și Prezidenta U.F.R.

D-na Elena Meissner deschide ședința predând prezidiul D-nei Maria B. Baiulescu, iar D-na Micaela Catargi ia asupra secretariatul.

Toate D-nele Prezidente rostesc cuvântările lor, luându-se următoarea Moțiune:

„Asociațiunile Feministe întrunite în Congres în ziua de 7 ianuarie 1930 în urma exprimării punctului de vedere al conducătoarelor acestor Asociații au hotărât următoarele :

Cu ocazia acordării primelor drepturi politice femeilor, credem că femeia, trebuie să intre în viața politică, în aceleași condiții ca bărbații, fiecare păstrând independența sa deplină și dreptul de a dispune de votul său, cum crede mai bine.

Socotim că atunci, când femeile vor să ia parte activă în viața politică, ele trebuie să se încadreze în partidele existente, neadmițând lupta dintre sexe, deci nici ideea unui partid politic pur feminin.

Acest punct de vedere este stabilit în interesul armoniei vieții familiare și sociale și este conform cu idealul feminist pe care aceste Asociații l-au apărut și-l vor apăra în totdeauna."

Prezidenta U.F.R. a comunicat toate aceste hotărâri Soc. federate în două circulare succesive. Totodată a rugat Soc. să recomande în listele electorale persoane demne pentru aceste prime alegeri.

Rezultatele alegerilor au fost în rezumat mulțumitoare, totuși nu s-au admis pe listele județelor femei, cu deosebire în Ardeal și Banat. În general au intrat în diferitele Consilii comunale, parte femei înscrise în partide, iar altele prin grupările cetățenești formate în diferite orașe. De remarcat este că la aceste prime alegeri au reușit trei femei primărese în comunele rurale, iar D-na Maria M. Pop ca ajutoare de primar în orașul Craiova.

III. Relativ la problemele discutate în Congresul din anul 1928 la Cernăuți am putut desfășura următoarea activitate:

La problema „Protecțiunea familiei țărănești”, Prezidenta Uniunii a fost rugată de Ministerul Agriculturii și de Domenii să ia parte la Congresul Internațional al Ministerului Agriculturii, fiind designată în biroul Comitetului secției Doamnelor, pentru care a promis tot concursul. Luând parte la acest Congres în iunie 1929 la București, a vorbit despre tema „Familia la țară” în limba franceză în numele U.F.R.

Totodată a fost rugată de acest Minister să facă un raport și un proiect de regulament pentru Școlile de fete sătești susținute de acest Minister.

U.F.R. a colaborat prin Soc. federate în această direcțiune și anume:

Soc. Femeilor Române din Alba-Iulia, prezidată de D-na Elena Munteanu, a organizat o Școală de economie și industrie casnică.

Reun. F.R. din Sighetul Marmației, prezidată de D-na Flora Dr. Iuga, prin înființarea unei Școli de grădinărit.

Reuniunea fem. rom. prezidată de D-na Marta Iepure, prin formarea Comitetelor de țărance.

Soc. Doamnelor din Cernăuți, Prezid. D-na Alma Volcinschi, o Școală de industrie casnică pentru instruirea țărancelor.

Soc. Ajutorul din Dorohoi, prezidată de d-na Elena Gh. Marcu, are un atelier pentru fetele de la țară, dându-le o meserie. De asemenea R.F.R. din Beiuș, prezidată de d-na Angela Sălăgeanu-Buteanu, organizează munca țărancei și valorificarea produselor și alte numeroase Societăți care lucrează în aceeași direcțiune.

La problema „Protecțiunea copilului” se lucrează în toate unghiurile țării prin Societățile înființate anume în acest scop precum și prin alte Societăți, care îmbrățișează această activitate de interes național; aproape toate Soc. federate contribuiesc la ajutorarea copiilor săraci, înființându-se chiar azile de grădini de copii pentru vară în comunele rurale, cum de exemplu în comunele jud. Brașov, Feldioara, Hărman, Râșnov, Bod susținute de Reuniunile de femei de acolo.

Pentru lupta contra plăgilor sociale, îndeosebi contra alcoolismului, prezidenta Uniunii a rostit cuvântul său la întrunirea Soc. Temperanța în ziua de 1 iunie la Brașov, accentuând cu deosebire pericolul ce amenință populația rurală și muncitorimea de la oraș prin alcoolism.

În interesul tinerimii s-a făcut chemarea pentru serbarea zilei Mamelor, atât în anul 1929, cât și în anul 1930 la care a răspuns o mare parte de Soc. organizând festivale cu cuvântări înălțătoare pentru iubirea și respectul de mamă. S-a imprimat de Casa Școalelor conferința „Ziua mamelor” a d-nei M. Baiulescu care s-a împărțit la elevi.

Reuniunea F.R. din Brașov, precum și Soc. doamnelor române din Bucovina, Ajutorul Dorohoiu, trimit salutul lor Uniunii cu această ocaziune.

IV. Prezidenta U.F.R. a ținut o strânsă legătură cu Soc. federate, răspunzând la invitările ocazionale ce i s-au adresat, precum și la chestiuni ce trebuiau să fie soluționate în sânul Societăților, cerându-se și părerea prezidentei.

Asociația feministă din Galați, în frunte cu d-na Maria Castano, invită pe prezidenta Uniunii la ședința festivă din 21 aprilie 1929, cu ocaziunea împlinirii de 10 ani dela înființare. Serbarea a avut loc fiind de față vrednica prezidentă generală a Asociației, d-na Elena C. Meissner. Din cauze neprevăzute, d-na Maria B. Baiulescu neputând lua parte, a adresat următoarea telegramă Asoc. Galați:

„Salut serbarea Asoc. Feministe Galați la a 10 aniversare cu sentimentul de dragoste a unui părinte care a văzut născând aceasta însemnată mișcare feminină în zilele de grea cumpănă, când Iașul întrunea toate reprezentantele diferitelor provincii. Această Asoc. a propovăduit nu numai lupta pentru emanciparea civilă și politică a femeii române, ci a statornicit și principiul că femeia va rămâne de veghe la focul sacru al familiei”.

Asociația fem. rom. Solidaritatea, filiala Târgoviște prezintă o dare de seamă despre activitatea săvârșită în anul 1929.

Soc. „Cununa surorilor de Cruce albă” Cluj adresează prezidentei U.F.R. care este totodată prezidenta sa de onoare, a interveni pentru Sanatoriul fost al Crucii Roșii Maghiare din Cluj, care la dorința M.S. Regina fusese ulterior destinat pentru un spital al moșilor. Deoarece lupta pentru realizarea acestei dorințe continuă și dreptatea noastră întârziează, prezidenta promite a face demersurile necesare pentru revendicarea acestor drepturi.

Schimbări în prezidiul Societăților s-au făcut: La R.F.R. Blaj retrăgându-se vrednica prezintă mult meritata d-nă Eliza Bodocan a fost aleasă d-na Gheorghina Munteanu.

La R.F.R. Bistrița prezintă este d-na Maria Scridon.

La Sighetul Marmației, d-na Flora Dr. Juga.

La R.F.R. Brașovechi, d-na Marioara Dr. Debu.

La Soc. Doamnelor Române din Bucovina, ocupă locul de prezintă d-na Alma de Volcinski.

Totodată se comunică Uniunii că Adunarea Generală din 21 aprilie 1929 a numit pe d-na Maria B. Baiulescu membră de onoare a Soc. Doamnelor române din Bucovina.

La Asociația feministă București au fost alese ca directoare d-nele Calypso Botez, Ella Negruzzi, Hortansa Satmary.

La R.F.R. greco-catolică din Sibiu prezidează d-na Ana Togan.

D-na Maria Dimitriu Castano a înființat o filială a Asoc. feministe în Constanța.

Reuniunile de femei din Oradea, Șimlăul-Silvaniei, Blaj și Turda anunță și invită Uniunea la serbările lor de binefacere.

D-na Elena C. Meissner a publicat din partea Asoc. un manifest despre principiile, ce le prevedem față de noua viață feminină, tot asemenea au dovedit mult interes d-nele prezidente Veturia Candrea - Oradea, Maria Șerban - Cluj, Livia Dr. Boilă - Cluj, care propune înființarea de cercuri de studii pentru îndrumările ce le datorim femeilor, față de noua activitate.

R.F.R. din comuna Vâlcele - jud. Brașov, precum și R.F.R. din Cernatu - jud. Brașov, au constituit Reuniuni, asociindu-se Uniunii.

Cu ocaziunea zilei Aviației de la Brașov - sediul Uniunii - comitetul de direcție a depus suma de 10.000 lei ce a fost donată de d-na Elena Pop Hossu-Longin, fiica marelui român Gheorghe Pop de Băsești și suma de 1.000 lei de R.F.R. din comuna Râșnov pentru aviație cu scopul de-a se realiza avionul Țării Bârsei. S-a[u] primit călduroase mulțumiri care au fost publicate în ziare și comunicate celor în drept.

La serbările jubiliare de 10 mai la București, Uniunea a fost reprezentată prin d-nele Maria B. Baiulescu și Catinca Bârseanu.

Asoc. Astra despărțământul Brașov, mulțumește d-nei Maria B. Baiulescu pentru interesanta conferință „Femeia Română din Scheiul Brașovului” ținută în ciclul conferințelor Astra.

V. Prezidenta comunică că fiind amânat Congresul Uniunii din anul 1929, a fost invitată pe anul 1930 a ține Congresul său la Abrud, Reuniunea aceasta împlinind 50 ani dela înfăptuire și dorind a serba acest jubileu împreună cu celelate Soc. federate. Hotărârea aceasta s-a luat în Adunarea Generală din 23 octombrie 1929, sub prezidiul d-nei Sabina Dr. Borza.

Comitetul de direcție a mulțumit pentru această frumoasă invitare și a primit invitarea Reuniunii F. R. din Abrud.

Ulterior Uniunea a mai primit invitația de a ține Congresul său la Craiova prin d-na prezidentă Maria M. Pop în numele Asoc. Feministe.

Comitetul de direcție a mulțumit d-nei prezidente Maria M. Pop, răspunzând că regretă a nu putea primi această invitare, deoarece Uniunea fusese angajată încă din anul 1929 a serba jubileul de 50 de ani al R.F. din Abrud.

VI. în anul 1929 Comitetul de direcție a luat dispozițiuni să ceară Onor. Minister al Sănătății și Ocrotirilor Sociale, o chetă pentru îmbunătățirea stării materiale a Uniunii care a fost încuviințată pe ziua de 29 septembrie pentru Soc. din Ardeal și Banat. La circulara Uniunii au răspuns următoarele reuniuni :

R.F.R. din Brașov, a chetat lei	14669
- " - din Sighetul Marmației - " -	3366
- " - din Timișoara o donație - " -	3000
- " - D-na Pop Hossu-Longin - " -	1000
- " - Beiuș a chetat - " -	700
- " - Bistrița a chetat - " -	500
- " - Turda a chetat - " -	500
- " - Hunedoara a chetat - " -	300
- " - Abrud a chetat - " -	153
Rezultatul total al chetei a fost lei	24133, conform tabloului înaintat Onor. Minister al Sănătății și Ocrot. Sociale.

În apelul nostru de participare ca membre ajutatoare cu lei 100 cotizația anuală au răspuns Brașovul cu 6 membre, Râșnovul cu 12 membre, Câmpulung-Moldovenesc cu 1 membru. Ca membră s-a înscris doamna Irina Procopiu, doamna de onoare a M.S. Regina Maria.

D-na Catinca Bârsan dăruiește pentru fondul Andrei Bârseanu lei 1000. D-l Ilie Savu 1000 lei în memoria fratelui său.

La sărbătorirea d-nei Maria Cosma, membră fondatoare și vice-prezidentă la înființarea Uniunii F.R. împlinind 75 de ani s-a adresat din partea prezidentei o telegramă în care pe lângă felicitări se apreciază munca rodnică depusă în timpul vitregului nostru trecut de președinta R.F.R. din Sibiu, d-na Maria Cosma.

În vederea publicării unui Anuar al Federației noastre care va avea și un tablou al tuturor Societăților, s-a trimis un chestionar spre completare Societăților federate.

Prezidenta U.F.R. a făcut un demers la Min. Sănătății și Ocrot. Soc. spre a asigura imobilul Orfelinatlui său din Brașov pentru a servi și mai departe unui Institut de Ocrotire Socială.

VII. Comitetul de direcție al Uniunii sub conducerea prezidentei sale a luat parte la toată viața socială de la sediul ei Brașov, precum și la toate evenimentele mai însemnate ale vieții statului nostru, adresând cu fiecare ocaziune felicitări în numele Uniunii, înaltei noastre Patroane M.S. Regina Maria, Principesei Mame A. R. Elena, precum și înaltului Guvern, cu felicitări adresate domnului Prim-Ministru, Iuliu Maniu. Cu fiecare ocaziune s-au primit răspunsuri cu mulțumiri călduroase, pentru toate femeile române.

Uniunea F.R. a luat cu multă bucurie parte la însemnatul eveniment din viața țării noastre prin ocuparea tronului României Mari de M. Sa Regele Carol II, adresând M.S. Regelui următoarea telegramă:

„Femeile române aștern Majestății voastre omagiile și întregul lor devotament, cuprinse de bucurie, că alcătuirea cerească a dăruit Marii României pe urmașul Marelui Rege Ferdinand. Urăm Majestății Sale Regelui Carol al II-lea o domnie lungă și glorioasă care prin suirea Sa pe tron, va consolida renașterea noii României. În numele Uniunii F.R. din România Mare, Maria B. Baiulescu prezidentă”.

M.S. a binevoit a răspunde Uniunii :

„M.S. Regele mulțumește călduros pentru urările aduse de Dv. în numele Asociației Femeilor române din România Mare”. Secretar particular al M.S. Regelui C. Dumitrescu.

Cu acest fericit eveniment înălțate sufletește, încheiem această expunere generală, prezentând și un scurt rezumat din viața Orfelinatlui nostru, precum și situația financiară a Uniunii F.R. pe anii 1928-1929.

Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare.

Al șaptesprezecelea an de la întemeiere. 1913-1930,
septembrie 1930, pp. 9-14.

Munca femeii și consecințele ei
pentru familie și societate¹,
conferință ținută la Secția de studii
feminine a Institutului Social Român
în ziua de 23 februarie 1929

Problema consecințelor muncii femeii pentru familie și societate, este una dintre cele care au darul de a stârni cele mai vii discuții în momentul de față, căci de la război încoace numărul femeilor care revendică dreptul la muncă crește în mod vertiginos. Aș fi vrut să pot ilustra această afirmațiune cu cât mai multe cifre, dar de la început trebuie să mărturisesc ceea ce auziți de la mai toți confereții: și anume că ne lipsesc date statistice exacte. Totuși unele cifre chiar aproximative, sunt încă destul de expresive. Astfel, după informațiunile culese de la Casa asigurărilor, mi s-a evaluat cam la 150.000 numărul muncitorilor din Capitală, din care 45.000 ar fi femei, muncitoare sau lucrătoare. Ar fi deci, aproape o treime din muncitorime, de sex feminin. Proporția de la război încoace a crescut cam cu 45-50 la sută.

Pe de altă parte, în școlile profesionale s-au înscris în Vechiul Regat:

în anul 1920-21..... 4.158 eleve.
 în anul 1926-27..... 9.246 eleve.

În ceea ce privește profesiunile libere, n-am putut obține nici un fel de statistică, dar ne putem face o idee de imboldul femeilor spre cariere intelectuale, considerând progresul învățământului care duce azi mai întotdeauna spre carieră. Și ca probă dispariția completă a ceea ce se numea altădată „curs liber sau educație de salon”. Astfel în școlile secundare am avut, pentru a nu vorbi decât de Vechiul Regat:

1. Conferință ținută la secția de studii feminine a Institutului Social Român în ziua de 23 februarie 1929 (*Buletinul Muncii*, anul X, nr. 1-6).

în anul 1919/20.....	4.270	eleve înscrise.
în anul 1920/21.....	5.646	eleve înscrise.
în anul 1926/27.....	19.073	eleve înscrise.

Iar în școlile normale, numărul a sporit dela 4.027 în 1920/21 la 6.449 în 1926/27.

Aceia care sunt în contact cu lumea școlară știu cât de numeroși sunt părinții care nu știu să se iscălească și care își trimit fetele pe la școlile secundare și superioare.

Dacă privim învățământul universitar, vedem de exemplu numărul studenților sporind de la:

1.143.....	în 1920/21 la
4.744.....	în 1926/27

numai în ce privește facultățile de drept, medicină, litere, științe și farmacie din Capitală.

Acest puternic curent pe care nimeni nu-l poate tăgădui, este datorit atât unor cauze de ordin psihologic, cât și mai ales cauzelor economice, contra cărora este de prisos să încercăm a ne împotrivi. Femeia de azi caută să-și afirme individualitatea; ea vrea pentru aceasta să fie egală bărbatului prin cultură. Iar pentru a-și dobândi independența materială, ea vrea să aibă banul ei de care să dispună în plină libertate; ea are ca toată generația de azi, tendințe aprige spre confort; vrea să profite de bunurile vieții, care nu mai sunt apanajul exclusiv al unei minorități privilegiate. Pentru aceasta îi trebuie, chiar de când este fată în casa părinților, să fie stăpână pe un venit al ei. Dacă la aceste cauze psihice adăugăm faptul că în urma situației grele financiare din ultimii ani, părinții au constatat cât de îndoielnic este de a asigura viața unei fete numai prin puterea capitalului care s-a dovedit atât de șubredă și că ei azi preferă s-o asigure cu un capital intelectual statornic; dacă socotim că dealtminteri puțini au rămas aceia care mai sunt în stare de a asigura fiicei lor un capital bănesc, vom pricepe goana după carieră sau meserie. Și aci iarăși statistica va fi cea mai puternică dovadă a afirmărilor noastre, căci în anul 1928 din 10.258 căsătorii contractate în toată țara, avem abia 658 încheiate pe baza unui contract dotal. în Capitală, de exemplu, găsim:

în anul 1920 din 4.961 căsătorii	1.084	cu contract dotal.
în anul 1923 din 4.983 căsătorii	793	cu contract dotal.
în anul 1927 din 4.797 căsătorii	598	cu contract dotal.

Această împușinare a contractelor dotale, are între alte cauze, și pe aceea a taxelor de care contribuabilul caută să scape. Puținii

părinți, care mai au posibilitatea de a ajuta pe fata lor, preferă s-o facă servindu-i direct un venit sau asigurându-i o avere parafernală pe care va fi singură stăpână, experiența probând îndeajuns că dota a adus mai multe daune decât foloase reale aceluia pe care trebuia să le apere. Într-adevăr, cel mai strașnic contract dotal n-a împiedicat atâtea femei să cadă în mizerie în urma scaderii leului și nimic mai primejdios în viață decât să te bizui pe un sprijin iluzoriu, care la un moment dat îți fuge de sub picioare, lăsându-te în voia soartei. Ne mai fiind asigurată prin zestre, femeia a izbutit să-și asigure viața prin carieră, de multe ori chiar fiind silită a-și improviza un mijloc de trai, cu toate că era nepregătită pentru muncă. Și unde multe dintre femeile destinate unei vieți fără de griji, nu s-au găsit nicio dată în necesitatea de a întreține și părinții bătrâni, rămași fără sprijin în urma decedului fiului sau a soțului, câte altele n-au trebuit să asigure creșterea copiilor rămași orfani în urma războiului, pensiile rămânând prin dezechilibrul valorilor un ajutor neîndestulător. Chiar acelea care și-au mai putut crea un cămin, au fost silită, în urma lipsei de zestre și față de acest dezechilibru, să contribuie la întreținerea menajului prin munca lor, bărbatul ne mai putând face față singur greutăților traiului.

Este totuși un punct asupra căruia rămânem cu toții de acord: femeia este înainte de toate chemată a fi soție și mamă. Această lege a naturii nimeni nu o poate tăgădui. Dar viața complicată de astăzi și mai ales aceea a marilor orașe, ne îndepărtează din ce în ce mai mult de natură și dacă odinioară la noi femeia care nu trăia prin căsătorie era o raritate, azi avem un număr foarte mare de celibatate. Una din cauze este excedentul femeilor asupra bărbaților. Astfel, pentru anul 1926 statistica mișcării populației ne arată un spor de 119.471 femei pentru 115.445 bărbați. Aceasta nu din cauza nașterilor, care se cam echilibrează, dar datorită mortalității mai mari printre bărbați. Dacă la aceasta adăugăm excesul de mortalitate bărbătească din timpul războiului și faptul că mulți bărbați mai ales în orașele mari nu se căsătoresc, ne vom da seama cât trebuie să crească pe fiecare an numărul femeilor, fete sau văduve, silită să-ți facă singure un rost în viață. Un lucru cert este că numărul căsătoriilor merge scăzând, chiar în comunele rurale, cu toate că populația generală a țării este în creștere simțitoare. Astfel:

pe anul 1920, avem 206.476 căsătorii și
pe anul 1926, avem 159.642 căsătorii

în comunele rurale au scăzut dela 173.848 la 133.033, iar în comunele urbane au scăzut dela 32.628 la 26.609. Pe anul 1928

înregistrăm ce e drept, o urcare față de anii precedenți, dar nu trebuie să uităm sporul de populație simțitor din ultimii ani. Trebuie deci să constatăm criza prin care trece căsătoria și să ne întrebăm: oare curentul care împinge femeia către muncă și independență n-ar fi el răspunzător în parte de această stare de lucruri ?

Chestiunea trebuie privită sub alt punct de vedere la sat, și la oraș.

Țăranul nu caută să se sustragă datoriilor sale de soț și tată. El nu se însoară din cauza lipsei de bani, cununia la țară cerând mare cheltuială, dar el consideră mai întotdeauna femeia cu care conviețuiește de multe ori o viață întreagă și cu care are copii, ca pe nevasta sa în fața oamenilor și a Domnului. El întrebuințează chiar expresiunea stranie pe care o cunoaștem cu toții: însurat fără cununie. Totuși descreșterea atât de simțitoare a cununiilor la sat, ar merita să atragă atenția celor în drept. Dar nu se poate bănui că munca femeii ar fi o piedică la căsătorie, căci femeia a muncit întotdeauna deopotrivă cu bărbatul și abia de câțiva ani încoace, societatea a început a se sprijini de o ocrotire a femeii, cel puțin în timpul cel mai critic al maternității; căci dacă mortalitatea infantilă ce bântuie, la noi este datorită ignoranței, lipsei de igienă etc., ea este desigur consecință a muncii prea grele a femeii în timpul sarcinii. Femeia de la țară în genere, nu refuză de a avea copii și în tot cazul nu munca o îndeamnă să se sustragă acestei îndatoriri. De câte ori n-am văzut femei torcând și totodată legănând cu piciorul albia în care doarme pruncul; iar la câmp ea lucrează la sapă, cu copilul lângă dânsa și nu se întrerupe decât pentru a-l alăpta. Dar tocmai fiindcă femeia aceasta este atât de harnică, ea trebuie îndrumată ca să știe să se menajeze, pentru ca munca istovitoare să nu fie în dauna copilului pe care-l poartă sau îl hrănește. Bărbatul la rândul său, ar trebui să știe să cruțe de la poverile prea grele pe mama copiilor săi. Munca femeii de la sat a avut drept consecință în timpul războiului asigurarea recoltelor, pe când bărbații erau duși la luptă. Astfel, de exemplu, statisticele ne arată că în 1915/16 când cu toată concentrarea se mai acordau concedii bărbaților pentru semănături, s-au semănat în Moldova: 1.313.351 ha., iar în 1916/17 și 1917/18, când femeile au fost absolut singure, s-au semănat respectiv 1.020.822 și 1.087.428 ha. De asemenea recoltele au putut fi îngrijite și strânse, asigurând astfel prin hărnicia femeii, hrana populației, atât în Moldova, cât și în teritoriile ocupate.

La oraș condițiunile de trai sunt cu totul altele și femeia începe a întâmpina greutăți multiple, când trebuie să se ducă la serviciu, părăsindu-și casa și copiii. Rămâne deci a ne întreba, fiind dată

propoziția în care numărul femeilor muncitoare și profesioniste a crescut, dacă această situație nouă, care se afirmă din ce în ce mai mult, este un bine sau un rău, pentru familie și societate, rău cel mult necesar contra căruia ar trebui să ne străduim pentru a ridica toate stăvilele posibile. Toți aceia care s-au ocupat de economie politică, știu totuși cât de zadarnic este de a încerca a se împotrivi curentelor datorite cauzelor economice.

În fața unei astfel de situațiuni, datoria societății este de a veni în ajutorul femeii pentru ca ea să poată concilia, pe cât se poate, datoria de mamă cu obligațiunile profesionale. Această necesitate ne explică înmulțirea grădiniilor de copii, care răspund unei nevoi sociale imperioase în zilele noastre. Azi, într-adevăr, sunt 88.088 copilași între 3-7 ani, repartizați în 1.320 grădinițe, unde sunt lăsați în pază și hrăniți, pe când mamele lor sunt la lucru. Sunt fabrici, în deosebi monopolurile statului, care au ca anexă a fabricii grădinițe de copii și leagăn pentru cei micuți, mama având dreptul de a-și părăsi munca la anumite ore pentru a-și hrăni copilul, și legislația nouă prevede obligativitatea acestor instituțiuni, acolo unde sunt mai mult de 50 femei în lucru. Totuși, problema leagănului este mult mai delicată, copilul mic scos în fiecare zi la primele ore ale dimineții și adus seara târziu acasă, fiind de multe ori expus a răci destul de grav. Singura soluție este amenajarea locuințelor în împrejurimea fabricii cum au făcut nu numai unele așezăminte ale statului, dar și unele întreprinderi particulare, care n-au avut să regrete materialmente această măsură umanitară, lucrătorul cu locuință, fiind mult mai statornic decât cel fără de casă.

Numărul crescând al femeilor și copiilor muncitori, a avut drept consecință o legislație importantă în ultimii ani, pentru ocrotirea lor, care a devenit o problemă mondială. Toate legile care s-au alcătuit în urmă, țin socoteala că femeia este înainte de toate mamă sau viitoare mamă. Munca ei este controlată pentru a nu seca în ea, puterea și posibilitatea maternității. Și cu toate argumentele ce se pot aduce contra acestei ocrotiri care o pune e drept, într-o stare de inferioritate față de concurența bărbătească, nu trebuie niciodată să pierdem din vedere rolul pentru care femeia a fost destinată de natură și în contra căruia nu ne putem niciodată răzvrăti, fără a primejdui bazele însăși ale societății și viitorul omenirii.

Dacă trecem însă de la pătura țărănească sau muncitorească la cea intelectuală, ne vom putea cu drept cuvânt întreba dacă criza căsătoriei pe care am constatat-o este datorită mentalității noi, creată femeii prin descătușarea ei din vechile norme de trai sau este

consecința altor împrejurări. Chestiunea aci este mai complexă și cauzele economice preponderente. Criza locuințelor este precum-păniitoare. Câte căsătorii nu s-ar face și câți tineri căsătoriți n-ar fi fericiți să aibă copii, dacă s-ar fi luat măsuri pentru înlesnirea chiriilor? În America, în special, ajunge ca o tânără pereche să aibă un mic capital agonisit, pentru a se instala în propria-i casă, plătind totul, inclusiv nelipsitul automobil, în rate. Lefurile sunt astfel calculate ca un funcționar cumpătat să poată deveni peste 5-6 ani proprietarul casei unde locuiește. La noi, scumpetea chiriilor și a vieții, salariile mici ale funcționarilor, dezechilibrul financiar din ultimii ani sunt printre cauzele care îngreunează căsătoria. Dar femeia care muncește mai caută ea oare să se împovăreze cu sarcina unei gospodării și cu îndatoririle căsniciei și maternității? Sau îndepărtându-se prin noile sale preocupări de rolul său străvechi este mai mulțumită să se sustragă primelor datorii?

Aș fi vrut să pot da în această privință precizii bazate pe cifre. Din nenorocire, nici o statistică nu arată câte femei necăsătorite sunt printre cele care muncesc și câte printre celelalte. Dealtminteri o astfel de statistică ar fi departe de a lumina chestiunea, căci a munci fiindcă nu ești căsătorită nu înseamnă că refuzi căsătoria pentru că muncești. Totuși următoarea statistică a Primăriei Capitalei ne poate sugera reflexiuni interesante:

Căsătorii în anii:	1923	1924	1925	1926	1927
Cu femei fără ocupație:	4.548	3.642	3.408	3.697	3.961
Cu femei având ocupație:	436	431	604	671	836

Vedem că ar fi o vădită tendință de urcare a căsătoriilor cu femei ocupate și o destul de simțitoare scădere cu celelalte. Bazându-mă, pe de altă parte, pe un contact direct și prelungit cu femei care muncesc în diferite direcțiuni, am convingerea că niciodată cariera n-a împiedicat o femeie de a dori să-și împlinească viața către care este chemată de menirea sa firească. Cu toate acestea trebuie să recunoaștem că necesitatea studiilor ani îndelungați și lupta pentru viață, fac ca femeia aceea nu mai are preocuparea constantă și exclusivă a căsătoriei. Pe de altă parte însă, azi când dota este aproape inexistentă, multe căsătorii nu s-ar face dacă femeia n-ar putea să aducă prin munca sa un spor de venit în menaj. Și câți bărbați nu sunt, care în urma greutăților întâmpinate după război, n-au împins singuri pe nevestele lor să-și găsească o ocupație, ne mai putând face față singuri nevoilor vieții?

Dar care este soarta acestor perechi, unde fiecare din soți pleacă după treabă? Cine vede de casă și mai ales care este soarta copiilor?

Aceste menaje n-au ele o lipsă de coeziune, prin absența zilnică a aceleia care este menită să întrețină zi și noapte focul sacru al căminului? Aci statistica ne poate iarăși veni în ajutor, dându-ne oarecari preciziuni.

Într-un spațiu de 6 luni din anul 1928 s-au încheiat în Capitală 2.637 căsătorii, din care 2.111 cu femei fără profesii și 526 cu femei declarând o ocupație. Pe de altă parte, au fost 380 divorțuri printre femeile neocupate și 45 printre cele cu ocupație. Proporția între căsătorii și divorțuri este deci cam de 9 la sută, printre femeile ocupate și de 19 la sută printre celelalte. De la anul 1920 la 1926, trecând prin diferite fluctuațiuni, numărul divorțurilor a rămas simțitor același, înregistrând chiar o ușoară scădere :

în 1920.....7.716 divorțuri pentru țara întreagă.

în 1926.....7.400 divorțuri pentru țara întreagă.

Dacă considerăm că în acest răstimp numărul femeilor care muncesc a sporit în proporția simțitoare pe care am arătat-o, putem deduce cu oarecare temei, că dacă femeia care muncește nu se mai gândește exclusiv la căsătorie, totuși odată căsătorită, menajul ei este mai trainic și n-am auzit ca motivul divorțului să fie vreodată cariera sau ocupațiunea femeii. E drept că mulți bărbați se plâng oarecum de starea de lucruri creată prin munca soțiilor lor, totuși bărbatul recunoaște că nu s-ar putea lipsi de sporul de venit adus de femeie; rareori o împinge să demisioneze și n-am auzit ca o căsătorie să ajungă la neînțelegeri grave din această pricină. Când se ivește câte un conflict de muncă între ambii soți prin incompatibilitate între cariere, de exemplu când domiciliul în alt oraș se impune unuia dintre ei, ori sunt stări tranzitorii, de regulă femeia este aceea care renunță la cariera sa, sacrificiu mare uneori, căci după ani de trudă ea rămâne adeseori cu bătrânețele neasigurate. Cunosc multe cazuri de felul acesta, dar nu cunosc nici unul unde o căsnicie fericită să fi fost sacrificată carierei femeii.

Dacă în familia unde femeia muncește, se divorțează mai puțin, aceasta se poate explica destul de ușor. Cu toate că sunt cazuri unde bărbatul exploatează munca femeii sale, cazuri ce se întâlnesc aproape exclusiv în lumea muncitorească, cazuri iarăși unde bărbatul profită de ocupația femeii pentru a neglija căminul, totuși în mare majoritate bărbatul își respectă mai mult nevasta și o menajează mai mult când o vede muncind.

Femeia fiind materialmente independentă și creându-și o poziție socială prin ea însăși, nu mai simte nevoia imperioasă de a se căsători cu orice preț pentru a mai avea un sprijin, nici pentru a

umple golul unei vieți deșarte. Ea nu-și mai leagă viața decât dacă crede într-adevăr că și-a găsit un tovarăș pentru zile bune și rele. Ea devine poate mai dificilă, dar mai liberă și mai conștientă în alegerea sa. O dată căsătorită, ea este mai înțelegătoare a psihologiei omului istovit de muncă. Ajungând abia să împace datoriile carierei cu acelea ale căsniciei, nu mai are prea mult timp de petreceri, nici ore deșarte consacrate visurilor primejdioase. Pentru ea îndeletnicirile casnice nu mai sunt o povară searbădă, ci reprezintă momentul așteptat unde-i va fi îngăduit de a redeveni pentru o clipă femeie, și numai femeie. Stiu bine că multe femei neprofesioniste au fost și sunt mame exemplare, care găsesc că un bărbat și o casă de copii ajung cu prisosință ca să umple o viață. Totuși trebuie să mărturisim că pentru femeile care duc o viață cu mai puține griji, ademenirile sunt mai numeroase. Azi bărbatul este toată ziua afară din casă, acaparat de o muncă intensă. Femeia, odată gospodăria terminată și copiii trimiși la școală, mai are multe ore de libertate și simte nevoie de distracții: de aci jocul de cărți, goana după plăceri, cinematograful, *dancing-urile* etc., care atrag femeia mai mult afară din cămin decât orele de muncă și aduc după sine atâtea divorțuri și neînțelegeri. Tema aceasta a fost tratată cu mult „umor” în piesa franceză „Maître Bolbek et son mari”. Sub o formă hazlie și ușoară, autorul a studiat această stare de lucruri și a tras concluziuni juste și picante. Maître Bolbek este o tânără avocată, maestru al baroului și atât de pasionată pentru meseria sa, că renunță complect la viața sa de femeie. Lucrurile merg atât de departe încât bietul soț ajunge să ceară audiență de la soția sa pentru a obține câteva momente de convorbire. Dar văzându-se pe punctul de a pierde dragostea soțului pe care-l iubește, ea recunoaște că fericirea sa de femeie este mai presus de vraja succesului și renunță la gloria baroului pentru a redeveni numai femeie. Dar acum este atât de copleșită de viața mondenă, redevenind sclava croitoresei, modistei, a obligațiunilor sociale, încât bietul soț, ca să-și vadă nevasta ajunge să-i fixeze rare momente de întâlnire la cutare sau cutare recepție. În viața aceasta plină numai de deșertăciuni, femeia cinstită de odinioară, care n-avea timpul să asculte cuvintele de dragoste ce i se șopteau, se află pe punctul de a ceda ademenirilor vieții frivole ce o duce. Bărbatul care prinde de veste la timp, a intervenit din toate puterile sale, pentru ca nevasta să-și reia viața de muncă de altă dată.

Să nu tragem de aci concluzia că bietul bărbat este întotdeauna o victimă. Nu. Dar este evident că dacă e bine ca femeia să aibă o viață cât de ocupată, totuși ar fi de dorit ca ea, când este măritată

mai ales, să știe să-și împartă viața deopotrivă între datoriile carierei și cele curat femeiești. Ea trebuie de la început, să nu piardă din vedere în alegerea carierei, posibilitatea căsătoriei și a maternității, căci, dacă pentru pătura muncitorească sunt legi care protejează munca femeii și împiedică sleirea puterii ei de maternitate, în profesiunile libere ea este în afară de îngrădirile legilor. Ea trebuie să știe singură să-și organizeze viața în așa fel, ca să nu sacrifice nici una din îndatoririle sale firești. Sunt cariere care admit oarecare elasticitate în numărul orelor de muncă și în special profesoratul, care pentru această cauză și altele de vădită vocațiune naturală, este prin excelență, cariera femeii.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem greutatea mare de a vedea de carieră și de a crește în același timp o casă de copii. Avem totuși exemple nenumărate de femei, care au muncit egal cu bărbatul lor și au crescut 5-6 copii, învederând astfel că, cu cât ești mai ocupat, cu atât găsești mai mult timp pentru a le face pe toate.

Ar fi fost interesant de a avea o statistică generală a femeilor care muncesc în diferite pături sociale, a ști câte se căsătoresc dintre ele, câți copii au în medie și câți le trăiesc. Acest studiu lipsind, trebuie să ne mărginim la câteva anchete parțiale. Statisticile Primăriei nu arată la nașteri decât profesia tatălui, iar aceea a mamei nu o arată decât în ce privește copiii nelegitimi; astfel nu ne pot fi de nici un folos. Din anchetele la fabrici, constatăm la muncitoare o mortalitate infantilă grozavă. În ce privește servitoarele, știm cu toții cât de greu este de a găsi un loc cu un copil în brațe; cu mai mulți nici de gândit. Pentru ele însă, măsura serviciului de asistență de a plasa pe servitoarele cu copii cu un preț mai mic, dându-le pe de altă parte un ajutor din fondul de asistență, este foarte bună și ar trebui generalizată. Femeia care crește un copil aduce un serviciu societății și este legitim să fie ajutată. Iar dacă privim spre pătura mai ridicată, vedem în genere numărul copiilor micșorându-se, chiar dacă mama nu are ocupație în afară; aceasta pentru cauze multiple.

În lipsă de statistici generale foarte greu de stabilit, am încercat de a mă folosi de ancheta făcută printre funcționarele Ministerului Muncii, care mi-a fost pusă la dispoziție cu atâta bunăvoință de D-nul Director D. Constantinescu. Vedem că din 565 funcționare, care depind de acest departament, 283 funcționare sunt necăsătorite și 282 funcționare căsătorite sau văduve. Dintre ele, 75 au câte 1 copil, 33 câte 2 și 18 câte 3 sau mai mulți, căci este de observat că statul care acordă o alocație atât de mică pentru primii 3 copii, nu dă mai nimic pentru cei care trec de acest număr, având aerul să

găsească, că funcționarul care are mai mult de 3 copii, face un lux ale cărui consecințe îl privesc. E adevărat că la noi populația este în creștere simțitoare, cu toată mortalitatea infantilă care bânuie. Cifrele ce le-am dat și toate pe care aş putea încă să vi le prezint nu pot da nici o precizie asupra scăderii natalității printre femeile profesioniste. Numărul mare de copii, care ne sunt dați de sate, fac ca problema să nu fie încă arzătoare la noi. Dar este de ajuns de a constata, prin exemple pe care le avem cu toții sub ochi, că femeia poate munci, crescându-și în același timp și copiii. Urmărind această problemă de mult în instituțiunea pe care am cinstea s-o conduc, am constatat că nici odată o femeie funcționară nu s-a dezinteresat de fiica sa, sub pretextul ocupațiilor sale profesioniste; ea găsește întotdeauna vreme pentru a urmări de aproape studiile și purtarea fiicei sale, căci ea știe prin experiență cât de neprețuită va fi pentru ea cariera pentru care se pregătește. Dar mi s-a întâmplat, și nu o singură dată, ca femei fără profesii, să nu găsească, timp de ani de-a rândul, o oră pentru a se interesa de copiii lor. Se întâmplă destul de des ca femei cu profesii, căsătorite sau nu, neavând copii, să adopte sau să crească vreunul, arătând prin aceasta, în modul cel mai minunat, cât de nesecate rămân în sufletul femeii dragostea și dorul de copil.

Dacă am văzut femeia muncitoare plecând de dimineață la muncă, cu copilul în brațe pentru a-l depune la leagăn sau a-l duce la grădiniță, pentru femeia funcționară primii ani ai copilului ei, sunt desigur cei care prezintă cele mai mari dificultăți, când ea nu are norocul de a avea în familie o femeie mai în vârstă, care să-i țină locul la copil. Am cunoscut tinere perechi, unde ambii părinți își împărțeau atât de bine timpul și ocupațiile profesionale, încât aproape la fiecare moment unul din ei se afla acasă și supraveghea copilașul. S-au făcut destule glume și caricaturi, arătând bărbatul alăptând copilul cu biberonul, pe când femeia merge la tribunal și la vot. Femeia a dovedit că, într-o viață bine organizată, se găsește timp pentru toate, dar sunt și bărbați care caută, când femeia este la slujbă, să-i înlesnească pe cât pot răspunderea casnică. Astfel, căsătoria tinde să devină o asociație solidară, unde ambii soți, având aceleași preocupări, cunoscând deopotrivă povara muncii, se menajază reciproc, se ajută, fără ca atribuțiunile fiecăruia să fie o cetate de nepătruns. În aceste căsnicii, bărbatul este mai puțin pretențios și mai puțin ciudat; femeia cunoaște mai bine valoarea banului și este mai înțeleghătoare a psihologiei omului de multe ori istovit de muncă și de griji. Idealul nu mai este femeia păpușă și obiect de lux, ci tovarășa harnică și înțeleaptă.

în timp când femeile au dat lupta ca să li se deschidă rând pe rând toate universitățile și școlile de specializare, multe discuții au avut loc asupra consecințelor dezaastroase ce era să le aibă asupra societății amestecul femeii în diferitele cariere. Azi experiența este făcută și putem judeca aportul ei de muncă în diferitele cariere pe care le-a îmbrățișat precum și randamentul ei.

În toate clasele sociale ea s-a îndreptat de preferință după însușirile ei firești. Întrebând directorii de fabrici asupra valorii muncii sale: „Este egală cu a bărbatului”, mi-au răspuns ei, „când o pui la lucrări delicate sau care cer multă răbdare și conștiință”. Evident că chestiunea nu se poate discuta când e vorba numai de putere și de rezistență fizică. Ca lucrătoare în fabrici, ele rareori se specializează, formând un element mai fluctuant, probabil fiindcă munca lor depinde mult de căsătorie și maternitate și nu prea vedem printre ele ucenice sau calfe. Ele se specializează de preferințe la restaurante, la croitorie, lenjerie etc., sau vânzătoare de prăvălii. Aci totuși patronii recunosc că în genere femeile au un randament inferior bărbaților, acolo unde se cere multă putere de convingere, femeile fiind mai puțin îndrăznețe.

În profesiunile libere, le vedem îndreptându-se cu o preferință vădită către profesorat, care este și menirea lor firească. Astfel în învățământul primar, numărul lor a sporit de la 9.998 în 1921/22 la 14.813 din 1926/27, iar în învățământul secundar de la 2.014 în 1921/22 la 4.058 în 1926/27, pe când numărul bărbaților trece numai de la 4.058 la 7.365, cu toate că școlile de băieți s-au înmulțit mai mult decât cele de fete și este de prevăzut că cu timpul, femeile vor înlocui în parte bărbații, ca profesoare la clasele inferioare de băieți. La București, vedem la facultatea de litere, care prepară aproape exclusiv corpul didactic, numărul studentelor superior celui al studenților: 2.604 față de 2.121. Iar cea mai mare parte din cele care urmează științele se destină asemenea profesoratului. La farmacie, numărul fetelor este cu mult superior celui al băieților: 402 față de 265. La drept, sunt numai 965 studente față de 7.082 studenți. Multe femei s-au îndreptat spre medicină și au adus mai ales în timpul războiului, cele mai însemnate servicii. Ca funcționare, până acum femeile au rămas în genere în posturi inferioare și multe discuțiuni au avut loc în jurul capacității lor. De fapt, părerile asupra randamentului lor de muncă sunt foarte împărțite, unii susținând că priceperea lor, mai ales repeziciunea lor în executare, este cu mult inferioară și că în posturi mai înalte nu știu să se impună cu suficientă autoritate. Am auzit din contra, directori de servicii susținând că

n-ar voi să aibă decât femeii în jurul lor, acestea fiind mult mai conștiincioase și mai cinstite, iar că acelea, ce-i drept puțin nume—roase, care au ajuns să înainteze la posturi superioare au avut toată energia și prestigiul necesar. Este posibil că dacă femeile n-au înaintat decât prea puțin în posturi superioare, faptul este datorit împreju—rării că până acum, puține femei titrate au intrat ca funcționare, cea mai mare parte dintre ele neavând decât studii incomplete. Astfel, la Ministerul Muncii de exemplu, din 565 funcționare care alcătuiesc 25 la sută din totalul funcționarilor acestui departament, 28 abia sunt cu studii universitare complete, 346 n-au decât 4 clase secundare sau studii echivalente, iar restul având titluri interme—diare. Nu putem deci prejudeca dacă femeia este în stare să se impună în posturile superioare, deoarece trebuie un timp mai lung de adaptare și un număr mai mare de funcționare pentru ca selecțiu—nea să se poată face și pentru ca comparațiunea să fie echitabilă.

La noi în țară, cu toate cele ce se spun, chestiunea concurenței nu se poate pune pentru nici un fel de muncă, căci, mai ales în urma marelui război, am avut atâtea goluri de umplut, încât nu putem avea adevărat „șomaj” și nici „pletură intelectuală”. Sunt țări ca Cehoslovacia, unde s-au ridicat discuțiuni vii asupra acestei chestiuni și s-a încercat a se trece chiar un proiect de lege, care tindea să înlătore de la postul său pe femeia care se căsătorește. N-am avut nevoie să insist asupra nedreptății unei atare legiferări și asupra imoralității sale, căci ea ar fi o încurajare spre concubinaj. La noi, legislația prevede un procent fix de femei, care nu poate fi depășit și variind după grade, adică mergând în scădere spre gradele superioare. În realitate, acest procent este de multe ori întrecut în posturile inferioare și departe de a fi atins în cele superioare. De fapt, singura măsură echitabilă ar fi de a se pune locurile la concurs.

Dacă considerăm problema muncii femeii sub latura morală, nu putem de asemenea să nu ne amintim de discuțiile aprige care au avut loc, când ele au cerut să li se deschidă ușile universităților. De fapt nici o perturbație n-a existat și nici dezordini grave, așa că nimeni nu se mai miră azi văzând fetele și băieții, urmând cot la cot, aceleași studii. S-a mai vorbit mult și despre promiscuitatea funcțio—narelor și a profesionistelor cu colegii lor. Nu ne îndoim că dezordini există și mai ales în țările unde bărbatul este de mic educat în ideea că totul îi este permis și că n-are nici un fel de răspundere față de femeia pe care a sedus-o și nici măcar față de copilul comun. Cred totuși că promiscuitățile *dancing-urilor* și ale meselor de joc sunt mult mai primejdioase și dacă este o mică minoritate de femei

pentru care universitatea sau ministerul sunt un prilej de ispite, dacă banii ce-i câștigă servesc numai pentru a le da mijlocul de a-și satisface gustul de lux, sunt mii de femei care trec neobservate, lucrează în tăcere și își câștigă prin muncă o viață cinstită. Azi un tată care are 3-4 fete fără speranță de a le înzestra, este liniștit dacă le asigură o carieră. Iar ce s-ar face atâtea văduve, împovărate de copii, dacă n-ar urma această cale? Numai la Ministerul Muncii, despre care am vorbit, sunt 97 femei văduve, care trăiesc astfel în mod demn.

Pe de altă parte, în urma marelui număr de femei atrase în afară de cămin prin ocupațiile lor, condițiile de viață se modifică simțitor. Viața de societate de altă dată tinde să dispară, aceasta datorită și locuințelor mai reduse, alături de viața scumpă și veniturile micșorate. Distracțiile le găsim mai mult în afară de casă: pe la teatre, cinematografe, baluri publice etc. Restaurantele se înmulțesc. Traiul casnic tinde spre o simplificare extremă, datorită și celorlați factori economici, dar și în mare parte, ocupațiilor femeilor. Hrana tinde, mai ales în unele țări ca Anglia și America, spre o adevărată industrializare. În aceste țări, ca și în toate țările nordice, mesele principale sunt de cele de dimineață și de seară, pe când dejunul este redus la o simplă gustare care se ia pe la bodegi și lăptării. Astfel ziua întreagă, scutită de preocuparea mesei, este consacrată muncii și femeia rămâne liberă să-și vadă de ocupații în afară de casă. Organizarea menajului devine chiar o preocupare a științei. La Paris expoziția menajeră, cu toate aparatele datorite ultimelor progrese tehnice, a dovedit că simplificarea și raționalizarea gospodăriei a devenit o preocupare serioasă, atât din cauza activității femeii în afară de cămin, cât și din cauza lipsei de servitori, care la rândul său este, în parte, consecința trezirii ambițiilor femeiești. Chiar și la noi această evoluție a început să devină simțitoare. Până și toaleta însăși s-a modificat, precum și idealul estetic: părul scurt, linia dreaptă și suplă, arată ființa în activitate continuă. În ce privește educațiunea copiilor, ea tinde a se face în comun, ca odinioară la spartani. De la 3 ani, copilul este dus la grădiniță, care a dat cele mai bune rezultate educative, apoi pe la școli, căci studiile de azi, cerând din ce în ce profesori mai specializați, nu se mai pot face acasă. Pentru a se pregăti pentru viața de greutate și aprigă concurență ce-l așteaptă în viitor, copilul trebuie preparat de mic în mod serios și sistematic.

Lupta dusă de femei pentru a cuceri dreptul de muncă în toate ramurile de activitate, serviciile reale care le-au adus în timpul

războiului, umplând golurile lăsate de bărbați, ca medicii, funcționare în ministere și poștă, munca depusă în comerț și agricultură, unde au asigurat viața economică a țării, bărbăția celor rămase văduve, care cu ajutoare atât de mici au știut să facă față greutăților vieții, avântul general spre muncă și carieră, despre care am vorbit, au îndreptățit femeia de a cere și drepturile politice, care sunt ca un corolar al dreptului de muncă, drepturi indispensabile femeii pentru a apăra și întregi acest drept de muncă, care i-a fost refuzat timp atât de îndelungat.

Deși menținută încă în afară de Corpurile legiuitoare, femeia a exercitat asupra lor o înrâurire incontestabilă în ce privește legislația femeii și a copilului. Cu un spirit de solidaritate și de organizare desăvârșită, ele au alcătuit de acum 40 de ani acele mari organizări internaționale, care au pregătit atmosfera generală de ocrotire a femeii și copilului. Dezideratele lor prezentate sub formă de moțiuni, în urma fiecărui congres internațional, diferitelor guverne și mai târziu Soc. Națiunilor, au servit întotdeauna de bază, reformelor noilor legi.

Când au intrat pe la municipii și în Parlament, toate eforturile lor au tins spre aceeași țintă și putem spune în mod cât se poate de obiectiv că spiritul de umanitate, de solidaritate, de protecție a celor slabi, ideile de înfrățire și pace, care tind a se impune lumii noi izvorâtă din marele război, sunt sentimentele datorite într-o bună parte participării femeilor la viața publică și socială. Ele au avut de la început, în programul lor, lupta în contra flagelelor sociale și dacă azi regimul „sec” a triumfat în America, este grație votului solidar al femeilor, care pe toate terenurile au o incontestabilă înrâurire de moralizare asupra societății. Femeia de azi determinând și urmând curente noi, impuse de evoluția societății în care trăiește, nu mai poate duce viața de altă dată. Ea trebuie să muncească alături de bărbat, trebuie să împartă cu el și greutățile, și răspunderile. Căci după cum familia nu poate exista fără legătură strânsă între femeie și bărbat, tot astfel marea familie, care este societatea și statul, nu vor da roade desăvârșite decât prin munca înțeleaptă și coordonată a ambilor factori, care trebuie să știe fiecare, respectând însușirile și îndatoririle sale naturale, să se adapteze și condițiunilor vieții moderne.

D-ra Catherine Cerkez

Text reprodus din R. Catarg și I.C. Chiriacescu,
Femeia în noua epocă a omenirii, Atelierele grafice
„Răsăritul”, București, 1929, pp. 49-64.

Index

A

- Aberdeen, Lady 52, 300, 311
Abrud 31, 133, 167, 338
Acțiunea Feministă 37-39, 48, 196,
199, 203, 206, 234, 237, 239
Aciu, Elena Dr. 330
Adunarea de la Alba-Iulia din noiembrie 1918 264
Africa 58
Africa engleză 246
Agripina 24, 74, 85, 130
Alba de Jos 17
Alba-Iulia 35, 189, 197-198, 238, 302
Albina Românească 12, 139
Alessiu, Eleftera 60
Alessiu, Sofia I. 60
Alexandrescu, senator 261
Alexandru Vodă 228
Alexi, Maria 134
Alianța Internațională pentru Sufrajul Femeilor 48-49
Alistari, Dr. Elena 195
Amicul familiei 5, 72
Anastasiu, Elena 135
Andronescu Gheorghiu, Smaranda (Smara) 108, 150
Anglia (Englittera) 12, 14, 76-77, 94, 123-124, 156, 215, 246, 255, 257, 262, 280, 291, 316, 352
Antipater, guvernatorul Macedoniei 85
Antonescu, Mișu 178
Anuarul Uniunii Femeilor Române din România Mare. Al șaptesprezecelea an de la întemeiere. 1913-1930 31, 46, 168, 304
Apostol Pop, Maria 60, 132
Arad 31, 76, 167, 172, 301
Arbore, Ecaterina 16-17, 31, 48
Ardeal 19, 132-133, 135-136, 192, 239, 260, 264, 295, 302-304, 330, 331, 333, 335, 338
Argentina 51, 300
Arhimandrescu, Ecaterina 134
Arhiva pentru Știința și Reforma Socială 41, 43, 250
Aricescu, Iulia 69, 135
Aristotel 267
Armășescu Calomeri, Lucia 164
Ashby, Corbett 300
Asia 58
Aslan, Ceaur 96
Aslan, Dya C. 187
Aslan, Irina 132
Asociația Astra 338
Asociația București 332
Asociația Cultura și ajutorul femeii 31
Asociația Drepturile femeii 30, 43, 48, 141-142, 150, 191, 250, 266, 287, 289
Asociația Emanciparea Femeii 29, 150
Asociația femeilor maghiare 334
Asociația pentru Emanciparea Civilă și Politică a Femeilor din România (A.E.C.P.F.R.) 37-38, 40, 46, 48-49, 162, 193, 206-207, 214, 233, 276
Asociația feminină din Oltenia 302
Asociația feministă 49, 277, 332, 337
Asociația feministă București 337
Asociația feministă din Constanța 337
Asociația feministă din Galați 336
Asociația Oltenia 332

- Asociația feministă din Varșovia 282
 Asociația internațională a femeilor
 pentru dreptul de vot 259
 Asociațiunea din Viena pentru propa-
 garea industriei casnice femeiești
 129
 Asociația pentru instrucția elemen-
 tară din Franța 21
 Asociația pentru înaintarea și răs-
 pândirea științelor 141
 Asociațiunea transilvană pentru lite-
 ratură română și cultura poporu-
 lui român 23
 Asociațiunile feminine maghiare 294
 Asociațiunile feminine minoritare 290
 Asquith, H. H. 205, 257
 Association „Parents et Ecole” 309
 ASTRA 23, 32, 35
 Atanasiu, M. 201
 Atanasovici, dna 282
 Atena 50, 296, 300, 308, 311
 Athal, Lady 316
 Athanasescu, M. 187
 Athanasiu, Margueritte 309
 Atlantic, Oceanul 266
 Auclert, Hubertine 144
 Australia 41, 89, 147, 149, 246, 255,
 265, 280
 Austria 14, 216, 246, 255-256, 262
 Austro-Ungaria 24, 26, 31, 35-36,
 165, 168
 Averescu, Alexandru (general) 235,
 251, 294
- B**
- Bacău 26, 202
 Bagardi, Adela 164
 Baia-Mare 302
 Baiulescu, Elena 24, 132, 134, 138
 Baiulescu, Maria B. 31-32, 41, 46,
 139-140, 166-169, 301, 329, 331,
 332-334, 336-339
 Baldovin, Elena 164
 Balfour, Arthur James 257
 Baș, Ioana M. 187
 Banat 197, 293, 295, 301-302, 304,
 311, 329, 333, 335, 338
 Barbu Dinu, Virginia 187
 Barițiu, George 12, 139
 Barthélemy, Joseph 257-258, 265
 Basarab, Matei 18
 Basarabia 36, 77, 192, 194-195, 197,
 264, 304, 311
 Basch 258
 Basel 48
 Bălcescu, Nicolae 12-13, 19
 Bălcescu, Sevastița 19
 Bărbulescu, Ana 164
 Bârlad 202
 Bârsean, Catinca 301-302
 Bârseanu, Andrei 138-139, 339
 Bârseanu, Ecaterina A. (Catinca) (n.
 Nicolau) 31, 139-140, 167, 331,
 337
 Bebel, August 14, 16
 Beccari, Alaude Gualberta 77
 Becreri, Lydia E. 77
 Beethoven, Ludwig van 106
 Beiderhase, dra 144
 Beleş, Sofia 31, 167
 Belgia 125, 182, 246, 255
 Belgrad 49, 53, 311
 Benoist, Ch. 258
 Bercea, Ecaterina 164
 Bergman, Ernst von 84
 Berlin 129, 162
 Beșliu, Ana 34
 Beșliu, Maria 34
 Bethlen, Paula, contesa 294
 Bibicescu, Ioan 201
 Bidu, Otilia 139
 Bihor 38
 Bilcescu Alimănișteanu, Sarmiha 179
 Birăescu, Ana 139
 Bismarck, Otto von 265
 Bjornson, B. 176
 Blaga, Elena 138
 Blaga, Iosif Dr. 137-138
 Blaj 23, 31, 35, 133-134, 137, 167-169,
 337
 Blebea, Bălașa 134, 140
 Blebea, Elena 139
 Bod 336
 Bodocan, Eliza 337
 Bogdan, Șt. 42

- Bogdan, Eufrosina 74
 Bogdan, Maria Popescu 137
 Bogdan, Natalia 74
 Boilă, Livia Dr. 337
 Boilă, Z. 333
 Bolliac, Cezar 250
 Bologna, Iacob 134
 Bologna 77
 Boltres, Elena 134
 Bonaparte, Napoleon 18, 43, 264
 Bononi 149
 Boronesco, E. 74
 Borza, Sabina, dr. 338
 Boston 78
 Bote, Adela 164
 Botez, Calypso C. 36, 40-43, 46-47,
 187, 232-233, 250, 266, 277, 287,
 294, 308, 310, 312, 332, 337
 Botez, Corneliu 42
 Botez, Raluca 103
 Botiș, Maria Dr. (Maria Ciobanu) 172
 Botoșani 72
 Bottea, Elena 164
 Braniște, Maria 139
 Brașov 9, 23-25, 31, 33, 37, 45, 60,
 62, 64, 132-139, 165, 167-169, 200,
 301, 303, 308, 329, 331, 333-334,
 336-339
 Brăila 19, 26
 Brătășanu, Maria 201
 Brătescu, Natalia 135
 Brătescu-Voinești, I. Al. 30, 163
 Brătianu, Dumitru 12, 20
 Brătianu, Eliza 34
 Brătianu, Ion 12, 104
 Brătianu, Ion I. C. 30, 39, 236
 Brazilia 51, 300
 Brediceanu, Tiberiu 167
 Bridel, L. 286
 Broca, Paul 83, 88-92
 Broșteanu, Ana 34
 Bruxelles 162, 179
 Buberl, Casandra 128, 131
 Bucovina 6, 24, 25, 36, 41, 77, 127,
 128, 129, 130, 131, 192, 293, 295,
 302, 303, 311, 330, 333, 337
 București (Capitală) 9, 14-16, 20, 22,
 25-26, 28-29, 31, 33-37, 40-41, 43,
 46-49, 52-53, 69, 72, 76-78, 80,
 82, 127, 150, 162, 180, 185, 197,
 202, 225, 233, 244-245, 249, 266,
 270-271, 277, 282-283, 287, 289,
 290, 293, 295, 300, 308-311, 313,
 318-320, 326, 328, 331-335, 337,
 340-341, 346, 350, 353
 Budapesta 48, 138, 150
 Budila 295
 Buffon, Georges Louis Leclerc 85
 Buisson, Ferdinand 144, 258
 Bușor, Paul 36, 186, 235
Buletinul Muncii 340
 Buletinul trimestrial al Asociației
 pentru Emanciparea Civilă și
 Politică a Femeilor Române,
 (Buletinul Asociației pentru
 Emanciparea Civilă și Politică a
 Femeilor Române, Buletinul
 Trimestrial, Buletinul trimestrial
 al A.E.C.P.F.R.) 37-38, 162, 193,
 214
 Bulgaria 281
 Bulletin du Conseil National des
 Femmes Roumaines 34
 Burbea, Ecaterina M. 60
 Burduloiu, Maria 139
 Buretia, Ecaterina 60
 Buretia, Elena V. 60
 Busila, Floru 310
 Bută, Elena Dr. 164
 Buțoreanu, Maria C. 28, 37, 162, 214
C
 Caligula, Gaius Caesar Augustus
 Germanicus 85
 Callimachi, Scarlat, legea lui 18
 Canada 246, 255
 Cananău, Lucia 164
 Candiano, Florica C. 187
 Candrea, Veturia 337
 Cantacuzène, Sacha 187
 Cantacuzino, Alexandrina Gr. 12, 34,
 40-43, 44-47, 49-53, 200-201, 203,
 249, 277, 283, 289, 295-296, 300,
 301, 306, 308, 310-311, 318, 331
 Cantacuzino, Ana Leon 49

- Cantacuzino, Ecaterina Gr. 34
 Cantacuzino, Marcelle 187
 Cantacuzino-Paşcanu, Lucia 187
 Canterbury, arhiepiscopul de 257
 Cantilli, Elena 132
 Cantilli, Florica P. 187
 Cantilli, Maria P. 187
 Canton 246
 Caragea, Ioan, legea lui 18, 178
 Caransebeş 200
 Carcalechi, Sevastia 135
 Carmen Sylva (regina Elisabeta) 73
 Carol cel Mare 85
 Carol I, regele 201
 Carol II, regele 339
 Carp, Profira 103
 Carp, Smaranda 74
 Carpați, Munții 23-24, 33, 140
 Casa Femeii (La Maison de la femme)
 34, 53, 277, 306, 309, 311, 313, 318
 Casa Școalelor 336
 Catarg, R. 353
 Catargi, Elena D. 187
 Catargi, Maria A. 74
 Catargi, Maria C. 74
 Catargi, Micaela 49, 303, 331, 333,
 334
 Catargi, Pompilica N. 187
 Cazimir, Maria 74
 Cădere 164
Călăuza ostașului 35
 Cănanău, Valentina 187
 Câmpeni 134-135
 Câmpulung-Moldovenesc 338
 Ceaur Aslan, Sofia 74
 Ceaușescu, Elena 12
 Cehia 215
 Cehoslovacia 49-50, 246, 277, 281,
 291, 297, 351
 Centenary Collegiate Institute 309
 Cepescu, Ioan 60
 Cercul de studii feminine de la Iași
 37
 Cercul feminin socialist din București
 30
 Cerkez, Catherine (Ecaterina) 201,
 282, 311-312, 353
 Cerkez, Maria C. 187
 Cernăuți 24, 35, 37, 76, 128-130,
 304, 329, 334-335
 Chambrun, contele de 300
 Chefaliade, Maria 164
 Chendrino, Maria A. 103
 Chicago 259
 Chicomban, Reveica S. 134
 Chiffa, Amalia 139
 Chilian, Clemansa 34
 China 259, 280, 307
 Chiriacescu, I.C. 353
 Chișinău 195
 Chrisoscoleu, Sofia (n. Cocea) 20-21,
 69
 Churchill, Winston 257
 Cicio Pop, Eugenia 301
 Cicio Pop, Ștefan 301
 Cihodariu, Elena 164
 Cioflec, Efrosina 134
 Cioranu, Eugenia 134
 Cipariu, T. 23
 Cișman, Elena 103
 Ciurcu, Carolina H. 60
 Ciurcu, Luisa G.H. 60, 64
 Ciurcu, Maria N. 132, 134
 Ciurcu, Zoe T. 134
 Ciurcu, Zoiția Th. 60, 64
 Ciurea, Ecaterina V. 103
 Climescu, Maria 164
 Clonaru, B. 201
 Clubul feminismului internațional
 148
 Cluj 9, 32, 35, 52, 133, 167, 306,
 334, 337
 Cocea, N.D. 30, 150
 Codreanu, principesa 195
 Colin, Ambr. 258
 comitete parlamentare pentru votul
 femeii 258
 Comitetul [Politic] al Reuniunii
 Femeilor Române din Brașov 24
 Comitetul Central al Damelor din Iași
 (Comitetul Central din Iași) 22,
 73
 Comitetul Central de Asistență
 Socială 40
 Comitetul doamnelor din Piatra 80

- Comitetul Doamnelor pentru ajutorul ostașilor români răniți 22
- Comitetul femeilor medici 22
- Comitetul filantropic al doamnelor din Focșani 80
- Congresul Alianței pentru Sufragiu, [mai, 1923] 280
- Congresul feminin de la Washington 277, 305
- Congresul pentru sufragiul feminin de la Roma 277
- Consiliul dirigent al Ardealului 35, 198
- Consiliul Internațional al Femeilor (C.I.F.) 40-41, 51-52, 240, 242-244, 259, 277, 300, 310-311
- Consiliul municipal din Praga 282
- Consiliul municipal din Varșovia 282
- Consiliul Național al Femeilor Române (Consiliul Național al Femeilor, Consiliul Național al femeilor Române, Consiliul Național, Conseil National des Femmes Roumaines, C.N.F.R.) 34, 40-45, 49, 52-53, 177, 240-245, 283-284, 287, 289-290, 305-313
- Consiliul Național Central Român cu sediul la Arad 35
- Consiliul Național Român din Cernăuți 35
- Consiliul Superior al Muncii 39
- Constantinescu, Al. 202
- Constantinescu, D. 348
- Constantinescu, Mina 135
- Constanța 308
- Constituția Românească 250
- Conta Kernbach, Ana 36, 187
- Conta, Vasile 36, 95
- Contemporanul* 27, 95
- Convorbiri literare* 109
- Copaci, Ana 128
- Copenhaga 48
- Corbu, Stana A. 60, 64
- Corespondenzblatt* 262
- Corilos, dna 282
- Cornelia (mama celor doi frați Grachus, Tiberius și Caius) 67
- Corvinu, Zoiția I. 60
- Cosma, Lucia 176
- Cosma, Maria 167, 173, 339
- Costiescu, Eufrosina 132
- Costinescu, Ion 237
- Coșoiu, Mary 187
- Craiova 22, 202, 304, 332, 335, 338
- Crimeea 20, 246
- Crișan, Ionel 176
- Cristea, Lilica Dr. 187
- Crucea Roșie 22, 202, 277
- Crucea Roșie Maghiară din Cluj 337
- Culoglu, Marieta 187
- Cultul eroilor noștri* 34-35
- Cunțan, Maria 108
- Curie, Marie 279
- Curier de ambe sexe* 5, 12, 59
- Curierul* 22
- Cuțarida Crătunescu, Maria 247
- Cuțescu-Storck, Cecilia 38, 300
- Cuvântul femeilor* 47
- Cuvier, G. 84, 88, 90-91
- Cuza, Al. Ioan 21
- Cuza, Elena 19
- Cuza, Natalia P. 187

D

- Dacia* 21, 69, 249
- Damian, Maria A. 103
- Damian, Maria I. 103
- Damian, Simion 138
- Damian, Zoe I. 134, 138-139
- Damo, fiica lui Pitagora 85
- Dan, Pompiliu 137
- Dandurand, Raoul 292
- Danemarca 51, 145, 156, 205, 215, 255, 257, 280, 300
- Danzig 291
- Dariu, Paraschiva 139
- Darwin, Charles 91
- Dauș, Kety Ludvic 187
- David, Maria G. 134
- David, Maria I. 132
- Davila, Maria C. 187
- Debu, Marioara Dr. 337
- de Constant 144, 258
- de Estournelles 144
- Delavrancea, Cella 187

- Densușianu, Elena Aron 134
 Deschanel, P. 258
 de Sevigné, Marie de Rabutin-
 -Chantal 76
 Deva 23, 167
 Dezbaterile Adunării Deputaților 28
 Diaconescu, dna 332
 Dima, Elena 134, 136
 Dima, Gheorghe 167
 Dima, Zoiția N. 60, 64
 Dimache 164
Dimineața 17
 Dimitrescu, Zoe 135
 Dimitriu Castano, Maria 164, 336-337
 Dinescu, dr. 183
 Dissescu, C.G. 42, 49, 178, 187, 236
 Djuvara, Mircea 42, 179, 187
 Dobreanu, Elisabeta 134
 Dobrescu, Dem 42
 Dobrogeanu-Gherea, C. 26
Dochia 28, 108, 114
 Docman, Eugenia Dr. 164
 Dodiani, principesa 195
 Doizy, René 258
 Donici, Elena Sc. 103
 Doria, Rossi 149
 Dorohoi 202
 Drăghici, Ana 103
Drepturile femeii 30, 48, 141, 142,
 150
Drepturile Omului 27
 Drevet, Camille 307
 Drysdalle 143
 Dubois, Joseph 255
 Duca, Efharia 74
 Duca, I.G. 39, 236
 Dumitrescu, C. 339
 Dunăre 173
 Dunca Schiau, Constanța 21
 Dunca, Ștefan 72
 Dușoiu, Agnes 134, 136, 139
 Dupuytren, Guillaume 84
 Durand, Maria 164
- E**
- Edison, Thomas A. 106
 Elefterescu, Clodina 164
 Elena, principesa 302, 339
 Elisabeta, regina României 21-22,
 73-74, 134
 Elveția 20
 Emandy, Ana 164
 Emilian, Cornelia 25, 36, 103, 132,
 187, 277, 308
 Emilian, Ștefan 25, 132
 Enăchescu, Teodora 34
 Estonia 51, 246, 291, 300
 Europa 16, 38, 41, 51, 58, 107, 124,
 150, 205, 255, 286, 290
Evenimentul 96
Evoluția 162
- F**
- F.I.D.A.C. (Fédération Interalliee des
 Anciens Combattants) 311
 Fabry, Charles 258
Familia 22, 24-25, 75, 168
 Făgăraș 23, 77
 Fălcoianu, Alexandra 187, 258
 Federația Australiană 156
 Federația Internațională Feminină a
 Muncii 41
 Federația Uniunii F.R. 302
 Feldioara 336
Femeia 35
Femeia Română 26, 47, 78, 81, 87,
 108
 Ferdinand, regele 301
 Ferrich 149
 Ferrière, Adolf 309
 Ficșinescu, C.V. 115, 126
 Filip, Ana 31, 167
 Filipescu, Anastasia 34
 Filipescu, Ecaterina 164
 Filipescu, Maria 294
 Filipide 147
 Filitis, Elena 136
 Filliti, Sanda 234
 Filotti, Nadejda Știrbey Alexandra
 187
 Finlanda 156, 205, 255, 257-258, 265
 Finot, Jean 144, 161
 Flechtenmacher, Alexandru 78

- Flechtenmacher, Maria (n. Mavrodin) 26, 78
 Fleva, N. 30, 150
 Floreasca, grădinița 200
 Florența 20, 77
 Florescu, Anna 201
 Florescu, Jean Th. 30, 42, 236
 Florescu, Viky T. 187
 Florian, Anna 60
 Flueraș, Ion 198
 Fluștureanu, Anastasia 60
Foaia Gospodelor 234
Foaie pentru minte, inimă și literatură 13, 25
 Focșa, Dimitrie 199
 Focșa, Valentina 37, 234
 Focșani 26, 65-66
Foiletonul Zimbrului 69
 Folliero, Cimino Aurelia 77
 Fournière 144
 Frank, Louis 115, 144
 Franklin, Benjamin 161
 Franța 12, 14, 19, 21, 26, 67, 76, 78, 125, 182, 247-248, 258, 262, 281, 291
 Frontul Feminin 53
 Fuchs, Conrad Heinrich 84
 Fulmen (Ecatarina Raicoviceanu) 150
 Fundația Carol 8, 50, 296
 Furnică, Iosefina 164
- G**
- Gaitanariu, Rebeca 60
 Galați 7, 49, 141, 177, 179, 185, 202, 277, 308, 336
 Galino, Ecat. 164
 Gane, Silvia 187
 Garibaldi, Giuseppe 20
 Gärtner, Elena 136
 Gauss, Karl Friedrich 84
 Gautiers, Arm. 258
 Gavrilescu, dra 164
 Gavrilescu, C. 103
 Gavrilescu, Henrieta 303
 Gavrilescu, Maria Dr. 30, 164
Gazeta de Transilvania 12, 23, 25, 34, 168, 330
Gazette de Lausanne 51
 Găină, Viorica 129
 Găvănescul, Ioan 96
 Geani, avocat 178
 Geneva 41, 48, 53, 77, 259, 292, 307, 309
 Genoviciu, Agnes (Agnesia) H. 60-61, 64
 George, Lloyd 257
 Georgescu, Maria 132
 Georgevici, Maria de 133
 Gérente 258
 Germania 16, 19, 20, 76, 149, 172, 215, 246, 255-256, 267, 280
 Gheorghiu, Elena 103
 Gherman, Maria 60
 Ghibănescu, Rozalia 103, 164
 Ghica, Elena (Dora d'Istria) 20
 Ghica, Ion 12
 Ghica, Zoe M. 187
 Ghimpezeanu, dna 309
 Ghindăoanii 95
 Ghyka, Catinca 74
 Ghyka, Constanța 187
 Ghyka, Olga 187
 Gide, André 258
 Girardin, Delphine de 76
 Glodariu, Augusta 137
 Glogoveanu, Maria 173
 Godard, J. 258
 Goegg 77
 Goldiș, Vasile 38, 199, 237, 301
 Goldiș, Viola 139
 Golescu, A.C. 19
 Golescu, Zoe 19
Graiul Femeii 46, 277
 Grama, Maria I.M. 134
 Grecia 49, 277, 281, 291
 Grecianu, Lucia D. 187
 Gredinariu, Maria 60
 Grigorcea, Maria (de) 24, 128
 Grigorcea, Victoria de 24
 Grigorcea-Logothetti, Olga 127
 Grigorescul, Leon 96
 Grigoriu, Alexandrina 103
 Grigoriu, Elena 302
 Grigoriu, Pia 164
 Grigoroviță, Olga 130, 131

Grünfeld, Vera 195
 Gruparea Națională a Femeilor
 Române (Gruparea Femeilor,
 Gruparea N.F.R., Le Groupe des
 Femmes Roumaines) 46, 277,
 306, 319, 323, 332
 Gusti, Dimitrie 43

H

Haldane, lordul 265
 Hamangiu, C. 33
 Haret, Spiru 294
 Haussman, Johann Friedrich Ludwig
 84, 91
 Hărman 336
 Hâjdeu, Iulia 135
 Heliade-Rădulescu, Ion 12, 55, 250,
 264
 Hermann, Karl Friedrich 84
 Hernea, Anastasia 60
 Hesselmann, Iza Exarco 187
 Hindou 78
 Hodaci (Polonia) 311
 Hodoș, Constanța 33, 150
 Hoetzl, J. 256
 Homer 267
 Hoover, Herbert Clark (Hoowew) 316
 Horațiu 178
 Hossu-Longin, Pop Elena 166-167,
 172, 331, 337
 Hugo, Victor 94, 248
 Hulubei 164
 Humanistic Club 307
 Humpel, Emilia 28, 109, 113-114,
 133, 267
 Humpel, Wilhelm 109
 Hunedoara 9, 23, 172
 Hurmuzachi, Ștefania 24, 127, 128,
 130
 Hurmuzachi, frații 23
 Huschke, Emil 92
 Huszâr Nemes, Polyxene, baroana
 295

I

Iacob Mureșianu, Sevastia 134
 Iacoby, Johann 94
 Iancu, Avram 19
 Ianovici, Lucia 128
 Iași 21-22, 25-26, 28, 31, 36-38, 47-49,
 69, 73-74, 101, 103, 108-109, 114,
 115, 127, 132-133, 162-163, 173,
 177, 181, 185, 193, 201-202, 214,
 234, 248, 267, 276, 302, 333
 Ibsen, Heinrich 176
Icoana Lumii 12
 Iepure, Marta 302, 335
 Ilasievici, Ipolit 133
 Ilasievici, Polixenia (Polixana) 134,
 136
 Ileana, principesa 303
 Ilie, Parasceva I. 60
 Imperiul Habsburgic 19
 Imperiul Roman 161
 India 246, 259
 India meridională 246
 Institut Internațional d'Education
 309
 Institutul de Economie Politică din
 Atena 282
 Institutul de Ocrotire Socială 339
 Institutul Social Român 43, 266, 277,
 290, 340
 Internaționala Comunistă 41
 Ioachim, V. 256
 Ioan, Eufrosina I.G. 60, 132-134, 136
 Ioanidis, ziaristă 282
 Ionesco, Constance 309
 Ionescu, N. 18
 Ionescu, Take 178, 235
 Iorga, Nicolae 42, 234
 Iorga, Natalia 164
 Iosif, Paraschiva 136
 Iov, Elena 164
 Ipătescu, Ana 19
 Irlanda 246
 Islanda 156, 246, 255
 Isopescu, Aglaia 127-128
 Istațiu, Maria 135
 Italia 26, 76, 124, 281, 291
 Iuga, Elena I. 132

Iuga, Flora Dr. 335
 Iuga, Victoria C.I. 132, 134
 Iuga, Zamfira 60
 Iuga, Zoîția I. 60
 Iugoslavia 49, 50, 277, 281-282, 291
 Iunian, Grigore 42, 333, 334

J

Jacobffy, dna 334
 Jacoby, Johann 94
 Japonia 259, 280
 Jaurès, Jean 258
 Jianu, Florica Dr. 187
 Juga, Flora Dr. 337
 Jumanca, Iosif 198

K

Kansas 156
 Kant, Immanuel 267
 Keiking, baroneasa 195
 Kelsen, Hans 256
 Kernbach, Cornelia (Cornelia din
 Moldova) 108, 150, 164
 Kertsch, Eugenia 136
 Kirițescu, C. 35
 Knoblach, Karol 144
 Kolstoff-Massalski, principele 20
 Kossuth, Lajos 20
 Krismanici, Ema de 129-130
 Krupenski, Maria 164

L

La Cornelia 77
 Labry, Raoul 256
 Lacour, Ferdinand 144
La Donna (Femeia) 77
 Lahovary, Ana 49
La Liberté' 83, 87
 Lanesan, J.L. 90-91
 Laslo, Susana 139
 La Société pour l'Education ménagère
 rurale 310
 Latesco, Eleonora 74
 Laugier, prof. dr. 246
 Lausanne 162

Law, Bonar 257
 Lazăr, Alexandru 133
 Lazăr, Aurel 38, 237, 239
 Lazăr, Gheorghe 30
 Leagănul Sf. Ecaterina 294
 LeBon, Gustave 91
 Leca, Efrosina 60
 Lecca, Elisa 103
 Leclerc, Georges Louis, conte de
 Buffon 85
 Le Foyer des Etrangères 308
 Lelia, fiica oratorului Lelius 85
 Lemeny, Ana Pop de 32, 167
 Lemeny, Eleonora Nora (de) 35, 198
 Lemeny, Ioan Bran 35
 Lemeny, Iulia 136
 Lengheru, Ioan 133
Le Nord 83
 Les Amies de la Jeune Fille 308
 Letonia 246
 Lewis, Juan 78
 Liga alegătorilor pentru sufragiul
 femeilor 258
 Liga binelui public 47
 Liga femeii române 251
 Liga Femeilor din România 28, 96,
 97, 103
 Liga Femeilor Române de la Iași
 (Liga femeilor [de la Iași], Liga
 Femeilor din Iași) 28, 47, 163
 Liga națională română 302
 Liga Națiunilor 282, 291, 292, 299
 Liga pentru drepturile și datorii
 femeilor 332
 Liga poporului 235
 Ligue pour la Paix et la Liberté 307,
 308
 Ligues de la Croix Rouge 307
 Lissievici, Aurelia 103
 Liteano, Eliza 74
 Liteano, Lucia 74
Literatura și Arta 168
 Littlton, Miss 316
 Lituania 246
 Londra 47, 49, 129, 143, 145
 Louis Bridel 125
 Lozère 83, 90

- Lucreția (mama lui Coriolanus Gneus
 Marcius) 67
Lumea Nouă 27, 126
Lumea nouă științifică și literară 27
 Lupan, Maria D. 139-140
 Lupu, Vasile 17
- M**
- Macedonia 291
 Maciuca, Maria N. 60
 Maiorescu, Ion 23
 Maiorescu, Titu 27, 88, 90, 94-95,
 109, 114, 133, 267
 Manchester 77
Manchester Guardian 258
 Manicatide-Venert, Elena 42, 245, 310
 Maniu, Clara 330
 Maniu, Iuliu 330, 333, 339
 Mano 310
 Manoil, Anna 202
 Manu, Esmeralda 201, 203
 Manu, Margot 187
 Manu, Zitta 201
 Marcovici, Milena 332
 Marcu, Elena Gh. 335
 Marea Adunare Națională 35
 Marele Sfat Național 35, 197, 198
 Marghiloman, Alexandru 235
 Maria Iosefa, arhiducesa 129
 Maria, regina 31, 34, 301, 302, 303,
 338, 339
 Martin, Aimé 13, 65
 Mascagni, Pietro 167
 Mausoleul Biserica Neamului 277
 Mavrocordat, Ioana Emanoila 187
 Mavrocordat, Maria Alexandra 187
 Mavrocordato, Esmeralda 74
 Maxim, Maria 136
 Maximilian, Maria 140
 Maximovici 164
 Măcelariu, Iudita 22
 Măcelaru, Agnes Dr. 172
 Mărășești 34, 228, 277
 Mărăști 34, 228
 Mărgineanu, Sofia 103
 Mârzescu, G.C. 39, 202, 237, 302
 Meșianu, mitropolit ortodox 170
 Median, Maria 140
 Mediaș 32, 167
 Mehedinți, Simion 236
 Meissner, Elena C. 30, 36, 39, 41,
 46, 164, 173, 187, 249, 276-277,
 302-303, 331, 333-334, 336, 337
 Melidon, Elena 135
 Ménard, Josef 144
 Menelau 265
 Merlin, senator 246
 Meșotă, Ioan 133
 Meșianu, Elena, dr. 31, 167
 Mica înțelegere Feminină (M.I.F.,
 Petite Entente des Femmes, biroul
 Alianței, La petite entente des
 femmes) 22, 27, 49-50, 53, 277,
 281-282, 296, 297, 299, 311
 Michelet, Jules 13, 19
 Miculescu, Maria 187
 Miercurea-Ciuc (Mercurea) 172
 Mihai (Viteazul) 228
 Mihăilescu, Elena 103
 Milea, Ecaterina 60
 Mill, John Stuart 274
 Mille, Constantin 27, 42
 Mincu, Elena 60
 Ministerul Muncii 40, 348
 Ministerul Ocrotirilor Sociale 302
Mișcarea 33, 34
 Mirto, Eduard 333
 Missail, Elena 135
 Mizbach 310
 Moldova 19, 20, 25, 33, 34, 35, 36,
 41, 55, 114, 201, 202, 251, 303,
 331, 343
 Moldovan, Maria 32, 167
 Moldovan, Th. Valer 165
 Monarhia Austro-Ungară 32
Monitorul Oficial 22, 45, 252
 Moșioiu, Sevastia 60
 Moșoiu, Elena 135
 Moraitu, Elena 134
 Morărescu, Stan 235
 Morin, Louis 258
 Moruzi, principesa 187
 Motaș, Iulia 164
 Motaș, Maria 164
 Mourouzi, Aglae 74

Mrejeru, Leon 237
Munca 27
 München 90
 Munteanu, Elena 335
 Munteanu, Gheorghina 337
 Muntenia 201, 301, 303, 323, 331
 Mușat, dna 164
 Mușoiu, Panait 27
 Murășeanu, Lucreția 32, 167
 Mureșianu, Dr. A. 138
 Mureșianu, Elena A. 136, 138-139
 Mureșianu, Iacob 23, 132, 166
 Mureșianu Iancu, Eliza 134
 Mureșianu, Sevastia I. 60, 132, 134
 Mustață, Anisia 128, 131
Muzeul Național 55

N

Nacu, C. 36, 251
 Nacu, N. 18
 Nădejde, Ion 27
 Nădejde, Sofia 26-27, 82, 87, 95, 103
 Nagovscaia, baroneasa 195
 Nastasi, Claudia 302
 Nastasi, Lazăr 138
 Navrea, Elvira 139, 140
 Navrea, Sofia 60
 Nedelcu, Elena 103
 Negrutzi, Maria 74
 Negruzzi, L.M. 187
 Negruzzi, Ella 36, 41, 43, 46-47, 55,
 177-180, 182, 184-185, 187, 232,
 234, 308, 337
 Negruzzi, Leon 177
 Negulescu, P.P. 30, 38, 150, 201, 333
 Negulici, I.D. 13
 Nemeș, Areti 136
Népszava 17
 Nero 85
 New York 144
 Nica, Maria 134
 Nica, Parasceva G. 60
 Nicola, Matei 133
 Nicolau, Alexandrina 164
 Nicolau, Dimitrie S. 60
 Nicolau, Maria 23, 60, 64
 Nictarie, P.S. Mitropolit 329

Niculescu Dorobanțu, Tatiana 201
 Niculescu, Lucia 164
 Nistor, I. (ministru) 329
 Niță, dna 304
 Norvegia 156, 182, 205, 215, 255,
 258, 265, 280
Noua Revistă Română 162
 Noua Zeelandă 149, 156, 246, 255
 Nour, Alexis 196
 Nowicow, J. 141

O

Obedeanu, Ana C. 187
 Odobescu, Elena 50, 201, 297-298,
 300
 Oituz 34, 228
 Olanda 125, 246, 255, 258, 280
 Oltenia 304, 331
 Onciu, dl 201
 Onciu, Maria 187
 Onciul, Agripina de 24, 128-129
 Onițiu, Victoria 138
 Onițiu, Virgil 137-138
Opinia 162
 Oradea 25, 239, 337
Ordinea 162
 Orfelinatul [Reuniunii Femeilor
 Române din Brașov] 339
 Orgidan, Ana R. 64
 Orgidan, Carolina G. 60-61

P

Palade, Elena 164
 Paladi, Eufrosina 74
 Paladi, Natalia 74
 Paladi, Săftica 74
 Palestina 246
 Pallas-Atena 265
 Pantazi, Ethel 308
 Papiu-Ilarian, Al. 23
 Parchappe, Jean Baptiste Maximien
 84
 Paris 12-13, 19, 47, 72, 77, 84, 88,
 91, 93-94, 144, 148, 150, 179, 246,
 257, 352
 Partidul Conservator-Progresist 235

- Partidul Național Liberal 236
 Partidul Național Român 24
 Partidul Național-Tărănesc 45
 Partidul Naționalist Democrat 235
 Partidul Socialist 235
 Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România (P.S.D.M.R.) 27
 Pascan, Nanu 310
 Pasteur, Louis 279
 Patrascano, Florica 309
 Pavelescu, Cincinat 108
 Paximade-Ghelmegeanu, Margareta 43, 46-47, 308, 332
 Pedure, Maria N. 60
 Persia 259
 Petcovici 282
 Petrea, Dora N. 187
 Petrescu, Netti 136
 Petric, Zoe I. 132
 Petricu, Zoiția I. 60, 64
 Petrino-Armis, Eufrosina 24, 127, 128
 Petrograd 194
 Petrovici, Maria 234
 Petrovici, Sidonia 140, 167
 Phila, fiica lui Antipater 85
 Philadelphia 78
 Piatra-Neamț 26, 37
 Pilat, dna 302
 Pissarjewski, Lydie 148
 Pistiner, I. 42
 Plaminkova, F.C. 282, 297
 Platon 57
 Pleșoianu, grădinița 200
 Ploiești 46, 53, 132, 202
 Poincaré, Raymond 247
 Polinezia 91
 Polizu-Micșunești, Mihail 38, 179, 184
 Polonia 49, 215, 246, 255, 265, 277, 281-282, 291, 296
 Pompiliu, Maria 164
 Poni, Lucia 187
 Poni, Matilda 187
 Pop, Carolina N. 132
 Pop de Băsești, Gheorghe 337
 Pop, Elena (n. Maniu) 31, 167, 331
 Pop, Maria M. 249, 301, 304, 332, 335, 338
 Pop, Paulina N. 134
 Popa, Mina D. 187
 Popazu, Chiriachița C. 132
 Popea, Maria 134
 Popescu, Aristia 132
 Popescu, Emilia 135
 Popescu, Luiza V. 134, 139
 Popescu, Scarlat 179, 184
 Popescu-Bogdan, Maria Gr. 140
 Popescul, Iulita 128
 Popovici, Elena A. 139, 140
 Popovici, Elena B. 187
 Popovici, Maria 139
 Popovici, Mihail 128, 129, 130, 237, 330
 Popovici, Susana I. 134
 Popovici-Logothetti, Elena (de) 24, 103, 127-130, 302-304, 329
 Popp, Ecaterina B. 60, 134
 Popp, Maria 42, 331
 Popp, Vilma 139
 Popp, Zoe B. 134
 Popu, Ecaterina B. 64
 Porescu, Haretina 134
 Porumbaru, Zoe 135
 Potonié, Edmond 47
 Praga 311
 Praja, dna 164
 Prajesco, Profira 74
 Pravăț, Erato 164
 Prima întrunire a asociațiilor femeilor minoritare din România 277
 Principatele Române 20, 69
 Prișcu, Maria 134
 Procopiu, Irina 338
 Pruncul, Maria de 134
 Prutul 173
 Pușcariu, Ecaterina I. 134, 136
 Pușcariu, Efrosina I. 134
- Q**
 Quatresfages de Breau, Armand 91
 Queensland 255

R

- Racoviță, Ana Dr. 187
 Racoviță, Smaranda 164
 Radovici, Al.G. 27
 Radovici, Sevastia 132
 Radovicu, Maria R. 60, 134
 Raja, colonelul 307
 Ral, senator din Noua Galie de Sud 258
 Rațiu, Emilia Dr. 165, 330
 Rațiu, I. 330
 Razvani, Marie 310
 Rădulescu, Lucreția 164
 Rădulescu, Paulina 31, 167
 Rășcanu, Aspasia 164
 Râmniceanu, Maria 135
 Râmniceanu, Zoe 201
 Râșnov 336, 338
 Reelfs, dr. 310
Reforma 21, 69
 Regatul României (Regatul vechi) 14, 15, 32, 34, 264, 340
 Reichstag 265
 Rein, Adolf 255
Renașterea română 162
 Republica Cehoslovacă 256
 Republica Franceză 247
 Reuniunea de cântări din Brașov 167
 Reuniunea F.R. din Șimlăul-Silvaniei 330
 Reuniunea Femeilor Române de la Iași (Reuniunea Femeilor Române din Iași) 25, 132
 Reuniunea Femeilor Române de la Sibiu (R.F.R. din Sibiu, Societatea doamnelor române din Sibiu) 22, 32, 35, 339
 Reuniunea Femeilor Române din Brașov (Asociațiunea doamnelor din Brașov, Reuniunea Fem. Rom. din Brașov 23, 80, 167, 303
 Reuniunea Femeilor Române din Hunedoara 166
 Reuniunea Femeilor Române din Sighetul Marmației 335
 Reuniunea femeilor române pentru ajutorul creșterii fetițelor orfane române mai sărace 23, 61
 Reuniunea Femeilor Române Sălăjene 25
 R.F.R. Bistrița 337
 R.F.R. Blaj 337
 R.F.R. Brașovechi 337
 R.F.R. din Beiuș 335
 R.F.R. din Cernatu 337
 R.F.R. din comuna Râșnov 337
 R.F.R. din comuna Vâlcele 337
 R.F.R. greco-catolică din Sibiu 337
 Reuss-Ianculescu, Eugenia (de) 32, 41, 48, 150, 303, 332
Revista Noastră 29, 168
Revista științifică 91
 Roma 49, 77, 280, 282
 Roman 26
 Roman Neagoe, Veturia 134
Românca 28
 România 14-16, 19, 28, 30-33, 35-36, 40, 43, 45-54, 66-67, 72-73, 76-77, 79, 82, 97, 108, 127, 134-135, 149, 150, 168, 170, 173, 177, 186, 192, 199, 233, 239-240, 245, 250, 266, 269-270, 273, 276-277, 281-283, 291, 300-301, 319, 329, 333, 339
România liberă 88
 România Mare 31, 45, 46, 204, 228, 238
România muncitoare 30
România Viitoare 162
Românul 21, 69
 Roșiu, Elena 135
 Roșu, Pelaghia 19
 Rosenthal, C. Daniel 19
 Rosetti Balanescu, Catinca 74, 80
 Rosetti Bălănescu, Zoe 201
 Rosetti, C.A. 12, 13, 18, 19, 104
 Rosetti, Maria 19, 21
 Rosnovano, Maria 74
 Rousseau, Jean-Jacques 57, 65
 Rousset, Nelly 144
 Rozental, avocat 179, 183, 184
 Rozovano, Lucia 74
 Rudenek, dna 316, 317

- Rusia 20, 94, 123, 124, 195, 215,
246, 255, 256, 257, 265
- Russu, Ecaterina 60
- Russu, Ludovic 74
- Rusu, Maria 139
- S**
- Sadoveanu, Izabela 303, 332
- Sainoglu, Maria 103
- Sainte Croix, Avril de 282
- Samarova, ziaristă 282
- Sand, George 76
- Sand, René 307
- Satmary, Ortansa 47, 332, 337
- Savu, Ilie 339
- Savul, Maria 164
- Savul, Zoe 103, 164
- Săbădeanu, Elena 31, 134, 136-137,
139, 167
- Sălăgeanu-Buteanu, Angela 335
- Săveanu, N.N. 236
- Săvescu, Paraschiva 103
- Scomorovscaia, baroneasa 195
- Scorțeanu, Paul 26-27
- Scorțescu, G.A. 96
- Scriban, Eugenia 150
- Scriban, S., arhimandritul 201
- Scridon, Maria 337
- Secăreanu, Maria C. 60, 132-133,
135-136
- Secția feminină a Societății Națiunilor
43, 49, 277
- Secția păcii și a minorităților a
C.N.F.R. 52
- Sembat, Marcel 144, 258
- Senatul Australian 258
- Serbia 246, 255
- Sevastos, Elena D.O. 108, 164
- Sevastos, Maria 164
- Severin, Ana 187
- Sfatul Țării de la Chișinău 35
- Sfetea, Elena 140
- Siam 280
- Sibiu 9, 22, 23, 31, 32, 35, 37, 64,
133, 135, 139, 167, 169, 172, 176,
197, 198, 200, 237, 273, 301, 337
- Sighetul Marmației 337
- Sihleanu, Matilda 25, 132
- Silași, Gregoriu 133
- Simionescu, dna 164, 332
- Sing, Balsadur 307
- Snova Praga* 282
- Soc. Ocrotirea Orf. din război 303
- Socialismul* 34
- Societatea Ajutorul din Dorohoi 335,
336
- Societatea Amicilor tinerelor fete 245
- Societatea Concordia Română 26, 80
- Societatea Crucii Roșii Românești 33
- Societatea culturală din Bucovina 24
- Societatea „Cununa surorilor de
Cruce albă Cluj” 337
- Societatea de binefacere a doamnelor
din Iași 80
- Societatea de binefacere a femeilor
române din orașul Ploiești pentru
ajutorul la instrucția și educațiu-
nea copilelor sărmăne 132
- Societatea de lectură a domnișoare-
lor române din Brașov 135
- Societatea doamnelor române cu
sediul la Cernăuți (Societatea
Doamnelor din Cernăuți) 24, 335
- Societatea Doamnelor Române din
Bucovina (Societatea D-nelor
române din Bucovina) 24, 302,
304, 329, 336, 337
- Societatea femeilor pentru protejarea
orfanilor de ambele sexe 80
- Societatea femeilor române 31, 73,
195
- Societatea Femeilor Române din
Alba-Iulia (Societatea fem. rom.
din Alba-Iulia) 302, 335
- Societatea Națională Ortodoxă a
Femeilor Române 168
- Societatea Națiunilor (Societe des
Nations) 49-50, 53, 259, 277, 299,
303-304, 307
- Societatea Ortodoxă 277, 294
- Societatea Ortodoxă Națională a
Femeilor Române (S.O.N.F.R.) 31,
34, 40, 200
- Societatea pentru literatura și cultura
română din Bucovina 24

- Societatea pentru ocrotirea orfanilor de război 34, 168
 Societatea Sprijinul 31, 82, 245
 Societatea Studenților Români 12
 Societatea Temperanța 336
 Societățile federate 301, 303, 339
 Societățile Feminine din Brașov 331
 Societățile feminine și feministe din Iași 302
 Societățile feministe române unite 249
 Socor, Aneta 28
 Sotir, Elena 135, 136
 Soutzo, Alice 74
 Soutzo, Elisabeta 187
 Soutzo, Grigore Elena 74
 Soutzo, Lucie H. 74, 187
 Soutzo, Michail Elena 74
 Soutzo, Natalia 74
 Staël, Germaine Necker, baroană de Staël-Holstein 76, 106
 Stamatopol, Anna 103
 Stamațian, Elena 103, 164
 Statele Unite ale Americii (SUA, America) 12, 41, 76, 78, 107, 123, 144-145, 147, 150, 156, 175, 215, 246, 255, 262, 280, 291, 316, 345, 352-353
 Stănescu, Areti T. 134
 Stănescu, Hareti 135
 Stănescu Tache, Octavia 135, 139
Steagul 39
Steaua 66, 67
Steaua Dunării 21, 66, 69
 Steege, Elena 74
 Stefanelli, T.V. 131
 Stelian, Toma 236
 Stere, C. 333
 Sterio, Maria 60, 64
 Stircea, Victoria (baroana) 24, 128
 Stockholm 144
 Stoianovici, Catinca 74
 Stoica, Silvia 302
 Stone, Lucy 78
 Stratilescu, Eleonora 16, 32, 33, 162, 176, 181, 185, 187, 216, 225
 Stratilescu, Tereza 28, 162
 Străvoiu, Hareti Nic. 135
 Stroescu, Natalia 103
 Stroici, M.Gh. 164
 Sturdza, Agripina 74
 Sturdza, I. 18
 Sturdza, Olga 30, 34, 36, 49, 164, 187, 201-202, 302-303
 Sturdza, Profira 74
 Sturdza, Zoe 74
 Stuttgart 48
 Suciuc, Florica 201
 Suedia 12, 156, 255, 265, 280
Suplimentul Buletinului Ligii femeilor 28
 Suter-Colentina, grădinița 201
- S**
- Școala de industrie casnică pentru instruirea țărancilor 335
 Școala Profesională din Brașov 334
 Școala de țesătorie din Calea Moșilor 202
 Șerban, Maria 337
 Șerbescu, Maria 35
 Șimlăul-Silvaniei 337
 Ștefan cel Mare 228
 Ștefan Iosif, Paraschiva 134
 Ștefanelli, Minodora 129-130
 Ștefanovici, Sofia 24, 127-128
 Ștefanovici, Veronica 127
 Șușanu, Agapia 139
 Șvițera (Elveția) 176
- T**
- Tasmania 255
 Tașcă, G. 311
 Taussig, Fannz 103
 Tâmpa 167
 Târgoviște 202, 336
 Târgu-Neamț 21, 69
 Târnoschi, Colonel Elena 164
 Teatrul „Regina Maria” 249
 Teclu, Carolina 137
 Teclu, Nicolae 137
 Teclu, Parasceva N. 60, 64
 Tecuci 67
Temps 258

- Teodorescu, I. 42
 Teodoropol, Avra 49, 281-282
 Teodoru [Teodoroiu], Ecaterina 35, 210
 Theodorescu, I. 30, 38
 Thomas, Alb. 258
 Timișoara 303
 Tincu, Casuca 164
 Tisa 79
 Tisescu, Elena 103
 Tissier 258
 Togan, Ana 337
 Tokio 286
 Tomescu, Elvira 164
 Tomis 44
 Topinard 83, 91
 Tordoșanu, dna 172
 Trancu, Maria 187
 Transilvania 12, 15, 17, 19, 22-24, 31-33, 36, 38, 51, 60-61, 77, 165, 169, 171, 189, 197, 200, 293, 306, 311, 329
 Transvaal 246
Tribuna 168
 Triteanu, Veturia 167, 176
 Trocadéro 247
 Troia 265
 Tuduri, Natalia 187
 Turda 32, 167, 306, 337
 Turnu-Măgurele 22
 Tylitcka, Dr. 282
 Tzaicu, Aline 187
- T**
- Țara Bârsei 337⁹
 Țara Hațegului 190
 Țesătoarea, grădinița 200
 Țurcanu, Virginia 129, 131
- U**
- Ullyse 265
 Ungaria 17, 31-32, 165-169, 170, 173, 189, 246, 255, 258
 Unirea Educatoarelor Române (U.E.R.) 28, 32, 162, 173, 175
Unirea Femeilor Române 16, 24, 29, 32, 162, 169, 176, 181, 185
 Uniunea americană 257
 Uniunea Femeilor Române (Asociațiunea Femeilor române din România Mare) 31, 33-34, 40, 303, 339
 Uniunea femeilor române din Ardeal, Banat, Maramureș și Crișana 301
 Uniunea Femeilor Române din Ungaria 31, 166, 170
 Uniunea Internațională a Femeilor 47
Universul 33, 330
 Urechia, V.A. 108
 Ursian, Vlădoian 96
- V**
- Vaida-Voievod, Alexandru 237, 251, 333
 Vanereska, dna 282
 Varșovia 311
 Vasilco, Pulheria 128
 Vasiliu, Șița 135
 Vasilko, Elisa 131
 Vaslui 69, 202
Vatra 168
 Văcărești 200
 Văcărescu, Elena 48-49, 259
 Văitoianu, Arthur 288
 Văitoianu, legea 7, 44, 288
 Vâlcovici, V. 39
 Veneția 162
 Venus 265
 Vercedea, Eugenia Dr. 140
 Vernescu, G. 70
 Verone, Marie 144
 Versailles 50
 Veturia (soția lui Lucius Tarquinius Collatinus) 67
 Vicaș, Augustin 25
 Vicleim (Bethleem) 189
 Vidrighin, Alexandrina 303-304
 Viena 19, 72, 77, 129, 262
Viitorul Româncelor 25, 28, 31, 127, 164
Viitorul Social 17
 Viviani, Renè 258
 Vlădescu, Florica 201

Vlahuță, Al. 193, 249
 Vlaicu, Paraschiva 139
 Vlaicu, Virginia 34, 139-140, 167
 Voiculescu, Zefira 47
 Voina, Elena 135-136, 139
 Volan, Elena 128
 Volcinski, Alma de 127, 129, 335, 337
 Voltaire 192
 Vrancei, Munții 34
 Vulcan, Iosif 25

W

Wagner, Moriz 90, 92
 Wahl 258
 Washington 51, 78, 277
 Weimar 255
 Weșinevschi, M. 103
 Wilson, Woodrow 206, 290

Winston, Caroline B. 78
 Wioming 156, 257
 Wohlgemuth 64
Women's suffrage jurnal 77
 Würfel, Mira 103

X

Xenopol, A.D. 108
 Xenopol, Adela (Dochia) 26, 28, 30,
 32, 108, 114, 163-164

Z

Zaharescu, Paulina 26, 135
 Zaharia, Măriuca 35
 Zakavek 311
 Zalozieki-Pitei, Sofia 131
 Zănescu, Maria 135, 136

În aceeași colecție au apărut:

Mary Lyndon Shanley, Uma Narayan - *Reconstrucția teoriei politice. Eseuri feministe*

Gloria Steinem - *Revoluția interioară. Cartea respectului de sine*

Andreea Dworkin - *Războiul împotriva tăcerii*

Moira Gatens - *Feminism și filosofie. Perspective asupra diferenței și egalității*

Mihaela Miroiu - *Convenio. Despre natură, femei și morală*

Otilia Dragomir, Mihaela Miroiu (ed.) - *Lexicon feminist*

Adina Brădeanu, Otilia Dragomir (coord.), Daniela Rovența-Frumușani, Romina Surugiu - *Femei, cuvinte și imagini. Perspective feministe*

Laura Grünberg - *(R)evoluții în sociologia feministă. Repere teoretice, contexte românești*

Maria Bucur, Mihaela Miroiu (ed.) - *Patriarhat și emancipare în istoria gândirii politice românești*

Ștefania Mihăilescu (ed.) - *Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929)*

în pregătire:

Renate Weber, Roxana Teșliu - *Dreptul de a fi femeie*

Valentina Marinescu - *Muncile casnice în satul românesc actual. Studii de caz*

www.polirom.ro

Redactor: Mihaela Moroşanu
Coperta: Manuela Oboroceanu
Tehnoredactor: Lucian Pavel

Bun de tipar: noiembrie 2002. Apărut: 2002
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266, 6600, Iaşi
Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232)21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33 • O.P. 37, P.O. Box 1-728,
70700, Bucureşti; Tel.: (021) 313.89.78, E-mail: polirom@dnt.ro

fit

MULTIPRINT

Tipografia MULTIPRINT Iaşi

Calea Chişinăului 22, et. 6, Iaşi 6600

tel. 0232-211225, 236388, fax. 0232-211252

